

SOUPIS
PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH
V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POČÁTKU XIX. STOLETÍ.

VYDÁVÁ

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

ŘÍZENÍM SVÉHO PŘEDSEDY

JOSEFA HLÁVKY.

XXI.

POLITICKÝ OKRES MLADOBOLSLAVSKÝ.

NAPSAL

FRANTIŠEK BAREŠ.

V PRAZE 1905.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V POLITICKÉM OKRESU

MLADOBOLSLAVSKÉM.

NAPSAL

FRANTIŠEK BAREŠ.

V PRAZE 1905.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSÉ PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

W 58
+ T 62
21-22

704778

PŘEDMLUVA.

Politický okres mladoboleslavský, jehož památek historických a uměleckých soupis podávám, skládá se ze samosprávných okresů mladoboleslavského a novobenáteckého. Zabírá dolní Pojizeří, na jihu ohraničen jest řekou Labem. Území jeho činí přechod ze středních Čech do severních. S ústředím vlasti naší sdílel své osudy i ve příčině kulturní, s ním se vyvíjel umělecky; zvláštního osobitého rázu nemá; vlivu severu byl a jest blízký, otevřený. Zevrubněji o tom jsem pojednal v *Archaeologických Památkách*, v díle XXI.

Při práci soupisné pomocní mně byli: pan *Ant. Anderle*, professor reálky v Ml. Boleslavi, jenž nakreslil farní kostel v Kosmonosích; pan *Fr. Beneš*, stavitel v Bezně, narýsoval půdorys a podélný řez kostela v Bezně, pak půdorys tamního zámku; pan *Karel Fichtner*, adjunkt městského stav. úřadu v Ml. Boleslavi, půdorys a detaily kostela v Jabkenicích, půdorys hřbitovní kaple v Rejšicích; pan *J. Hesou*, asistent reálky v Ml. Boleslavi, zámecký kostel v Nových Benátkách; pan dvorní rada prof. *Jos. Schulz* a pan vrchní správce *Sev. Fechtner* půjčili kresby novostránovské — ostatní všechny kresby a některá facsimile zvonů pracoval pan *Alois Masák* v Praze.

Fotografické snímky pořídili: pan řed. *V. Rudolf*, tajemník král. města Ml. Boleslavě, pan *Ladislav Čepička*, učitel v Jabkenicích, pan *Jan Kosík*, majitel hostince v Ml. Boleslavi, a fotografové: pan *Arnošt Benda*, pan *Fr. Böger*, pan *Jan Römišr* v Ml. Boleslavi a pan *Fr. Duras* ve Slaném, kteří se mnou cesty po okrese konali a všem přáním a pokynům ochotně vyhověli.

Vzácnou radou a dobrými službami dílo podporovali pan *J. F. Kořán*, ředitel kanceláře České Akademie, a pan *Zdeněk Wirth*, asistent umělecko-průmyslového musea v Praze.

Že byl soupis Boleslavska vydán v rozměrech, jak toho vyžadovaly jeho kulturní a historický význam a důležitost, stalo se zásluhou *obou okresních zastupitelstev* v Mladé Boleslavi i v Nových Benátkách, jejich pánů starostů *Cyrila Papouška* a *Václava Čančíka*, okresních tajemníků a našich milých přátel pana *Dra. Bedřicha Bobka* v Mladé Boleslavi a pana *Jos. V. Bayera* v Nových Benátkách.

Všem budtež povinné, nadšené díky vzdány.

V městě Mladého Boleslava nad Jizerou v měsíci lednu 1906.

František Bareš.

Benátky Nové viz Nové Benátky.

Bezděčín.

Na návsi dřevěná ZVONIČKA*) pod šindelovou stříškou se zvonkem, 0'21 *m* vysokým, 0'30 *m* v průměru; na plášti relief sv. Anny s podpisem: S. ANNA. Na vrchu letopočet: A. 1817.

Bezno.

Jaroslav Schaller: Topographie des Königreiches Böhmen 1785 91; Joh. S. Sommer: Königreich Böhmen, Bunzlauer Kreis II., 79; V. Vaněk: Okres mlado-boleslavský, 44; Aug. Sedláček: Hradky a zámky, X., 380.

V městysi i okolí našly se mlaty, přesleny, kostra pod kamenem v sedě pohřbená (Pam. XI., 480.), ve dvou pahrbcích v obci bronzové ozdoby doby la Tenecké; v čís. 52. popelnice a kosti; v domě č. 4. parohy a růžky zašpičatělé, provrtané (Památky XI., 480.).

Bezno připomíná se již l. 1050: kostel sv. Kosmy a Damiána ve St. Boleslavi měl tu roční plat na několika poddaných. L. 1371 připomíná se Bohuněk Libiše z Bezna. Od r. 1460 drželi B. Bzenští z Prorubí, od r. 1694 Jan Záruba z Hustířan; od r. 1706 Arn. ze Schützů a na N. Benátkách; od r. 1724 J. Jáchym Pachta z Rajova, kteří drželi B. až do r. 1761; Fr. Jos. hr. Pachta ozdobil B. kostelem, farou, sochami a zámkem. Nyní jest majitelem J. V. císař František Josef.

*) (Právě se staví nová zvonice a kaple.)

[Illegible text block]

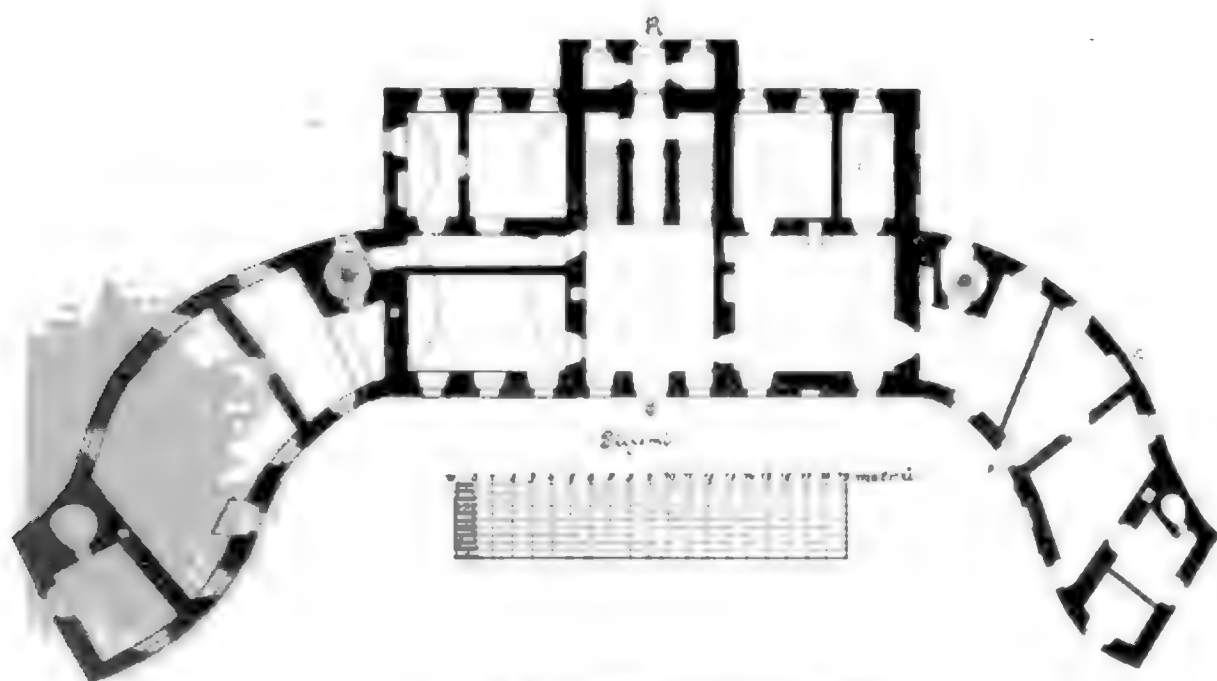
[Illegible caption text]

[Illegible text block]

[Illegible text block]

[Illegible text block]

Risalit trojosý: v přízemí vchod s rámem pravoúhlým, barokně profilovaným, po stranách dvě okna; na rozích hranolové pilíře, na nichž zdvihají se a oběma patry jdou polosloupky s pseudojonskými hlavicemi a čabrakovitými ozdobami, za nimi ve zdi ploché pilastry s podobnými hlavicemi. — Podobné pilastry dělí plochu risalitu na tři pole: ve středním poli v prvním patře vchod na balkon (moderní), po jehož stranách okna všechna sklenuta polokruhově; nad nimi ploché nástavce s římsami ve voluty nad středem zatočenými, a mušlemi, střední okno má ještě festony laurové. Okna ve druhém patře se chambranou. — Na římsou, podloženou plochými konsolami a oblomenou, zdvihá se trojhranný štít, v jehož průčelní ploše ciferník.

Obr. 2. Bezno. Půdorys zámku. Přízemí.

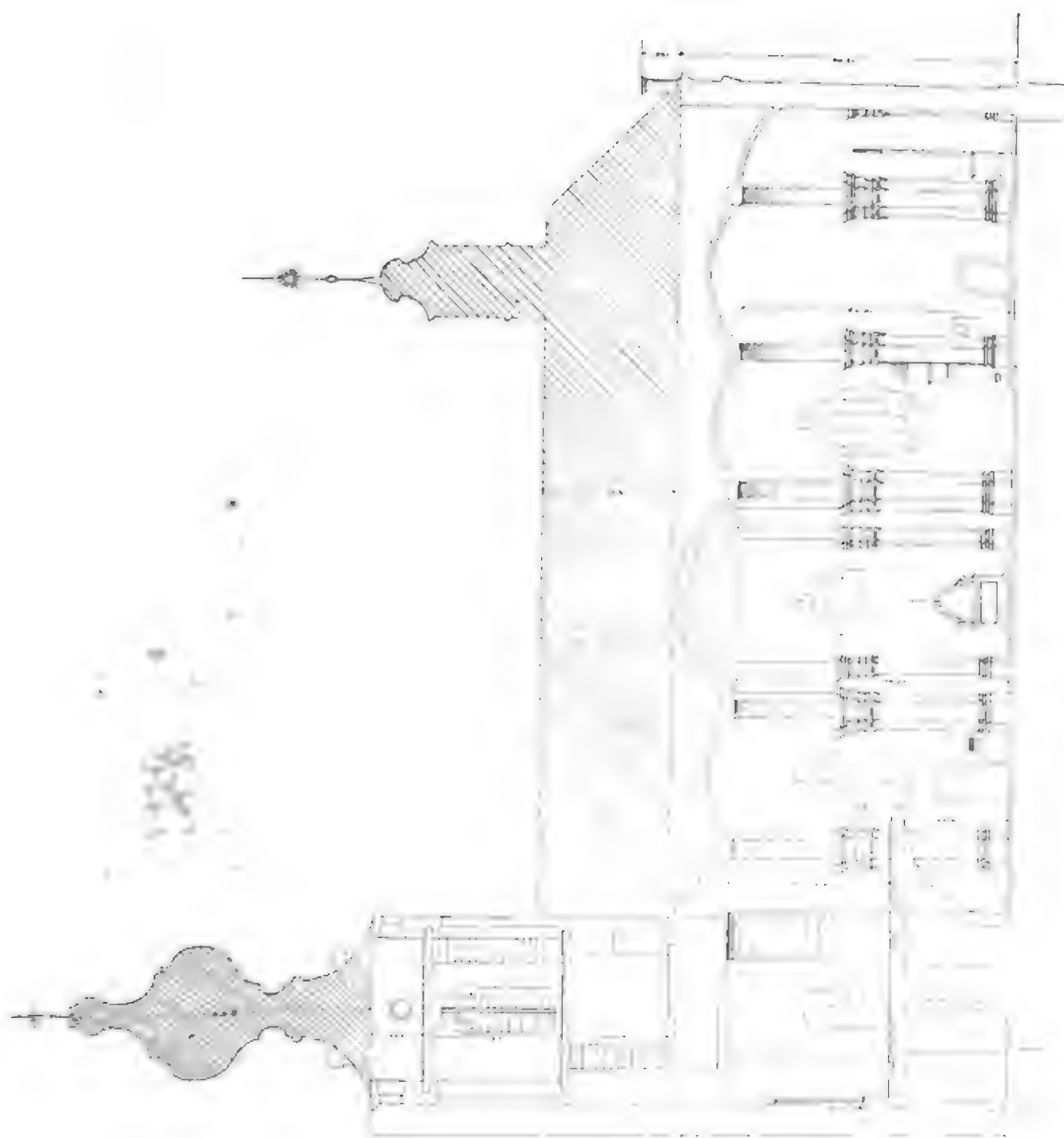
Postranice s okny v přízemí a druhém patře (pravoúhlými) chambranou zdobenými, v prvním patře s římskami volutově po stranách stočenými, silnou římsou kordonovou; mezi okny dvojice pilastrů s barokově-jonskými hlavicemi. — Nad těmito postranicemi ve střeše vikýře s otvorem oválovým a římsou po stranách volutově stočenou.

Nad slemenem bizzarní věžička (válec zúžený na volutových nohách).

Křídla postranní mají dole okna pravoúhlá, bez ozdoby, vchody ve středu; v patře tytéž pilastry jako na hlavní budově a římsy nad okny volutově do středu stočené. Nad středním oknem štítek trojhranný s attikou; pod tímto oknem balkon nesený dvěma konsolami volutovými a klenákem spodního vchodu. Balkon prohýbá se segmentově, balustráda prolamována růžicemi.

Nárožní průčelí těchto křídel, jednoosá, mají touže výzdobu. (Obr. 2.)

Obr. 4. Bezno. Podélný řez kostela.

a puklicí ve středu. Na vrchu massivní štítek trojhranný, pískovcový, se závěsami po stranách.

FARNÍ KOSTEL SV. PETRA A PAVLA. Jako farní připomíná se l. 1357; v době husitské patřil straně kališnické. Po katolické reformaci fara obnovena l. 1650 a matriky založeny; bezenští faráři obstarávali na čas i kostel v Chotětově.

Vedle kostela stávala tehdy KAPLE se sochou Panny Marie bolestné, nyní na malém oltáři. U kostela stála VĚŽ kamenná, na níž visely tři zvony, čtvrtý na kostele. L. 1698 připomíná se křtitelnice cínová. Křtitelnice nová darována byla l. 1798 od faráře Jos. Dittricha.

Nynější kostel byl vystavěn v letech 1750–55; návrh, plán narýsoval patron hr. *Pachta Fr. Jos.*, stavbu provedl — dle arch. zem. musea — *•Häger•* ve slohu *•italském•*. Stará věž zůstala státi, než l. 1763 blesk ji zapálil, až i zvony se rozlily. Nové zvony slil *Jan Jiří Kühner*, stály 2242 zl. Nové hodiny zhotovil pražský hodinář *Josef Uhl* (stály 400 zl.). Nový oltář vymalován l. 1750 (100 zl.), křížovou cestu maloval *Josef Bubák*, malíř v Bělé (250 zl.), varhany postavil *Josef Spiegel* v Praze. L. 1850 přeložen hřbitov od kostela za městys, a kaple tu postavena.

Kostel sv. Petra a Pavla jest stavba barokní, orientovaná, jednoduchá, s věží, krytá nízkou břidlicovou mansardou, se sanktusem. (Obr. 3.)

Kněžiště, zakončené polokruhem, s pěti okny, s barokně vykrojeným nadpražím a s imitovaným klenákem; okno závěrové i postranní jsou zkrácena. Nad závěrem štítový nástavec s prohnutou římsou (nad lichým oknem) s volutovými křídly po stranách. — Ku kněžišti přistavěny po stranách oratoř a sakristie.

Loď jest podélná, její strany uprostřed půdorysu silně vyduť. Deset oken, jež upravena jsou jako v kněžišti. Vchody s prostým opážením kamenným. Na západním konci v síle zdiva dvě šneková schodiště na kruchtu a na věž s malými oválnými a polokruhovými okny. Stěny kostelní budovy jsou členěny pilastry: na vysokých stylobatech, s ploše kanellovanými dřívky, s čabrakovitými hlavicemi a prázdným kládím. Na nich spočívá vyložená a oblomená římsa, s vyzdívkami v koutech.

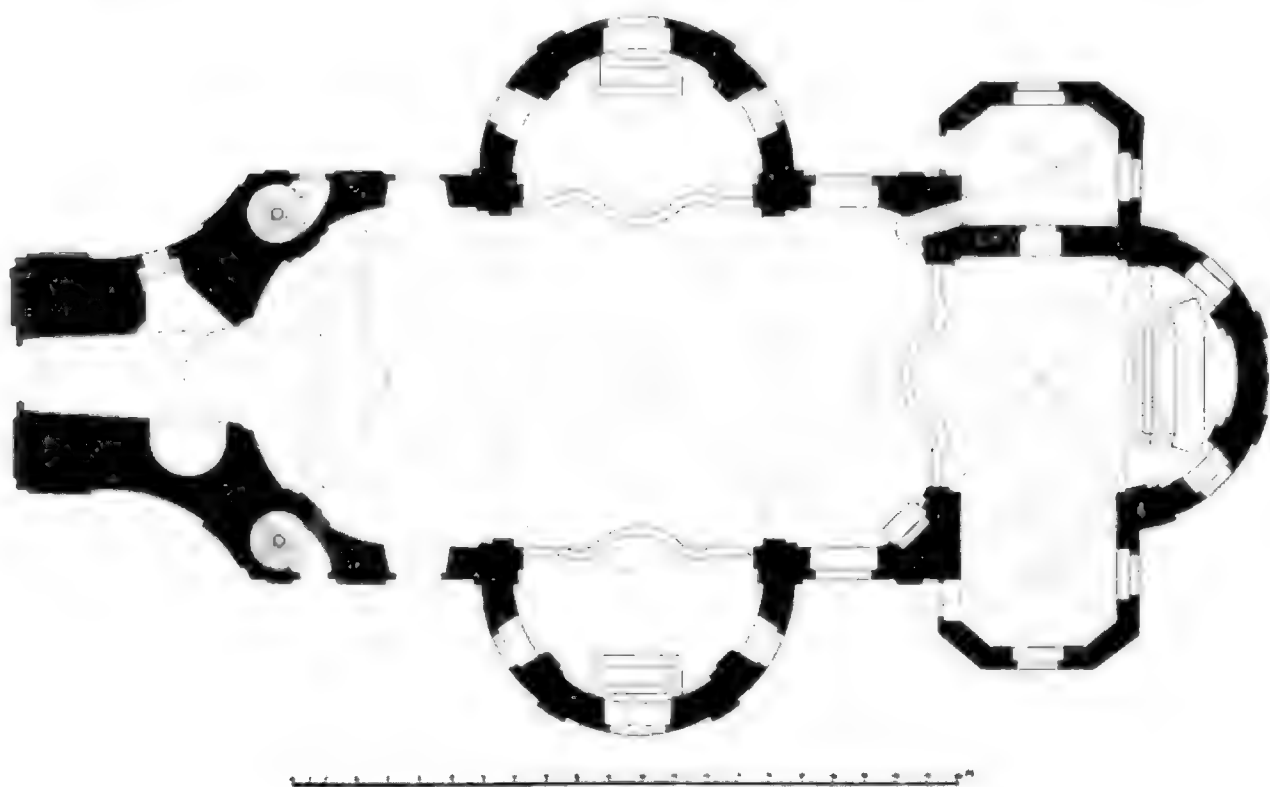
Věž do výše okapní římsy zabrána v kostelní budovu. Hlavní průčelí její děleno dvěma sdruženými jonskými pilastry, nesoucími prázdný trojúhelníkový štít nad okapní římsou, kolem obíhající. V přízemí portál segmentový s pískovcovým opážením, po jeho stranách pilastry s hlavicí volutovou, jež nesou štítovou plochu omezenou římsou, nad středem prohnutou; v ploše její nápis (porušený):

NOBILIS dd
LIBER BARO DE REYHOFEN*)

*) Dle zprávy P. G. Wahnera v archivu zem. mus. zněl nápis ten: COMES PACHTA LIBER BARO DE REYHOFFEN EREXIT.

Nad portálem v prvním patře široké okno na kruchtě, ve věži umístěnou. Zdivo věže nad okapní římsou děleno dvěma římsami na rozích zaoblenými. Na stěnách dvojice pilastrů s pseudojonskými hlavicemi — po stranách širokých oken — nad jichž kládí římsa polokruhem vypjatá, nejvýše okapní římsa. Střecha věže má tvar kaditelnice s vikýři a bání. (Obr. 4.)

Vnitřek. Kněžiště zakončeno polokruhem, sklenuto konchou s výsečí a plackou na pendantivech. Po stranách vchod pravoúhlý do sakristie a segmentový do oratoře. Před touto rokoková třídlílná lože, v půdoryse

Obr. 5. Bezno. Půdorys kostela.

vydutá, ozdobená řezbami, sochami andělů (s mečem, kosou a štítem), navrchu nástavec se sochami sv. Maří Majdaleny a marnotratného syna.

Loď jest sklenuta dvěma obdélnými plackami, kopulí nad středem a konchami v postranních kaplích. Uprostřed chrámu krypta, v níž pochováni členové panských rodin bezenských: dva náhrobky jich (Bezenských z Prorubí) zasazeny byly do zdi pod kruchtou.

Kruchta se srohýbanou balustradou dřevěnou.

V přízemí věže předsíň sklenutá plackou; po stranách boží hrob a prázdný výklenek. (Obr. 5.)

Okna vesměs se chambranami a klenáky. — Na rozích a mezi okny sdružené pilastry na vysokém soklu, hladké s jonskými hlavicemi; kládí hladké, oblomované. — Na klenbách fresky od *Hagera* z l. 1764, přemalované *Fr. Majšaidrem* ze Žel. Brodu r. 1868. Rámce fresek roko-

korací, plášť kuppy 0·095 *m* šir., kartuše rocaillové zase s klasy, růžemi a hrozny. Značky (Obr. 7)

Druhý kalich vys. 0·233 *m*, kuppá 0·088 *m* šir. Noha s nápisem: Ant. Wokaun S . M . E . P . Canon. D. Archi-Ep. Prag. Cancellar. ad. 1730. Noha šestilaločná, podval s ornamentovými poli stříbrnými; plocha nohy na šest dílů rozdělena: ve třech mušle, ve třech reliefsy: sv. Tomáš Aquin., sv. Jan Nepomucký a sv. František; nodus vásovitý s litými hlavičkami andálků v akanthových rámcích; v plášti střídají se reliefsy v kartuších: sv. Jan Křtitel, sv. Ludmila a sv. Václav s růžemi. Značky: první uražena, druhá nezřetelná. (Obr. 7.)

Třetí kalich 0·235 *m* vys., kuppá 0·09 *m* šir. Noha okrouhlá s dekorací hroznů, klasů, mezi bohatými rozvilinami akanthovými; nodus s medaillonem prázdným v akanthové dekoraci; pláštík prolamovaný z akanthových rozvilin kolem oválových medaillonů s reliefsy sv. Petra a sv. Pavla. Z konce 17. stol.

Ciborium rokokové, 0·42 *m* vys., měděné, pozlacené; méně cenné. Z pol. 18. stol.

Monstrance vysoká 0·56 *m*, z mědi, zlacená, rokoková. Kolem koruny dva rámečky: jeden architektonický, druhý rocaillový. Prostřední ceny. (Obr. 8.)

Druhá monstrance 0·72 *m* vys., měděná, zlacená a stříbřená, slušná práce. Na noze osmidílné nasazeny volutové ozdoby a rocaillové kartuše; nodus vásový. Z pol. 18. stol. (Obr. 8.)

Pacifikál sv. Jana Nepom., 0·30 *m* vys., noha okrouhlá; paprskový s dvojnásobným rámečkem, rokokový. S autentikou, ale bez letopočtu; podepsán Ant. Petrus, arcib. pražský.

Reliquiář rokokový, 0·225 *m* vys., s nohou ellipsovou a prosekávanou deskou ze mřížek a rocaillů.

Zvony visí na věži kostela; slity od *ř. Jiř. Kühnera* v Praze.

1. **Ucha**: šest lvů. Kolem hořejšího okraje ovinut jest vlys květinový: lodyhy, lupeny a květy.

Na jedné straně: Matka boží bolestná držíc na klíně mrtvé tělo Pána Krista. Výška reliefsu 0·39 *m*. Pod tím:

 VIRGINI MATRI DOLOROSÆ LÆTA VOCE OBLATA

Na druhé straně: Erb Pachtovský a nápis:

DVRCH DES KŮHNERS HAND BIN ICH ALHIR IN GROS BEZNO.
BEKANT

Hořejší rostlinná dekorace. Výška 0·78 *m*, průměr 1·06 *m*.

2. **Ucha** a rostlinná ozdoba podél hořejšího okraje tytéž jako u předešlého.

Pod ní nápis:

FVLMINIS ICTV CADENS	
SVRREXIT PRAGÆ EX PRISTINO ÆERE REFVSA	
DIVIS PETRO	PAVLOQVE APOSTOLIS
PIIS SVM	TIBVS SACRATA
LIBERALI PROCV	RATIONE FACTA
A FRANCISCO IOSEPHO	COMITE PACHTA
LIBERO BARONE	A REYHOFEN

DOMINO IN BEZNO HORKA GABEL ET
WAITEN, SAC: CÆS: REG: APOS: MAI: ACTVALI - INTIMO -
NEC NON INCLITI IN REGNO BOHEMIÆ GVBERNY CONCILY
ARIO SVPREMO, MONTIVM ET MONETARVM PRÆFECTO
CONSESSVS DELEGATI SVMMI PRINCIPIS ET COMISSORVM
PRÆSIDE, ETZ ETZ: TIT: PLENIS:

Lístek, pak:

EXISTENTIBVS P: T:
FRANCISCO ANTONIO DE HASLAVER LOCI CURATO *

Ozdoba z listů a květů.

Na dolejších okraji (jeden řádek):

CAROLO BOSSI, CAPELANO BENEFICIATO * IOANNE CAROLO * PECHER
INSPECTORE ÆCONOMICO * IOANNE GEORGIO MEISNER ADMINI-
STRATORE * IOANNE ANTONIO RVBOSCH OECONOMO * ANTONIO
BORETZKI JVDICE * MATHIA PROGSA ET IOAN KVNDRAT * SENIO-
RIBVS PAGI * 3 medaillony.

Na druhé straně: Vínek květinový ut supra. Reliefy sv. Petra a Pavla
(vys. 0·30 m). Pod nimi:

NACH GROSEN HAGELS PRAND PRINGT IOHANN GEORG
KVHNERS HAND IN VÖLLIGEN STAND

Pás rozvilinový.

Na dolním okraji text ut supra. — Výška 1·05 m, průměr 1·25 m.

3. Ucha: šest lvů (poprsí). Kolem horního lemu pláště táž květinová
ozdoba.

Na plášti: a) Relief sv. Jana Nepom. a sv. Anny (výška 0·20 m).

Pod tím:

LAUDI SANCTÆ ANNÆ ET IOANNIS NEPOMVCENI

b) Erb svob. pána z Pachtů, vysoký 0·25 m. Pod ním:

IOHANN GEORG KVHNER GOSS VNS IN PRAG 1764.

Na dolejších okraji pláště pásek rozvilin po celém obvodu.

Výška 0·66 m, průměr 0·62 m.

THE
JOURNAL
OF
THE
ROYAL
ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN AND IRELAND
VOLUME 10, PART 1, 1980

THE
JOURNAL
OF
THE
ROYAL
ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN AND IRELAND
VOLUME 10, PART 2, 1980

THE
JOURNAL
OF
THE
ROYAL
ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN AND IRELAND
VOLUME 10, PART 3, 1980

Figure 1. A stylized illustration of a person's head and shoulders, possibly a portrait, rendered in a simple, blocky style.

The figure shows a stylized illustration of a person's head and shoulders, possibly a portrait, rendered in a simple, blocky style. The image is dark and high-contrast, with the person's head and shoulders visible against a lighter background. The style is reminiscent of a woodcut or a stylized photograph.

the first of these is the fact that the first of the two
 the second of these is the fact that the first of the two
 the third of these is the fact that the first of the two
 the fourth of these is the fact that the first of the two

Figure 1. A black and white photograph of a landscape, possibly a mountain range or a body of water, with a dark, silhouetted foreground and a lighter, hazy background.

The first of these is the fact that the first of the two
 the second of these is the fact that the first of the two
 the third of these is the fact that the first of the two
 the fourth of these is the fact that the first of the two
 the fifth of these is the fact that the first of the two
 the sixth of these is the fact that the first of the two
 the seventh of these is the fact that the first of the two
 the eighth of these is the fact that the first of the two
 the ninth of these is the fact that the first of the two
 the tenth of these is the fact that the first of the two

zřízen tu byl stálý kněz, farář, ale bydlil zatím v domku nyní č. 76 blíže kostela; pro obilí, hospodářské nářadí a p. vykázána mu chalupa nyní č. 36, kteráž dlouho zvala se »kněžskou«. Farní dům nynější vystavěn až l. 1776 nákladem 4000 zl.

Kostel ku poctivosti sv. Václava posvěcený vystavěn byl l. 1718 nákladem Adama Maxm. hraběte z Bubna, protože dosavadní byl příliš malý. Stavitelskou práci vykonal *Jiřík Prokop*, mistr zednický z Března, tesařskou *Jiřík Král* z Bakova. Se stavbou počalo se již l. 1710, ale mezi tím se sřítíl i s lešením, čímž se stavba pozdržela.

L. 1817 dáván nový krov na kostel nákladem 6000 zl., kteroužto práci provedl *Jan Pulda*; po ten čas četl farář mši svatou venku u sochy sv. Floriána. L. 1819 dávána nová podlaha. L. 1801 spadla s průčelní stěny socha sv. Petra a l. 1818 jinou nahrazena.

L. 1822 od zvláštní komise shledáno, že bohatá výzdoba na průčelní straně kostela jest příliš těžká a zdi že nemohou ji snést; proto snata byla nejsv. Trojice a přenesena do kaple v Telibí a sv. Václav ku poli »kněžskému«. Za to postavena nynější předsíň.

Téhož léta 1822 pobořena hřbitovní zeď kolem kostela a všechny sochy, znamenité práce kamenické, zmizely, pamětní kniha neví, kam! Hřbitov od kostela vzdálen a nový založen u sochy sv. Leonarda l. 1788 a kříž tu postaven. L. 1836 dostal nový kříž s Kristem Pánem, pěkně malovaným. L. 1857 byl i tento starý hřbitov opuštěn, jakožto nezpůsobilý, a založen nynější.

L. 1810 byly kostelní věci poslány do Mladé Boleslavě k přelití: odevzdán i kalich z l. 1651, jež hrabě Kounic vykoupil za 92 zl., rovněž monstranci. L. 1820 sedlák J. Dlask ze Lhoty daroval nynější křížovou cestu, malovanou od *Ant. Košateckého*, malíře bakovského; l. 1821 postranní oltář Matky Boží dal »štafírovati březenský cech«, což vykonal *Haken* z Dol. Bousova (za 200 zl.): odtud zval se oltářem cechovním. L. 1837 matrony v M. Lhotě věnovaly sochu sv. Anny v harasovém obleku a za sklem, aby jim byla na všechna procesí vydávána.

Budova kostelní jest barokní stavba.

Presbytář jest zavřen pěti stranami osmiúhelníka, nižší, nežli stavba chrámová. Zdi jeho prolomeny jsou dvěma okny, třetí v závěru zazděno. Zaklenuta jsou segmentově, ostění jich profilováno. Nad okny sochy sv. apoštolů (na konsolách): Filipa a Frant. Ser. Po obou stranách přístavky; severní spojoval kostel se zámekem.

Loď lisenami rozčlánkována, má na stranách po čtyřech oknech, jež jsou vypravena jako v presbytáři. Nad nimi sochy apoštolů. Na straně jižní: S. ANDREAS, S. BARTOLOMEVS, S. IOANNES, S. —? Po straně severní (zámecké): S. MATHIAS, S. THOMAS, S. IVDAS, S. SIMON.

Dvěře ve stěně severní pravoúhlé, s ostěním jako u oken profilovaným.

jakéhosi neštěstí, které tu potkalo pána z Bubna; na protější straně pod oratoří obraz, také historický, s nápisem:

Halt Stehe Still Schau an den Fall
Allein der große Gott hatt nicht gewolt

den zum Grab (?) Thut weißen
Daß der Fall Verursachen sollt
samt allen Heiligen im Himmelzelt

in Augenblick brach Holz und eißen
darum sey gott gelobt ohne End alle Zeit.
den 26. Augusti Anno 1710.

Na obraze nedokončená stavba, s ní řítí se zedníci, dole jiní, zámečtí, ve sběhu.

Vítězný oblouk, půlkruhový, spočívá na pilastrech s římsovými hlavicemi.

Lod' jest rozdělena na čtyři travée, jež oddělena jsou pásy na pilířích; do každého travée prolomeno jest po jednom okně v pravo i v levo. Klenba valená a silně lunetovaná. Na stropě malby: 1. oko boží, v rozích andílčí hlavičky, vše v rámci barokově zprohybaném; 2. IHS⁺, po stranách andílkové, v rámu okrouhlém; 3. desatero, v rámu; 4. nad chorem kříž v paprscích, vše zarámováno.

Sakristie v levo z kostela, vchod s opážením oblomeným, pískovcovým; sklenuta valeně s lunetami — dvoudílná; nad ní oratoř, jež na zadní straně měla pokoj, z něhož se šlo do sbořeného křídla zámeckého.

Naproti na straně jižní též u presbytáře kaple otevřená segmentovým obloukem, nad ní též oratoř. Obě oratoře otvírají se do kostela segmentem, sklenuty jsou křížově bez žeber. Přístup na obě oratoře šnekovými schodišti.

Hlavní oltář: Obraz sv. Václava. Sv. Václav na úsvitě na cestě do chrámu dostižen najatými pochopy, zachytil se a drží se rukou kruhu ve dveřích chrámových. Výjev tento osvětluje v pozadí pochodeň. Nad ním vznáší se andělé nesoucí věnec mučednický. Rám barokový, s bohatým kolem ornamentálním vyřezáváním, z roku 1710; obraz nesou andělé. Nahoře, v oblacích, obraz nejsvětější Trojice, jež nesou dva andělé. Po straně obraz sv. Vojtěcha a známé dva historické obrazy pod oratořemi.

Postranní oltáře s řezbou akanthovou. Na obou nápis: EX VOTO. 1. Na prvním obrazy svaté Rodiny a archanděla Michala (v nástavci); 2. na druhém sv. Antonína Pad. a v nástavci Zvěstování Panny Marie. Oba oltáře i s obrazy z polovice 18. stol. — Osm svícňů současných.

THE

THE

zeď jest prolomena čtyřmi okny goticky sklenutými. Zdivo jejich jest silné 1·75 *m*, výška oken (světlost) 2·63 *m*, šířka 1·50 *m*. V tomto dolejším lešení visí dva zvony, stejné téměř velikosti.

Za starých časů mívala věž tato bání a makovici, již prý l. 1660; vychází to na jevo z listiny, která při zasazování nového „globusu“ l. 1770 byla tu nalezena. L. 1797 byla dávána nová bání, kterou zhotovil *Joachim Volfrám*; l. 1833 opravována a při té příležitosti našly se v ní listiny z l. 1718 a 1797. L. 1869 byla prudkou vichřicí shozena, od té doby má nynější podobu.

Dva zvonky a cymbal pro hodiny, jenž sem byl ze zámku přenesen, visí v hořejším lešení.

1. Zvon *Petra* zvonaře z Hradce, jenž hned potom přenesl sídlo své do Ml. Boleslavě, má výšky 0·75 *m*, průměru 1·07 *m*. Ucha jsou tvaru do úhlu zahnutých pásů.

Kolem hořejšího okraje vine se nápis dvěma řádky:

LETHA I PANIE I M I D I XL I VI I TENTO I ZWON I GEST SLYT
I KETOZETY I A I K OHWALE — I PANV I BVOHV I WSSEMO-
HVOZYMV I DOBRZEZNA I PO I OHNY I SKRZE I PETRA I
ZHRADOZE I

Na plášti reliefsy: sv. Josef a Bůh otec (?).

2. Největší zvon má výšky 0·78 *m*, průměru 1·07 *m*. Ucha tvaru pruhového pokryta květinou. Hořejší okraj ovinut jest vlysem komponovaným z rozvilin ve volutách se proplétajících, v nichž sedí ptáčekové, proti sobě hledící; šířka vlysu 0·10 *m*. Pod ním:

Na straně jižní:

MIKVLASS STARSSI Z BVBNA
NA LITICZYCH A ZAMBERCZE

Erb pánů z Bubna.

LETA PANIE 1598 SLYT
GEST TENTO ZWON KE CZTI AC
HWALE BOZI ZA SPRAWOWANI A
DRZENY STATKV BRZEZENSKEHO
VROZENEHO A STATECZNEHO RYTI
RZE PANA MIKOLASSE STARSSIHO
Z BVBNA A NALITICZYCH ZAMBERCZE
ABRZEZNE

Medaillon s opisem:

YAKVBZ GRANOWA WLETECH
LXXXIII LETA 1545.

Uprostřed relief starce.

Medaillon
s reliefem.

Na druhé straně:

OFKA ZBVBNA ROZENA Z ZAMPACHV
ANA BR Erb ZEENE
Hložků ze
Žampachu.

SLYT GEST OD YAKVBA
MIELNICZKEHO W BOLE
SLAWY MLADEM NAD
GYZERAV

Medaillon:	Medaillon
Jakub z Granova.	s reliefem.

V hořejším lešení visí zvonky:

3. *Václava* zvonaře se stěnami silně prohloubenými; otočen jest vlysem z 19 figurek (řada sedmi figurek se opakuje + 5). Pod nimi čte se nápis:

SLIT GEST TENTO
ZWONECZ OD WACZ
LAWA ZWONARZE
W MLADE BOLESŁAWI
NAD GYZERAV LETHA
PANE 1585

Výška i průměr 0·34 m.

4. Při hořejším okraji otočen jest páskou listovou.

Pod ní vine se kolem nápis:

LDVATE DOMINVM OMNES CENTES A°D°1660

Tato slova ověšena jsou lístky akanthovými, z nichž hledí *Pricqueiovi* andělkové. Na plášti střídají se dvakrát kartuška s IHS, kterou nesou andělé, s andělicími hlavami okřídlenými. Výška 0·23 m, průměr 0·29 m.

Na návsi SOCHA SV. FLORIANA, pískovcová, asi 4 m vysoká. Socha světcova stojí na podstavci hranolovém: na něm v kartuši korunované, v předu, spatřuje se:

S
FLORIA
NVS

Na soklu sochy: MDCCXVII.

Slušná práce baroková.

Naproti stojí SV. PROKOP, asi 5 m vys. Z pískovce, i podstavec pískovcový, dvojnásobný, pěkných poměrů.

Z předu alianční erb plastický, pod ním do kamene vryto:

EX Voto
 HaeC statVa faCta
 Et posIta pro HONO
 RE et gLorIa SaN
 Cti ProCopII a SV
 saNna CoMitIs
 sa BVBNIANA
 NATA CLariana
 1730.

V zadu:

SWatij proko
 pe Prof za nař
 BYChoM opa
 troWanI Bij
 Lij oD Wřřeho
 zLeho.

SOCHA SV. VÁCLAVA, sňatá s průčelí kostela, pískovec, vysoká 2 00 m. Pěkný barok, komposice běžná.

SV. LINHART, socha u hřbitova, pískovcová, přes 4 m vysoká; na zvláštním soklu socha světcova, po jehož stranách leží kůň a vůl. Na podstavci nápis:

+ + +
 TVto StatVI ke Czti =
 sWatého LYnharta
 WYhotoWYti =
 DaLo Mleřtys
 BRzezno
 Anno 1752.

Při cestě ku Lhotě SOCHA SV. ISIDORA, přes 3 m vysoká, pískovcová. Na podstavci čtyřbokém nápis:

S:
 IZIDORA
 TVto StatVI =
 na paMatkV:
 pro opatroWanI
 zLého WyhotoWItj
 DaLa obeCz
 BRzezenřka.
 Anno 1753.

V zadu relief výjevů ze života světcova s letopočtem 1753. Světec s pravicí na srdci a v haleně.

Presbytář okrouhlý, členěný čtyřmi pilastry, jež nesou římsu kolem kostela obíhající. Nad presbytářem valba pětistranná, každá hrana na pilastr sbíhající, s plechovým sanktusem. Okna dvě, segmentová.

Loď mírně z půdorysu vybočuje, v ní po jednom okně, segmentově sklenutém.

Věž čtyřhranná, římsou kolem kostela obíhající rozdělená: v dolní části portál segmentově přehnutý, s pískovcovým obložením, s římskou prohnutou, pak okno segmentové též s římskou; v horní části, která jest o málo nižší, takové také okno a hodiny. V obou patrech po stranách liseny. Nad věží dvojí přílba. Všechny rohy zaobleny.

Vnitřek: Presbytář sklenut valeně; na klenbě freskový obraz sv. Jana Nepomuckého ve štukovém rámu barokově zprohýbaném, jemůž po stranách koří se andělé. Loď sklenuta valeně s lunetami. Na stropě freska: Kristus učí národy. Po stranách v rozích obrazy: 1. Ty jsi Petr; 2. desatero; 3. oběť Abrahamova; 4. Kristus v zahradě Getsemanské. Kruchta na dřevěných sloupích, vyložená, zprohýbaná barokně a oblamovaná; z téže doby, jako oltáře.

Hlavní oltář barokní: kříž, jemůž koří se andělé. Všechno dřevěné a pozlacené. Po stranách nade dveřmi za oltář vedoucími vásy. Hlavní obraz sv. Jana Nep. v bohatém rámu v rozích zprohýbaném, s bohatou řezbou akanthovou, jež nesou andělé.

Postranní oltář v pravo dřevěný, prázdný, s volutami po stranách; na tabernaklu soška Panny Marie ve skřínce zasklené, po stranách sošky sv. Josefa a sv. Anny, andělé; nahoře obraz Madonny, po stranách sošky andělů.

Kazatelna okrouhlá, nahoře orámovaná, dole s vydutým podvalem. Pilastrem rozdělena jest na dvě pole, v nichž kartuše s festonky. Na střeše lambrekin, sochy zlatených andělů, desatero s okem Božím nahoře.

Oltáře a kazatelna z r. 1770.

Křtitelnice kamenná z l. 1629, podoby kalichové, vysoká 1·08 m, s víkem 1·76 m, se skupinou plechovou: Křest Páně: »Agnus Dei.«

1. Kalich pozlacený, vys. 0·225 m, noha oválová, ovinuta páskem z listů akanthových, na stonku nodus obložen akanthy, druhý nízký válec, číše holá, 0·09 m v průměru.

2. Kalich, noha zprohýbaná, s obloučky; obloučky otočen jest i stonek a v nich provazce; jinak holý. Výška 0·23 m, průměr 0·09 m.

Pacifikál stříbrný: noha zprohýbaná, nodus kartušový, Kristus ukřižovaný též stříbrný, ramena kříže ukončena trojlisty. Všechny tyto tři předměty z téže doby, jako kostel.

Zvony byly sem přeneseny ze starého kostela, nyní zrušeného, v Hor. Stakorách. Starší z nich vysoký 0·61 m, v průměru 0·53 m, otočen jest nad korunkou čtyřmi oblouny (2 + 2), mezi nimiž čte se oblíbený u *Pricqueye* nápis:

SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM IN SÆCVLA

A D ☿ 1658 ☿

Pod nápisem pásek drobných Pricqueyovských rozvilin, ověšený dole festonky, jež se střídají s akanthovým listem dolů obráceným. Na plášti reliefy Kalvarie a na protější straně Madonny, mezi nimi na straně 3. a 4. Pricqueyovy andělské hlavy, jakož i pod Madonnou; nad andělský v medaillonech dva erby.

2. Druhý zvon, stejně veliký, má výšky 0·51 m, v průměru 0·64 m. Na jedné straně relief sv. Jana Nepomuckého, na protější straně nápis novější:

Tento zvon jest v roku 1663 za panování pana rytíře Mladoty ze Stakor v Mladé Boleslavi slit a dne 30. září 1852 na náklad společných příspěvků občanů a dobrodinců přelit v Praze od *Karla Bellmanna*, c. k. dvorního zvonaře.

3. V sanktusu, výška 0·30 m, průměr 0·33 m. Na plášti relief sv. Prokopa s ďáblem u nohou; dole po stranách I . K . S . — 1773. (Joh. Krist. Schunka.)

SOCHA PANNY MARIE na návsi, postavená nákladem Josefa Jíry z Bukovna dle pamětnice farní l. 1762, chronogram však dává letopočet 1752. Na pískovcovém podstavci s bohatou římsovou hlavicí stojí pozlacená socha Madonny na světakouli potírající nohou hada; kolem hlavy hvězdová gloriolla. Na stylobatu čte se nápis:

HONORI
ATQVE
VENERATIONI
DEIPARÆ
IN COELOS ASSVMPTÆ
EX
SINGVLARI PIETATE
FREXIT
IO: II:

Na zadní straně poznamenán rok opravy 1886.

Hoř. Cetno.

Sedláček X. 390 — Vaněk 121. — Sommer 146.

Cetno, též Ceteň Horní a Dolní (jako Vtelno — Vtelen, Slivno — Sliven), bývalá tvrz a dvůr poplužní nad Skalským potokem, podle níž nazývala se vladycká rodina Cetenských z Cetně, o níž napsal A. Rybička v Památkách Arch. VIII.

THE
JOURNAL OF THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE

VOLUME LXXV. PART I. 1945.

THE JOURNAL OF THE

ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE

THE JOURNAL OF THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
THE JOURNAL OF THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE

záklenky viděti na zdivu. V západním průčelí zejí otvory po trámech kruchtových.

Pod chrámkem při kopání našly se kostry (20) a to po celé délce kostelíku, s tváří k východu, a při nich hřeby, mosazné kroužky, mince z doby Přemyslovců, ano i nádobky, popelníčky.

Čejtice

(ve starší době též Čejetice, Hoření, Hrubé Č.).

Při dvoře poplužním stávala tvrz: l. 1250 seděl na ní Slavek z Čejtic. V 16. století připojeny k panství boleslavskému (později kosmonoskému), od něhož odprodány l. 1738 s Újezdcem (Neuberk).

Na rolích k Dalovicům nacházejí se popelnice a jiné zbytky prae-historické.

Na návsi na dřevěném sloupu zavěšen ZVONEK 0·37 *m* široký a 0·28 *m* vysoký. Kprunka otočena torem, ověšeným listy akanthovými. Na plášti anděl strážný; pod reliefem nápis: I · G · K · 1763. (*Johann Georg Kühner.*)

Čejtičky

(obyčejně nesprávně dle němec. Malé Čejtice).

Při kopání nynějšího nádraží našly se popelnice s bronzovými náramky, kosti a kostry.

U cesty k nádraží KŘÍŽ z pískovce hrubě tesaný, 3 *m* vysoký, na dvojnásobném hranolu; ramena jeho končí se trojlisty. Na stylobatu pozlacený relief bolestné Matky Boží, na desce letopočet 1798.

Na dřevěné zvoničce (sloupu) ZVONEK s reliefem: S. IOSEPH a letopočtem 1832.

Čihadlo.

Ves; poblíže v lese hrabě F. A. Špork vystavěl ZÁMEČEK řečený Bon Repos, kde chytáním ptactva se bavil. (Viz heslo: Bon Repos.)

Na návsi ZVONEK; vysoký 0·24 *m*, v průměru 0·29 *m*. Kolem hořejšího okraje nápis: VALENTIN LISSIACK GEGOSS MICH IN PRAG 1740. Pod nápisem řada andílků-hudebníků. Na plášti relief sv. Floriána.

Dalovice.

Jihovýchodně od vesnice na stráni nad Jizerou rozsáhlé pohřebiště se žáro-vými hroby: popelnice, bronzové ozdoby, hliněné věci (hračka) chovají se v museu mladoboleslavském.

Na ostrožně před blízkým dvorem Oujezdem nacházejí se stopy bývalého hra-diště. Pam. arch. XIV., 605.

Vnitřek. Presbytář dlouhý 7·20 m, široký 4·60 m (v polygonu jen 4·00 m). Skládá se z křížového travée a závěru. Žebra hrušková 0·165 m silná; svorníky hladké, pomalovány rosetami. Konsoly v závěru a u triumfálního oblouku: dvojitý plinthus a jehlan, jehož základna jest pětistranný osmiúhelník; konsoly ve středu: jehlan — šestiboký dvanáctiúhelník s panelem. (Obr. 30.)

Triumfální oblouk široký 4·50 m, silný 0·85 m. Uprostřed archivolta profilovaná, nesená římsou vyžlabenou a konsolami o čtyřech plinthech a jehlanech (šestibokých dvanáctiúhelnících). Jeho sokl pískovcový, 0·50 m vysoký, svrchu vyžlaben.

Lod' ploše krytá, dlouhá 8·80 m, široká 7·65 m, s okny (2 + 1) jako v presbytáři a kruchtou moderní (se sloupkovou balustrádou).

Hlavní oltář rokokový, slušný, s pěknou řezbou a umělými sochami sv. Kateřiny a sv. Barbory. Oltářní obraz sv. Barbory novější. (Obr. 31.)

Postranní oltáře z konce 17. století se sloupy korintskými a kládím; po stranách listové řezby. Obrazy: na levém Pán Ježíš (poprsí), v nástavci Veraikon; na pravém Panna Maria, v nástavci sv. Anna. Všechny přemalovány.

Kazatelna empírová.

Krucifix na stěně v presbytáři, řezaný, dosti nedokonalý, barokní z l. 1686, darovaný písařem kosmonoským Tomášem Gablerem.

Na dvou korouhvích sošky řezané z 18. stol.

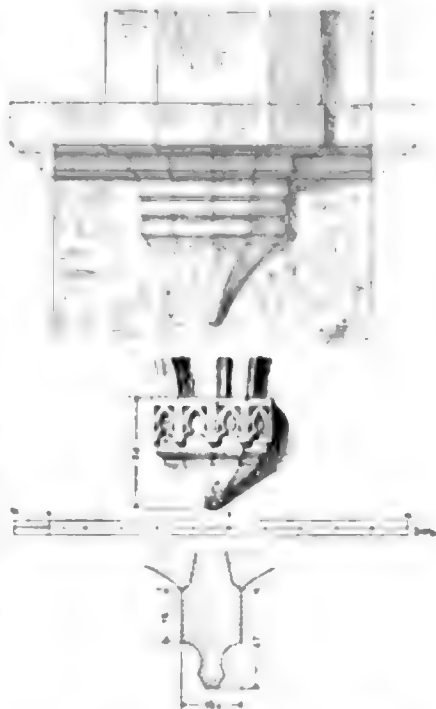
Kaditelnice z l. 1802.

Obraz Betlema. „Pravý obraz města B. se svým okolím, které nynějšího času proti Jerusalemu se nachází . . . právě vyobrazeno od jednoho z řádu sv. Františka, německé říše, jenž ve svaté zemi od r. 1749—1752 sloužil . . .“ Nahoře v oblacích Bůh Otec. Dole Betlem se svými biblickými památkami. Poblíž něho, „na dostřel“, chrám, v němž Kristus se narodil. V okolí stáda s pastýři a Arabové na koních, velbloudech.

Zpovědnice z l. 1802.

ZVONICE v s.-záp. koutě, stavení na hmotném zděném spodku, čtyřstranném; dole kostnice a schodiště. Věž osmiboká, s okny polokruhovými se třemi klenáky, krytá cibulí šindelovou, s lucernou. Z počátku 18. stol. (Obr. 32.)

Zvony. 1. Větší a starší, vysoký 0·65 m, široký 0·82 m. Ucha pleťcová, kolem koruny gotický nápis ve dvou řádkách:

Obr. 30. Debř. Konsola pod triumf. obloukem, konsola v kněžišti a profil žebra.

the first of these is the fact that the
 second of these is the fact that the
 third of these is the fact that the

the first of these is the fact that the
 second of these is the fact that the
 third of these is the fact that the
 fourth of these is the fact that the
 fifth of these is the fact that the
 sixth of these is the fact that the
 seventh of these is the fact that the
 eighth of these is the fact that the
 ninth of these is the fact that the
 tenth of these is the fact that the

the first of these is the fact that the
 second of these is the fact that the
 third of these is the fact that the
 fourth of these is the fact that the
 fifth of these is the fact that the
 sixth of these is the fact that the
 seventh of these is the fact that the
 eighth of these is the fact that the
 ninth of these is the fact that the
 tenth of these is the fact that the
 eleventh of these is the fact that the
 twelfth of these is the fact that the
 thirteenth of these is the fact that the
 fourteenth of these is the fact that the
 fifteenth of these is the fact that the
 sixteenth of these is the fact that the
 seventeenth of these is the fact that the
 eighteenth of these is the fact that the
 nineteenth of these is the fact that the
 twentieth of these is the fact that the

brzy malíř zemřel, žádal pan Heník, aby byl v dům ten sám uveden. V letech 1611—14 jmenují se dva němečtí malířové *Kristian Alexander Laujen* a *Kreger Kargus* z Württemberska, jenž nejprve pro pana Heníka pak pro V. Cetenského v kostele sejcínském pracoval.

Po 100 letech od Eleonory z Valdštejna l. 1732, v kteréžto době staré pohořelé, opuštěné kostely na celém panství k nové podobě nyníější ze zřícenin povstávaly, i kostel dobrovický byl podroben důkladné obnově,

hlavně uvnitř: všechna téměř vnitřní zařízení a malby svorníku a květinová dekorace žeber pocházejí z té doby.

I oltáře jsou z té doby; jen oltář sv. Dismy jest starší a oltář Madonny byl sem přenesen leta 1775 ze zrušeného kláštera v Jičíně.

Na hlavní oltář obraz sv. Bartoloměje maloval *Fr. Barbieri*; oltář sv. Jana pořídil svým nákladem farář Toman leta 1736; l. 1741 postaven oltář sv. Antonína Pad.; starý oltář prodán na Týnec za 15 zl. — K oltáři sv. Barbory koupeno 14 sošek svatých patronů českých; oltář sv. Josefa dle ostatních upraven l. 1764; tuto práci vykonal dobrovický štafír *Václav Parnek* za 115 zl. Kalichů kolem l. 1700 (za faráře Soukupa) bylo pět, z nichž jeden byl da-

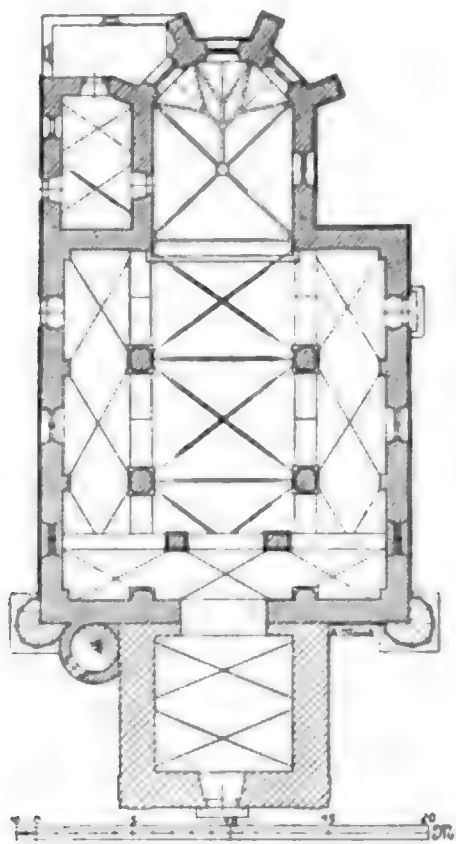
rován l. 1685 od Jakuba Jeřábka, jiný l. 1691 od Jakuba Krona.

L. 1755 postavena nyníější massivní věž: návrh vypracoval pražský stavitel *Fr. Ign. Prée*, stavbu provedl loučenský polír *Jan Kylich*. Na novou věž přeneseny ze staré dřevěné zvonice všechny zvony; l. 1761 postavena na ni při hudbě a intrádách bání a na ni kříž.

Kazatelna opravena l. 1764, a přenesena na nyníější své místo od oficiírské stolice; následkem toho levé křídlo kruchty musilo ustoupiti, bylo sneseno.

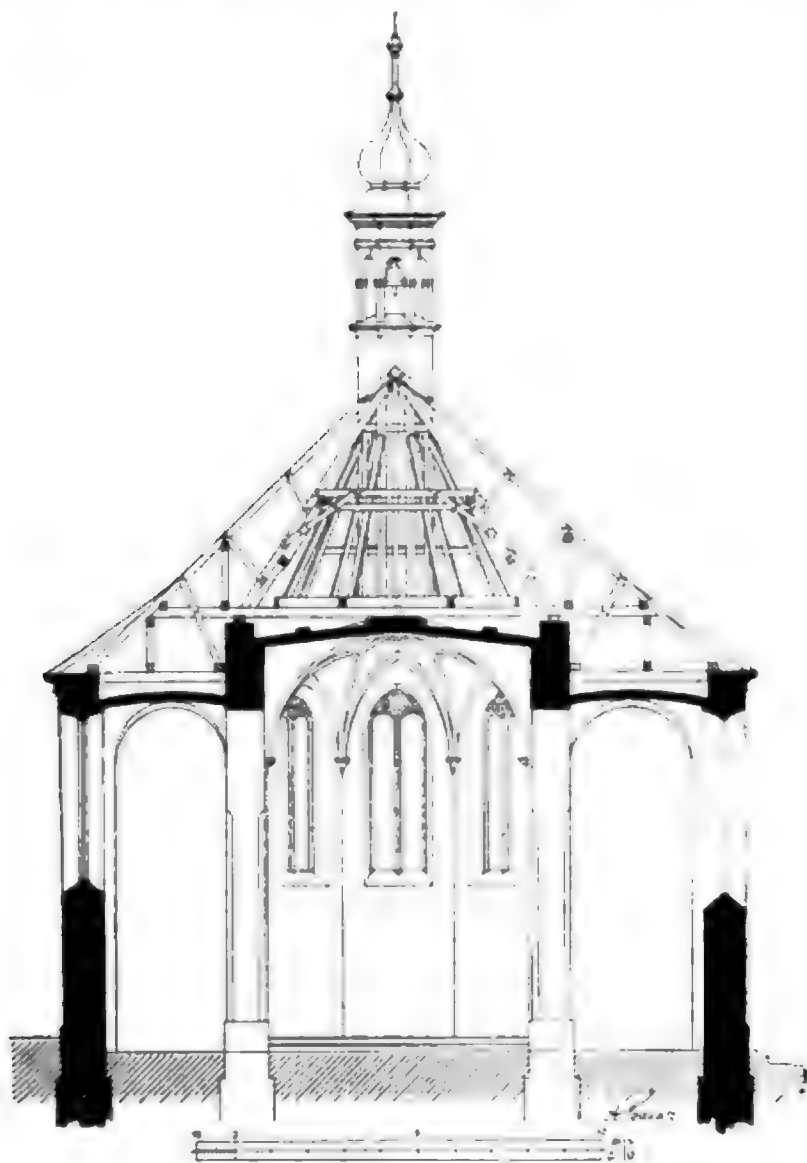
L. 1763 pořizen nový boží hrob nákladem 90 zl.; l. 1786 opatřena nyníější kamenná křtitelnice.

L. 1813—14 provedeny větší opravy; l. 1838 pořídil „lucernu“ mistr tesařský *Josef Hendl*; l. 1845 zednický mistr *Vomáčka* vykonal některé opravy, postavil vížku sanktusovou; téhož roku z dobrovolných darů koupena do kostela křížová cesta, 14 obrazů.

Obr. 35. Dobruška. Půdorys kostela sv. Bartoloměje.

Vnějšek. (Obr. 34., 35. a 36.) Presbytář uzavřen jest pěti stranami pravidelného osmiúhelníka se soklem, opěráky o jednom ústupku ořímsovaném a nahoře s kosinou. Okapní římsa moderní. V severním rohu přistavěna sakristie do stejné šířky s lodí a k ní na východě další moderní přístavek. Okna sakristie prostá, portálek pravoúhlý s profilovaným rámem barokním.

Obr. 36. Dobruška Půlkruhový lůž kostelem sv. Bartoloměje.

L o d ě obdélná, nižší, se třemi páry oken a se dvěma postranními vchody. Kolem celé budovy obíhá sokl. Portál na jihu renaissanční, s vyloženou římsou profilovanou v nadpraží; podobný portál na severní straně. Obě nároží na západě podepřena diagonálními opěráky, vzhůru se zúžujícími.

Budova kryta jest taškovým sedlem, sanktus pobit plechem, s lucernou a bání, stěny hladké.

V ě ž na západě, hmotná, čtyřboká, po výšce římsou dělená; v přízemí v průčelí portál s barokním profilovaným rámem, nad ním římsa vyložená a zajímavě lomená. Okno na kůr se chambranou jako portál

verní lodi: 1. tři plaménky do kruhu nade dvěma obloučky; 2. tři plaménky do kruhu nade dvěma oblými nosy; — v jižní lodi: 1. kříž v kruhu nade dvěma oblouky; 2. = druhému ze sev. lodi. Třetí pár oken zbarokisován.

Klenby postranních lodí: po třech polích křížových bez žeber, jež sblhají na pilře bez podpor a na ploché pilastry při zdích vnějších bez hlavic a patek.

Na západě kruchta sklenuta na dva čtyřhranné pilře a nesena třemi oblouky a klenbami křížovými bez žeber, jež prostoupeny jsou oběma polopilři střední lodi a plochými pilastry v koutech postranních lodí. — Kruchta má dřevěné zábradlí, ve středu vyložené barokně. V podkruchtí prolomena zeď obloukem do podvěží, jež sklenuto jest dvěma kříži bez žeber s hlubokými kápěmi.

Sakristie sklenuta dvěma kříži bez žeber; na východě přístavek s plochým stropem.

Žebra pomalovaná laurovými věnci, do nichž vplétány ovocné skupiny; na svorníku holubice. V plochách klenby umístěny malby heraldické:

1. v kněžišti: a) Na klenbě —

v kříži orel rakouský s erbem království českého na prsou, drží folii s nápisem:

ZA KRALOWANI NEGASNEGSSIHO A WELIKOMOZNEHO ZISARZE
MAXMILIANA II. UHERSKEHO A ZIESKEHO KRALE TENTO CHRAM PANIE
NAKLADEM | UROZENEOH PANA PANA GINDRZICHA Z WALDSTAGNA A NA
DOBRAWIZI SINA DOBRE PAMNIETI UROZENEOH PANA PANA WILIMA
Z WALDSTAGNA STIEPANIZA NA LOMNIZI, ZAŽAL | SE STAWIETI WE
STRZEDU PRZED SWATIM GIRZIM LETA 1569 A DOKONAN STASSNIE
PRZIŽASU SLAWNOSTI SESLANI DUCHA SWATEHO . LETA PANIE 1571. —

V postranních polích:

α) v pravo: znak valdštýnský, kolem na folii:

ILLUSTRISIMA AC EXCELLENTISSIMA DOMINA DOMINA; dole v poli,
ohraničeném folií:

ELEONORA S . R . I . COMES . NATA CO | NIUGATA DE WALDSTEIN HIC
AÑO 1717 | CONFEDERATIONEM CORPORIS CHRISTI HANC | QUE ECCLESIAM
AN. VIDUITATIS SUÆ 2. DOMINI VERO | 1732 RENOVAVIT ET DECORAVIT.

β) v pravo: dtto.

ILLUSTRISIMUS AC EXCELLENTISSIMUS DOMINUS DOMINUS

IOAN IÖSS . S . R . I . COMES DE WALD . | STEIN HÆR . DO . IN
DUX OBERLEUTEN , NISHBURK PETROWITZ PUR | KLITZ SENEC : TREBICZS :
LANA INT . | ACT CONSIL . CAMER REGIS : BOEM . | HÆR : PRÆSC . SUPR .
REG . MARS . | CHAL . CAMER . PATRIÆ OB. 22.

APRIL AÑO 1731.

γ) v levo: dtto.

ILLUSTRISSIMUS AC EXCELLENTISS: DOMINUS DOMINUS. ———
 CAROLUS ERNESTUS R. R. I. COMES DE | WALDSTEINE . D: INN DOBRO-
 WITZ LAUCZIN S: | CÆSA: MAIE INTAC: CONFER: SUPPERCAMERA | RIUS
 REGI: AULÆ . CÆS. ORATOR ET POR | TUC PLE LEGA: SAVOI. ET AUREI
 VELLE | EQUES SPECIALIS SAPIEN:

OBI . 7 . IAN

1713.

δ) v levo, dtto:

ILLUSTRISSIMA ———

——— ——— ——— DOMINA

MARIA TERESIA

S . R . I . CO =

MES DE LOBKOWITZ INCONIUN

GATA COMES IN WALDSTEIN

DOMINA SINGULARIS

PRUDENTIÆ OBIT

DIE A : D :

a) Na jižní stěně kněžiště, vedle okna:

ILLUSTRISSIMA ———

——— DOMINA

dole v obdélné kartuši:

FRANCI . AUGUST . S . R . I . COMES DE WALDS | TEIN ORDIS : IOAN :
 HIROS . AC AUREI VELLE EQUES S . CÆSA | MAIE . INTAC . CONSIL .
 CAMER . EQUITUM SUPREM : AULÆ | CÆS . MARESCHALLUS : OBIT
 ANO 1684.

b) Na severní stěně pod korunou ohromný celou stranu pokrý-
 vající hermelín s kulatými medaillonův věncovými, v nichž nápisy do
 kola kolem znaků. Členové rodiny Valdštýnů a Fürstenberků a jich úmrtí
 (počtem 10). Z 2. polovice 18. století. Méně cenné než předešlé; podobný
 baldachýn namalován pod křížem barokním, řezaným.

2. V lodi:

a) na folii: GINDRZICH Z WALDSTAGNA A NA DOBROWICI SYN
 UROZENEHO PANA WILIMA Z WALDSTAGNA STIEPANIC PANA NA LOM-
 NICI ANO DOMINI 1571.

b) ANNA Z WARTENBERKU NA DOBROWICI DCERA UROZENEHO
 PANA PANA Z WARTENBERKU NA DUBIE NEGWISSIHO PURKRABIHO
 PRAZSKEHO 1571.

c) MARKYTA Z LOBKOWIC A NA DOBROWICI DCERA UROZENEHO
 PANA PANA IANA Z LOBKOWIC NA TEGNIE HORSSOVSKEM A TACHOVIE
 NEIWySSIHO PURKRABIHO PRAZSKEHO ANNO DOMINI 1571.

Ostatní erby — počtem 10 — s foliemi prázdnými: všechny pečlivě,
 slohově stylisovány a živě kolorovány.

andílek s palmou v ruce, světec oddaně naň hledí do výše. Nad obrazem čtyřlaločný obraz sv. Trojice v rámu, jenž tvoří (spodnímu) nástavec a je svrchu ozdoben soškami andílků (zašlý).

V předu tabernakl: kaplovitá architektura s diagonálními pilastry a římsami. (Mensa empirová z pozdější opravy.) Po stranách vchody vysoké s pěknými nástavci portálovými; nejvýše v oválových rámech anděly držené obrazy sv. Josefa a sv. Terezie. (Obr. 39.)

Postranní oltáře — dva a dva stejné:

A. Přední dva: sv. Antonína Pad. a sv. Jana Nepom.: nástěnná architektura s pseudokorintskými sloupy a pilastry, vysokým kládím, diagonálně postaveným. Svrchu nástavec s římsou barokně prohnutou, v něm emblemy. Na nárožích kládí sošky andílků. Tabernakl malý, mensy rakvovité s prázdnou kartuší.

Na pravém obraz sv. Antonína, v barvě tvrdý, v pohybu affektovaný, nucené komposice; v nástavcích na paprscích Ježíš; na levém obraz sv. Jana Nepom. (?) almužníka, zašlý, stejně tvrdý a nucený v pohybech; v nástavci Madonna v paprscích.

B. Oltář sv. Barbory a sv. Lazara: nástěnný rám s pilastry a římsou prohnutou, s úzkým nástavcem. Mensa rakvovitá, uprostřed skříňka zasklená se sochou, obklopená soškami, na nárožích andělé.

V severní lodi: Obraz stětí sv. Barbory, slušně malovaný; po stranách andělci nesou emblemy: věž, odznaky moci královské a kalich. Ve skříňce soška Madonny na rokokovém podstavci. Kolem na římsách, podstavcích a nárožích rozestaveno 14 drobných sošek čtrnácti pomocníků, řezaných zručně (něco přídavek rokokových i moderních). V nástavci monogram SBAR.

V jižní lodi obraz umírajícího Lazara, tvrdý; ve skříňce Jezulátko, kolem sošky 14 světců a světic, zejména mučedníků.

Po straně obrazu andělé v mušlích sedící, v nástavci monogram ⁺IHS.

V jižní lodi obraz Madonny nesený andělky, zasklený, v biele polychromovaném rámu, svrchu s lambrekinem a baldachynem. Po stranách andělé strážní na přistavených podstavcích. Na mense monogram MRA v kartuši. Čtyři cínové svícny barokní.

V sev. lodi socha sv. Dismy na kříži, modelovaná drasticky a nevkusně, polychromovaná, na bezcenné mense. Dva svícny barokní s krouženými stvoly, mosazné.

Kazatelna barokní, bohatě vypravená. Schodiště pravoúhlé, s chudou dekorací, řečniště okrouhlé, dolů súžené kuželovitě, ozdobeno pilastry a reliefem: Kristus s apoštoly na moři — zasazenými květy slunečnic a festony; na rozích emblemy sv. evangelistů: lev a vůl. Stěna za řečništěm zaoblana, po stranách pilastry. V kartuši boží oko, po stranách portiery shrnuté a držené šňůrami. Stříška bohatě ořímsovaná, s lambrekinem, nese sochu sv. Jana Křtitele a kartuš s emblemy ostatních evangelistů: orlem a člověkem.

Křtitelnice dřevěná, empirová, vásovitá, s nohami, ověšená guirlandami vavřínovými; svršek kopulovitý s výjevem křtu Páně. Vysoká 1·44 m (i s víkem). Z l. 1786.

Dva svícny před hlavním oltářem, mosazné, trojnohé, s velkými články baňatými, na stvolu hladké, z pol. 18. stol. Na hlavním oltáři šest podobných mosazných, na noze trojboké, na kulích, beze značky.

Pontifikální křeslo skrovné, rokokové.

Lavice patronátní o třech polích, intarsovaná, prostá.

Presbytář od lodi dělí zábradlí balustrové, dubové.

Obr. 40. Dobruška. Kostel sv. Bartoloměje. Řezby na postranicích lavic.

Dvě klopenky barokní z červeného mramoru.

Zpovědnice v sev. lodi, slušně intarsovaná, s pilastrovou výzdobou a vásami, barokní, z první pol. 18. stol.

Zpovědnice v jižní lodi, barokní, s řezbou akanthovou, jinak chudá.

Lavice (28) ve střední lodi; postranice vyřezávány; motivy: akanth, slunečnice, pásy — celkem čtyři varianty. Barokní z první pol. 18. stol. (Obr. 40.)

Varhany v balustrádě kruchty: přední skříň trojdílná, bohatě řezbami zdobená a ořímsovaná; svrchu dva hudoucí andělé. — Na kruchtě velká skříň, rovněž trojdílná — střední část vyšší — se vkusnými nástavci a postranními řezbami. Z pol. 18. stol.

Odložené svícny cínové: 1. vysoký 0·50 m; po stranách drobné rozviliny, v nich: CD 1733 MD; 2. vysoký 0·27 m, strany prohloubené,

the first of these is the fact that the system is not a simple one.

The second is the fact that the system is not a simple one.

The third is the fact that the system is not a simple one.

The fourth is the fact that the system is not a simple one.

The fifth is the fact that the system is not a simple one.

The sixth is the fact that the system is not a simple one.

The seventh is the fact that the system is not a simple one.

The eighth is the fact that the system is not a simple one.

The ninth is the fact that the system is not a simple one.

The tenth is the fact that the system is not a simple one.

The eleventh is the fact that the system is not a simple one.

The twelfth is the fact that the system is not a simple one.

The thirteenth is the fact that the system is not a simple one.

The fourteenth is the fact that the system is not a simple one.

The fifteenth is the fact that the system is not a simple one.

The sixteenth is the fact that the system is not a simple one.

The seventeenth is the fact that the system is not a simple one.

The eighteenth is the fact that the system is not a simple one.

The nineteenth is the fact that the system is not a simple one.

The twentieth is the fact that the system is not a simple one.

The twenty-first is the fact that the system is not a simple one.

The twenty-second is the fact that the system is not a simple one.

The twenty-third is the fact that the system is not a simple one.

The twenty-fourth is the fact that the system is not a simple one.

The twenty-fifth is the fact that the system is not a simple one.

The twenty-sixth is the fact that the system is not a simple one.

The twenty-seventh is the fact that the system is not a simple one.

The twenty-eighth is the fact that the system is not a simple one.

The twenty-ninth is the fact that the system is not a simple one.

The thirtieth is the fact that the system is not a simple one.

Nahoře po stranách krucifixu klečí dvě dívky s křížky na hlavách; kolem kříže na folii:

Qui passus es pro nobis IESV CHRISTE miserere nostri I. H. S.

Pod klečícími podpisy:

Alena — Mar : Mar .

Dole plastický erb, po jehož stranách:

Jan		Dentu
Martin	Erb	linowe
Wyt		z Turt
		tlíšťay
		na

Na jižní stěně presbytáře dřevěné, trojdílné epitafium: svrchu rovná římsa profilovaná, ve vlysu ornamenty černě a červeně malované. Tři plochy epitafia orámovány jsou každá dvojím rámem perlovcovým se širokou lištou, pomalovanou jako hořejší vlys a posázenou bossážemi oválnými a kosočtverečnými. (Obr. 42.)

1. První obraz: Ježíš s křížem v levici v jakémsi sálu, dlážděném různobarevnými plotnami, po stranách s rozhrnutými zelenými portierami. U jeho nohou klečí tři dívky, v šedých šatech a s límcí; po stranách: v pravo dvě paní v černých šatech a bílých kápích s límcí, na levo tři mužové v černém obleku, s okružím, s kordy, klečí na polštářích: Jindřich Valdštejn v trojím věku.

Pod ženami nápis:

Illustrisimi Fundatoris prima coniunx fuit Anna ex Illustri | familia Wartenbergensi Altera Margareta ex Illustri | familia Lobkowiciana: ~

pod muži:

Illustrissimus Domins Dnus Henricus Liber Baro de | Waldstein DM . . in Dobruicz et pieczic Hoc Templum Aedificari | curavit 1569 incēptum flnitum 1571.

Na pravo:

2. Na shromáždění apoštolů seslány s hůry plamenné jazyky. Apoštolové sedí v sále se čtyřmi okny, dřevěným stropem a zvýšenou podlahou v pozadí. Shora holubice v záři a jazyky splývají dolů. Na všech pozorovati překvapení, dosti živě líčené. Všichni ve volných šatech splývavých až křiklavých barev; podpis:

Wylegi ducha swého — na wśfelike tělo, a prorokowatj budau Sy — nowe waffy y dcery waffe. (Pawla) III kapitole.

Na levo:

3. Rodokmen pánů z Valdštejna: Dole v krajině s vrchy modrými, na travnaté louce (v rohu kvítí a ovoce) leží muž v šedém, žlutě podšitém rouše, s černou čepicí na hlavě, hlavu podpíraje rukou. U sebe má kartuš obdélnou s nápisem:

IOANNES WALDSSTEIN VIXIT . . . ANNVM

ottocaro quinto Rege Bohemo.

po straně v oválovém medaillonu erb.

Na pravo název celého obrazu v obdélné kartuši:

GENEALOGIA BARONVM A WALD | STEIN, AB ANNO
DOMINI 1752 (STI | RPE NONDVM INVESTIGATA) QVANTA
DILI | GENTIA EX VETERIBVS MONVMENTIS IN | QVIRI ATQVE
ERVI POTERAT, DVCIT AVTEM | HÆC FAMILIA NOMEN ET
ORIGINEM A VETVSTA | ARCE WALDSTEIN, CVIVS RVDERA
ADHVC HODIE PROPE | TVRNOVIAM CONSPICIVNTVR.

Na levo v téže výši v kartuši:

ELABORATA SVNT HÆC CV | RA ATQVE SEDVLITATE
CAROLI | A WALDSTEIN AD PERPETVÆ REI MEMORIAM VT
SINT MNHMOZY: NON AMORIS ERGA POSTERITA | TEM.
ANNO VIRGINEI PARTVS — 1582.

NVNC AVTEM RENOVATA | CVRA ET IMPENSIS GENE-
ROSI | ET MAGNIFICI BARONIS DOMINI | HENICII A WALDS-
STEIN IN DOBRO | VICIO KVNSTBERG ET CHOTIESSICZ 1608.

Z ležícího muže vyrůstá strom o haluzích, na nichž
v oválových medailonech podoby členů rodu v dobových
(16. století) krojích, celkem 92 hlaviček s poprsím. Poslední
v řadě, HENRICH, není zachován. Pode všemi v podélných
tabulkách podpisy: jména, tituly, někde i letopočet úmrtí.

Zvony. Jako všude v podchlumí stávala i v Dobrovici
dřevěná zvonice a to na místě, kde nyní stojí socha Panny
Marie, před kostelem; když byla vystavěna nynější věž po-
stranná, byly tam l. 1765 zvony přeneseny.

1. Nejstarší z nich Maria má 1·15 m průměru a 0·92 m
výšky. Kolem hořejšího kraje vlys 0·10 m široký, jehož
středem jest satyr rozkročený, se dvěma ohony, které se
ukoučují spirálně akanthem a stylisovanými květinami; po
stranách závitky akanthové. Článek tento se opakuje.

a) Na straně východní v rámcích nápisy:

Šindrych šwaldšteinna ana
dobroviczny kunczberce a
charwacznyh syn urozene
ho pana pana wylema zwa
ldšteinna, štiepanicznyh a
na lomniczy.

Markyta zlobkowicz na do
browiczny kunczberce ady
armatiznyh dcera uroze
neho pana pana jana zlob
kowicz natelnie horšowsk
em a tachowie nenimzši
ho purghrabi prazskeho.

Erb.

Medaillonek.
2 medaillonky.

Erb.

Žalm 97.

Wymyſſte pana boha nášeho a klanieg
te ſe podnoży noh geho. nebo ſwatý geſt.

Proutek akanthový.

Kolem dolní obruby po celé její délce gotický nápis (Pavel I. 13.) viz faksimile. (Obr. 43.)

Na straně západní pod známým už vlysem v rámci rostlinném, v jehož rozích a uprostřed horní i dolní strany masky jsou vyznačeny, čte se nápis:

Tento zvon ſlit geſt nakladem urožených panuw panuw
milima woka a henyka zwaldſſtenna bratrzy wlaſtnich
a nedilnych ſynuw zuſtalich podobny a ſlawne pamieci
dotcenem urozenem panu panu gindrzydhowi zwaldſſten
na a urozene pani pani marknty zlobkowicz na dobrowicz
kuntzberce a dharwatynch aby zywukem tohoto zwonu lidi
hwalam pana boha ſ kſliſſeni zachomany ſlowa geho ſa
wzbuzen dal ſe nagity do dtramu panie. letſha 1 . 58 . 7 .
za ſprawczy cyrkewniho knieze ondrzege piſeczkyho. SOLI
DEO GLORIA

Sedm figurek, hudebníci.

Dvě karyatidy proti sobě nesou tabulku s nápisem:

VDIELAN OD WACLAWA ZW
ONARZE MIESSTIENYNA MIESTA
MLADEHO BOLESŁAWA NAD GYZERA

Gothický citát biblický (ut supra).

2. Zvon největší, uprostřed ostatních zavěšený, Bartoloměj, má průměru 1.45 m, výšky 1.08 m. Kolem hořejšího okraje nápis, řídce a zřetelně rozložený:

SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM EX HOC NVNC ET VSQVE IN
SECVLVM.

Akanthový pásek.

V plášti na straně východní vyraženy jsou tři znaky s těmito nad nimi písmeny:

1. H. Z. W. 2. K. W. R. N. Z. H. 3. G. Z. W. *)

*) Znamenají: 1. Heník z Waldštejna, 2. Kristina Waldštejnská rozená Nybšická z Holtendorfu, 3. Jindřich z Waldštejna.

Na straně západní do rámu zasazen nápis:

LETHA PANIE MDCXVI DNE III. MAGE MIESYCE
 SLYT GEST TENTO ZWON NAKLADEM G^o Mⁱ
 WYSOCE VROZENEOH PANA PANA HENYKA
 Z WALDSSTEYNA NA DOBROWICZY &c G^o Mⁱ
 ARCYKNIZETE MAXIMILIANA NEYSTARSSYHO
 RAKAVSKEHO RADDY A KOMORNIKA &c
 K PROBVZENY YAK KCHWALAM BOZÍM TAK
 KMODLITBAM SKRAVSENÝM O OCHRANV BOZI
 ZA G^o Mⁱ TEZ G Mⁱ VROZENAV PANI PANI
 KRYSTYNV WALDSSTEYNSKAV ROZENAV
 NYBSSY CZKAV Z HOLTENDORFV &c MANZELKV
 • G^o Mⁱ PANIE A GINDRZICHA ZWALDSSTEYNA
 SYNA GICH MILOSTI

3. Třetí a nejmenší zvon »Ježíš« vysoký 0·96 m, v průměru 0·80 m. Původně slit byl od *Václava*, zvonaře v Ml. Boleslavi asi současně s hořejším Mariš, jak neklamně dokazuje legenda, která na něm bývala: »Aby zvukem zvonu tohoto« (ut supra) a »chvalte pana, chvalte ho na cimbalích« L. 1664 byl přelit v Ml. Boleslavi od zvonaře *J. Pricqueye*, v nynější své podobě pochází též od *Pricqueye* (Mikuláše, syna) z l. 1718, jak hlásá chronogram, což shoduje se i s jménem patrona J. Josefa z Valdštejna.

Mezi dvěma vínky květinovými, z nichž dolejší jest širší, umístěn nápis:

 OD HROMOBITI A BAVRZKI WISWOBOD NAS PANE GEZYSSY KRISTE

Pod tím na plášti:

1. Na straně východní: dva erby v rámcích spojené korunou, vlastně stuhami pod korunou, po jejichž stranách umístěn nápis:

G: EXCELL: WY		SOCZE VROZENY
PAN PAN JAN		IOSEF S: RZIM
RZISSE HRA	Koruna	BIE ZWALD
SSTEYNA		
ELEONORA	Erb Erb	ZASNAVBENA
A ROZENA		HRABIENKA
Z WALDTS		STEIGNA PRO
S: BARTOLOMIEGE		TAK ROZKAZALA

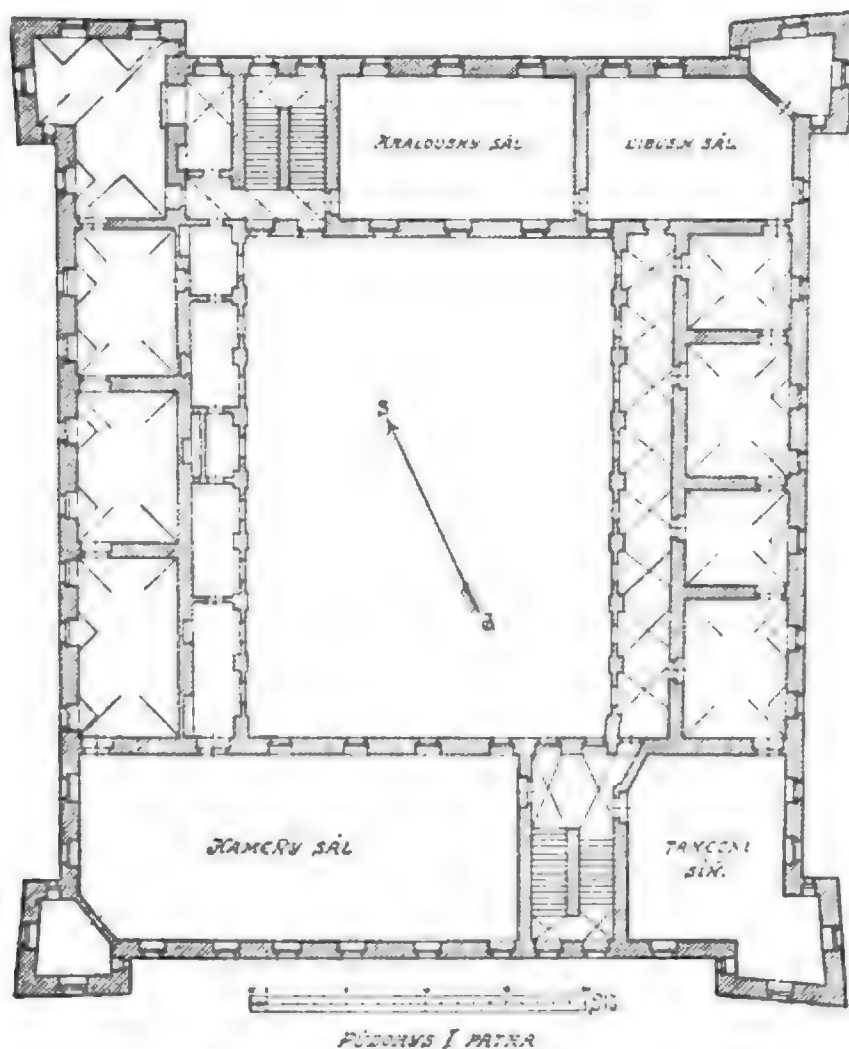
Chronogram, jenž dává letopočet 1718.

2. Na straně jižní obraz Madonny a pod ní pricqueyovská značka zvonařská.

3. Na straně západní ukřižovaný Kristus na květinovém podstavci; pod ním v kartuši nápis:

ZA SPRAWY HEGTMANSKE
V . P . IANA IG. RADONICZKEHO
A P . GIRZIHO SWOBODI
DVCHODNIHO DOBRAWSKÉHO

4. Na straně severní obraz světice s ratolestí a mečem.

Obr. 44. Dobrovice. Půdorys sálku. (1. patro).

V lucerně zvonky: 4. Pozvánek a 5. Umíráček.

6. Zvonek v sanktusníku zcela prázdný.

Před kostelem pískovcová SOCHA PANNY MARIE na podstavci s prohnutými boky, soklem a římsou. Na podstavci relief Zvěstování Panny Marie. Z l. 1762.

Ve zdi hřbitovní: NÁHROBEK pískovcový, z počátku 19. stol.; dole relief andělka truchlícího nad sarkofagem s rakví, nad nímž sklání se smuteční vrba. Nápis (nahore) nečitelný. — Druhý NÁHROBEK W. Mrkoše, jenž zemřel l. 1819; ve výklenku relief: nad mrtvolou úplně

zahalenou v měkký, splývající rubáš, pláče starší žena, s plenou na hlavě, vedle ní v levo mladší žena, v pravo tři dítky modlící se.

FARA v přízemí klenutá valeně a křížově; ostatek moderní; vystavěná l. 1709.

ZÁMEK vystavěl Jindřich z Valdštejna na místě bývalé tvrze leta 1578.

Byl postaven do čtverhranu s věžmi v každém rohu. Kolem byl obehnan příkopem, z něhož se zachovaly upomínky na straně západní a jižní, kde nyní jest zámecký park. Všechny výzdoby zámku provedeny ve slohu renaissančním. Ve dvoře byly arkady malované, z kterýchž maleb do nedávna některé se zachovaly. Pod největší věží na konci severním byla kaple, kterou ještě staří lidé pamatují; když byla zrušena, oltářní obraz byl přenesen na Týnce.

Ze síní zámeckých vynikaly rozsahem i uměleckou výpravou čtyři rohové:

1. Sín taneční: dřevěný strop ozdoben byl uprostřed valdštejským erbem po stranách čtyřmi jinými erby, pak výjevy mythologickými, na okrajích arabeskami stěny byly krášleny krajinnými malbami.

2. Soud Libušin obsahoval fresky historické (výjevy z doby Libušiny), všechny osoby byly v životní velikosti.

3. Sín královská s obrazy českých knížat a králů, o nichž zmínku činí Dobrovský.

4. Sín kamenná, nazvaná dle dlažby — obrazy její ze starého věku a symbolické.

Když l. 1831 zámek změněn v cukrovar, plafondy se stropů přeneseny do Bělé, kdež se některé dosud chovají (na sýpce). (Viz Čas. spol. přát. star. čes. roč. VIII. 2.)

Ze zámku zbylo celé jen křídlo jižní, ze západního a jižního jen části, severní celé sbouráno. (Obr. 44.)

Okna částečně zmodernisována (zejména v přízemí), v patře s původními renaissančními římsami profilovanými nahoře i dole.

Portál s pískovcovou hrubou bossází.

První věž, zachovaná na západě, má stěny děleny římsou, barokně profilovanou a krytou prejzy; v 1. a 2. patře původní okna, v 3. patře okrouhlé okno barokní, ve 4. ciferníky hodin. Střecha: cibule plechem krytá s lucernou a bání. Hodiny s cymbály. Jeden cymbál má průměr 0·835 m, výšky 0·60 m. Ucha hladká. Kolem koruny:

CHRISTOPF ꝛ SCHERB ꝛ ZV ꝛ PRAG ꝛ INN ꝛ DER ꝛ ALDEN ꝛ
STAD ꝛ GVS ꝛ MICH ꝛ 1 ꝛ 6 ꝛ 0 ꝛ Z ꝛ

Pod tím pásek perlovcový a řada akanthů (v mezerách rosety) svislých, pod tím řada destiček s reliefsy, výjevy to ze života o marnotratném synu (opakují se třikráte). Na plášti plastický znak Valdštýnů, po stranách:

H E	N I K ꝛ Z
WALDS	STEYNA ꝛ A
NA DOBRO	WICZY
LETHA	PANIE

Na věnci reliefsy poprsí pána a paní s podpisy:

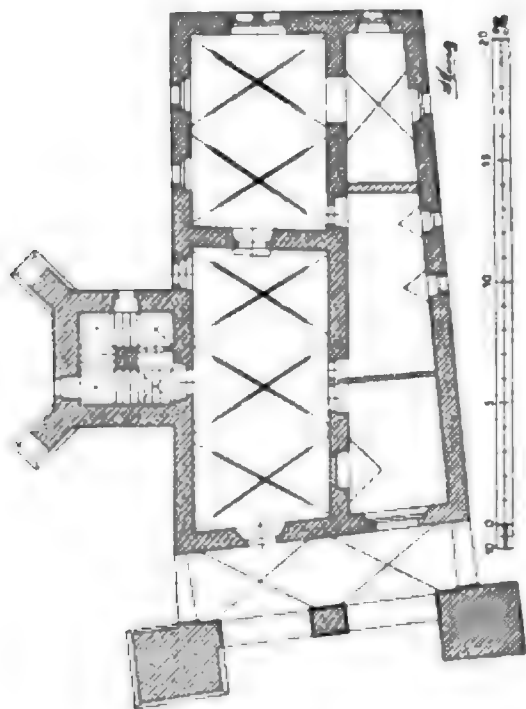
HANRICVS VALESII REX FRANCIAE a ELISABET . ANG.

šeném přízemku a patru; okna s pískovcovou bossází renaissanční, některá již zmodernisována. Na stěnách prosvítá rustika z obdélníků.

Z křídel ven vystupujících zachováno v slohové úpravě východní. Má střechu povydanou na dřevěných trámech, štít v průčelí dvěma římsami dělený, vlnitě ohraničený, na vrchu pyramidka. Vedle užší stavení se slušným barokním štítkem. Za staveními dvůr s úpravou 19. stol.

RADNICE z druhé polovice 16. století, brzy potom kdy Dobrovice stala se městem. Budova obdélná, obrácená průčelím na východ do náměstí, s věží uprostřed jižní strany. (Obr. 45. a 46.)

Obr. 46. Dobrovice. Pádorys radnice.

Věž čtyřboká, strana 5·50 m, přiléhá jednou stranou k budově; oba volné rohy jsou podepřeny opěráky diagonálně postavenými, se soklem jehož profil zachován ve špižárně. Stěna rozdělena jest římsou, krytou taškami (s barokním profilem), nároží ozdobena maltovou bossází. Okna čtyřstranná, s chambranami v přízemí i v obou poschodích, nad kordonovou římsou, menší a bez opázení. Okapní římsa renaissančního profilu, hluboce vyžlabená, nad ní podsebití dřevěné, otevřené nad každou stranou dvěma oblouky segmentovými. Obíhá kolem užšího polopatra se širokými čtyřhrannými okny.

Střecha tašková: lomený, komolý jehlan s lucernou a cibulovou stříškou.

Uvnitř až do druhého poschodí vede schodiště, úzké, v pravých úhlech lomené, s novými, pískovcovými schody a původními klenbami křížovými bez žeber. Okna sem obrácená jsou vyšpaletována, některá zazděna a moderně upravena. Výše vedou dřevěné schody na galerii a odtud k lucerně. Zdivo má uvnitř ústupky, kolem oken velké oblouky (snad dřívější okna) pro menší zatížení. Zvonek v lucerně nepřístupný, novější, bez srdce.

Budova radniční jest jednopatrová, krytá sedlem šindelovým, s vikýři okrouhlými. Na straně jižní přistavěny do koutů u věže novodobé přístavby. Vedle přístavku až k protějšimu domu klene se segmentem brána s bossází, již barokní.

Průčelí dlouhé 12·40 m, jednopatrové, opřené po stranách velice hmotnými opěráky diagonálními. Přízemí otevřeno do průčelí dvěma, na strany po jednom oblouku, jež sklenuty jsou na pilíř; klenba skládá se

ze dvou křížových polí bez žeber. Postranní oblouky poněkud nižší, opřeny na zdi vnější na plochý pilřf. Okno v přízemí moderně upraveno, vchod původní: portál obdélníkový, s kamenným rámem, vyloženým akanthy, nad ním konsolami volutovými a akanthovým listovým pokrytými nesená římsa, perlovcem opatřená. Nad ní nástavec, kartušovitě vykrojený, jehož bordury jsou rýhované a zatočeny ve voluty, z jichž středu vychází ovocný feston a cíp šálu. Ve středu kartuš renaissanční se znakem města Dobrovice, nahoře ženská maska. (Obr. 47.)

V prvním patře průčelí čtyři okna zmodernisovaná. Nad okapní římsou, prejzy krytou, attika, po stranách vlnitě ohraničená, se čtyřmi okny sdruženými; nad attikou nová římsa, nad ní tři štíty, střední menší, postranní větší, již barokně upravené. Mají římsky, po stranách úseky rovných říms, šikmo postavených, ve středu zděné pyramidky. Za středním štítem (snad až v době barokní) přistavěn vyšší štít rovný, s plochými pilastry, s podobnými šikmými římsami a pyramidkou. Ostatní stěny hladké, římsa okapní moderní.

Uvnitř dole i v patře klenby křížové s ostrými hranami; některé místnosti dole mají barokní valenou klenbu s lunetami; v prvním patře někde zvýšený strop rákosový.

Portálky v patře s prostou profilovanou římsou v nadpraží.

Obrazy v radnici: Panna Maria z polovice 18. stol., svatá Rodina z konce 18. stol., dva oválové medaillony z počátku 18. stol. s portraity pana Jos. Valdštejna s chotí, pak dva velké portraity pana Fürstenberka a chotí z pol. 18. stol.

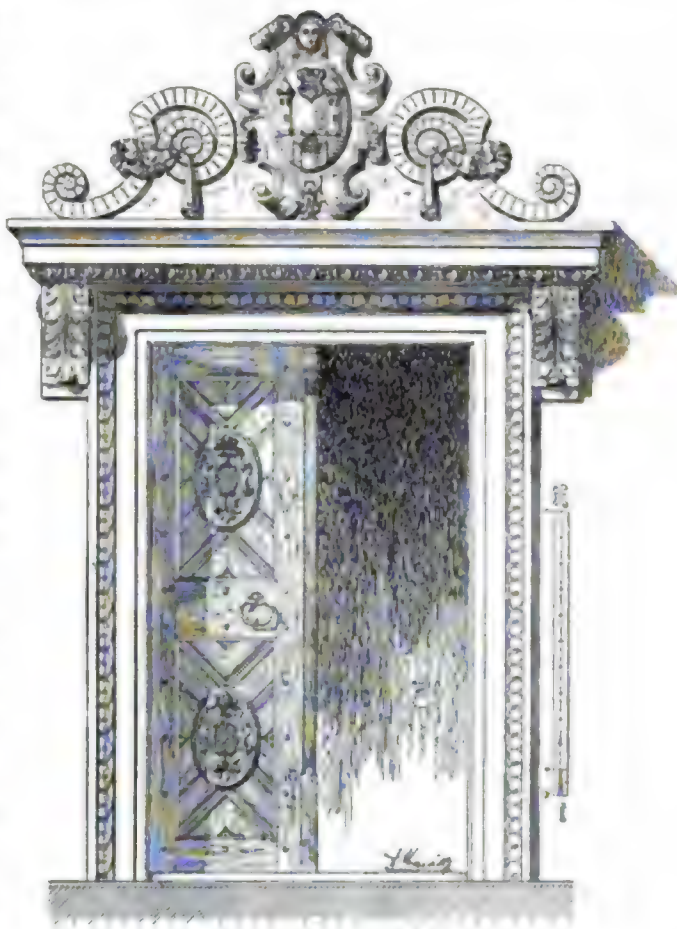
Pečetidla:

1. Stříbrné, 0 042 m v průměru. Kolem okraje nápis:

SIGILLVM . MAIVS . OPPIDI . DOBROVIZENSIS + ANNO : 1604 : +

Uprostřed městský znak. Nahoře letopočet 1604 a monogram. Držadlo mosazné, moderní.

2. Bronzové, neporušené na moderním držadle. Průměr 0 053 m. Nápis:

Obr. 47. Dobruška. Portál radnice v přízemí.

PECET : DOBRAWITZ : RZEMESL^A KOWARZ : KOLARZ : ZAMECZ :
BECZWARZ : RVCZNI : CZANKARZ LETA *

Uprostřed v erbu s kartušovým krajem šest emblemů, po stranách 165Z.

3. Bronzové, okrouhlé, v průměru 0·037 m. Kolem okraje opis:

PEC : CEC : HPOC · RZE · DKA · MEST · DOBROWICE · 1581 +

Emblem tkalcovský, jejíž drží dva zbrojnoši.

4. Kamenné, břídlivé, průměru 0·045 m. Opis:

PECET MESTA DOVBRAVICE · PODKRAI · M. BOLES LAVSKA.

Z první polovice 19. století.

5. Oválné, mosazné, sekernické. Průměr 0·025 m. Emblem mlynářský, letopočet 17—37. Opis:

PECZ : RZEMES : MLINARZ : W MIEST : DOBRAWICZI.

6. Mosazné, oválné, průměr 0·027 m. Uprostřed sv. Václav se štítem a korouhví; po stranách písmena ^{M K}_{I S} Opis: P : MIESTA DOBRAWIC.

Konec XVII. stol.

ZVONEK POŽÁRNÍ na strážnici, venku zavěšený pod stříškou. Bez uch; u koruny pás laurový, pod tím:

LAVDETVR IESVS CHRISTVS A 1735.

Na plášti v kartuších monogramy MRA a ⁺IHS, reliefs sv. Jana Nepomuckého a anděla strážného.

DŮM čís. 62 (pošta) má vrata bossážovaná renaissančně, se štítem volutovým, jenž ukoučen jest štítem trojúhelníkovým.

PANSKÁ NEMOCNICE s mansardou šindelovou.

SLOUP na náměstí. Na čtyřech stupních dvojnásobný stylobat s římsou, na něm kulatý sloup s attickou patkou a hlavicí, akantýhy zdobenou, s perlovcem pod abakem. Pak socha sv. Jana Nep. zlatená, traditionelní. Na vyšším stylobatu čte se: A: 1695, ještě výše rok opravy totiž 1859.

NEJSV. TROJICE u cesty k nádraží. Na čtyřhranném stylobatu toskánský sloup se sousoším: mezi sochami Boha Otce a Syna stojí kříž, na něm holubice s rozpjatými křídly. Na stylobatu vyryt letopočet: A 1694 a letopočet opravy 1776. Ostatní nápisy nezřetelné.

Naproti stojí SOCHA ANDĚLA STRÁŽNÉHO, pěkně modelovaná, pískovcová. Na hranolovém podstavci z předu:

Angelis suis
Deus MaNdauit
Je te Vt custodi
ant te in OMNibus
· · · · ·
psalm Lxxxx
AVINO
1719

Abstract

The first part of the paper discusses the importance of the
 Journal of Management Education in the field of management
 education. The second part of the paper discusses the
 importance of the *Journal of Management Education* in the
 field of management education. The third part of the paper
 discusses the importance of the *Journal of Management Education*
 in the field of management education. The fourth part of the
 paper discusses the importance of the *Journal of Management Education*
 in the field of management education. The fifth part of the
 paper discusses the importance of the *Journal of Management Education*
 in the field of management education. The sixth part of the
 paper discusses the importance of the *Journal of Management Education*
 in the field of management education. The seventh part of the
 paper discusses the importance of the *Journal of Management Education*
 in the field of management education. The eighth part of the
 paper discusses the importance of the *Journal of Management Education*
 in the field of management education. The ninth part of the
 paper discusses the importance of the *Journal of Management Education*
 in the field of management education. The tenth part of the
 paper discusses the importance of the *Journal of Management Education*
 in the field of management education.

a přestavován. L. 1827 z rozkazu guberniálního byl dán do dražby za odhadní cenu 86 zl. 12 kr.; velký a malý olář, kazatelna a 8 lavic odhadnuty 16 zl. 4 kr. víd. m.

Kostel nynější jest gotický, orientovaný, bez věže, ze 16. stol. Západní průčelí zbarokisováno. Před ním vystavěna barokní předsíň, zděná, valeně sklenutá, se segmentovým vchodem, nad nímž nástavec s římsou po stranách volutovou; na nárožích pilastry ploché s římsovou hlavicí.

Průčelí proraženo oválným oknem a děleno čtyřmi pilastry; nad římsou štít lisenovaný, ve středu nika s pískovcovou sochou sv. Martina biskupa. Na nárožních pilířích vásy. Počátek 18. stol.

Presbytář zakončen třemi stranami šestiúhelníka (strana 1·60 m) a opřen čtyřmi opěráky o jednom ústupku s pískovcovou římsou a o kosiň. Kolem něho a celé stavby obíhá sokl 1 m vysoký, vlnovkou profilovaný, z pískovce vysázený. Okna v kněžišti zazděna, jedno na jihu barokní. Na východě přístavek barokní s prejzovou střechou. Na severu sakristie obdélná, s oknem na východě. (Obr. 50.)

Stěny hladce omítnuty, římsa barokní, střecha valbová.

V lodi dvě okna barokní a dva portálky: 1. na straně jižní, hrotitý, s pískovcovou ovrubou, 1·30 m široký a 2·10 m vysoký; 2. na straně severní, 1·36 m široký, 3 m vysoký, s plochým profilem renaissančním v pískovcovém ostění.

Uvnitř. Kněžiště v 16. nebo zač 17. stol. sklenuto závěrem a klenbou křížovou bez žeber; žebra původní a konsoly usekány, zůstaly jen jich kameny ve zdi.

Na straně severní portálek do sakristie hrotitý, 0·78 m široký a 2 m vysoký, na pískovcové hraně otupený.

Vedle k východu otvor hrotitý 0·47 m vysoký, 0·10 m široký, na pískovcové hraně otupený, vyšpaletován v síle zdiva, na ostění profilován pravoúhlými ústupky.

Sakristie sklenuta valeně, okno barokní, na západě barokní otvor na kazatelnu; u okénka do presbytáře výklenek polokruhově sklenutý.

Oblouk triumfální polokruhový: v náběhu profilovaná římsa s římsovitou konsolou o třech článcích; oblouk hladký.

Lod' se dvěma okny byla pokryta barokovým stropem na rákose, nyní beze stropu.

Kruchta na straně západní, ze začátku 18. stol., na třech polokruhových obloucích, s plochou dekorací štukovou. Balustráda cihlová, plná.

Stěny hladké; v presbytáři stopy malby: dole lambris z červené látky, pak pruh neznatelný, plocha mezi okny zeleně polychromována; v lodi ještě méně znatelné zbytky. Století 16.

V lodi výklenky pravoúhlé, barokní, na oleje.

Horky nad Jizerou.

Sedláček X., 369. — Schaller 97. — Sommer 74. — Pam. arch. XIII., 181. — Adresář 76. — Knihy na faře: 1. Kirchenrechnungen angefangen von 1724; 2. Computus ecclesiae Brodecensis ab a. 1735; 3. Liber memorabilium.

FARNÍ KOSTEL SV. MIKULÁŠE stával původně v Brodcích, odkud i s farou přenesen byl do Horek, proto po staletí jmenovala se fara Brodce v Horkách (podle pamětní knihy již l. 1440 a ještě počátkem 19. stol.).

L. 1357 připomíná se kostel tento farním: plebán tehdejší Michael vyměnil si faru tuto s farářem v Liblicích. (Lib. conf. I., 18.) — L. 1655 obnovena fara katolická a matriky založeny; od l. 1677 spravovali ji Minorité z Ml. Boleslavě; l. 1738 zřízena fara.

Současně vystavěn byl nynější kostel v letech 1723—1725 na místě starého sbořeného, jenž stál o málo východněji.

Vydání na tento kostel činila: mladobol. staviteli *Mik. Rossi* za stavbu 1800 zl. a za kostnici 150 zl., benáteckému tesaři *Ant. Stultzovi* za střechu 300 zl., do Kosmonos za cihly 200 zl., boleslavskému klempíři za plech na dvě věže 192 zl., tesaři z Lysé za krytbu taškami 98 zl., malíři pražskému *Janu Cajet. Monšovi* za tři obrazy na oltáře 850 zl., pražskému sochaři *Matyášovi Braunovi* za zhotovení tří oltářů 1 cent másla, 2 sudy piva a 1105 zl., témuž za 2 anděly a menší busty 52 zl., témuž za novou kazatelnu 240 zl. Suma vydání na nový kostel 10.357 zl. 35 kr.

Za nové varhany pražskému varhanáři *Fiřimu Dvorskému* 300 zl.

L. 1729 opatřena do nového kostela zpovědnice za 17 zl. rejn.; l. 1744 darem hraběcím křížová cesta, l. 1756 obraz sv. Sarkandra, l. 1784 nové ciborium (hr. Clam Gallas); l. 1807 do kaple zavěšen nový obraz Panny Marie (400 zl.).

L. 1835 provedena důkladná oprava kostela, která svěřena pražskému „Ziegeldeckerovi“ *Schulzovi* — malíř *Bubák* z Ml. Boleslavě „ošťáfoval“ oltáře (i sochy na oltářích), někde zlatil — za odměnu 200 zl.; za vyčištění obrazů dostal odměny 50 zl. Veškeren náklad na opravu: 2278 zl. 27 kr.

Kostel jest barokní, jednolodní, orientovaný, s věží ve středu západního průčelí, krytý taškovou valbou s pískovcovou balustrádou; zdvihá se na kopci a stoupá se k němu stromořadím po schodišti o 169 stupních. Nahoře na konci na pilířích stojí sochy Panny Marie a sv. Jana Nep. (z l. 1730). (Obr. 51.)

Jižní průčelí rozvrženo jest čtyřmi pilastry na profilovaných podstavcích, s hlavicemi pseudojonskými, nesoucími kládí složité, oblomené. Ve středních dvou pilastrech portál, lemovaný pískovcovým rámem, nad ním na nástavcích římsa, ve středu segmentem prohnutá. Nad portálem okno se štukovým lemováním dole ve voluty zatočeným, s prohnutou a vyloženou římsou. V postranních polích výklenky s mušlovou konchou

Hlavní oltář. Obraz oválového tvaru na plátně: sv. Mikuláš na schodišti chrámu rozdává dary (třem pannám). Nahoře nebe otevřené s duchem svatým a anděly; tvrdé barvitosti. Rám obrazu nesou andělkové, svrchu Bůh Otec, Syn a holubice v oblacích, vše řezané. Mensa rakvovitá, na ní korunovaná, plastická kartuš, prázdná. Po stranách tabernakulu andělé, reliquiáře, vásy, sochy sv. Václava a sv. Víta — vše konvenční barok z doby, z které kostel sám. — Dva svícny cínové 1·13 m vysoké, s andělky, dekorem rostlinným a plastickými akanthy. Osm svícňů cínových podobných menších, z 18. stol.

Kazatelna s krátkou galerií, vedoucí od schodů ze sakristie. Řečnické třístranné, s oblomenou římsou; na spodku prázdná kartuš plastická, emblemy sv. evangelistů Lukáše a Marka s jich zvířecími atributy; na poprsnici relief: křest Páně v Jordáně. Pod stříškou holubice, na stříšce pětúhelné, s ostrými rohy, sochy druhých dvou evangelistů s atributy orlem a člověkem. Nejvýše Kristus. (Obr. 53.)

Oltáře postranní.

1. Architektura nástěnná barokní s pilastry, jichž římsové hlavice nesené jsou hlavičkami andělků; svrchu otevřený nástavec, po jeho stranách pilastry s volutovými konci (na nich andělé), svrchu kládí. Obraz ve středu bez zvláštní ceny: Maria Majdalena pod křížem. Po stranách sochy sv. Floriana a sv. Jana Křtitele, nad obrazem prázdná kartuš korunovaná.

2. Na druhém oltáři obraz: Nanebevzetí Panny Marie. Po stranách sochy sv. Jana Nepom. a sv. Františka. V nástavcích monogramy IHS a MRA. Oba z l. 1735.

3. Třetí oltář, současný s obrazem sv. Jana Nepomuckého, na plátně, přemalovaný na svou škodu. Šest dřevěných rokokových svícňů. Nad obrazem pěkně řezaný nástavec rámový s jazykem v reliefu. Po stranách sochy sv. Vojtěcha a sv. Lidmily. Na nástavci v paprscích relief boleslavské Madonny, kolem andělci.

V a r h a n y malé, skříň barokní s řezbami, svrchu sošky: David s harfou a dva putti s mandolinou.

Kříž dřevěný, barokní, na žerdích. Pěkně jest řezaný krucifix na sloupu pod kruchtou, dřevěný, 1·38 m vysoký, s nápisem:

KE CTI A CHV
ALE BOZI
G
CI
MLINARZ
PODRAZIC
KI
IAN ADA
MEK
1708.

U božího hrobu sochy sv. Jana a Matky Boží, barokní.

Pacifikál z pol. 18. stol. s nohou pěkně tepanou (pentle, hlavy andílků, koše s úrodou, ovoce); nodus litý, na kříži nasázeny emblemy umučení Páně (dutky, houba, kladivo, kleště, kostky, hřeby). Zakříšťálované ostatky. Značky: 1. pražská a 2. $^{\circ}SW$.

Meč Mikuláše Hartmana z Klaršteina z počátku 18. stol., visí na triumfálním oblouku.

Křtitelnice cínová, vysoká 0·29 m, víko 0·21 m. Víko cínové: Sv. Jan křtí Pána Krista; pozlaceno. Skupina tato spočívá na podstavci, opírajícím se o tři hlavy andělů. (Obr. 54.)

Kolem hořejšího okraje otočen jest gotický nápis: prawi \dagger pan \dagger Křstus \dagger matř · daucze · ucze · waseczky · narodny. — K tomu na dolejší okraji: Křsticse ge wegmeno · otcze · η syna · η (d. s.?) (Viz facsimile. Obr. 55.)

Na hořejším kraji dvě lví tlamy, v nich cínové kruhy. Na plášti tři figurky: anděl s pochodní, císař s říšským žezlem a říšským jablkem a anděl s rohem hojnosti čtyřikrát se opakují; v prázdných mezi nimi tabulkách letopočty 1525 · 1525 · · Ostatek vyplňuje nápis (v rámci):

TOTO VDIELANO
NAKLADEM WOND
RZEGE Z HRVSSOWA

Kotel opírá se dole o tři plnovouse hlavy, jež přecházejí ve tři nohy, ukončené třemi spáry.

Zvony ve věži: 1. Největší, „sv. Mikuláš“, vysoký 0·70 m, v průměru 0·77 m; ucha pletencová, na plášti relief dvou světců; kolem koruny gotický nápis. (Obr. 56.)

Obr. 56. Horky nad Jizerou. Nápis na zvoně čis. 1.

2. Menší, mající výšku 0·50 m, průměr 0·58 m; ucha pletencová, na plášti relief sv. Pavla. Při koruně nápis gotickým písmem. (Obr. 57.)

Obr. 57. Horky nad Jizerou. Nápis na zvoně čis. 2.

3. Novější přelitý, vysoký 0·47 m, v průměru 0·60 m: Umgegossen zu Prag von Carl Bellmann, k. k. Hofglockengiesser 1823. — Na plášti relief umučení Páně.

Sanktusník: Ucha hladká, při koruně pás akanthový, na plášti relief Madonny, srdce plamenné, z druhého srdce vyrůstá květina; na věnci: I. G. K. 1763 (= Johann Georg Kühner).

cové. Okna jsou vyšpaletovaná, venku pískovcem obložená. Druhé a poslední patro jest kryto stropem povalovým. Zámecká budova od ostatních hospodářských stavení byla oddělena příkopem, jehož nepatrné zbytky se zachovaly. (Obr. 62.)

Horní Slivno viz Slivno Horní. Horní Stakory viz Stakory Horní.

Hrádek.

Sedláček X., 362; Vaněk 41.

Nejstarší známý držitel jmenuje se Mikuláš z Hrádku, služebník Jeho Milosti krále l. 1297. Kolem r. 1400 drželi jej Myškové z Hrádku. L. 1485 jmenuje se »hrad Hrádek«. Hned potom byl připojen od Stránovských ze Sovojovic ku Stránovu a při něm zůstal. Avšak již l. 1545 neuvádí se ani jako »pustý«, byl už úplně zpustošený a od lidu rozebraný, patrně po velikém požáru v době bez jakýchkoli válek.

Nad Zámostí černé ZŘÍCENINY někdejšího Hrádku nad Jizerou, též nad Zámostí; v obecném lidu nazývá se Starý Stránov.

Ve zdi spatřují se díry pro trámy v podlahách, a na jižní straně stopy oken větších a menších. Zachoval se i hradní příkop, 4 m hluboký a přes 6 m široký, v němž vystavěny byly dvě chalupy; i ve zříceninách povstaly chalupy (4), na nichž znáti, že užilo se při jich stavbě zdiva hradního. Přístup k zámku byl od jižní strany; kde se cesta, po příkré stráni dosud zřetelná, končila, před příkopem stála bašta, v půdoryse tvaru vejčitého, s rybníčkem uprostřed. Tu ústila i druhá cesta od strany východní. Na severovýchodním úpatí Hrádku jest židovský hřbitov.

Hrušov.

Schaller 95; Sommer 78; Sedláček X., 69.

Bratřimil z Hrušova jmenuje se vrchním velitelem vojska Boleslava II. v bitvě na protější straně Jizery u Strašnova. Rytířská rodina z Hrušova odvozovala původ svůj od Miloty z Radče (1364—1401). L. 1628 ujal Hrušov Joachim st. Slavata na N. Stránově, jenž l. 1630 prodal jej Anně Arnoldýnové z Hyršové na Brodcích, s nimiž zůstal pak spojen. Odtud pustla tvrz Hrušov, za války třicetileté se v ní už nemohlo bydleti.

Stará TVRZ stávala na ostrožně mezi údolím Jizery a průrvou »Čertůvkou«, kde podnes se spatřují příkopy její. Z pozdější tvrže zbyla jen věž mohutná z konce 15. věku, jež na pláni své vévodí krajině boleslavské. Vypíná se v severozápadním konci dvora, uprostřed vesnice: vyniká mohutným zdivem v přízemí 2·45 m, nahoře 1·70 m silným, spoře a malými okny proražená. (Obr. 63.)

s přistavěným schodištěm. Ve druhém — nad římsou — po okně (4). jež orámována jsou pískovcem, na východní straně, do šneku, sklenuto oválově; ve třetím po okénku »střílnovém«, ve čtvrtém: nejširší, polokruhově zaklenutá, po dvou. Římsa okapní dřevěná.

V lucerně zvonek, jímž se Ave Maria zvoní. Jeho noha hladká, kolem korunky laurový věnek, pak nápis:

AVE MARIA GRACIA PLENA DNS TECVM A: 1680.

Pod nápisem pásek rozvilinový, na plášti střídavě hlavy andělů a konsolový ornament. (Zvonař *J. Pricquey*.) Výška 0·27 m, průměr 0·32 m.

Na silnici z Hrušova do Horek SOCHA SV. JANA NEPO-MUCKÉHO na podstavci hranolovém: světec sklání se k andělku s křížem. Letopočet vytřen; dle pamětní knihy v Horkách vysvěcen l. 1751 (shoduje se!), opraven l. 1844 a 1885.

L. 1807 obnovena SOCHA SV. JANA NEP. »V kamenici«, téhož stáří.

L. 1757 vysvěcen železný KŘÍŽ na návsi mezi čtyřmi kaštany, l. 1844 obnoven.

Husí Lhota viz Lhota Husí.

Charvátce.

Sedláček X., 342.

Osada původu staroslovanského, v území kmene Charvátů.

Po TVRZI zdejší nazývali se vladykové z Ch.: l. 1382 Arnošt z Charvatců. L. 1555 Anna z Vartmberka, manželka Jindřicha z Valdštejna, koupí připojila je k Dobrovici. — Do dvora popl. vedou VRATA rokoková. Na návsi na dřevěném sloupu ZVONEK vysoký 0·20 m, v průměru 0·27 m. Kolem horního lemu pásek rozvilinový; na plášti světec s lilí, po stranách F. A. F — 1776.

Chotětov

osada starožitná; l. 1057 kníže Spytihněv daroval kostelu v Litoměřicích lán polí v Chotětově.

Na místě, kde stojí nyní cihelna p. Vraného, našly se zbytky popelnic, parohy atd.

Uprostřed osady vypíná se na místě povýšeném FARNÍ KOSTEL SV. PROKOPA, jenž jako farní připomíná se l. 1352, 1377 . . . (Lib. conf. III., 65.)

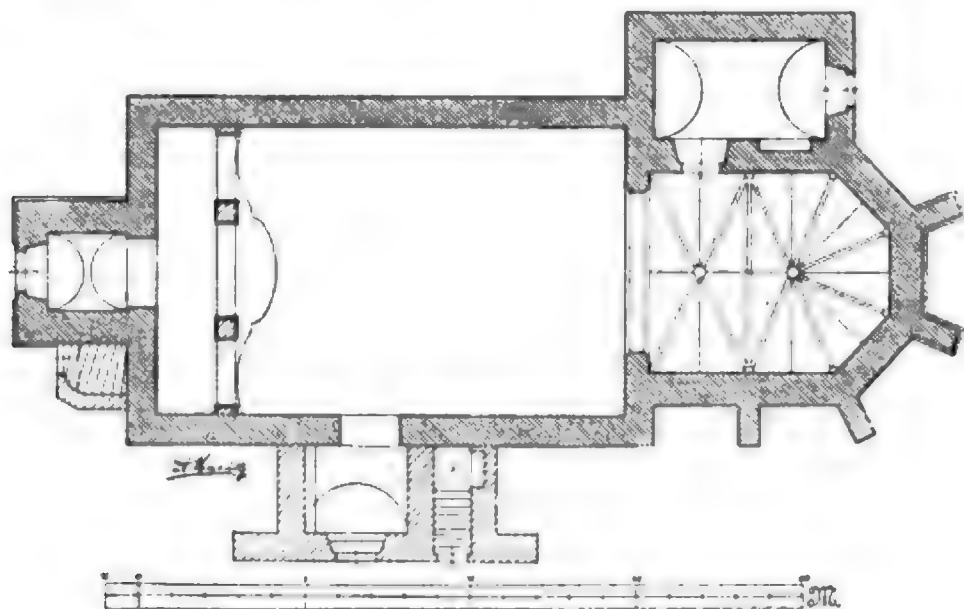
V době husitské byl kališnický (l. 1574 utrakvistický kněz Jan Sezemský — Arch. zem. Oeconomica . .). Po katolické reformaci spravován

byl od faráře bezenského (l. 1650 kn. Havlíka), l. 1681 obnovena fara v Chotětově a založeny matriky. (Obr. 64.)

Orientovaná stavba s věží v západním průčelí, gotická z l. 1546. Stáří kostela tohoto datováno jest nápisem na pískovcové desce, zazděné pod římsou závěru v kněžišti:

Słowo . Panie . żuŝła .
na wieky . Ięta . bożych .
1 . 5 . 8 . 6 . (Obr. 65.)

Presbytář ukončen jest pěti stranami osmiúhelníka. Na rozích čtyři opěráky, široké 0 60 m, s jedním ústupkem, svrchu skosené. Římsa ústupků profilována žlábkem. Čtyři okna s moderní úpravou, závěrové zkráceno nikou, v níž socha sv. Josefa, moderní. Vedle nahoře jmenova-

Obr. 64. Chotětov, Kostel sv. Prokopa. Půdorys.

ného letopočtu otvor okrouhlý se skosenou hranou, na níž vytesána maska (zabílená). Římsa okapní bohatě profilována.

Na severní straně sakristie, obdélná, s pískovcovou římsou a barokním vchodem.

Lod' obdélná s pěti okny. Na jižní její straně předsíň opřená po stranách opěráky, s pískovcovou římsou, krytou prejzy. V patře předsíňky oratoř s okny na tři strany: v průčelí sdružená, na stranách jednoduchá s nad- i podokenní římsou renaissančního profilu. V průčelí předsíňky dveře do lodi a na oratoř. Kolem ní a lodi obíhá římsa pískovcová, mělce vyžlabená. Průčelní štít trojúhelníkový s obrazem sv. Prokopa na dřevě malovaný, ve výklenku. — Štít lodi na západě obložen pískovcovou římsou.

Věž hranolová, do třetího patra gotická, čtvrté barokní ze druhé polovice 18. stol. — místo bývalého (?) podsebití. (Obr. 66). Jednoduché pilastry (tohoto svršku) na nárožích, římsa okapní vyložená; věž kryta jest

Zvony. Zvonice nízké, čtyřstěnné stavení z kamene, kryté taškovou střechou; stojí o sobě hned před kostelem při zdi hřbitovní. Vystavěna v letech 1759—60.

1. Zvon největší Prokop, vys. 0·98 *m*, v průměru 1·35 *m*. Ucha s maskami oděnců, u koruny guirlandy laurové, přepásané, na plášti nápis:

Tento * Zwon * ke * cti * a * k chwále * Pánu * | Bohu *
Léta Panie MCCCCXLVII slit.

Pod nápisem relief sv. Prokopa na konsole ornamentální; pod tím;

Ke cti a k chwale Božj | a s. Prokopa Opata Za Panowánj Prwnjho
Cýsaře Rakauského | a králo Českého FRANTISSKA | Zwon tento byl
přelity 1816.

Na dolejší okraji:

Ruptam refudit Pragae Carolus Bellmann civis Pragenus dne 30. Octo-
bris 1816.

Na dolejší okraji řada stojatých akanthů. Druhá strana hladká.

2. Zvon sv. Anna poprvé přelit z puklého zvonu l. 1685 (zajisté že od *Jana Pricqueye*, zvonaře boleslavského) za faráře Jiřího Fr. Vormy nákladem Václava a Lidmily Bláhových, po druhé l. 1816 od *K. Bellmanna* a po třetí l. 1875 od *Josefa Diepolta* v Praze.

3. Vysoký 0·71 *m*, průměr 0·99 *m*, nazývaný císařský.

TENTO ZWON GEST KZADVSSI CHOTIETO-
WSKE MVZPRAWEN PRIWEDIZ NAS PANE
WSLAWV NESKONALAV AMEN.*)

Pod tím pásek rozvilinový, v něm medaillon s textem po obrubě:

MARTIN HILIGER ME FECIT 1612

Uvnitř medvěd nese v tlapě kořist (?) Orel říšský ve věnci vavřínovém.

4. V okně, „Bartoloměj“, vysoký 0·55, průměr 0·58. Na uchách větévka, po stranách stočené provazce. Gotický nápis:

Obr. 71. Chotěšov. Kostel sv. Prokopa. Nápis na zvoně čís. 4.

Renaissanční erbík s korunovaným W. Na plášti relief sv. Bartoloměje, vys. 0·16 *m*. (Obr. 71.)

5. V sanktusu: l. 1862 slit od *K. Bellmanna* v Praze.

6. Druhý v sanktusu jest bez ucha, novější („sv. Prokop a sv. Vavřinec“).

*) Chronogram dává letopočet 1612.

Cymbál na věži vysoký 0 31 m, v průměru 0 55 m Ucha rýhovaná. Pláštěk ozdoben rostlinným dekorem a hlavičkami andělů, s monogramem *Pricqueyovým* v kartuši (I: P:) a s emblemem zvonařským. Mezi dvěma hlavičkami letopočet 1679.

ZEDĚ HŘBITOVNÍ krytá prejzy, opřená hranoly zdiva, má tři vchody: 1. jižní vchod sklenutý polokruhem, bossážovaný, po stranách sloupky obstoupený na stylobatech; na římsě nástavce vásovité, barokní. 2. Severní s ostěním pískovcovým, jehož hrana jest skosená. 3. Západní branka, barokně upravená, k níž vede schodiště z návsi.

Na hřbitově pět **KŘÍŽŮ** železných, kutých, z konce 18. stol. (Obr. 72.) Kříž pískovcový rovnoramenný, s konci rozeklanými lupenovitě z l. 1809. Dva empirové jehlany z l. 1827, třetího bylo užito za ozdobu hřbitovního schodiště. V severní zdi chrámu náhrobek tvaru renaissančního s nástavcem, zakrytý maltou.

Na návsi **SOCHY**: korunování Panny Marie, pískovcová, zlacená, 5 m vysoká, s podstavcem trojdílným, ve středu prohnutým, na něm kartuše korunovaná, vybiňující ve voluty. Andělé nesou sousoší. Z 18. stol.

Sv. Jan Nepom. z pískovce, 3 m vysoký, opravován l. 1856 - 90. Na podstavci hranolovém s římsou.

Na rozcestí k Beznu a Vtelnu **BOŽÍ MUKA**: sokl osmihranný, dík s osmi arkádami, vrchní římsa silně profilována. Kryta prejzy. Na vrcholi kříž železný, tepaný.

Na návsi u studánky **KAPLIČKA S OBRAZEM SV. PROKOPA** a nápisem:

StVDankV

ProkopkV nazWanaV

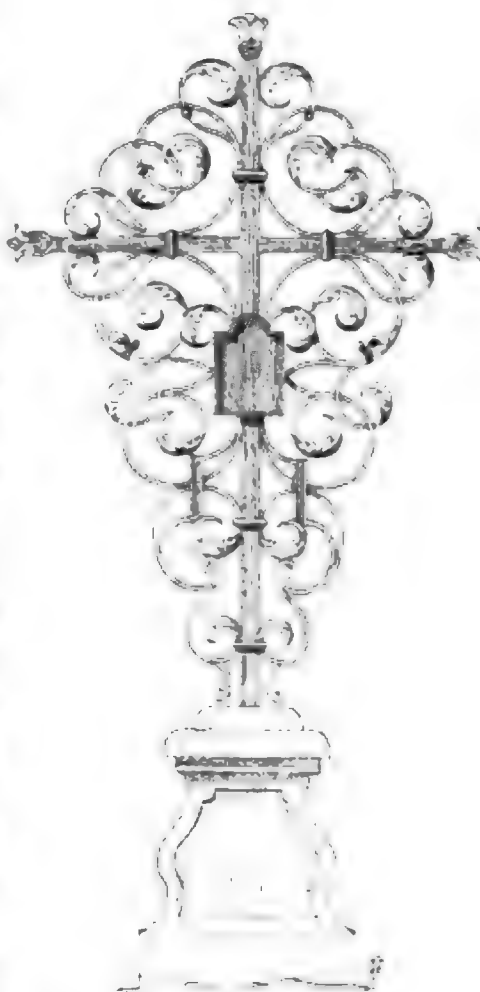
fpogená ObeC Chotě

toWfka spraWaV Wáž

noštI přlozDobItI

DaLa (= 1819).

Danyel III K 77 w

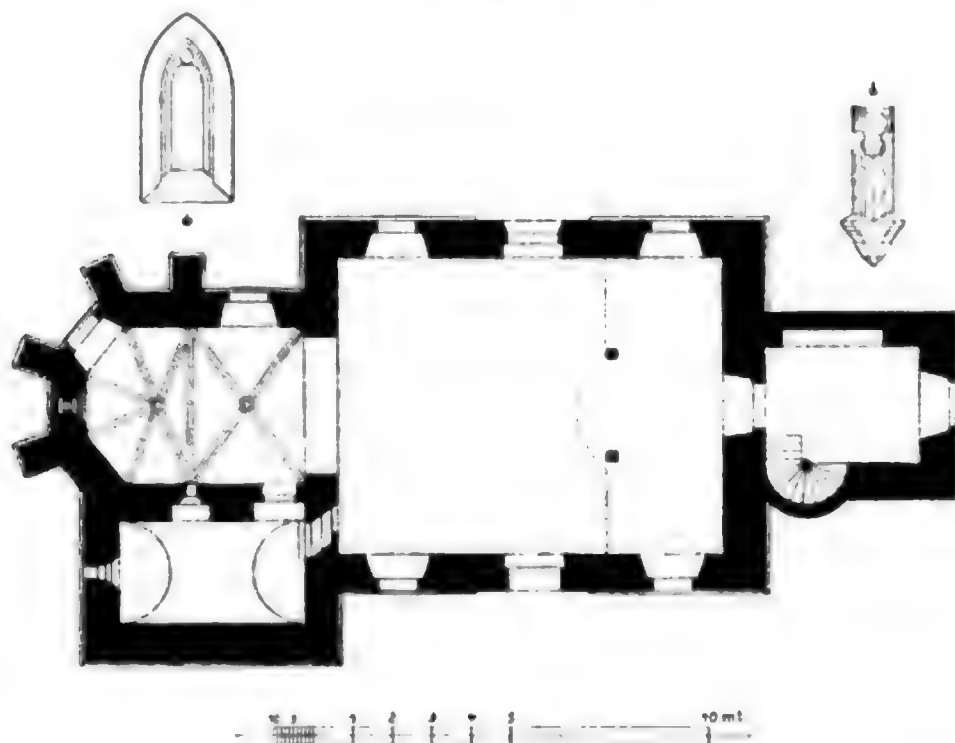
Obr. 72. Chotětov. Náhrobní kříž.

l. 1735 k Rejšicům. — L. 1698 v zádušních počtech uvádí se hlavní oltář s obrazem Panny Marie, l. 1730 pobočný oltář.

Gotický, z počátku 14. stol., orientovaný, bez věže.

Presbytář zavřen jest pěti stranami pravidelného osmiúhelníka. Opěráky o jednom ústupku ořímsovaném, krytém taškami, s kosinou. Dvě okna zbarokisována (se chambranou), třetí zazděno, čtvrté zastavěno sakristií. Nízký trnož a podkrovní římsa, profilovaná, obíhají celý kostel.

K ní na straně severní druží se sakristie, nižší, vystupující za šířku lodi, s gotickým oknem, vysokým 1·24 m, širokým 0·34 m, jež profilováno jest dvěma hranolovými pruty, ústupky a žlábký.

Obr. 74. Jabkenice Kostel P. Marie. Půporys. Nárys okna v sakristii. Konzola a profil žebra.

L oď širší než presbytář. Dva páry oken polokruhových. Do severní i jižní stěny proraženy portály goticky lomené. Severní vysoký 2·00 m, široký 1·00 m, s ostěním sešikmeným, v něm široký žlábek. Jižní: vnější ostění široce sešikmené, vnitřní profilováno dvěma hranolovými pruty, ústupky, žlábký. Výška 2·16 m, šířka 1·15 m.

Štít západní holý s úzkým podélným okénkem, v akroteriu pískovcový kříž, rovnoramenný. — K této straně tulí se před síň barokní, s portálkem dřevěného ostění, nad ním vyložená římsa tašková. Nad ní attika, jež nese dva ploché pilastry a po stranách dva nástavce, uzavřené čarou zakřivenou a lomenou. Na pilastrech spočívá štítek trojúhelníkový, římsovaný.

Střecha šindelová, sedlová, na ní plechový sanktus s cibulí. (Obr. 73.)

Uvnitř. Presbytář sklenut jest křížově o jednom poli a závěru. Žebra profilovaná sbíhají se ve dvou svornících okrouhlých, holých. Příčné

Triumfální oblouk nižší, hrotitý: široký hranolový oblouk s dvěma hranolovými pruty po stranách; sbíhá na konsoly jehlancovité, dolů obrácené, kryté deskami.

Lod' delší a širší: délka 10·80 m, šířka 7·04 m, výška 6 m. Kryta jest ploše. Při dveřích hluboké špalety.

Empora dřevěná, vydutá uprostřed, holá; spočívá na dvou dřevěných pilířích a třech trámech.

V předsíňce kryté prkny ve šneku schodiště na kruchtu.

Hlavní oltář barokní: v rámu elipsovém, ovinutém akanthovou řezbou socha Madonny s děťátkem, žezlem, na kouli, polychromovaná, v glorielle 12 hvězd. Rám nesou dva andělé, klečící nade dveřmi za oltář. Z 8 svícňů šest barokních na trojstranné noze, s dekorem rozvilinovým, srdcem, andělčí hlavou a letopočtem 1706. (Obr. 75.)

Oltář postranní se sochou Madonny ve skříňce a obrazem jejím — novější.

Kazatelna bezcenná.

Stolice v presbytáři pěkně řezaná, s letopočtem 1759 a monogramem AW.

Obrazy: Kristus ukřižovaný a sv. Jan Nepomucký, z 18. stol.

Křtitelnice, venku u zvonice se povalující, pískovcová, gotická, spodkem okrouhlá, s okrouhlou prohlubní. Její výška 0·92 m, šířka (průměr) 0·65 m.

Zvonice dřevěná v půdoryse osmihranná, s vysokou střechou, pak čtyřhranná s věží, šindelem krytou; v ní čtyři zvony.

1. Zvon v trémovi, vysoký 0·555 m, v průměru 0·58 m. Ucha větévková. Pod korunkou nápis gotický. (Obr. 76.)

ANNO DOMINI MCCCCLXV AD HONOREM + ET LAudem.

Obr. 76. Jabkenice. Kostel P. Marie. Nápis na zvoně čís. 1. *)

2. Zvon v lešení zvonice: vys. 0·73 m, v průměru 0·82 m. Ucha větévková. Pod korunou gotický nápis. (Obr. 77.)

Na plášti relief Madonny.

3. V lešení vedle předešlého velký zvon, vysoký 0·86 m, v průměru 1·14 m. Slit byl v Ml. Boleslavi od Václava, zvonaře, l. 1585, pak rozražen a přelit l. 1849 v Č. Lípě.

Reliefy: Ukřižovaný — sv. Václav — Panna Maria — sv. Jan Nep. — sv. Václav.

Nápisy: a) Na jedné straně:

1585

Paní Markyta Waldštýnka, rozená z Lobkovic
paní na Doubravici

1849

*) Doplněný nápis zvonu č. 1. dei + et + sanctorum + omnium + = č. 2. ... es canta.

Jizerní Vtelno.

Sedláček, X., 359. — Čechy X., 454. — Vaněk, 43.

Bliž domku č. 55. »šance« 6 m vysoké. Pam. arch. XIV., 507. V museu boleslavském je odtud bronz. kruh.

Vtelno, původně Vtelen, bylo sídlo vladycké rodiny, jež zvala se odtud ze Vtelna a podací při kostele sv. Jiří vykonávala. Ctibor ze Vtelna připomíná se l. 1255.

Z bývalé TVRZE, která stávala proti nynějšímu Nov. Stránovu, za údolím a silnicí do Zámostí, zachovaly se jen nuzné stopy; v 15. věku vystavěna nová tvrz t. ř. Nový Stránov.

SOCHA SV. JANA z r. 1725. (Obnov. 1867 a 1881.) Podstavec hranolový s volutami pod římsou a s guirlandou ovocnou. Světec udílí klečícímu žebráku almužnu z mušlovité mísy. V předu kuté rámě s lucernou — šestiboká hvězda.

Kbely.

Na dřevěném sloupku pod stříškou ZVONEK, jímž se Ave Maria zvoní; kolem korunky mezi dvěma liniemi nápis:

VALENTIN LISSIAK GOSS MICH IN PRAG 1748.

Na plášti: a) Na přední straně sv. Jan Nepom.

b) Na zadní straně nápis:

MACHEN LASSEN

ROSALIA DVCHATSCHIN

DVRCH IOHANN MATHIAS TRAVMPAZER.

Kojovice.

Na dřevěném sloupu pod šindelovou stříškou ZVONEK, vysoký 0.235 m, v průměru 0.27 m. Pod korunkou pás hojného dekoru rostlinného. Na plášti dva reliefsy sv. Petra a Pavla, níže čtyři linie a na dolním okraji:

I · G · K · 1764. (*Johann Georg Kühner.*)

Kolomuty.

Sedláček X., 42.

TVRZ stávala zde od časů pradávných. L. 1311 připomíná se Jan z Kolomut. Poslední pán na Kolomutech, Jan Řepa z Neveklova, prodal l. 1513 tvrz Kolomuty, dvůr poplužní a dvůr řeč. Čejkovský městu Bole-slava Mladého. Ještě l. 1595 se tu tvrz jmenuje. Na místech, kde stávala, vykopávají se kusy nádob i předhistorických; zvláště pěkný jest ka-chel

z 15. století s podobou rytířskou. Ve vesnici nad kamennou kapličkou ZVONEK vysoký 0·22 *m*, v průměru 0·30 *m*. Hořejší okraj jest ozdoben listy akanthovými, vzhůru obrácenými, stylisovanými. Na plášti Madonna hada potírajíc. Jí po stranách:

I ♦ G ♦ K ♦ | Madonna | 1781 (*Joh. Georg Kühner*).

Na protější straně: WENZEL PETER MATHIAS RIES.

Kosmonosy, městys.

Sedláček X., 221. — Čechy, 417. — Vaněk, 136.

V cihelně pod Babou objeveny kulturní jámy, bronzové spony, zbytky popelnic. Arch. Pam. XIV., 509.

Osada původu starožitného: l. 1186 Hrdoň, vladař knížete Bedřicha, daroval ji řádu sv. Jana jerusalemského. L. 1364 vykonávali tu právo podací páni na Zvlřeticích. Začátkem 16. století Zachař ze Stránky zřídil tu dvůr poplužní, při němž Adam Krajší v letech 1560—70 TVRZ vystavěl, na níž i zemřel l. 1588. Po roce 1600 přeneseno na Kosmonosy sídlo panské (z Ml. Boleslavi), od l. 1628 držel je Gottfr. Hendrych hr. Pappenheim, cís. general, jenž zámek zbudoval. Od l. 1650 drželi Kosmonosy Černínové, z nichž Humprecht a syn jeho Jak. Heřman ozdobili Kosmonosy stavbami: nynější zámek »do čtyř úhlů zbudovaný, šindelem krytý«, kostel sv. Kříže (1674), klášter a při něm gymnasium piaristického řádu (1688), Loreta s kaplí sv. Martina. Založili v Kosmonosích »řemeslnickou obec«, kterou od robot osvobodili a z níž vyšli někteří umělci. Stavbami se zadlužili: nejprve odprodali (1738) Čejtice a Luštěnice, pak (1739) i Kosmonosy (dražbou). Koupila je Marie roz. šl. Putzova provdaná za Ferd. Max. hr. Herzana z Harasova. Po její smrti zadlužené panství koupila (1759) Johanna Nepom. hr. z Martinic, jež se vdala poprvé za Josefa šl. de Bolza a po druhé za Fridr. Gotth. z Mirbachu, kapitána saského (1785). Tento pojal za manželku Barboru Šerksovou z Ml. Boleslavi, z kteréhož manželství pochází Gotth. Fridr. hr. z Mirbachu. Zemřel 1824.

ZÁMEK vystavěl Heřman Černín, nejvyšší purkrabí král. Českého, v letech 1703—1709. L. 1703 mlynář rožatovský prodal klády a prkna, která poddaní kosmonosští a kostečtí odváželi do Kosmonos na »velikou stavbu«; téhož leta 1703 potrestán V. Konopas, že v novém zámeckém stavení kradl železo; l. 1709 Kateřina podala žalobu na *Kryšt. Fišera*, zedníka, jenž u ní na kvartýru byl a na zámeckém díle pracoval; l. 1711 13./3. psal úředník Grimb (Grimm) hejtmanovi do Prahy, V. Vondrovi, že stavitel zámku *Aliprandi (Jan)* má vybráno 109 zl.

L. 1835 a 1836 byl zámek opravován nákladem 96.190 zl., přistavěna celá čtvrt polední do parku k Ml. Boleslavi obrácená. (R. 1905 přestavěn.)

Zámek kosmonoský stojí na západním konci městyse, v parku anglickém.

čtyřhranná s plochými chambranami; podobně ve zvýšeném přízemku, oddělena plochými lisenami a převýšená plochými římsami. V patře jsou členěny stěny arkaturou maltovou (\equiv pilastry s plochými oblouky), v jejichž plochách jsou proražena okna s římsovitými nástavci. (Čtvrté, jižní křídlo má ploché stěny, okna bez ozdob, mezi nimi: ploché pilastry.) Tři portály s jednoduchou bossáží a segmentovým tympanonem — čtvrtý, východní jest trojnásobný, půlkruhový, s podobnou výzdobou.

Průjezdy jsou sklenuté valeně, jen ve čtvrtém, východním jest rozsáhlý vestibul, sklenutý plackou a lunetami; v jeho stěnách dekorační výklenky, po obou stranách z vestibulu vedou schodiště — levé s balustrádovým zábradlím jest zazděno a proměněno v obydlí.

Schodiště jest široké, lomené v pravých úhlech, sklenuté plackami nebo valeně, s římsami pod klenbou, v patře schodiště sklenuto valeně se štukovými zrcadly; z něho vedou šneky na půdu. (Mezipatro adaptováno na byty s plochými stropy, moderně upravené.)

Ve východním křídle průčelním zachován prostranný sál, zabírající pět oken průčelních, před prostředním balkon. Sál jde oběma patry. Kryt jest na rákos, rohy zakulaceny.

Vchod ze schodiště, od západu: dveře (4) do sousedních pokojů na sev. a jih, mezi nimi jsou dva pískovcové krby s ozdobami rokokovými; nad nimi zrcadla s rámy rokokovými. Stěny jsou pomalovány architekturou z 18. století, v základním tonu bledě fialovém, se žlutými detaily. Dole kolem dřevěný lambris, nad ním pilastry kanelované s hlavicemi kompositními; mezi nimi okna, zrcadla a dveře. — Nad okny dekorativní kartuše a výplně s festony; nad zrcadly festony a lovecké emblemy; nad vchody nástavce s kartušemi, na nich vásy, někde andílky držené.

Strop: Na pilastrech spočívá kládí, kolem oblamované, na něm attika s kuželkovou balustradou, kterou nese osm kyklopů (na pilířích květinové vásy). Nad attikou sklenuta jest v oblacích budova bez stropu, jímž jest výhled na freskovou malbu obsahu mythologického: bohyně v šatě vlajícím přijímá adoraci mladíka okřídleného, jenž jí podává věnec; po stranách dvě panny a v oblacích okřídlený Hermes.

LORETA. Dle zprávy kraj. inženýra l. 1831, kdy byla opravována, jest zbudována dle vzoru pražské Lorety nákladem hr. H. Černína kolem l. 1700, nejspíše od *Jana Aliprandi*, jenž té doby v Kosmonosích jinou práci byl zaměstnán, jak tomu i bohatá reliéfní její výzdoba nasvědčuje.

Loreta jest budova obdélná, orientovaná, z cihel, s plochou střechou, omítnutá, sešlá; nejlépe jest zachována strana jižní. Stojí uprostřed ambitů, rozestavěných kolem do obdélníku, jež do nádvoří se otvírají řadou arkad polokruhových, sklenutých na hladké pilíře; kryta taškovou valbou. (Obr. 81.)

Stěny Lorety jsou proraženy v podélných stranách dvěma vchody s pískovcovými chambranami; nad nimi trojúhelníkové štítky se zuborezem, vejcovcem a akanthovou římsou.

Stěny členěny nejnižší ořímsovaným soklem, jehož plocha jest vyplněna v kosočtverečních, čtverečních a trojúhelníkových obrysech basreliefy náboženských výjevů, znakův a geometrických obrazců; vše valně porušeno. — Nad soklem vystupují ploché pilastry, kanelované, s korintskými hlavicemi, sdružené: na podélných stranách po šesti, na příčných po čtyrech, jež nesou kládky renaissančně vypravené: na břevnoví perlovec a dva páry různého vejcovce, ve vlysu meandr, římsa na konsolách s akanthy, krytá prejzy. Nad římsou attika neprolamovaná, zdobená polovičními balustrami a hranolovými pilířky. — Mezi pilastry niky po dvou nad sebou, s archivoltou zdobenou perlovcem a akanthovým klenákem; v nikách sochy: dole bibličtí mužové, v horních ženské figury (bohyně?). (Obr. 82.) — V plochách mezi pilastry reliefy biblické: na sev. stěně sňatek P. Marie a narození Páně. Pod tím 4 čtvercová pole s erby černínskými a monogram Marie; na východní straně: smrt P. Marie, vraždění křesťanův a v oblacích andělé nesou Loretu; na str. jižní svatí tři králové a pastýřové klaní se Ježíšku. (Pod reliefy erby a MŘt jako nahoře [sev.]; reliefy na straně západní silně poškozeny.) V dolní polovině jest čtyrboké okno a napřed zděný oltář na stupních, travou zarostlých.

Ve vlysu mezi hlavicemi pilastrů štukové festony a guirlandy, vysoko plastické, držené stojícími orly; na vých. straně mimo to korunovaný dvojí erb černínský; hlavice andělů.

Vnitřek Lorety kryt jest plochým stropem. V něm z cihel vyzděn menší chrámek, valeně sklenutý, na jehož stěnách nápodobeny fresky, opravené l. 1832. Oltářík barokní se čtyřmi svícny cínovými (současnými), v něm socha mouřenínské Panny Marie, ze dřeva řezaná, se šatem vyšívaným a tepanými korunkami.

KAPLE SV. MARTINA V LORETĚ, původně farní kostel, jenž jako farní připomíná se l. 1364. V době husitské zanikla fara v Kosmonosích, v 17. stol. byla sice obnovena, ale v Michalovicích a Kosmonosy tam přikázány. Kostel tento l. 1702 obnoven jakožto součástka nově založené Lorety; o tom podává kosmonoský hejtman Hofstädter zprávu na Mělník (o požáru v Kosmonosích). L. 1782 byl pak s Loretou kostel zrušen. L. 1851 opraven, i kopule nad kaplí; l. 1831 řemeslnické bratrstvo koupilo sem monstranci, správce továrny A. Lieman koupil zvon (sv. Antonín) a obec řemeslnická l. 1833 drahý.

Kaple sv. Martina jest vestavěna do východních ambíků. Jest tvaru oválného, krytá šindelovou kopulí s křížem, Na ni a na ambity přistavěno patro se třemi arkádami (pro kruchtu). Uvnitř jest sklenuta konchou se 12 lunetami. Cípy klenby spočívají na římsových úsecích. Stěny proraženy sedmi okny čtyřhrannými a pěti slepými. Na hladkých stěnách namalováno sloupoví. Na západě dřevěná kruchta. Oltář a kazatelna slušných barokových forem. Oltář ve výklenku se sochou sv. Martina, v nástavci hořebice; před oltářem mřížka.

Za oltářem uloženo deset obrazů pohřebních, které se údům obce řemeslnické na rakev dávaly. Na jednom z nich je nápis:

Tito ERBY zjednany od Poresfne Obce Řemeslnicki Kosmonos toho času za Pravoj těchto Panu, Pana Rudytara Jana Maděry, Wencel Marek, Wencel Šimonek, Konšel Josef Tobek, Jan Blažek, Přebni Wten čas malowano Wměšny Februar Roku 1817.

Kolem kaple v přízemí přistavěny oratoře a sakristie.

VĚŽ stojí na severu od Lorety, osamělá: čtyrboký hranol, čtyřpatrový. Zdivo o dvou ústupcích, děleno třemi římsami. Na rozích maltová bossage. Okna v prvním patře oválná, ve druhém čtyrboká, sdružená, ve třetím polokruhová sdružená, ve čtvrtém s ciferníky hodin. Okapní římsa krytá prejzy, spočívá na plochých pilastrech. Věž kryta jest homolovým jehlanem na prismatickém spodku, nahore báh se sluncovou rosetou.

Věž vznikla současně s Loretou. Původní plán její, podepsaný hr. Humprechtem Janem Černínem a tesařským mistrem *Hans Natterem* chová se v archivu jindřichohradeckém. Ve příčině této stavby chová se v témž archivu psaní italského stavitele *Francesca Carratiho* z 16. června 1673, jímž žádá za rozhodnutí, mají-li býti schody dřevěné nebo kamenné. *Carrati* stavěl té doby Černínský palác v Praze (Herain, v »Staré Praze«, 202).

Na věži Lorety visí dva zvony.

1. Větší na straně západní — věž při zvonech jest na čtyřech stranách okny prolomena — má výšky 0.52 m průměru 0.59 m. Hořejší okraj ověšen jest listy a vinnými hrozny. Pod tím v oválném rámci obraz světice s Ježíškem a klečící dívčí postavou. Pak nápis (latinkou)

Gewidmet von der Kosmonoser Handwerksgemeinde

Na protější straně: Gegossen von K. W. Paul in böhm. Leippa 1833.

Dole výnek z dubového listí se žaludy.

2. Druhý má výšku 0.36 m, průměr 0.44 m.

Relief Ukřižovaného, pod ním stojí Marie — jinak holý.

Na hřbitově proti západní straně Lorety jehlan, náhrobek Ant. Dubské z l. 1818; na něm erb, vavřínový věnec a na třetí straně amfora.

FARNÍ KOSTEL SVATÉHO KŘÍŽE. Základní kámen k němu položen l. 1673, dostavěn l. 1764; l. 1688 30. července položen základní kámen ku stavbě piaristické kolleje při něm; l. 1699 Piaristé podali resoluci stran dostavby gymnasia. Přiložen pak nákres na vrata od *Aliprandiho*. S *Aliprandim* vyjednávali též o kazatelnu, jež měla býti z černého dřeva se zlatými lištami a figurami svatých apoštolů. L. 1710, když fundator hr. Heřman Černín zemřel, byl v kryptě té pochován (srdce zůstalo na Hradčanech); tehdy scházely ještě dva oltáře a zvony, na jichž pořízení dal Frant. Josef Černín piaristům 1500 zl.

Léta 1744 postaven oltář sv. anjelů v očištění; malíř pražský *Frant. Lichtenreiter* maloval hlavní i v nástavci obraz sv. Barbory; architekturu oltáře zhotovil sochař dobrovický *Prokop Vyšohlíd*, sochy a ozdoby ostatní sochař kosmonoský *Josef Jelínek*.

L. 1745 zřízen jest chor prací kosmonoského sochaře *Jos. Jelinka*, jemuž dáno 51 zl. 15 kr. Téhož léta 1745 oltářní obraz sv. Antonína Paduánského maloval *Michal Pischel*, malíř pražský, za 60 zl., a znova vypravil oltář sv. andělů nákladem 220 zl. Na věži zřízena zvonice, a do ní opatřeny dva zvony slité od *Jana Jiřího Dietricha* v Novém městě Pražském za summu 485 zl.

L. 1749 udeřil blesk do prostřední věže a poškodil ji; byla téhož ještě roku opravena, a spolu i sochy sv. Josefa a Panny Marie.

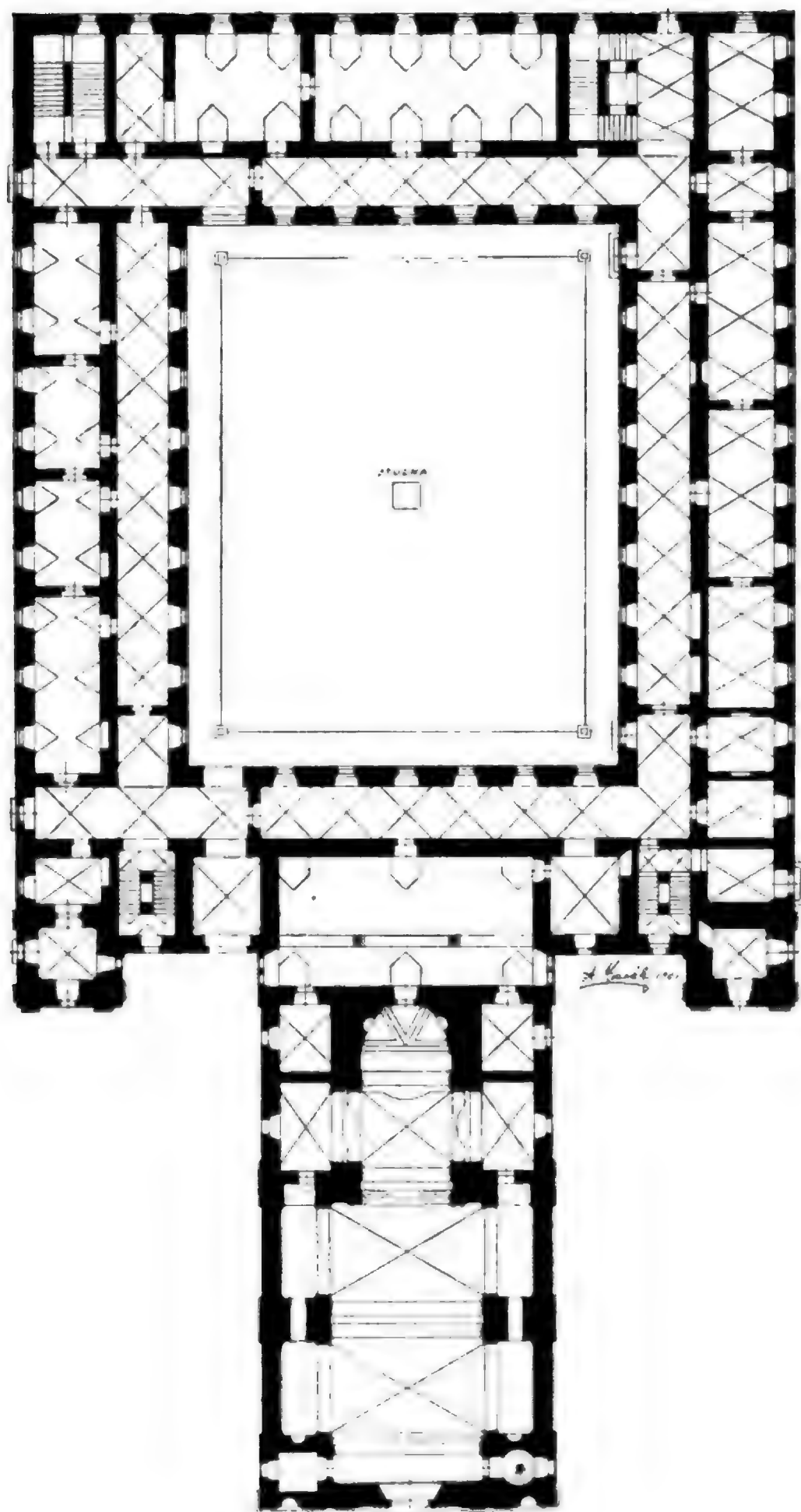
L. 1784, když Piaristé převedeni byli do Ml. Boleslavi, stal se kostel sv. Kříže farním — jako již dříve Piaristé to byli, kteří vykonávali farní správu od l. 1698 v Michalovicích a kostelní výkony ve všech kostelích na panství kosmonoském. Piaristé vzali si všecko s sebou, zvony přenechali Minoritům v Ml. Boleslavi, kteří by byli rádi do Kosmonos se přesídlili. Když však této žádosti exkvardiána jejich P. Laura Therme od úřadů vyhověno nebylo, koupil od nich zvony kosmonoský ředitel panství Jan Thürmer za 312 zl. 12 kr. L. 1838 opatřen nový obraz Zvěstování Panny Marie, sochy na oltáři tomto opraveny a vyzlaceny. L. 1855 obnoven obraz sv. Josefa proti oltáři Panny Marie od *Jana Žáka*, malíře v Mn. Hradišti a poblíže visící obraz sv. Martina, starý, zaměněn malbou téhož malíře.

KOSTEL SV. KŘÍŽE dříve klášterní, nyní farní, vévodí s výšiny své s bývalým klášterem krajině okolní. Vedou k němu řady košatých lip, na jichž počátku stojí dvě kaple oltářní: po jich stranách sdružené pilastry s oblomeným a mnohonásobným kládím, uvnitř ve vyhloubené prostofe mensa s tabernaklem a obrazem freskovým, nyní novým. Svrchu štít trojstranný, prejzy krytý, v jehož ploše plastické alianční dva znaky korunované.

Průčelí kostela k jihu obrácené rozčleněno jest sdruženými pilastry na tři pole: v prostředním, širším portál pravoúhlý nad třemi schody s pískovcovým orámováním. Nad ním nástavec římsovitý a kartuš s monogramem $\frac{M A}{MP OY}$, nesená dvěma anděly, z pískovce. Na dveřích železný kruh, slušná práce, na přituze, současný. Nad portálem v štukovém rámcí moderní freska: pozdvižení sv. kříže.

V postranních polích výklenky s pískovcovými sochami sv. Josefa Kalasanského a Panny Marie. Ony pilastry nesou kládí mnohonásobné, prejzy kryté, dělicí hořejšek tvaru kaplového. V jeho středu okno s obloukem segmentovým, orámované pilastry s volutovými hlavicemi, nesoucími římsu; po jeho stranách letopočet: $\frac{16}{74}$. Nad oknem v ploše štítu trojúhelníkového plastická kartuš se znakem černínským, korunovaná. (Obr. 83.)

Postranice hladké, okna v lodi až nad kaplemi segmentová nízká, s plochými chambranami. — Střecha na kaplích pultová, na lodi a v presbytáři sedlová, s vížkou v průsečíku osy kostelní a osy klášterního průčelí — štíhlou, kamennou, osmistěnnou, s plechovou cibulí.

Obr. 84. Kosmonosy. Byvalý klášter a kostel sv. Kříže. Půdorys.

geb. 14. Aug. 1760 auf der Herr
schaft Cossmanos gestorben
in Dresden den 23. Martii
1761 nachm.
(Dítě.)

3. Deska cínová vysoká 0.60 m, široká 0.35 m. Na zadní straně napsal bývalý tajemník kosmonoský p. Jos. Bayer: Hrabě Heřman Jakub Černín postavil v Kosmonosích piaristický klášter, loretu a zámek. Zemřel zde 8. srpna 1710 a pohřben byl v Praze v kostele sv. Víta (nejv. purkrabí kr. Českého), kde dosud jeho náhrobek se spatřuje. Srdce a vnitřnosti ve zvláštní schránce, na které byl dolejší nápis, byly pohřbeny v Kosmonosích, v kryptě sv. Kříže.

Nápis jest latinský, vyrytý do desky písmem italským, velice obšrný, z něhož vyjímáme:

Quoniam Thesaurum suum
in Lauretano Coeli Domino
repositum credidit,
hic etiam Cor suum esse voluit
Excellentissima Pietas
dum
Hac Arcula
Nobilissimi sanguinis Viscera conlusit
Illustrissimi et Excellentissimi Domini Domini
HERMANI IACOBI
S. R. I. Comitis Czernin de et in Chudenitz Haereditaris
Domini in Petersburg . . .
Hujus Lauretanae Aediculae
Munificentissimi fundatoris
quem
ut
Ab Octavo Augusti 1710 complecta
anno aetat. quinquagesimo
primo requiescentem in
Pace . . .
Precare viator.

V sakristii obrazy farářů kosmonoských, na plátně, svěží, malované sytými barvami.

1. Adalbertus Preisler, natus 1714, a parochia Michalovicensi ad Cosmonosensem translocatus 8. Junii 1764, obiit 1799 (decanus Turnoviensis).

2. Franc. Ph. Schorm, natus Rožďalovicii 1762, obiit 1819 Cosmonosii (decanus, vicar. secretarius, inspector relig. ad gymnasium Neoboleslaviense).

3. Jos. Car. Bělohoubek, natus Boleslaviae 1792, † 1847 (decanus).

4. Vinc. Procházka, nat. 1807, † 1874 (decanus, consist., vicarius).

V sakristii uloženo »Rituale seu agenda romano pragensis« s pěknými rytinami. Vytištěno: Vetero Pragae typis archiepisc. in collegio S. Norberti per Georgium Sam. Beringer 1700. Stran 436.

Zvony visí na věži východní.

1. Pod korunou hořejší okraj ovinut jest pásem květinovým a stuhovým, jež nesou andělé. Na plášti sv. Michal. Při dolní ovrubě mezi dvěma květinami nápis:

ANNO ÆRÆ CHRISTIANÆ 1745.

Výška 0·60 m, průměr 0·76 m.

2. Týž pásek rozvilinový. Na plášti relief biskupa, asi sv. Donát. Dole týž nápis. Výška 0·48 m, průměr 0·60 m.

3. Umíráček. Pod korunkou mezi dvěma liniemi nápis:

HVMBERTVS COMES CERNIN 1670.

Výška 0·21 m, průměr 0·26 m.

(Oba zvony z l. 1745 slil — dle pamětní knihy — Jan Jiří Dietrich, zvonař na Novém městě Pražském.)

Zvonky ve výšce:

1. Větší vys. 0·47 m (s korunkou), šir. 0·47 m. Ucha hladká, u koruny věnec vavřínový a pásek květinový, mezi tím nápis: † FVSA ECCLESIAE COSMONOSSENÆ S: CRVCIS SCHOL: PIAR: (= 1713).

Na plášti reliefs: sv. Jan Nepomucký, krucifix, Madonna a hierogram MRA nesený dvěma anděly; pod ním zvonařský emblem Pricqueyův.

2. Menší zvonek vys. 0·40 m, šir. 0·375 m. Ucha hladká, u koruny věnec vavřínový a vlys jako nahoře, mezi nimi nápis: † S. MARIA ORA PRO NOBIS A. 1723.

Na plášti reliefs: sv. Jan, Madonna, medaillon se znakem NP, hierogram MRA jako u prvního zvonu.

Bývalý vojenský ústav, »ŠTIFT« jest stavení podlouhlé, s jednoduchou fačádou a šindelovou střechou mansardskou.

Vystavěl jej hr. Bolza a pronajal za »štift« 36. pluku pěšímu, kde i obecná škola byla umístěna. L. 1793 koupil jej továrník Leitenberger, l. 1871—92 byl od zemského výboru určen pro choromyslné ženského pohlaví.

FARA. Stavbou svou ukazuje na druhou pol. XVIII. stol., s taškovou mansardou; na pilířích při vjezdu pískovcové vásy rokokové. L. 1773 byla tato farní budova vysvěcena od tehdejšího vikáře P. Václ. Strassera, faráře na Skalsku. Kostelní pečetidlo z l. 1785.

SOCHA SV. JANA NEPOM. před zámkem, pískovcová, pěkná. Podstavec hranolový, ořímsovaný, v předu v kartuši zámek a chronogram:

SIC
 IN COELIS
 GLORIATUR
 ET
 IN TERRIS
 HONORATUR
 SANCTVS
 IOANNES NEPOMVCENVS
 ITA PRÆSTANS
 SILENTIO
 VT CETERI
 ELOQUIO.

Na zadní straně:

Diese
 Statue hat Dem
 heiligen Joannes
 won Nepomuk
 zu ehren
 Aufrichten lassen
 in Jahr
 1747
 Leopoldus: Christo-
 phorus Castner
 Der Zeit
 Burggraf Der
 herrschaft
 Cosmanof.

Po straně světce dítko. Dole na soklu M : C : snad značka sochaře.
 Socha sv. Jana Nepom. za zámkem směrem k Debři, pískovcová.

Na protější straně:

NVLLVS
 SPERAVIT
 IN DOMINO
 ET
 CONFVSVS
 EST :
 NVLLVS
 INVOCAVIT
 IOANNEM
 ET
 DESERTVS
 EST.

DIESE
 SVATVEN HAT
 DEM HEYLICHEN
 IOANNIS VON NE-
 POMUC ZU EEH-
 REN AUFRICHTEN
 LASSEN IN JAHR
 1728
 IOANN ADALBERT
 WEBER DAMAH-
 LIGER KORNSCH-
 REIBER IN
 COSMONOS.

Kosořice.

A. Sládeček, Dobrovice a okolí, str. 515—518.

Při odvodňování této krajiny přišlo se kopáním na hromadný prehistorický nález: tři palstavy s okraji, dva náramky a spirálovitý závitek, vše z bronzu: jeden palstav vzal jsem pro museum v Ml. Boleslavi, vše ostatní p. dr. Píč pro museum zemské l. 1903.

V Kosořicích jest nyní poplužní DVŮR knížecí, k panství dobrovického příslušný. Před časy bývala při něm TVRZ, po níž zvala se vladická rodina »z Kosořic«. Hartul z Kosořic, asi kolem l. 1350. Jindřich z Valdštejna koupil připojil je k Dobrovici. Tvrz zde zašla. Nynější stavení hospodářská pocházejí z 18. stol.

Uprostřed návsi kamenná kaplička a na ní ZVONEK vysoký 0 24 m (0 26 m), v průměru 0 33 m. Pod korunou otočen jest laurovým provazcem, pod ním čte se nápis: SLIT NAKLADEM OBCZE KOSORZITSKE A° 1693. Pod nápisem pásek květinový, ověšen jednotlivými listy akanthovými, jež střídají se s hlavičkami andálků. (Dílo zvonáře J. Pricqueye v Ml. B.)

Nedaleko mostku stojí pískovcová SOCHA SV. JANA NEP. z l. 1794, obnovená l. 1894.

Košátky.

Sedláček X., 392; Schaller IV., 137; Sommer II., 85; Adressář 80.

Na ostrožně »Kamenec« stopy starého hradiště, snad sídelní místo župy »Kamenecké«. Dr. Píč v Arch. P.

Košátky l. 1429 kapitola boleslavská najala Marešovi z Nové Vsi; l. 1421 na tvrzi Košátkách seděl Zikmund z Veitmile a po něm jiný téhož jména, jenž připomíná se ještě l. 1481. Dcera Dorota vdala se za Václava Bezdrůžického z Kolovrat a v rodě tomto zůstaly podnes, ač v rozmanitých jeho odvětvích: l. 1802 ujali Košátky Libštejnští z Kolovrat, od l. 1861 drží je Krakovští z K.

Dle Sedláčka vystavěli tvrz Košátky pánové z Veitmile nebo první Kolovratové. Jest to tvrz zachovaná a obydlená: po mostě přichází se ku bráně, v ní jsou kladky pro zdvihací most,*) střílny; druhá brána postranní, ve středu všech staveb mohutná věž hmotná; kolem široký příkop pro vodu, nyní v lučiny změněný.

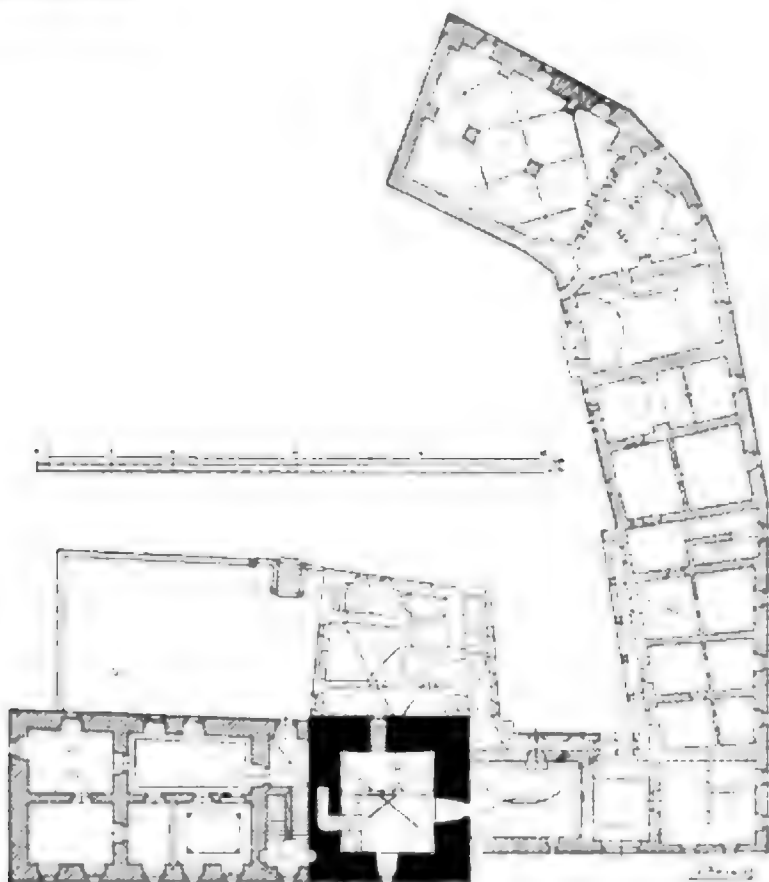
Předhradí obklopuje poplužní dvůr na třech stranách; budovy přízemní — nyní částečně adaptované moderně, z části původního vzhledu z konce 16. stol. se sgrafity a čtvercovými okénky. Na stěně do dvora v dolejších částech ovocné festony a figurální ozdoby, hrubě rýsované, jež výše do rustiky štukované přecházejí. Předhradí toto otevřeno jest dvěma branami: 1. jižní, směrem k Byšicům, prostou, segmentem skle-

*) Dle zpráv Sommerových byly tu tehdy (1834) ještě dva padací mosty.

profilu kosočtvercového, prostrkávaných se vkládaným oválovým a větvenatým ornamentem z polovice 17. stol.

Strany nádvorní levého křídla s původními komíny, orámovanými okny a hladkými stěnami. — K věži po celé její šířce přistavěn přístavek s pultovou střechou, barokní, z počátku 18. stol. Portálek do něho vedoucí má chambranu pískovcovou s kapkami.

Niveau před levým křídlem a před tímto přístavkem, jest zvýšeno a přístupno schody s pískovcovou, kuželkovou balustrádou, barokní, s kulemi na nárožích.

Obr. 92. Kolátky. Půdorys tvrse.

Zadní strana křídla levého s rustikou a okny bez opazení.

Ostatní budovy (pivovar, byty) jsou nízké, střízlivé budovy s moderní úpravou.

Vnitřek: Dole klenby bez žeber, většinou barokní, valené, s lunetami. Portálky barokní s kapkami, podobné s krby. Jinak stropy hladké, rákosové. Nábytek moderní.

V předsíni Kristus, barokní práce, ze dřeva řezaný, a supraporta na plátně (z pol. 18. stol.): dva andělé s květinovou štafáží.

KAPLE • Matky Boží • v přízemí v levém křídle s úpravou z 19. stol., sklenutá stropem zrcadlovým, se dvěma okny, s třetím do chodby. V ní empírová kamna, fialově, s černým nádechem, polévaná: Na tambouru ověšeném guirlandy a medaillonů a opleteném akanthovými listy, kanel-

chocholy, čapky. Koně s nádhernými postroji. Na zemi kosti, psíček. Uprostřed nich pod křížem světice, objímající kříž, na hlavě čelenku a závoj, vlasy natočené splývající, šat nádherný, rukávy sdrhované, sukně a svrchní roucho široké, volné; v levo jiné ženy. Uprostřed nich Matka Boží v mdlobách, podporována sv. Janem, v širokém volném rouše barvy modravé. Výše zase zástup vojákův a židů; hejtman na bělouši probodá bok Kristův.

Obraz malován na plátně, na podkladě křídovém na dřevěné desce nalepeném ($2.56\text{ m} \times 1.75\text{ m}$), komposice přeplněná. Barvy živé, provedení téměř miniaturní, štafáž má dosti perspektivy.

Obr. 2.—14. patří k obrazu oltářnímu, s nímž činí celek věcný i formální. Všechny jsou malovány na plátně s křídovým podkladem, na dubové desce přilepeném (jednotlivé $1.23\text{ m} \times 0.71\text{ m}$) z konce 15. nebo počátku 16. stol., v jednoduchých rámcích listových, později nevkusně zeleně natřených. Na obraze (5.) »Večeře Páně« v pravém rohu na nádobě signatura: HANS R. Všechny provedeny způsobem jako obraz hlavní na oltáři. Svrchu ohraničeny jsou segmentovým obloukem z prutu, z něhož rozviliny akanthové se rozvětvují. V pozadí, kde toho štafáž dovoluje, zlaté pole se vtlačeným vzorkem granátového jablka.

2. Večeře Páně $1.23\text{ m} \times 0.70\text{ m}$. Vzadu vyhlídka do krajiny. Apoštolé všichni shromáždění sedí kolem stolu, sv. Jan s hlavou v klíně Kristově; na stole beránek, chleb, nože, sklenice; na zemi pes, kočka, džbán, koš s chleby. V pozadí jizby umývání nohou. (Obr. 95.)

3. V zahradě Getsemanské. V popředí Kristus (na obrubě šatu IHESVS), apoštolové, někteří s knihou v ruce, spějí; nad skalou anděl s kalichem, v pozadí Malchovi uťato ucho.

4. Kristus u Piláta. Pilát v bohatém brokátu myje si ruce; v pozadí ukazuje Krista židům.

5. Kristus bičován. Rány rozděleny jsou souměrně po celém těle; katané ve španělském kroji, na zemi, v pozadí síň na sloupech s lavičkami rozvilinovými: v ní výjev: Kristus plván.

6. Kristus korunován. Kristus sedí na kamenné tubě. V pozadí síň na sloupech, kde se radí pání s Pilátem; vyhlídka na město s věžemi.

7. Kristus na cestě ke Kalvarii. Klesá pod křížem, vrací Veronice roucho. V pozadí z brány městské vycházejí Maria a Jan, v pravo vzadu staví kříže na Kalvarii.

8. Kristus sňat s kříže. K. v náručí Panny Marie, Marie Magdalena líbá mu ruce, sv. Jan lká. Na zemi různé kusy, lebka... V pozadí snášejí tělo Kristovo; v pravo hrob Kristův.

9. Kristus v hrobě. K. leží v kamenné tumbě, na níž čte se nápis: IESVS — IV — REX; maží jej Marie Salome a Magdalena; nad ním sklání se Šimon, Marie a sv. Jan. V pozadí snášejí lotry (v pravo), v levo podpírá sv. Jan klesající Marii.

10. Kristus vstává z hrobu — z podobné tumby kamenné; zbrojnoši padají k zemi; v pozadí krajina s řekou; učenci přicházejí se podívat.

11. Nanebevstoupení Páně. Nahoře v oblacích nohy, pod nimi na hoře zanechané šlépěje, kolem zástup apoštolů s Marií ve středu. V pozadí krajina s vodou. (Obr. 96.)

12. Kristus v očištění. Odvádí Adama a Evu do zadu, shluk hříšníků v plamenech, čerti, krokodilové, netopýři.

13. Seslání Ducha sv. Apoštolové sedí na stolicích, v popředí Panna Maria v rouše jako všude modrém; tváře ostře charakterisované. V pozadí široké okno, jímž přilétá holubice v záři a paprscích.

14. Smrt Panny Marie. P. Maria v kamenném hrobě; dále tři osoby: mnich, dívka a žepa se modlí. Nad hrobem Kristus přijímá duši její (s korunou); kolem apoštolové. V pozadí architektura renaissanční s kasetovým stropem, sloupy s ozdobnými hlavicemi, s klenbou křížovou, okna se skelnými malbami.

15. Umučení Páně z počátku 16. stol. na dubové desce (0·82 m × 0·61 m) na křídlovém podkladě. Kristus a lotři zsinali s výrazem utrpení. Pod křížem v pravo židé ve vysokých špičatých kloboucích a žoldnéři s halapartnami. Pod křížem sv. Maří Majdalena s rouškou zelenou, Matka Boží a sv. Jan, se ženami v turbanech. Pozadí zlaté, nevzorkované. Kresba méně správná, provedení hrubé, barvy mdlé.

16. Sv. Trojice: na plátně, zašlý; z pol. 18. stol.

17. Třináct obrazů Panny Marie a 12 apoštolů na plátně, menších, barokních: postavy celé v arkádě půlkruhové s podpisy. Apoštolové se svými atributy, s rouchy vlajícími. Z konce 18. stol.

18. V okně visí obraz Panny Marie klatovské, kopie. Pod obrazem erb s letopočtem 1374 a nápis: Vera effigies Thaumaturgae Statuae B. V. Mariae Valle sub | Roczostin Bohemiae ad PP Augustianos Foundationis Kolowrateae.

Ve věži ZVONEK přelitý l. 1866 od Anny dcery *Karla Bellmanna* v Praze. Původní nápis gotický, jenž na přelitý byl přenesen: anno millesimo sexcentesimo decimo pro pace. CYMBÁLY: dva, hladké, novější.

Uprostřed zámeckého nádvoří stojí SOUSOŠÍ: na trojdílném podstavci vypouklém a po stranách volutami ohraničeném plastický erb korunovaný, od něhož visí guirlandy ovocné. Na tomto podstavci Madonna, po stranách sv. Jan a sv. Václav klečící. Na zadní straně kartuš plastická s guirlandy a nápisem: Zřídil Fr. W. Nowohradský hrabě z Kolowrat s manželkou Josefou rozenou hr. Hrzanovou z Harasova leta Páně 1730. — Obnoveno l. 1866 a 1900.

SOCHA SV. JANA NEPOM. před tvrzí. Podstavec hranolový s vypuklou přední stranou, na něm ze štku kartuš s vytřelým nápisem, po stranách a pod římsou čabrakové ozdoby. Socha s andělem, jenž podává světcí relief Panny Marie staroboleslavské.

Mezi dvěma vysokými lípami KAPLIČKA SV. JANA NEP. Ve výklenku obraz sv. Jana, pod ním zámek košátecký a erb kolovratský. Vedle nápis vytřelý: Tuto spustlou kapličku obnovil a obrazem sv. Jana opatřil Kolowrat . . . Z 18. stol.

Krnsko.

A. Sedláček: X. 364—68; Vaněk: 28; Sommer: 140.

Na blízku hradiště s hliněnými valy. Arch. Pam. XIV., 507. U cesty k Boleslavi a tamtéž na rozcestí ke Strenicům prehistorické nálezy.

L. 1354 jmenuje se Arnošt z Krnska, jenž vykonával právo podací v Čejkách a u sv. Jiří pod Krnskem; l. 1476 Jan Tovačovský prodal Krnsko Janovi Vančurovi z Řehnic a v rodě tomto nejdéle se udržely. L. 1726 koupil je Josef Fr. hrabě z Vrba a l. 1798 Václav hrabě Špork. L. 1873 sňatkem Rosalie hraběnky Šporkové přešlo Krnsko s Řehnicemi na Vratislavy z Mitrovic.

Ves se zámkem na stráni nad potokem Skalským naproti Novému Stránovu. ZÁMEK vypíná se příkře nad strání a jest přístupným od strany východní a severní. Postaven byl na místě TVRZE (která se ještě l. 1464 připomíná) v 16. století; v nynější podobě své byl přestavěn l. 1727 od Josefa hrab. Vrbný; naposledy opraven, jak erb šporkovský nad hlavním portálem hlásá, za hraběte Šporka.

Z dílčích cedulí l. 1650 dovídáme se o vnitřních místnostech: v přízemí byly kuchyně, sklepy, světničky a konírny, všechno klenuté. Jmenují se palác nový a palác starý, andělská světnice, zbrojnice stará a nová, fraucimor s komorou; l. 1685 rozeznával se starý a nový dvůr: starý zámek měl dva paláce, kolem zeď s rundelem a pevný most.

Zámek tvoří čtyři křídla kolem čtverečného dvora rozložená. Tři křídla zachovala původní renaissanční úpravu ze 16. stol., křídlo severní jest barokní. Budova jest kryta šindelovou mansardou. (Obr. 97.)

Severní průčelí má ve středu risalitu portál polokruhový, dekorovaný po stranách pilastry a kládím; v klenáku plastická mušle, na rozích dvě vásy. Nad portálem okno, nad ním plastický znak Šporků. Stěny risalitu členěny jsou pilastry s hlavicí pseudojonskou, s úseky kládí a římsou trojúhelníkově lomenou. Nad risalitem nízká attika s okénkem ve středu, prohnutá, po stranách vásy. Nad attiku vystupuje věž čtyřboká se skosenými rohy, krytá stlačenou cibulovou bání, která jest ukončena plechovou vásou. (Obr. 98.) Nad všemi stranami dekorativní vikýře, v průčelní straně ciferník hodin, v ostatních nízká okna.

Jižní průčelí s podobným risalitem, jenž ukončen jest trojdílným štítem na attice, barokně vykrojeným; — nad středem segmentová římsa, po stranách voluty s pískovcovými kulemi. Vikýře ve střeše i okna slohově vypravená, s lomenými a segmentovými římsami.

Východní a západní strana hladké, s vikýři ve střeše. Uprostřed východní strany vystupuje jednopatrový přístavek, v jehož přízemí zachováno původní úzké okénko ze 16. věku se skosenými hranami.

Obraz svaté Maří Majdaleny (z konce 18. stol.).

Lidové výjevy (2) z 18. stol.

Lovecké výjevy dva z 18. stol. Krajiny 4 (jedna na dřevě) + 2 + 3 + 2 + 6 — Zátíší 6 + 2 + 2: ovoce, květiny, bažanti, kohout a koroptev (z 18.—19. stol.). Zvířata 2 + 1 + 1 (pes Koudelka s podpisem: Ga Koudelka se gmenugu jem mlíný Beš a pečení mlugu (z konce 17. stol.). Architektury 11 + 2 + 2 ze 17.—19. stol.: Benátky, Colosseum, vítězná brána v Římě, chrám a náměstí sv. Petra v Římě atd. —

Obrazy jsou v rokokových a empírových rámcích, s emblemy válečnými, nebo loveckými, řezanými, v nástavcích.

Pušky na kamen, lovecké:

1. S podpisem vyrytým na hlavni: IOHAN WIDMAN IN PRAG.
2. Se značkou na zámku: IOS. Fruempt in WIEN.
3. Na hlavni: ANTON STEIN GASTINGR A PRAG.

Z chodby v prvním patře vchází se do domácí kaple, kryté plochým stropem. Oltář z počátku 18. stol. s novějším obrazem sv. Trojice. Po stranách obrazy (4) z poč. 19. stol. Na stěnách obraz sv. Antonína poustevníka z poč. 18. stol., sv. Jana Nep. z pol. 18. stol., Panny Marie Bezdězské (18. stol.), a portrét (konec 17. st.). Missály: z l. 1712, vytištěný v Olomouci a z 1755 v Praze.

V knihovně některé knihy šporkovské: Das christliche Jahr 1733 s rytinou hr. Šporka na titulním listě, die Tugendsschule der Christen (A. Fr. Špork) a mnohé rukopisné, latině psané.

Na půdě ve skříni portréty šporkovské (10) z 18. a 19. stol. na př.: Maria Anna hr. Šporková l. 1745 • *Josef Beisch* pinxit. Spousta archivalí, nejvíce hospodářských, na hromadách.

Ve vížce CIMBÁLY hodin, ve štítě hodiny sluneční.

U vrat do nádvoří v pravo z kamene tesaný ERB pánů z Vrtby z první pol. 18. stol. Z nádvoří tohoto, jež uzavírají hospodářská stavení, vedou VRATA a cesta k zámku, průčelní straně. Po obou stranách jich na pískovcových podstavcích, mnohonásobně profilovaných, stojí SOCHY pískovcové: v pravo sv. Antonína Pad., v levo sv. Františka Xav. Pod sochami na římse erby a pod nimi nápis (pod sv. Antonínem):

IAN WACZLAW

WANCZVRA Z RZEHNITZ

v levo pod sv. Františkem:

IOHANNA ANNA MARIA

WANCZVROWA ROZENA FRVWEINKA Z PODOLI.

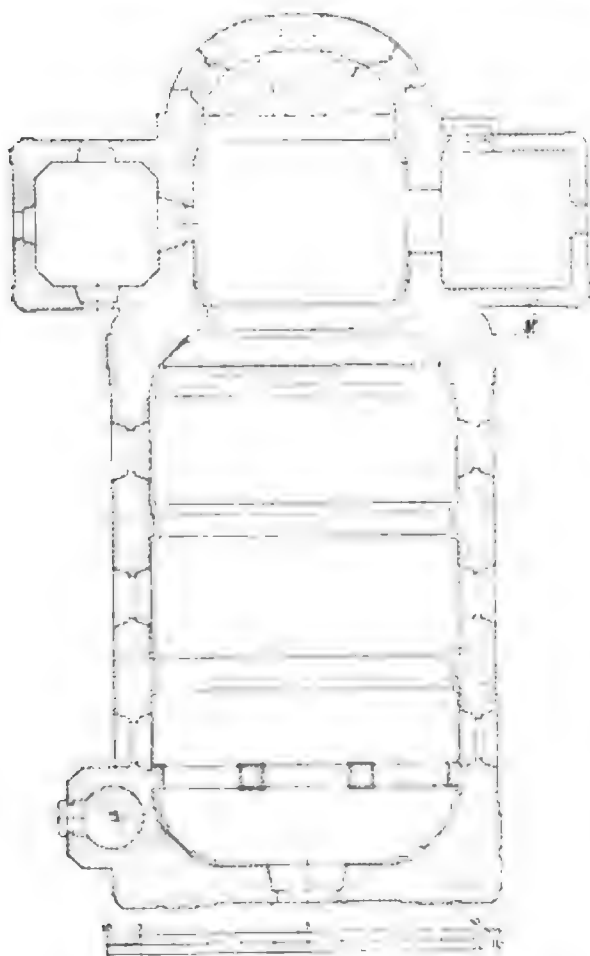
Na dvoře pískovcový, tesaný ZNAK pánů z Vrtby (šest lilí).

KOSTEL SV. JIŘÍ POD KRNSKEM U ZÁMOSTÍ.

Schaller 146. Vaněk 28. Kniha pamětní na faře z l. 1765.

Osada starožitná při řece Jizeře; v 16. století se nazývá nejednou městečkem. Za časů Schallerových ukazovaly se na náměstí v Z. — pranýři na blízku pak hora Šibeniční.

Kostel uvádí se ve XII. století mezi farními a sice ve Vtelně. Vladykové vtelenští podací právo tu vykonávali, které teprve l. 1717 bylo přeneseno prodejem na Krnsko. L. 1350 fara vtelenská odváděla 22 gr. pololetního desátku komoře královské. V době kališnické byl kostel v letech 1547—51 od Jiřka Vančury z Řehnic přestavěn; v té době opatřeny zvony. Po roce 1620 stal se filialním a patřil ku správě farářů strenických. L. 1764 obnovena tu fara, l. 1787 vystavěn nynější kostel: starý pobořen do základů, nový rozšířen o nynější presbytář. Poslední důkladnější oprava byla provedena l. 1861.

Obr. 101. Krnsko. Pódorys kostela sv. Jiří.

KOSTEL nynější jest stavba orientovaná, baroková, bez věže.

Presbytář jest okrouhlý s pěti okny, z nichž páté, prostřední jest slepé. (Obr. 101.) Okna jsou polokruhová, s klenákem, v rozích zprohybaná, s ostěním silně profilovaným. Stěny oživeny plochým pilastrem

a polopilastrem na jižní a též na sev. straně. Pilastr spočívá na patce s hlavicí římsovou, vlysem kanelovaným a kládím. Ku presbytáři přistavěna nízká, čtyřboká stavení, na severu sakristie, na straně jižní kaple.

Loď o málo širší, podélná se třemi (dvakráte) stejnými, jako v presbytáři. Na obou nárožích ploché polopilastry sdružené s hlavicemi jako v presbytáři.

Průčelí rozděleno jest římsou podkrovní na dvě části: portál s ostěním profilovaným, nad ním na volutových pásech římsa, uprostřed polokruhově prohnutá; po stranách, na nároží po dvojici pilastrů již známých. V hořejší části nika s mušlovou dekorací a nápisem:

SVATÝ JIŘÍ
PATRONE NÁŠ
ORODUJ ZA NÁS.

Leta Paně Tisncyho Pietisteho Pa||desateho třetího w Dedieli na ponděli před Swatu panau Barborn|| umrel Prozeny a Statecny Rytič Pan Ir||čik Wanczura z Řehnic a na Dalečowě. Pan Buh rac mu milostiw byti.

Zvony umístěny jsou na nízké zvonici kamenné, osaměle na stráni postavené:

1. Největší z nich průměru 1·11 m, vysoký 0·09 m. Kolem korunky vlys 0·09 m široký obsahující biblický výjev: vraždění dítek v Betlemě.

Výjev opakuje se třikrát, na čtvrtém místě stojí nápis:

TEHDY HERODES WIDA ZE BY OKLAMAN BYL
OD MVDRZCV Y ROZHNIIEWAL GEST WELMI A
POSLAL ZBIT WSSECKY DITKY KTEREZ BYLY WBE
TLEME Y WEWSSECH KONCINACH GEHO. (Medaillon.)

Pod tím pásek 0·09 m široký z vinné révy komponovaný.

a) Na plášti:

Medaillon.

Karyatida

GIRZI WANCZVRA Z RZE
HNIC A NA STVDENCE

Karyatida

Erb

sv. Václav
(0·24 m)

Vančurů
z Řehnic
0·25 m

sv. Zikmund
(0·24 m)

b) Na pravo odtud:

LETA . 15 . 81 XVI DNE MIESYCZE
SRPNA . SLIL GEST TENTO ZWON
SPOMOCY BOZI WONDRZEY ZWO
NARZ PRAZSKY WBOLESLAWY
MLADEM NAD JIZERAV.

c) Na třetí straně (dál v pravo) v rámci:

Maska.

Maska.

ABY ZWVKEM ZWONV TOHOTO WIERNYM
KRZESTIANVM SCHVZE GICH SPOLECZNIE
KSLOWV BOZIMV A K CHAWALENY GMENA
GEHO SWATEHO WZNAMOST SE VWOZOWALI
TEZ PRO POTRZEBV A KVPOCZTIWOSTI NAK
LADEM VROZENEOHO A STATECZNEHO RYTI
RZE PANA GIRZYHO WANCZVRY Z ZREH
NICZ A NASTVDENCZE VDIELAN GEST NA
KRNSKV . K SWATEMV GIRZY LETA OD NARoz
ENY . SYNA BVOZIHO TISYCYHO . PIETISTEHO
WOSVMDESATEHO PRWNIHO. (List šalvějový.)

Maska.

Maska. — Sedm figurek.

Při dolejších okraji dva obroučky, jež jsou ověšeny listy střídavě akanthovými a šalvějovými; pod nimi dva medaillony.

2. Zvon nejstarší z r. 1535 v průměru 0·85 m, vysoký 0·78 m. Kolem koruny v dvojnásobných řádkách nápis gotickým písmem: (Facsimile.) (Obr. 104.)

3. Nejmenší vysoký 0·76 m, průměru 0·77 m byl přelit l. 1891 od *Arnošta Diepolda*, zvonaře v Praze. Na plášti relief sv. Jiří.

Zvon tento byl přelit poprvé l. 1670 od zvonaře *Mik. Lea* v Praze nákladem Jindřicha Vančury z Řehnic, když se byl ohněm roztál. Pochází tudíž z doby starší před r. 1670 — nejspíše též z l. 1581 od *Vondřeje*, zvonaře pražského, jak o tom poznamenáno v arch. zem. Musea

4. V sanktusu:

Výška 0·28 m, průměr 0·35 m. Kolem hořejšího kraje mezi dvěma silnými liniemi nápis. (Obr. 105)

CHRISTOPHORVS SANGERMVLLER · PRAGÆ · 1710 · ME FVDIT

Obr. 105. Kostel sv. Jiří pod Krnskem. Sanktusník.

Na plášti reliefy sv. Václava a sv. Floriána. Na dolejších věnci pásek květinový.

FARA. L. 1766 položen k ní základní kámen, před tím bydlil farář v malém mlýně. Budova patrová. Zdi její jsou členěny lisenami, okna zdobena chambranami a římsou segmentovou. Risalit má tři, postranice po jednom okně. Nad přízemkem římsa.

V týž čas 1766 položen základ k nynější ZVONICI, zděné, nízké, na vršku. Za ní na poli l. 1787 založen nynější hřbitov.

U schodů před kostelem stojí KŘÍŽ PÍSKOVCOVÝ, jehož ramena jsou zakončena trojlisty; z 18. stol.

Před farou toto návrší zdobí SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO, pět metrů vysoká, pískovcová. Na širokém trojdílném podstavci v rozích klečí andělkové, na prostředním, hranolu vypouklém a z líce vystupujícím (hořejším) relief sv. Jiří. Na něm skomolený jehlanec se sochou světce ve hvězdové gloriele, s andělkem u nohou. Sochu tuto postaviti dal stránovský ředitel Ignác Elger l. 1769. a zhotovil *Ant. Jedlička* v Praze.

Lhota Husí.

Vaněk 25, 26.

L. 1525 jako příslušenství Volenovické připadla m. Ml. Boleslavi. V 17. století z pustých a odběžných gruntů sestaven dvůr řeč. Lhotka, též »panská Lhota«.

KAPLE SV. ANNY. V průčelí dvéře čtyrhenné a nad nimi na desce dřevěné nápis: Společnost zdejšího sousedstva s pomocy Boží vlastním nákladem tuto Kapli postaviti dali. R. 1823.

Štít oddělen jest římsou a členěn lisenami. Po stranách jehlance (2 + 2) a nahoře železný, dvojitý kříž. Presbytář, užší nežli loď, uzavřen pěti stranami osmiúhelníkovými, na něm plechový sanktus. Na východě přiléhá, v prodloužené ose, nízká sakristie, s vlastním vchodem.

Uvnitř stropy ploché, vítězný oblouk segmentový. Oltář i obraz sv. Anny, kazatelna pětiboká, s obrazy sv. evangelistů na dřevě malovaných. Kruchta na dřevěných sloupcích s positivem. (Z l. 1823.)

Ku kapli, osaměle, přistavěna byla l. 1862 VĚŽ kamenná, a na ní zavěšeny dva tehdy nové ZVONY. Větší vys. 0.46 m, šir. 0.60 m, byl obětován od Jana Tichého, Lidmily, manželky jeho a syna Josefa. Slit byl u Karla Bellmanna v Praze. S reliefy sv. Jana Nep., sv. Lidmily a sv. Anny.

Druhý vys. 0.34 m, šir. 0.46 m, obětován od Josefa Fialy a Anny manželky z Husí Lhoty, s reliefy sv. Jana, sv. Václava a sv. Kateřiny. Slil jej K. Bellmann, dvorní zvonař v Praze, l. 1862.

Zvonek v sanktusu jest široký 0.30 m, vysoký 0.45 m. Kolem horní ovruby dekor rostlinný, jinak holý, bez letopočtu.

Lhota Malá.

Asi čtvrt hodiny na jih od vsi ve skupině skalní řečené. »Na starých hradech« staré hradiště. Pam. Arch. XIV., 351.

Lhota Písková.

HOSTINEC »NA PÍSKU«. Průčelí se štítem barokním; po stranách brány (zazděné nyní) dva pilastry štukové s nezapnými kompositními hlavicemi. Nad středem plastický znak alianční, z pískovce s akanthy, korunovaný, výše růže. Nad hlavicemi pilastrů, proutěné košíky s ovocem. Polovice 18. stol.

Asi čtvrt hodiny od vesnice, směrem k jihu, v pravo od erární silnice spatřují se STARÉ NÁSPY 360 m dlouhé a 3 m vysoké. Ještě do nedávna bývaly zde dvoje náspy: jedny rozkopány a proměněny v pole. Při té příležitosti našly se tu střepty, uhlí a podkovy. Lid si vypravuje, že jsou to šance po Žižkovi. (Rozpravy Společnosti přátel starožitností I.)

U polní cesty do Zámostí SOCHA SV. JANA NEPOM., pískovcová. Na šestibokém podvalu hranol též o šesti stranách, vypouklých s výjevy ze života světce (kamenického díla), pak štíhlejší hranol s textem vytřelým a letopočtem 1773; hrany jsou zaoblené. Deska kompositní, užší jehlanec skomolený, na kterém v oblacích andělíčkové a socha světce: pravici na prsou, v levici bilet.

Luštěnice.

Schaller 94, Sommer 78.

U silnice k Horkám zbytky popelnic a jiné nálezy předhistorické.

L. 1268 připomíná se Pavel »de Luszenicz« jako spoluzakladatel kláštera pod Mělníkem.

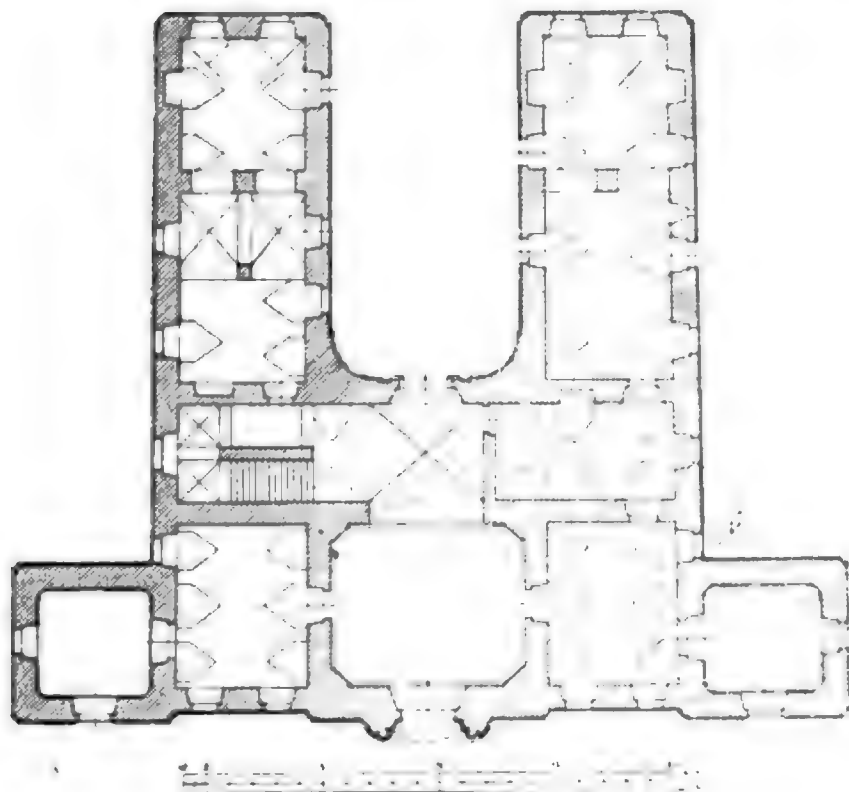
Před r. 1481 připojeny byly ku zboží Mladoboleslavskému (Dsky karlšt. III.—XVI.) a v tomto svazku zůstávaly l. 1576, i pak když sídlo panské bylo přeloženo do Kosmonos: tak l. 1629 hr. Pappenheim na Kosmonosích opatřil sem dva veliké zvony. L. 1739 koupil je Dr. Josef Scherzer z Klenmühlu, advokát a arcib. konsist. přisedící. Nová vrchnost vystavěla nynější zámek zajisté kolem l. 1740 a nedaleký letohrádek Sanssouci. L. 1774 od Eliáše sv. pána Scherzera, syna předešlého, koupil Luštěnice Kristian Filip hr. Gallas a připojil je k Horkám, kdež byl sídlem; Luštěnice od té doby byly obývány jen od panského úřednictva a pustly.

ZÁMEK luštěnický stojí na jižním konci vesnice mezi kostelem a dvorem, v rovině, čelem k erární silnici boleslavsko-nymburské. Kryt jest mansardou; risalit prejzy, ostatní části taškami. Skládá se z hlavní budovy dvoupatrové a dvou křídel, přistavěných na zad v pravém úhlu (k ose hlavní budovy). (Obr. 106.)

Průčelí hlavní budovy členěno jest: risalitem trojosým, dvěma postranicemi o dvou osách, jednopatrovými a dvěma věžovitými přístavky na koncích. (Obr. 107.)

Risalit vyniká nad celou budovu. V přízemí portál sklenutý polokruhem, orámován, s trojdílným klenákem. Obstaven jest nástěnnou architekturou: po stranách na soklových podstavcích pseudojonské sloupy a sdružené pilastry (podobné), mezi nimi na plochých pilastrech plná vyzdívka nad vchodem, korunovaná probíhající římsou. Výše nad pilastry a sloupy úseky segmentové římsy štítové, nesoucí sousoší dvou putti. — Stěna risalitu v přízemí hladká, bossážovaná. Od římsy kordonové počínaje na čabrakovitých konsolách a úzkých podstavcích vinou se oběma patry pilastry ploché, jonských hlavic, členice stěny na tři pole, v nichž symmetricky proražena okna. Tato v prvním patře sklenuta jsou polokruhem, s ozdobným nástavcem a římsou segmentem prohnutou (střední s klenákem zdobeným rocailly a kartuší), ve druhém patře čtyřboká se

chambranou a klenáky klínovými. — Na nástěnných pilastrech spočívá římsa lisenovitá, nad ní prázdný vlys. Okapní římsa prejzy krytá, nad středem segmentem vypnutá, po stranách attika s oblými otvory; na středovém oblouku pískovcová vása rokoková, po stranách sošky putti. Obě postranice jsou hladké, jen lisenou členěné; okna v přízemí čtyřboká se chambranou, v patře s římsami dvakrát lomenými. Ve střeše po dvou vikýřích čtyřbokých s římsami ve středu lomenými. V krajních přístavcích: v přízemí vchody s pískovcovou chambranou a prostým světlíkem obdélným; v patře okna s římsami ve voluty do středu zatočenými,

Obr. 106. Luštěnice. Půdorys sádku.

ve druhém čtyřboká se chambranou. Na nárožích jonské pilastry. Nároží zkulacena a bossážována. Tutéž úpravu jeví obě postranní stěny přístavků. — Postranní fačady postranních křídel hladké, dělené po výšce lisenou; v přízemí okna a vchody pravoúhlé, v patře stejná, ozdobená římsami segmentem vypnutými, jedno liché. Nároží zkulacena. — Zadní fačady dvojosé se stejně upravenými okny a vikýři.

Nádvoří má v průčelí jen plochu risalitu, po stranách křídla, jež s osou budovy (risalitem) zavírají pravý úhel: v tyto kouty jsou vyplněny a zakulaceny.

V přízemí portál s prostou segmentovou chambranou pískovcovou; v patře střední okna s volutami ve středu, postranní s volutami na koncích; ve druhém patře střední s římsou volutovou, postranní s prostým kládím segmentovým. Římsa okapní prohnutá nad středem polokruhem

Časem přibyly: darem bar. Scherzera l. 1760 obraz sv. Valentina, l. 1766 stříb. lampa, l. 1777 pacifikál měděný pozlacený. L. 1785 koupen nový kalich stříbrný, kaditelnice s loďkou (10 zl.). L. 1789 od Minoritů z Ml. Boleslavi tabernakul „per elegans“ se 2 relikviáři pro velký oltář za 20 zl. (stál prý 300 zl.). Vzadu bylo psáno:

It gemacht | worden dießer | Daberdel daß | Anno 1699 | Jahr den 19. No-
vember | Bey Meister Johann | Umüt in Prag | Gelobet sey | daßß heilige |
Sacrament.

L. 1822 sedlák Štok daroval novou křížovou cestu.

KOSTEL jest barokní, střízlivého zevnějšku, s novým kněžištěm a kusem lodi, kteroužto poslední přestavbou z l. 1899 valně se rozšířil. Věž jest čtyrboká, hladkých stěn, dělená kordonovou římsou a pokryta komolým jehlanem s kopulí. V přízemí portál čtyřboký s prohnutou římsou, nad ním okno. V patře čtyři okna, široká; na nárožích liseny, nad ciferníky hodin okapní římsa. V koutě na jihu i severu přistavěno schodiště. (Obr. 108.)

Loď i kněžiště čtyřboké, kryté valbou taškovou se sanktusem. Kolem oken chambrany. Sakristie na jihu.

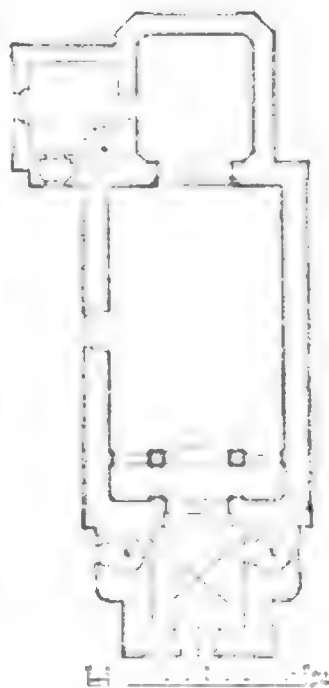
Uvnitř presbytář sklenut konchou, triumfální oblouk nový, okrouhlý. Strop lodi plochý. Empora na dvou čtyřhranných sloupech zděných, pod věží, s po-prsnicí zprohýbanou.

Hlavní oltář. Na vrtulových sloupích úseky kládí, na nich božská trojice, andělé, výše IHS v pa-prscích.

Obraz v rámě pozlaceném: sv. Martin na koni, v obleku šlechtice, jenž plášť trhá pro žebráka v koutě; před koněm zbrojnoši, v pozadí sv. Město. Z l. 1740. Tabernakul, černý s bohatým vykládáním perletí. Ve čtyřech rozích sloupky na stylobatech, též vykládané. Na přední straně kalich, na něm hostie, dole andělkové, po stranách květiny. Víko se tří stran šestiúhelníka bohatě vykládané. Z l. 1699. Svícny (4), cínové, z pol. 18. stol. Dva holé, vykrajované barokně, stvol vroubkovaný; dva vyplněné v polích drobnými rozvilinkami, stvol též vroubkovaný. Nad východy za oltář dva reliquiáře z první pol. 18. stol.

Oltář postranní, na pravé straně: dřevěný, s volutovými okraji. Na oltáři obraz Panny Marie pasovské v rámě pozlaceném barokovém, po stranách andělé ze dřeva řezaní, nahoře hierogram MRA. Všechno z 1. pol. 18. stol. Oltář Madonny býval za sklem.

Oltář levý sv. Jana Nep. téhož typu s obrazem tohoto světce, anděly a nahoře s monogramem JNep.

Obr. 108. Luštěnice.
Půdorys kostela.

Kazatelna okrouhlá, dole s kotlem, nahoře ořímsovaná. Dvěma pásky (pilastřky) pokrytými festony rozdělena jest na tři pole, v nichž pozlacené kartuše barokové s řezanými a pozlacenými obrazy svatých tří evangelistů — čtvrtý umístěn na schodišti. Na stříšce vespod holubice, na ní vásy, mezi nimi hlavičky andělů, nejvýše socha sv. Jana Křtitele. Z l. 1741.

Sochy sv. Václava a sv. Floriána, s hlavního oltáře odneseny do věže (z l. 1741); obrazy z téže doby (z 1. pol. 18. stol.): sv. Vendelín se stádem ovcí, sv. Martin a sv. Eustach (dvojitý obraz), sv. Christoforos, sv. Barbora zavěšeny na chodbu ve faře.

Monstrance vysoká 0·65 m, široká v září paprskové 0·31 m; dole na noze, která jest tvaru elipsovitého, 0·20 m a 0·10 m. Noha, stvol pokryty jsou listovím, hlavně akanthem. Lunula v rámci barokovém, ovinutém v zlaté září paprskovými klasy, vinnou révou, laurovým vínkem a na konci ověšena stuhami. Na okrajích andělé a andělčí hlavy. Pod lunulou sv. Jan Nepomucký, nad Bůh Otec, výše Duch sv. v podobě holubice, nejvýše křížek. Ozdoby ve středu jsou stříbrné, všechno ostatní pozlacené. Z pol. 18. st.

1. Kalich nejstarší, stříbrný, vysoký 0·25 m, šir. 0·085 m. Noha oblá, okrouhlá, obložená listím, na kupě v kartuších barokních tepané: 1. vinná réva, 2. klasy, 3. květina s plody. Z pol. 18. stol.

2. Kalich měděný, pozlacený vys. 0·22 m, šir. 0·09 m. Noha zprohybaná, dekor listový (z 18. st.).

3 Kalich měděný, pozlacený, vys. 0·25 m, šir. 0·09 m. Noha obložena listy vejčitými, otočena torem, kupá holá.

4. Novější.

Křtitelnice cínová, vysoká 0·81 m, s víkem (0·52) 1·33 m. Stojí na tří nohou, ukončených dole spáry, nahoře hlavami satirů, do nichž jest vložena číše. Tato má podobu veliké hrušky, nahoře vyduť se třemi dívčími hlavičkami, jež drží víko. Na kupě nahoře čte se gotický nápis, písmem ozdobným, ale špatně čitelným, vyrytý; pokračování na dolním okraji, pokažené, z něhož jen málo se uchovalo. Na plášti v pěkném rámečku vyryt jest nápis:

MDLXXXIII · TO · KRZTITELNICZE ·
KAVPENA · DOLVSSTIENICZ · ZA WA =
CZLAWA · HYSKA GIRA · ZEMANN · WA =
CZLAW · STARY · RYCHTARZ · KVBA · NO =
WAK · BARTONICZ · SAVSED.

Na víku cínovém Ukřížovaný, v ramenech tři světcové (snad svatí tři králové).

Zvony. Na kostelní věži visí tři podle sebe:

1. Zvon Václav, vysoký 0·84 m, průměru 0·95 m. Ucha propletané kotouče. Pod korunou vlys: výjev betlemský, jenž se opakuje. Na plášti po straně severní nápis:

HAEC CAMPANA FACTA EST ILLUSTRISIMO
 DONO DONO GOTFRIDO HENRIGO GE
 NERALI COMITE DE POPENHAYM DO
 MINO IN KOSMONOS ET KRVLICH.

Pod tím: Sv. Václav Erb Sv. Zikmund
 16 Papenh. 29.

Na druhé straně pod hořejším vlysem Kristus ukřižovaný; pod
 křížem Matka Boží a sv. Jan evangelista. Dole nápis:

SLYT GEST ZWON KECZTI ACHWALE PANV
 BOHV WSSEMOHAVCZYMV OD WACZLA
 WA HYTICHA MIESTA MLADEHO BOLESŁAWA
 NAKLADEM WSSYOBCEZ TOHO CZASV GANA
 DWORZAKA RYCHTARZE KOSTELNIKI IANEM LINHART
 TEM A GIRZYKEM KRVPARZEM Z LVSSTENICZ 1629.

2. Zvon »Martin«, prostřední a největší, má výšky 0.94 m, průměru 1.10 m. Pod korunou dvouřádkový nápis:

LETA PANIE MDXLVI SLIT ZWON KECZTI
 A CHWALE PANV BOHV A WSSY RZISSY || (větévka)
 NEBESKI SKRZ MISTRA MATIEGŁ SSPICE
 W PRAZE NA SSIROKI VLICZI.

Na plášti těsně pod nápisem Ukřižovaný a dvě osoby pod křížem; relief příliš malý v poměru k velikým rozměrům tohoto zvonu; jinak holý.

3. Zvon »Zuzana«. Výška 0.74 m, průměr 0.90 m. Kolem horního kraje ovinut jest páskou, v níž sedm figurek, sedm to hudebníků s nástroji se opakují. Na plášti v tabulce tento nápis: (Obr. 109.)

SLYT GEST TENTO ZWON KECZYACHWALE PA
 NV BOHV WSSEMOHAVCZYMV KZ ADVSSY...
 OD WACZŁAWA ZWONARZE MIESTA MLADE

Obr. 109. Luštěnice. Nápis na zvoně v kostele sv. Martina.

SLYT GEST ZWON KECZTI ACHWALE PA
 NV BOHV WSSEMOHAVCZYMV OD WA
 CZŁAWA HYTICHA ZWONARZE MIESTA
 MLADEHO BOLESŁAWA NAD GYZERAV TO
 HO CZIASV GANA DWORZAKA RYCHTARZE
 KOSTELNIKI JANEM LINHARTEM A GIRZYK
 EMKRVPARZEM ZADVSSY LVSSTENSKE. 629.

Pod tím opět sedm figurek. Na straně opačné čte se:

HEC CAMPANA FVSA EST ILLVSTYSSI
MO DNO : DNO : GOTEFRIDO HENRICO
GENERALI COMITE DE POPPENHAIN DO
MINO NI KOSMONOS ET KRVLICH.

Erb pappenheimský, po jeho stranách dva strážcové, dva světcové: biskup a světec s dlouhou ratolestí 0 25 *m* velký.

Po jižním okraji šest medailonů s portréty (průměr 0·8 *m*).

4. Umíráček v sanktusu. Výška 0·22 *m*, průměr 0·24 *m*. Kolem korunky nápis: LAVDETVR IESVS CHRISTVS A. 1735. Na plášti umrlčí hlava na kostich (dvakrát), andílčí hlavy.

SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO proti faře, přenesená sem z bývalého hrádku Sanssouci, pískovcová. Světec vys. 1·90 *m* stojí na rybě. Na podstavci hranolovém s krycí deskou, vyryt jest nápis:

TV FECISTI REM ABSCONDITE ET IN
SYLVIS TVIS:
SED EGO FACIAM IN FACIE VNIVERSI
POPVLII ET IN ATRIIS. 2. Reg. 12. C 12.

Velká písmena jsou
zlátá.

Ita visum est
Illustrissimo S. R. J. Comiti Domino Tit.
Christiano Phillippo Clam
de Gallasch etc. etc.
Insigni Cultus Joannei Promotori
ut hoc
Religionis in S. Nepomucenum Monimentum
e viana Sylva translatum Publicae
hic prostet Venerationi
1774.

RENOVATVM 1890.

Na zadní straně 1772.

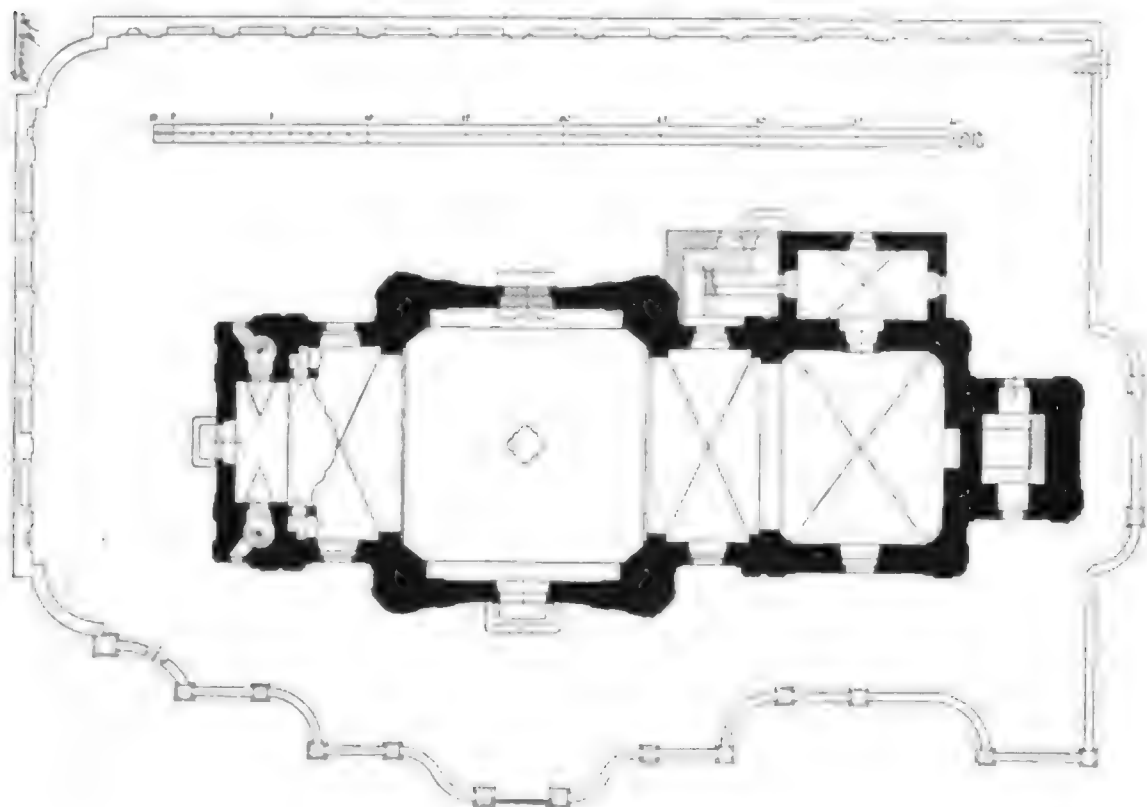
Lysá nad Labem

též Nová Lysá, město.

Fr. Otruba: Paměti města Lysé. Schaller: IV., 23. Sommer. Dr. E. Pazaurek: Graf F. A. Spork als Maecenas der Barokzeit in Böhmen. Sedláček: X., 347. Čechy (Polabí) 234. Pam. XIII., 180. Archiv zem. musea: heslo Lysá, I. K. Rohn: Ecclesiae districtus Neobolesl. (1774).

Lysá v době předhistorické. Město i okolí prozkoumal zvěčnělý ředitel Požarecký, jehož nálezy chovají se dílem v museu zemském, dílem v městském museu lyském. Na samém náměstí našly se kamenné mlaty, přesleny, bronzová jehlice a zlomky nádob; na východním konci Lysé občan tamní p. Páv odevzdal museu z nálezu svého železný meč a šipky; v zahradě p. Šulce u nádraží přišlo se na části nádob a celou nádobu tvaru baňatého. U Byšiček a Semic objeveny zlomky nádob typu hradního, zvláště pak bohatým nalezištěm jest okolí Přerova, na levém břehu labském, již v okrese sousedním.

ZANIKLÉ TVRZE zjištěny u Přerova, Semic, v Ostré a Lysé; tvrz Mydlovary byla oblita labskými rameny. Na někdejší tvrz u Byšiček ukazují názvy »Hrada«, »V hradě« a »V hradách«; na pravém pak břehu

Obr. 110. Lysá n. L. Půdorys kostela.

labském, v našem okrese proti Selčankám lid dosud říká »Zadní hrada«, kde archaeolog Požarecký našel bronzové ozdoby, zbytky nádob na kruhu točených. Na západní straně m. Lysé na ostrohu vrchu »Viničky« řečeného, kde dosud se říká »Na červeném hrádku«, stávala tvrz Červený hrádek, kteréžto pojmenování se ještě v 16. věku připomíná. Hradiště toto dosud se zachovalo.

LYSÁ V DOBĚ HISTORICKÉ. Nejstarší zmínku o Lysé činí Palacký l. 1013; toho roku dal tu uvězniti kníže Oldřich, na tvrzi, bratra svého Jaromíra. Odtud uvádí se Lysá stále jakožto majetek korunní. L. 1291 královna Guta učinila Lysou městečkem, jež mělo svůj kostel, k němuž královna dosadila svého kaplana Štěpána.

Lysá zůstala věnným městem královen českých až do r. 1389; tohoto leta držel Lysou Petr z Vartemberka na Kosti a Benátkách. L. 1413

Lysá utrpěla velikými požáry: l. 1666, 1682, 1837, 1873. Zvláště zhoubným byl l. 1666, jenž zničil kostel sv. Jana, školu a radnici.

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE, farní, připomíná se jako farní l. 1291. V době husitské byl ve službách kalicha; po válce třicetileté obnovena fara katolická. Kostel r. 1666 neshořel úplně, nazývá se „pohořalým“, jmenovitě zůstal presbytář; jakž takž opraven, až l. 1719 položeny základy k novému, nynějšímu kostelu, jehož stavba dokončena l. 1740, vysvěcen l. 1741 od biskupa J. Rud. hr. Šporka. Stavbu jeho provedli: *Jan Hebek*, mistr zednický z Lysé, *Jan Kniel*, tesař z Nov. Zámků a klempíř *Jindřich Syrový* z Prahy. Dozor ku stavbě měl měšťan lyský *František Kalina*. Ze starého přeneseny zvony, křtitelnice, monstrance a j. — ve starém jen někdy bohoslužby se konaly, slul jen kaplí sv. Barbory; l. 1793 prodán vojenskému aeraru za skladiště, l. 1879 zbořen. (Dle staré fotografie byl forem barokových s vysokou věží, z osy kostela postavenou.)

Stojí na náměstí na místě povýšeném, při zámeckém parku. Kolem obíhá zeď, dříve hřbitovná, v půdoryse ladně zprohýbaná, prejzy krytá, s pískovcovým soklem a s nárožními sloupky, ořímsovanými, na nichž stojí pískovcové sochy, počtem 13 v nadživotní velikosti (2-70 m vysoké na podstavci 2 m vys.), díla sochaře *Matyáše Brauna z Braunu*. (Obr. 110.) Po stranách vrat rozestaveny jsou sochy: anděl strážný a archanděl Gabriel — dále v pravo pak sv. Matouš, sv. Marek, sv. Jeroným, sv. Ambrož, sv. František Seraf. a sv. Josef; v levo sv. Jan ev., sv. Lukáš, sv. Řehoř, sv. Augustin a sv. Antonín. (Obr. 111.) Na soklu sv. Antonína zachován jest nápis český, latinský (týž) a německý. Nápis český zní:

S. ANTONI.

opata a paustewniča
wznasime abychom co
naszyma zaslužami
nemůžeme geho oro
dowaním obdrželi a t
brzehu wiecznego Spa
šení przjgiti mohli
štrze Krísta Pana
nasšeho Amen.

Na druhé straně: — — — — — (Otřeno.)

QVOD NOSTRIS ME
RITIS NON VALEMVS
EIVS PATROCINIO
ASSEQVAMVR PER
CHRISTVM DOMI
NVM NOSTRV
AMEN.

plochy, po stranách pilastry s nástavci volutově zatočenými — navrchu štítek trojúhelníkový. Na nárožích železné urny.

Stěny lodi jsou konkávně prohnuty, hladké, stejně členěny: dole pilastry, v patře lisenami, jako v průčelí západním. Římsa kordonová, mohutná, oblohuje se na rozích a v ústupcích. Hlavice pilastrů bohatší nežli na záp. průčelí, nejbohatší na straně jižní: ve středu abaku mušle, od ní visí guirlandy s třapci, doleji pás stojatých listů. Dvěře se závěsami tepaného železa. Okna sklenuta segmentem s hladkými chambranami. — Portály (severní lichý) podobající se onomu v záp. průčelí. Na ploše lichého severního plastické znaky alianční, korunované, současné.

Sakristie s oratoří byla přistavěna: stavení patrové, hladkých stěn, s pultovou střechou; kolem oken a vchodu prosté chambrany.

Východní průčelí zabráno skoro celé věží. Po stranách věže prosté pilastry, na nárožích volutové vyzdívky a železné urny.

Věž: čtyrboká, 55 m vysoká, čtyřpatrová, krytá cibulí, pobitou plechem, s lucernou. Římsa kordonová i okapní zabíhají z budovy hlavní i kolem věže. Na straně jižní a východní v nižších patrech okna malá, čtvercová: ve třetím patře ciferníky k hodinám, orámované štukově; ve čtvrtém okna zaokrouhlená nahoře s plochou chambranou.

Budova kostelní kryta jest valbou břidlicovou, s plechovým sanktusem.

Vnitřek kostela. Presbytář čtyřboký se dvěma okny na jih, v patře se dvěma páry oken. Na severu vchod do sakristie, ploše pískovcově orámován, nad ním lože do oratoře, dřevěná se znakem; vedle okno na schodiště oratoře. — Presbytář jest sklenut dvěma poli křížové klenby bez žeber: širším a užším; sakristie též křížově bez žeber, oratoř jest se stropem plochým. (Obr. 114.)

Lod: čtvercová, krytá kopulí, s otvorem štukově orámovaným. Po stranách podklenuta oblouky, hrany klenby splošeny. Do jižní zdi prořazen portál, dole i v patře po páru oken.

Kruchta činí podobný prostor jako kněžiště, ale kratší a o jednom poli s klenbou křížovou. K tomu patří úzounká prostora schodiště valeně sklenutá s lunetami. Do kruchty světlo pouštějí dva páry oken se strany a dvě ze západního průčelí. (Obr. 115.)

V koutech vyplněných, mezi okny a na nárožích oblouků, oddělujících kněžiště a kruchtu od lodi, mohutné pilastry, někde sdružené; pseudo-jonské; s mohutným vejcovcem, kanelovanou plochou abaku a guirlandy ověšené. Nad nimi kolem veskrze probíhá římsa, mocně vyložená, o hrubých člancích. Dole kolem celé stěny sokl. Polychromie stěn nová. Ve stěnách četné výklenky: za hlavním oltářem, pro pontifikální křeslo, pod kazatelnou, pro zpovědnice a j.

Kruchta na západě, nesená vzadu valenou klenbou s lunetami nad schody, v předu segmentem sklenutá na přízední pilastry a dva volné sloupy formy toskánské, s dřikem nahoru a dolů zúženým. Balustráda vyložená, sprohýbaná. Ještě před ní vystupuje dřevěná poprsnice, vyzdo-

Před oltáři mřížky, sobě podobné, z první pol. 18. stol. Na pravé: spodní část z tepaných prutů plochých, vybíhající v rostlinné motivy — svrchní: kulaté sloupky, uprostřed baňaté, mezi nimi kytky. — Na levé spodní část z prutů profilu kulatého, roztepaných a zatočených v závity, nahoře jako v pravo.

Kazatelna: k ní vede s pravé strany visutá gallerie se mříží tepanou (pol. 18. stol.) z prutů plochých, s ornamentem rostlinným, mřížkami a závity. Spodek kazatelny ukončen hroznem, čtyřboký, poprsnice ve svých plochách prohnutá, ořímsováná, s reliefy čtyř evangelistů. Stříška podobně oblomovaná se soškami andělův a Kristem kříž držícím. První pol. 18. stol.

Dva oltáře v lodi téže nástěnné architektury řezané jako předešlé. Nad tabernáklem levého obraz sv. Jana Nepomuckého nový, výše hlavní obraz sv. Václava: v brnění a s gloriellou kolem hlavy obstoupenou anděly; na pravém sv. Antonín, výše hlavní obraz sv. Jeronýma ($2\cdot75\text{ m} \times 1\cdot62\text{ m}$), poustevníka: polonahý čtoucí v knize, jak přijímá poselství anděla — shora znějí trouby. Silně přemalován, jmenovitě šat a anděl. Z poč. 18. stol. Oba tyto obrazy byly do kostela lyského přeneseny z bývalých eremitáží, připisují se *Brandlovi*.

Lavice v lodi dubové, na postranicích vyřezávané, na poprsnicích pilastry členěné. Z pol. 18. stol. — Na lavicích jsou rozloženy z pěv níky, mezi nimi staré z l. 1719 »Slavíček rajský . . . to jest kancional« od kněze Jana Jos. Božana, faráře chroustovského, připsané hr. Fr. A. Šporkovi.

Čtyři z povědnice trojdílné, s monogramy ve štítech nad středem: MARIA, IOSEPH, IHS, ANNA. Pol. 18. stol.

Pontifikální křeslo: v oválové kartuši erb šporkovský; nástavec řezaný, volutový. První polovice 18. stol.

Dvě lavice patronátní pěkně intarsované, z polovice 18. stol.

Dva barokní krucifixy: jeden v životní velikosti, dřevěné, uměle řezané. Z 18. stol.

Obraz v presbytáři, Ukřižovaného Krista, na plátně, velmi slušný, z konce 18. stol.

Křtitelnice cínová $0\cdot95\text{ m}$ vysoká, podoby obráceného zvonu na třech nohách, ukončených v kopyta; na plášti se dvěma maskami lvů s kruhy v tlamě a se třemi lupeny rocaillovými na obvodě, později přidělanými. Svršek s nohou balustrovou a koulí, do níž zasazen plechový obraz: křest Páně. Ze 17. stol. — nejspíše z l. 1668, kdy dáno za novou křtitelnicí 8 zl. (Účty.)

Monstrance stará, měděná, z konce 17. století: noha elipsová, pokrytá stuhovou dekorací, v níž jsou medaillony: sv. Vít, sv. Jan Nepom., sv. Vojtěch a sv. Václav. Na paprscích nový rámec, zadní jest původní (stříbrný), ozdobený akanthovými listy a prázdnými medaillonky.

Monstrance, empirová z počátku 19. stol.: s klasy, vinnou révou s nasazenými hautreliefy tepanými sv. Vojtěcha, sv. Lidmily a po různě

Nejsvětější Trojice. Na noze tepané obrazy svatých patronů českých: Víta, Václava a Jana Nepomuckého.

V oratoři se chovají: kalich z l. 1854 s reminiscencemi rokokovými. Druhý kalich, 0·25 *m* vysoký. Noha a nodus jsou nové, kupa s tepaným pláštěm: na něm stuhové ornamenty, v nich růže a v mezerách hlavy andílků. Z polovice 18. století.

Pacifikál vysoký 0·245 *m*. Noha čtyřsegmentová s tepanými rozvilinami a reliefem Pána Krista: nodus hruškovitý. Svršek — kříž starší jeho část ze 17. stol., vyhloubený jakoby pro schránku na ostatky; vzadu nasazen krucifix, litý, rázu renaissančního a kolem vyryté motivy větévkové, ze 17. stol. Značka pražská G V, nezřetelná. Druhý pacifikál, rokokový, bez hist. ceny.

Na oratoři jsou dvě kredence dubové z pol. 18. stol.; v sakristii mimo ně kredenc s lištovou dekorací, z počátku 18. stol.

Naproti hlavnímu vchodu epitafium hrab. Jana Šporka z červeného mramoru, vysoké 4·60 *m*. (Obr. 116.) Uprostřed podélná deska a v ní vysoko tesaný obraz ($\frac{3}{4}$ životní velikosti) hr. Šporka v brnění. U nohou rytířská rukavice, v pravici maršálská hůl, v levici helma s chocholem. V pozadí opona. Pod deskou kartuš s maskami, visící guirlandou a nápisem:

DER HOCHVND WOHL-
GEBOHRNE HERR HERR IOHA-
NN DES HEYLIGEN RÖMISCHEN RE-
ICHS GRAF VON SPORCK HERR AVF
LIESSA · KONOGE · HERZMAN MIES
TEZ MORASCHIETZ · GRADLITZ MAL
LESCHOW · HORZENOWES VND BI · G
LIZ · DER RÖM : KAY : MAY : KRIEGS-
RATH GENERAL VBER DERO
CAWAGLERIA VND BESTELTER
OBRISTER ZV ROSS · ANNO
1 · 6 · 8 · 0 ·

Po stranách na kanelovaných konsolách dvojice sloupů s toskánskými dřívky a hlavicemi jonisujícími, jež zdobí hlavy andílků. Na stěně mezi sloupy vysoko tesaný feston ovocný (réva a hrušky).

Nad sloupy úseky kládí s hlavami andílků nesoucí římsu, nad těmito úseky oblomenou; ve vlysu draperie. Nad římsou ve středu bohatě tesaný, vysoko plastický znak v orámování vojenských trofejí. Po stranách znaku úseky segmentové římsy, na nichž allegorické sošky.

Zvony visí na vysoké věži v dřevěné stoličce.

1. Poledník, Maria, má výšky 0·27 *m*, průměru 0·31 *m*. Ucha pletencová. Horní okraj zdobí úzká bordura rozvilinová. Pod ní čte se nápis:

REGINA CELI LETARE AQVIA QVEM MERVISTI PORTARE. Vlys komponovaný z rozvilin stočených do kruhu, kteréžto lodyhové kruhy jsou svázány; mezi těmito závitky nahoře i dole kvítky. Pod tím 1551.

2. Prostřední, největší zvon, Jan Křtitel, má výšky 1·02 *m* (1·25 *m*), průměru 1·30 *m*. Na uchách masky. Hořejší kraj vroubí kvítková, pricqueyovská bordura; pod ní jednořádkový text:

DEO TER OPIMO MAXIMO GENITRICI DEI MARIAE VIRGINI
DIVOQVE IOANNI BAPTISTAE A 1677.

Pod nápisem: sv. Václav, sv. Jan Křtitel a Panna Maria v kapličce. Pod těmito obrazy vlys rozvilinový, pricqueyovský, ověšený festonky.

Na dolejší polovici pláště: *a*) na str. vých. Ukřižování Páně na podstavci, na němž stojí pod křížem obě Marie; *b*) na str. severní nápis:

IOANES FRANCISCVS TVNC
TEMPORIS CAPITANEVS
LISSENSIS;

c) na str. západní: erb šporkovský, po jeho stranách nápis:

CIMBALA QVAE NOBIS RABIDVS DIFFVDERAT IGNIS
CVRAVIT FIERI SVMPTIBVS ISTA SVIS
IOANNES S. R. I. COMES DE SPORK D. IN LISSA
KONOGET MIESTETZ MORASCHITZ
GRADLITZ ET MALESCHOW S: O:
R: M: CONS: BELL: GENERALIS
SVPER CAVALERIA ET SVPREMVS
VNIVS REGIMINIS EQVITVM

d) Na str. polední:

IOANNES
BOLESLA

PRIQVEY NEO
VIENSIS ME FVDIT

3. Jan Křtitel, má průměr 0·80 *m*, výšku 0·57 *m*. Ucha holá. Kolem hořejšího lemu otočen květinový feston. Na plášti dva vypouklé obrazy: Sv. Jan Křtitel s křížem a ovečkou, pak sv. Petr a Pavel. Podél dolejšího okraje jest nápis:

ECCE AGNVS DEI QVI TOLIT PECATA MVNDI

4. Umíráček, v okně: průměr 0·31 *m*, výš. 0·27 *m*. Ucha holá, hořejší lem pláště zdobí pásek rozvilinový.

V sanktusův zvonek vysoký 0·45 *m*, (s korunkou) tak i široký. Ucha hladká. U koruny guirlandy vavřínové, přepásané. Na plášti reliefy sv. Václava a sv. Floriána. Na věnci nápis: ANNA KŮHNER 1808.

V lucerně dva cymbály, hladké, bez nápisu.

Průčelí jižní: risalit tříosý, dvě postranice o třech osách. Nad postranními křídly vikýře s římsami prohnutými. Risalit má v prvním patře v oknech kuté mříže vyložené, římsy rovné s velikými klenáky; ve druhém patře římsy do úhlu lomené a čabrakové ozdoby. Štít trojstranný, prázdný, na nárožích putti, nad středem socha sv. Jana Nepomuckého.

Křídlo západní — hospodářská kůlna.

Průčelí severní utvořeno postranicí křídla východního s vikýřem a římsou lomenou trojstranně a podobným zmodernisováním jako u křídla západního. Mezi nimi přízemní hospodářské stavení s vikýři, prostoupené ve středu věží. Věž je čtyřboká, se vchodem bossažovaným; patro má hrany ubrané, střecha moderní, stanová.

Vnitřek dvora utvořen jest čtyřmi křídly a slouží účelům hospodářským. Dříve byly sem otevřeny z prvního patra arkády segmentové, jež nyní jsou částečně zazděny, částečně zkráceny.

ZÁMEK stojí na konci města Lysé, na nejvyšším bodě zámeckého vršku, odkud malebný a daleký otevírá se rozhled do roviny labské. Skládá se z budovy hlavní o dvou patrech a dvou křídel: pravého jednopatrového a levého dvoupatrového (na str. západní). Pravé křídlo slulo dříve „loveckým zámkem Rudolfským“ a jest nejstarší částí zámku. Celá budova pochází z konce 16. věku, ale byla od Fr. Ant. hrab. Šporka úplně přestavěna, až na zmíněné pravé křídlo. (Obr. 118.)

Zeď parku stužena jest opěráky hranolovými, na nichž sedí střídavě vása a soška (z doby empírové); zeď jest hladce omítnuta a nahoře všelijak vykrojena.

Průčelí zámku, obrácené k jihu s pohledem do roviny polabské, členěno jest risalitem o čtyřech osách, jen nepatrně z plochy vystupujícím, a postranními částmi o pěti osách. Ke koncům jich víří se krátká křídla, v pravém úhlu. Risalit: v přízemí terasa, nesená pilíři a třemi segmentovými oblouky. Pod ní portály s balustrádou, v rozích zakulacenou, ovály prolomenou. Oběma patry stoupají pilastry s barokně korintskými hlavicemi a hladkými dřívky, dělíce jej na střed o dvou a postranice o jedné ose. Okna v prvním patře pravouhlá, s římsami trojúhelníkovými, ve druhém segmentovými. Nad středem štítek trojúhelníkový, v něm hodiny. Nad celým risalitem attika, po stranách prolomená oválově a ukončená pilířky s vásami. Nad středem attiky nástavec, na něm vása, s níž guirlandy ke koncům splývající drží sedící putti. Stěny postranice hladké, okna v přízemí hladká, v patrech se stejnými římsami jako v risalitě, vikýře nad středy s oválovými otvory, ozdobené mušlí a římsou segmentově pohnutou. Střecha mansardová a břidlicová.

Křídlo na levém konci přistavěné má jednopatrové průčelí k jihu. Jest trojosé, v přízemí má rohy bossažované, mezi okny bossažované pilastry, okna s polokruhovým obloukem; nad kordonovou římsou v patře postaveny čtyři pilastry s pseudokorintskými hlavicemi, s úseky kládí, nesoucí okapní římsu. Okna v patře nahoře v rozích zakulacena, římsa nad středním

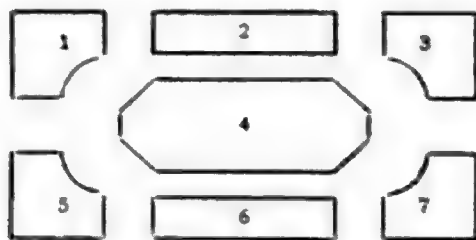
Na levém konci fačady vystavěna terasa, s níž vede schodiště, v úhlu lomené, do parku. Terasa zabíhá do 1. patra a zabírá 2 osy okenní; jest zděná (uvnitř s místnostmi ploše krytými) s balustrádou kuželkovou z pískovce, pilířky hranolovými stužená. Jest moderně vypravena.

Postranní průčelí hlavní budovy (na východ) zabírá z větší části kaple, v před vybíhající, patrová. Uzavřena jest v půdorysu obloukem, stěny členěny pilastry s hlavicemi římsovitými; kolem obíhá sokl; mezi patry lisena, svrchu římsa. Okna v přízemí pravoúhlá s plochými nástavci ořímsovanými a s velkými klenáky, v patře polokruhová s chambranami o velkých klenácích a s římsami zprohýbanými. Kryta jest valbou břidlicovou, se sanktusem.

Východní fačada pravého křídla vyvedena ve slohu ranně barokovém. Z původní doby, kdy zámek byl vystavěn, z času Fr. Ant. Šporka. Mezi 14 okny stojí od soklu až do okapní římsy hladké pilastry nesouce na římsovitých hlavicích kládí hladké a římsu oblamovanou. Přízemí a patro odděluje plochá lisena a výplně; kolem oken chambrany. Valba s vikýři. Na jižním konci brána segmentově sklenutá, barokně bossažovaná, nad ní římsa rovná, a nad ní plastický pískovcový erb šporkovský s korunou z poč. 17. stol. Průjezd sklenut valeně s lunetami.

Západní průčelí utvořené postranní fačadou hlavní budovy a západní stranou levého křídla. Výzdoba stěn čtyřosého průčelí hlavní budovy shoduje se s fačadou hlavní (průčelní), jen pilastry jsou zde sdružené a attika nad římsou uprostřed prohnutou jest menší, s vásou ve středu a s putti na koncích. Strana pak levého křídla má tříosý risalit, shodný s jižní stranou tohoto křídla (v nástavci vása místo erbu), okna dole s rovnými římsami, sdružená nahoře s římsami.

Vnitřek. V průčelní straně, v prvním patře, od schodů po straně levé (k východu) veliký, obdélný sál se 6 vchody a okny. Má strop plochý, rákosový, s freskami — biblické a mythologické výjevy — v kasetách orámovaných lištami s akanthovými listy. Ve středu hostina: MENE THEKEL FARES. (4.) V ostatních výplních:

1. Na voze jedou ženy s ovocem a klasy: po stranách lev, lvice, tigr, levhard — v pozadí park.

2. Před palácem rozmlouvá dívka s vojínem, v pozadí krajina s vojskem.

3. Vulkán kuje lebky (brnění), v pravo již hotové brnění, v oblacích Zeus a Hera.

5. Neptun jede na voze, kolem ryby, raci, triloni, v levo loď řecká.

6. Holofernes a Judit: v pravo výjev s hlavou sřatou, v levo řábor a řředovřké řřsto.

7. Dole ptáci v krajině řákési, nahoře v oblacích řeny, v levo bůh větrů.

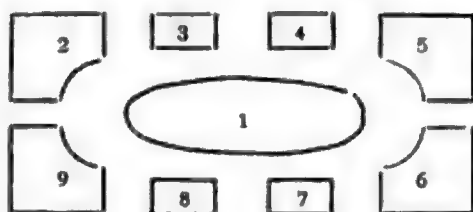
Mramorové krby z řerveného mramoru.

Obrazy: 1. pekař, z pol. 18. stol., 2. sv. Rodina, z poč. 19. stol., 3. Tři králové, z pol. 18. stol.

Portrěty hraběcí rodiny řporkovské v nejednom exemplři, zvláště pověsný generál řpork, biskup řpork atd.

Ve druhém patře v týchž místech v průčelí s řl obdobný.

Na stropě ve středu oválný obraz v laurovém plastickém věnci, po stranách kasety.

1. Adam a Eva v ráji v několika episodách: jich zrození, jich řivot mezi zvířaty a ptáky, zhřešení.

2. Kronos s hodinami; tanečník s pochodní — na druhé straně řena s pohárem vína. V pravo hrad, v levo moře. Dole na zemi zbraně, zabití ptáci, ryby v sítích, ovoce.

3. Zámek s parkem, v něm hostina, hosté se procházejí.

4. Hrad, před ním lovci řtvou jelena, v levo na loďce jezdí.

5. Allegorie luny a vinařství s emblemy: dole ovoce, v pravo zámek se zahradou a řekou.

6. Allegorie moudrosti a svobodného zednářství, nesou medaillon s reliefem: zámek, nádvoří zámecké, ovoce, klasy.

7. Výjev z přístavu, obchod, nakládání zboží.

8. Stavění věže babylonské (moderní architektura).

9. Allegorie války — leta.

Stěny jsou pomalovány většinou výjevy vojenskými. O r á m o v á n í ploch je prosté, sokl z obdélných výplní s laurovými věnci kol oválných medaillonů s portraity, mezi freskami pilastry a supraporty s laurem.

Stěna severní, jejíž dvě třetiny zabírá výjev válečný: válčící strany rozloženy jsou po obou březích řeky Ráby, jízda i pěší v řetách, dělostřelectvo táhne proti sobě. Nad obrazem císařský orel s korunou, držící folii, nápis jest již vytřen. V krajině mezi vojsky viděti kostely, řřsta, stany — vesměs v podobě tehdejší (17. věku); nad nimi číslice ukazují na výklad, již ztracený. V třetině zbývající výjev menší: válečná epizoda, jízdecký boj, malovaná zručněji jmenovitě v jednotlivostech.

Stěna východní. Ve středu nade dveřmi rám s laurovými věnci, vásy a médaillon. v němž obraz hraběte Šporka, pak v arkádě malovaná knihovna, nad vrcholem plastické kartuše s malovanými erby.

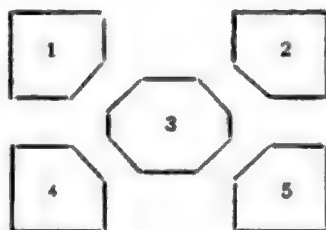
Nad postranními vchody dvě výplně v prostých rámech: 1. Srážka jezdecká a přepadení vesnice. 2. Útok jezdecký v širém poli. (Obr. 119.)

Stěna jižní. V pěti špaletách tyto fresky: 1. Hrabě Špork na koni v brnění ale bez helmy; kůň se vzpíná. 2. Obležení hradu. 3. Obležení hradu: obléhající útočí po mostě, obležení se brání. 4. Půtka jízdy a kopiníků s nepřítelem, v pozadí město. 5. V páté výplni vása na konsole.

Stěna západní. V rámu urna s laurovými věnci, ostatek vyplňuje obraz bitvy: v pravo dělostřelba a vozy, ves s kostelem, v levo hrad, v zadu vypálené vesnice; v pozadí ještě spořádané oddíly pěchoty, jež nezasáhly v boj.

Kamna rokoková z druhé polovice 18. stol., hnědě polévaná.

Vedlejší pokoj se stropem malovaným:

1. Lada láká jinocha. 2. Lada sedí u jinocha, jenž odložil kopí. 3. Dívka s okovy, delfín vodu chrлící, v pozadí antické město. 4. Lada chová Milka, v pozadí jede mladík na voze taženém 4 koni — Mílek po něm střílí. 5. U mrtvého muže v kroji španělském klečí žena v soudobém kroji.

KAPLE. Dvěře do kaple dubové, ebenovým dřevem vykládané (geometrické obrazce). Kolem rám, svrchu římsa. Z pol. 18. stol.

Kaple jest sklenuta valeně. Klenba jest dělena pásy, v plochách štukové výplně rokokové z rocaillových mřížkových motivů. Kolem římsa vyložená, nesená na stěnách dvojicemi pilastrů plochých s hlavicemi pseudo-korintskými, s hlavou andílka a nad tím úseky kládí. Okna polokruhově překlenutá, ploše vyšpaletovaná, v oknech moderní sklenomalby.

Oltář. Architektura tabernaklu kaplovitého: běžný barok z pol. 18. stol., po stranách brány s kartušemi v nadpražích a s vásami. V zadu na stěně andělé, již nesou obraz v oválném ráme s krásným nástavcem mřížkovitým, akanty zdobeným. Obraz jest na plátně malován: svatí Tři králové klekají před Madonnou; v zadu jejich průvod, vojáci, velbloudi. Zadní partie jsou temným koloritem vyjádřeny, více světla mají hlavní osoby: sv. Tři králové a Madonna. Obraz nepochybně *P. Brandlův*.

Obrazy: Obraz sv. Jeronyma, silně přemalován, z počátku 18. stol., přičítá se *P. Brandlovi*. Svatí mučedníci, Sedm světců, oba z téže doby.

Nejvzácnější historická památka v kapli jest obraz sv. Jana Nep., jež koupil baron Leitenberger od Mnsgr. K. Jaeniga; o něm v „Albu svatojanském“, jež vydali Dr. Podlaha a Šittler, na str. 11. – 12. jest poznamenáno, že byl malován dle světce samého. Obraz náležel kdysi K. Škretovi, později byl majetkem rodiny Ledvinků z Adlerfelsu v Mostu.*)

Ve starém traktu v prvním patře síň s architektonicky řešenou přepážkou, z mramoru; sloupy korintské nesou kládí a úseky říms segmentových, diagonálně postavených; kládí se prohýbá nad středem polokruhově. Římsa a vlys obíhají kolem. Schodiště prostá.

Trakt přistavěný na západě má přízemí sklenutá plackami na toskánských pilířích, schodiště dvoudílné v pravém úhlu lomené, zábradlí prolamovaná, na nárožích putti s emblémy a košíky, v nichž ovoce a květiny. Na stropě freska zcela přemalovaná: kolem sloupořadí na sloupech jonských s balustrádou; otevřeným prostorem viděti na nebe, kde v oblacích sídlí bohové antičtí, nejvýše Zeus a Hera. V prvním patře jsou stropy rovné.

K zámku přiléhá na zad PARK francouzský, na východě terasovitě založený.

Z umělé cesty stoupá se po třech schodištích na plochu travou porostlou. Na nárožních pilířích pískovcová allegorická putti: 1. s rybou, s rýčem, vásou, s ohněm, měchem a ptákem; 2. slunce, půlměsíc, socha Adonisa, Diany...; 3. putti s rohem hojnosti a úlem, se lvem a rohem hojnosti, s velbloudem, putti s rohem, stojící na hlavě ryby. — Proti schodištím sochy: 1. Neptuna, 2. muže s orlem, 3. dvě sedící lvice. Mezi schodišti čtyři roční časy: dívka s květinami (jaro), s klasy, s hrozny, muž v kožichu, vedle něhož anděl s uhlím v hrnci.

Opodál v koutě jz. náhrobek Šporkův z červeného mramoru svrchu kartuš, s okraji zahýbanými. Nápis shodný s oním na náhrobku v kostele, liší se zakončením

SO GESTORBEN DEN 6. AUGVSTI

ANNO 1679.

WAS ICH GEWESEN BIN DEM DER
TODT EIND ENDE BITT LESER DAS ES
GOTT ZVR SEHLEN HEIL MIR WENDE

Dole v oválovém věnci laurovém erb Šporkův.

Vedle tohoto náhrobek podobný s erbem v kartuši, z červeného mramoru, nápis vytřelý.

U cesty parkem napříč dolů běžící stojí 12 allegorických soch, 12 to měsíců, na podstavcích, jež obsahují některé chvalořeči, na př.: září představuje lovec se psem, nápis pak vychvaluje užitečnost lovu; leden

*) O předmětu tomto pojednávají: Pubička: Chron. Gesch. Böhmens III., 130; Jar. Schaller: Beschreibung Prags I., 116; Dr. G. Pazaurek: Carl Skreta (1889) 48 a Vlast XII., 1896, 385–6.

SOCHA SV. FRANTIŠKA v Lázeňské ulici, z pískovce pěkně modelovaná, skoro v životní velikosti. U nohou hlava andělč. Rameno lucerny současné, z 18. věku, z plechu vytepávané s barokním ornamentem.

SOCHA SV. FLORIÁNA u zámku, 4 m vysoká, pískovcová, barokní, na podstavci s římsou a festony ověšeném. Z druhé pol. 18. stol.

SOCHA SV. JANA NEPOM. u zámku z první pol. 18. stol. Na prostém podstavci, skoro v životní velikosti

DŮM Č. 265. má taškovou mansardu, pěkný vikýř se štukem a římsou. Z první pol. 18. stol.

HOSTINEC »U NÁDRAŽÍ«. V nadpraží ze štukové mušle a letopočet 1808. Střecha mansardová, šindelová

EREMITÁŽ SV. VÁCLAVA, v lese, na rozhraní panství lyského a brandýského.*)

Po obou stranách kaple, částečně dosud zachované, stáli dva andělé nesoucí lampy s věčným světlem. Vedle kaple byl stan poustevníků, před kaplí budova, v níž dole byl byt pro beneficiáta, nahoře pokoje hraběcí. Nedaleko stála věž s větrným mlýnem; kolem prostírala se zahrada s vodotrysky a 14 sochami *Braunovými*.

Ze všeho zbyla jen k a p l i č k a, čtyřboká; průčelí její jest otevřeno výklenkem polokruhovým, orámovaným lištami; ve cviklech štukové listy akanthové. Po stranách výklenku dva pilastry s pseudokorintskými hlavicemi; nad nimi úseky kládí s vlysem, v němž akanthy, výše římsa a tympanon se segmentovou římsou, na ní moderní křížek. Na stranách kaple podobné pilastry jako v průčelí.

Ve výklenku z pískovce tesaný relief v rámu ozdobeném stylizovanými akanthy: sv. Václav drží se kruhu ve vratech, klesá ze zadu probodnut zbrojnošem v plášti vlajcím. Nahoře v oblacích anděl a hlavy andělč. Začátek 18. stol.

Před kaplí na hranolových podstavcích s o c h y andělů (celek asi 5 m vys.), stojící, v podobě mladíků nesoucích svítilny a na nich lidské lebky.

KARLOV — bývalý špitál z první pol. 18. stol., nyní hospodářská stavění. Původní stavba zmodernisována, klenby sneseny. Na střední z nich, kontrně, zachováno několik plochých pilastrů a uprostřed portál s pískovcovým orámováním a římsou ve středu prohnutou.

Lysá Stará viz Stará Lysá.

Malkov.

Vaněk 115, Sedláček X., 387.

Zašlý **HRAD** v okolí strenickém naproti Čejkám, po němž nezachovalo se ani hradiště, ba ani jméno, ježto lid jej zkomoleně jmenuje

*) Eremitáž a kaple v Bon Repos, mezi Lysou a N. Benátkami, nyní majetek benátský, viz titul Bon Repos.

Sanktuarium po straně evangelia jest goticky lomeno a profilováno oblounem; výšky má 0·78 *m*, šířky 0·39 *m*. V pravo čtyřboký výklenek, vysoký 0·15 *m*, šir. 0·13 *m*.

Dvéře do sakristie polokruhové s ostěním pískovcovým, na hranách sříznutým. Klenba sakristie valená, barokní.

Vítězný oblouk lomený, hrany sříznuté, mnohem nižší nežli presbytář a loď: výška jeho 3·62 *m*, výška lodi 5·10 *m*; nejširší světlost oblouku 2·94 *m*.

Loď kryta plochým stropem, osvětlena okny moderními: dvěma v jižní stěně, jedním v severní.

Kruchta dřevěná v rozích podložená, rovná, varhany chudičké. Předstíň sklenuta křížově.

Hlavní oltář sešlý; čtyři oblé sloupy s korintskými hlavicemi nesou kládí lomené a na něm římsu uvnitř prohnutou. Hlavní obraz: sv. Helena. V nástavci obraz vytřený, po jehož stranách sloupky vrtulové nesou kládí. Po stranách hořejšího voluty, po stranách dolejšího obrazu řezba akanthových rozvilin. Nad východem za oltář sochy sv. Václava a sv. Vojtěcha (ř). Z konce 17. stol. (Obr. 126.) Na tabernaklu dva svícny cínové, 0·21 *m* vysoké, na noze trojstranné; uprostřed stran srdce a letopočet 1690, nahoře andělkové, po stranách rozviliny oválné do vnitř se zatáčející. Ostatní svícny (dole 3 + 3) vysoké 0·50 *m*, cínové, barokové, téhož stáří.

Kazatelna vetchá, chudá: dělená pilastříky na čtyři pole, do nichž jsou namalovány obrazy čtyř církevních spisovatelů. Konec 17. stol.

V sakristii: 1. *Missa le romano-bohemicum, Pragae, Typis archiepis. seminarii in Aula regia per Guilimum Knauf a. MDCXC.*; 2. *Rituale* z l. 1713: v Praze in Aula regia u Mat. Högera.

ZVONICE stojí od kostelíka 15 kroků vzdálená v jihozápadním koutě hřbitova. Dole jest kamenná, výše dřevěná, šindelem kryta. (Obr. 127.) V ní visí dva velké zvony, menší v jižní stěně.

1. Ucha: masky, jež dolů přecházejí v dlouhý list. Podél koruny ovinut jest pás rozvilinový sesatýry; pod ním listy akanthové, dolů obrácené. Pod tím na plášti nápis:

VROZENY A STATECZNY RYTIRZ
PAN IAN GELLER Z ROZVTH
ALV GMC RADD AHEY
TMAN PANSTWI BRANDEG
SKEHO BENACKEHO PRZE
ROWSKEHO ALISSKEHO
KONSSELVW W TE OBCE MECZERZY
ZSKE ZWOLENYCH OD WRCHNOSTI

CZYSARZSKE LETA . 1 . 621 SLIT
 GEST OD WACZLAWA ZWONARZE
 MIESTA MLADEHO BOLESŁA . WA
 NAD GIZERAV. Medaillony.

Na protější straně v kartuši nápis :

LETHA OD NAROZENI BOZIHO 1 . 6 . 2 . 0 MIESY
 CE WPOCZTV GEDENASTEHO LISTOPADV DNE
 SEDVMNASTEHO POLACY MECZERZIZ WYPALI
 LI GI ZEBRAWSSI WPOPEL POLOZILI KOSTELSHO
 RZAL A ZWONOWE SE SLILI HODINY S WEZMI WN
 IC OBRATILI TEZ MNOHE SAVSEDY ZMORDOWA
 LI DIWKY ZENY NASILIM SNIZILI TA BVD K POMST
 IE BOHV PORVCZENA KRZIWDA CHVDYM LIDEM V
 CZINIENA A ZAS S POMOCZY BOZI A LIDSKAV TI
 TO ZWONOWE WYZDWIZENY GSAV PRO WZDELA
 NI CZTI A CHWALI BOZI GICH HLASY CYRKĚW BOZI
 SEMNOZI NAKLADEM TV LIDU POBOZNEHO WELKIM
 TEHOZ ZADVSSI CHVDEHO ZA SPRAWI YOACHYMA PRAS
 OKEHO MATEGE KRAL A MICHALOVEHO WAWRY TEZ WA
 CZLAWA SOGOWSKEHO BARTON SSALACZ BENESS Z MA
 LEHO SLIWENKA NA PAMATKV WIECZNAV WSSEHO TOHO.

V rámečku v rozích a uprostřed delších stran masky.

Na straně půlnoční relief svatého Jiří na koni, jak potírá draka;
 v oválovém rámci. Výška reliefu 0·18 m.

Na straně opačné, polední, relief: v oválovém rámci císařský orel
 s nápisem kolem na okraji: RUDOLPHVS II D . G . IMPE : SE : AVGVSTVS
 GE . HVNGA : BOH . REX . 1695.

Na dolejších okraji zasazeno pět medaillonů. Výška 0·97 m, průměr
 1·30 m.

2. Ucha s ozdobou závitkovou s kvítky. Kolem koruny ovinut pásek
 sestavený z figurek, sedmi hudebníků, kterýžto článek se sedmkrát opa-
 kuje. Vlasy tento ověšen jest listy akanthovými, dolů obrácenými.

Na plášti:

VROZENY A STATECZNI RITYRZ PAN YAN
 CELLER Z HROZYNTALV J : M : C : RADDA
 A HEITMAN PANSTWY BRANDEYSKEHO
 BENATSKEHO PRZEROWSKEHO ALYSKEHO

Pod tím erb Cellerův (jako na větším zvonu). po stranách biskup
 s berlou a knihou a světec s palmou a světokoulí v pravici. Výška těchto
 reliefů 0·21 m. Pět medaillonů na dolním okraji.

Na straně protivné, západní, pod hořejším vlysem na plášti v rámečku s maskami v rozích a uprostřed hořejší strany nápis:

ABY ZWVKEM ZWONV TOHOTO WIERNYM KR
ZESTIANVM ZCHVZE GICH SPOLECZNIE KSLO
WV BOZYMU A CHWALENY GMENA GEHO SWA
TEHO ZNAMOST SE VWOZOWALO TEZ PO POTR
ZEBV A KV POCZTIWOSTY OBCZE MIESTE MIE
CZERZIZYE TOHO CZIASV YACHYMA PRASKEHO
MATIEG KRAL ADAMA STRACHWEHO TEZ WAC
ZLAWA SOGOWSKEHO BARTON SSALACZ BENEZ
Z MALEHO SLYWENKA NA PAMATKV WIECZNAV WSS
ECH KONSSSELVW TEZ OBCZE ZWOLENYCH ODWRCH
NOSTY CZYSARSKE SLYT GEST OD WACZLAWA ZWONA
RZE MIESTA MLADEHO BOLESLAWA NADGYSERAV LET
HA 1 . 6 . 22.

(Medaillony na dolním okraji.)

Průměr 1·13 m, výška 0·85 m.

3. Nejmenší zvon visí v okně zvonice na straně k obci obrácené. Jeho výška 0·39 m, průměr 0·43 m. Kolem korunky ovinut jest pásek rozvíli-
nový, a pod ním na plášti čte se nápis: Přelit od d erý Karla Bellmanna
Anny v Praze 1871; na protější straně převzat — dle zprávy pamětníků —
ze staršího zvonu, nápis:

F · K · W
VSLISS PANE BOŽE
PROSBY LIDV TWEHO
1551.

4. V sanktusu zvonek vysoký 0·22 m, v průměru 0·26 m. Bez ozdoby
a bez nápisu. Nahoře ozdoben jest dvěma vypouklými kroužky, dole čtyřmi.

Michalovice.

Schaller IV. 81. Heber I. 35, Sedláček X. 212. Vaněk 134. Pam. Arch. XIII.
178. Společnost přátel starož. II. 1890. Čechy 212. J. Lehner, Dějiny umění Čes.

Ve stráni za kostelem zbytky předhistorických staveb, kde se i nádobka našla.
U sv. Donáta praehist. pohřebiště.

HRAD Michalovice, nyní zříceniny, byl vystavěn v druhé polovici
13. století; s ním zároveň kostel na protější stráni; Schaller zná určitý
rok: 1256! Za pánů z Michalovic byl sídelním hradem, kteří z piety k němu
a svým předkům ho neopustili, ani když lepší sídlo na zámku Mladého
Boleslava od koruny získali. Když l. 1468 vymřeli, nový rod panský,
Tovačovští z Cimburka, trvale na Boleslavi, prostrannější a pohodlnější, se

NEPOMVCENA Gräfin Von
 Bol . . Gebohrene Gräfin
 Von MARTINITZ
 herfcherin der herr-
 schafft — Kosmonos
 Im Jahre
 1780. (Obr. 137.)

Před panským dvorem BOŽÍ MUKA, kamenná, čtyřhranná, s výklenky, v nichž jsou namalovány (primitivně) sv. Anna, sv. Jan Nepom., sv. Josef a Madona. Z 18. stol.

PODLÁZKY, pod zříceninami hradu Michalovického na poli v rokli ukrytá vesnička s kapličkou sv. Jana Nepomuckého z 18. stol.

Milovice

(ve starých pamětech též Milevice).

Otruba, Lysá 262. — Kudrnáčův Adresář 89.

Na TVRZI Milovicích seděl leta 1399 Holomek a syn jeho Jan. L. 1454 připadly Smiřickým, l. 1509 Jaroslav Smiřický ze Smiřic prodal Milovice Bedřichovi z Donína, jenž připojil je k Benátkám. Tvrz připomíná se zde ještě l. 1599. Nynější DVŮR úpravou svou upomíná na 18. stol. Uprostřed dvora stojí

SOCHA SV. FRANTIŠKA XAVERSKÉHO, vysoká 3·30 m. Na cihlové podezdívce stojí podstavec, na něm hranolový stylobat, deska, pak socha světce v rouše mnišském, s rukama sepiatýma. Po straně má kříž, při něm dítě. Z pískovce, natřený bílou barvou; pochází z téže doby jako sv. Antonín na návsi.

SOCHA SV. ANTONÍNA PAD., vysoká 2·83 m. Na dvojnásobném podstavci hranolový stylobat, pak deska a na ní socha. Sv. Antonín v rouše mnišském drží v rukou Ježíška; u jeho nohou dítě v obláčcích. Na stylobatu letopočet 1738.

Mladá.

Sommer II, 72. — Otruba F., «Paměti m. Lysé a okolí».

Jméno Mladá odvozuje se od Mlady, dcery Boleslava I. Leta 1341 připomíná se v lese Lipenském — srovnej blízký Lipník. Po věky patřila ku zboží Lyskému, až l. 1509 Jaroslav ze Smiřic prodal Mladou Bedřichovi, purkr. z Donína, na N. Benátkách.

1 Gifera Wala	7 Zalken	12 By. hand	18 Klost. Klogene.
2 Michaelerker	8 Krumer v. Hellen	13 K. H. H. H.	19 Klost. Klog.
3 Wodden	9 K. H. H. H.	14 K. H. H. H.	20 Klost. Klog.
4 K. H. H. H.	10 K. H. H. H.	15 K. H. H. H.	21 Klost. Klog.
5 K. H. H. H.	11 K. H. H. H.	16 K. H. H. H.	22 Klost. Klog.
6 K. H. H. H.		17 K. H. H. H.	

1 Gistern Kohn	7 Rathhaus	12 By. hand	18 Klost. Klogner.
2 Michaelerstein	8 St. rosen v. Hellen	13 St. Hilan	19 Klost. v. Agai
3 Wodberg	9 St. Peter v. Mader	14 St. Peter	20 Klost. v. Dain.
4 St. Peter v. Mader	10 St. Peter v. Mader	15 St. Peter	
5 St. Peter	11 St. Peter	16 St. Peter	
6 St. Peter	12 St. Peter	17 St. Peter	

Black Exodus

IN THE EARLY 1960s, when segregation was still rampant, many black Americans left behind a life of poverty and discrimination in the South and moved to the North. But the North was not always a better place for them. In many ways, the experience of the black exodus was a double-edged sword.

For many black Americans, the exodus was a necessary step towards freedom. In the South, they faced a system of racial oppression that was deeply ingrained in the fabric of society. In the North, they found a more open society, where they could live more freely and pursue their dreams.

However, the exodus was not without its challenges. In the North, black Americans often faced a different form of discrimination, one that was more subtle but no less real. They were often relegated to the same poor, overcrowded neighborhoods that they had left behind in the South. They also faced a new set of economic challenges, as they had to compete in a more competitive labor market. Despite these challenges, the exodus was a brave step towards a better future.

THE GREAT MIGRATION
OF AFRICAN AMERICANS

While the exodus was a brave step towards a better future, it was also a step towards a new set of challenges. In the North, black Americans often faced a different form of discrimination, one that was more subtle but no less real. They were often relegated to the same poor, overcrowded neighborhoods that they had left behind in the South. They also faced a new set of economic challenges, as they had to compete in a more competitive labor market. Despite these challenges, the exodus was a brave step towards a better future.

The exodus was a complex phenomenon, shaped by a variety of factors. It was a response to the harsh realities of life in the South, but it was also a response to the opportunities that the North offered. For many black Americans, the exodus was a necessary step towards a better future, one that was free from the shackles of racial oppression.

THE WOODS AT THE WOODS CAMP, ALASKA.
 (SEE PAGE 100 FOR LOCATION.)

byla též dvojí, mezi oběma byl most přes příkop, jež dosud lze s parkánů viděti. Třetí a nejdůležitější byla svatojanská, novoměstská: byly to tři brány: první u domu č. 48. — druhá mezi domy č. 44 — 45. a třetí na konci u domu č. 46. Mezi nimi byl most, na němž v 18. stol. spatřují se kříž a sv. Jan Nep. Ve všech branách byly příbytky pro branného i jiné světničky, které se najímaly; uvnitř bran byly šranky. Fortny byly dvě: za děkanským kostelem dvojnásobná (pro pěší a povozy) a u templu, kterou se scházelo k vodě, k lázni; tato byla l. 1677. zazděna.

Soukromé domy na náměstí i v ulicích byly patrové se štíty po většině barokovými, na Willenbergově pohledu i s gotickými. V nich umístěny jsou odznaky domovní: na domě nyní č. 86. černý orel, na č. 105. zlatá labuť, č. 17. šedý dvouramenný kříž, č. 21. pět ran Pána Krista, č. 27. červený rak, č. 31. kohout, č. 32. zlatý čáp; na Novém městě na domě č. 13. 14., kde bývala soukromá škola, nade dveřmi zlatý nápis:

❀ DANT ❀ MUSÆ — $\frac{1}{4}$ — HONORE, ❀ AN. 1650 ❀

V patře byly obývací světnice (•seknice•), dole místnosti pro řemeslo, krám, venku loubí, do zadu vedla dlouhá, úzká a nízká chodba na dvůr. Za ním druhé, nižší stavení, již v hradbě městské. Odtud sestupovalo se na parkány se zahrádkou nebo s rámy.

Tyto domy byly dle kroniky Kezeliovy nenákladné, ale k živnostem příhodné. Z řemesel zvláště kov zdělávající byla četná; nejvíce v ulici •Železné• a na Novém městě; z kovolitců prosluli boleslavští zvonáři, jichž umělecké výtvary posud hlaholí daleko a široko po vlastech našich. Polním hospodářstvím zabývali se řemeslníci; hospodářská stavení rozkládala se za Novým městem; ze 16. stol. jmenují se četné chmelnice, šafranice, vinice na všech stráních a na návrší, které dosud sluje Na vinicích, kde terasy dosud se zachovaly. Obec městská měla tři poplužní dvory. K účelům řemeslným bylo v městě několik kalů, jinak ulice byly již v 16. st. dlážděny.

Slavnou pamět si zachovali boleslavští impressorové, hlavně bratrští a zvonáři, konváři z doby kališnické i pobělohorské; o nich uveřejnil jsem rozpravy v Arch. Pam.

Umění knihtiskařské hned v prvních počátcích vstúpil do půdy boleslavské M. Mik. Klaudyanus, fysik boleslavský, aby jím sloužil bratrské Jednotě. Vzdělal se v Norimberce, kde vydal první své práce; v Boleslavi zarazil knihtiskárnu l. 1518; po něm vedl ji bratr Jiřík Štyrsa, od l. 1523 na Podolci, po r. 1525 v domě na Karmeli, nyní č. 77-II; od l. 1532 do 1536 Jindřich Šturm — všickni z bratrské Jednoty. L. 1544 obnovil ji Václav jinak Vaněk Oustský ale jen na krátký čas do l. 1547. Z této bratrské impressie vyšlé prvotisky jsou rozptýleny po Evropě. Knihotisk v Boleslavi obnoven v 18. stol.

Zvonařské umění přinesl do Boleslavě Petr zvonář jinak Žák, z Hradce Králové, odtud Petr z Hradce slove, J. 1548. Dům měl za kostelem, zvonárnu na Ptáku. Po něm přešel ji Jakub Mělnický (1588), syn Bartoloměje konváře na Mělnice. Kolem l. 1574 přešel do Boleslavi Ondřej z Nového města Pražského, jenž držel dům v •městě• nyní č. 104. Od něho přešel ji Václav sklenář, jmenem Hytych, jenž uměním tímto sloužil až do l. 1631. (Obr. 147.)

Po válce třicetileté přistěhoval se do Boleslavi z Klatov Jan Pricquey, Francouz; dům měl v městě nyní č. 90., zvonárnu v zámku († 1697). První zvony slil s bratrem svým klatovským, po něm převzal dílnu syn Mikuláš, a všechny formy, jenž jak otec jeho i polním hospodářstvím se zabýval; poslední jeho zvony nesou letopočet 1750.

Pricqueyové sdělili sice dobrou pověst boleslavského zvonařství, ale jejich zvonařské výkony jsou úplně nové, od starých zvonařů boleslavských úplně odchylné. (Obr. 148.) (Viz Pam. arch. XVI., 169 sq.)

Small, dark, irregularly shaped objects, possibly seeds or small stones.

Large, dark, bell-shaped object, possibly a bell or a large seed.

Small, dark, rectangular objects, possibly seeds or small stones.

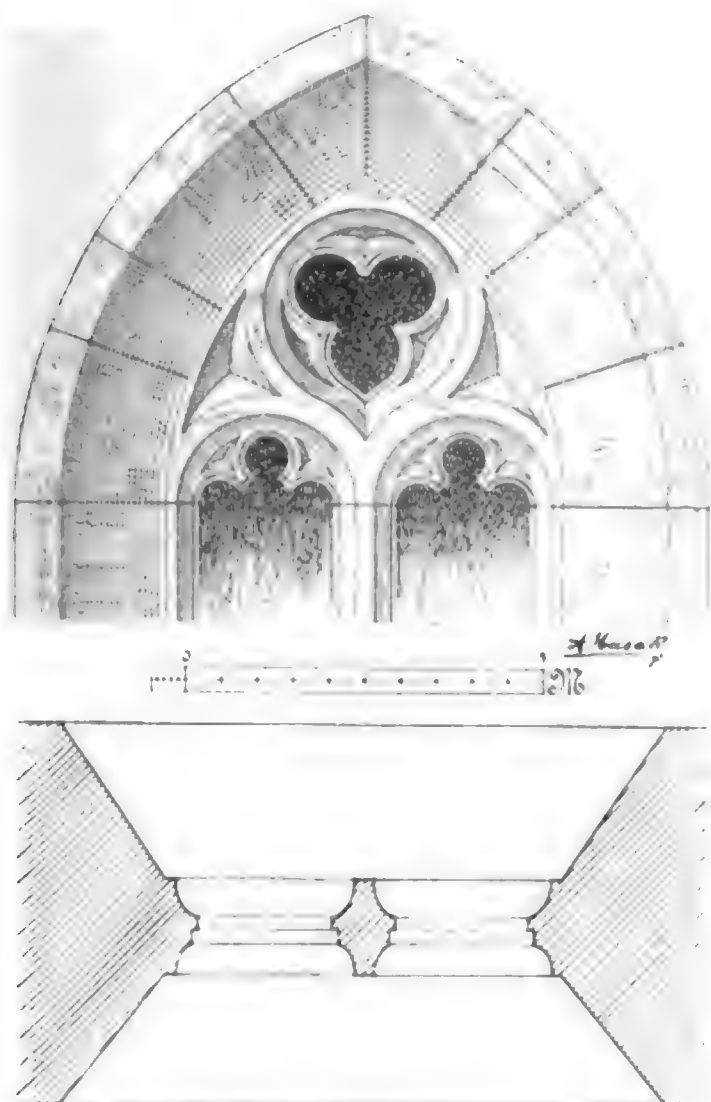
DĚKANSKÝ KOSTEL PANNY MARIE NANEBEVZATÉ.*)

Podle Hájkovy kroniky byl vystavěn od knížete Boleslava II. současně s hradem, také ze dřeva. M. Jiřík Kezelius vypravuje, že ještě l. 1590 se zachoval a byl obnoven, aby byl zřetelnější, nápis na jednom pilíři: Jelenek l. 1200. Farním kostelem nebyl, proto se o něm nečiní zmínka v knihách konfirm.; nejspíše přízní královských úředníků na zámku boleslavském — Boleslav byla tehdy statkem korunním — stal se sídlem arcijáhnů boleslavských, z nichž jmenují se l. 1373 Mistr Bartoloměj, l. 1380, 81 . . . arcijáhen Václav z Radče. Ve válkách husitských zašel arcidiakonát, zašla i farní komenda johanitská u sv. Jana, a v témže století vystavěn pak nový farní kostel nynější, ovšem že kališnický. Zbudován péčí měšťanstva, bez vrchnosti (michalovické), jež byla katolická, jak to hlásají cechovní emblemy na pilířích, postaven byl na konci města, při hradbách, na opačné straně zámku. Kališnický jeho původ hlásají i jeho kalichy na místech nejvýraznějších: kalich v klenáku nad portálem proti děkanství, jež nese anděl, byl osekán tak, že z něho ostala jen číše; druhý kalich v kružbě čelního okna byl právě objeven; třetí v průčelí, ve štítu, jak viděti ho ve Willenbergově pohledu, byl od reformační komise l. 1623 dolů sražen, že se na kusy rozbil; na jeho místo byla postavena socha Panny Marie, která tu zůstala až do požáru l. 1692; nyní na místě tom celé průčelí zobrazuje nanebevzetí Panny Marie, italským způsobem, jež spíše podobá se korunování Panny Marie.

Kostel v nynější své podobě vzal tedy vznik svůj v 15. století, asi v polovici. Z 15. století pocházejí kněžiště i spodní části lodí. Buď se stavba vlekla dlouho, nebo byla přerušena snad požárem; dokončena byla teprve v 16. věku a nákladem Kateřiny Militké sklenuta síťově, kterážto práce dokonána l. 1566. Vznikající sloh renaissanční působil tu na dokončení této budovy. Stejnolodí chrámové opuštěno, klenba snížena a podchycena na pilíře, jež nesou spolu i empory, rázu již renaissančního. Pro nižší klenbu i okna položena níže: jedno z nich se zachovanou kružbou bylo objeveno na empoře se všemi vlastnostmi pozdní gotiky 16. věku. Zbožným příkladem pohnutá jiná měštka, Marketa vdova po Balt. Pitoplekovi, dala kostel l. 1592 svým nákladem vymalovati. L. 1594 připomíná se tu i „světnička“ (oratoř) pro vrchnost. Hotová svatyně tato utrpěla velikými požáry v městě: l. 1692 a l. 1761, po nichž byla opravena, v duchu své doby, s příměšky barokovými. Nejspíše, že první oheň, jenž vyšel v Židovském městě, tu stranu kostela valně poškodil, an l. 1701 vystavěl boleslavský stavitel *Mik. Rossi* stranu průčelní s bohatým štítem a vkusnou předsíňkou, což l. 1702 v srpnu bylo dokonáno a 1800 zl. nákladu stálo. Průčelí toto vypraveno dle vzoru vlašského: nad předsíňku postavena socha Madonny; ve štítu v oblacích, obklopena andělky, svatá Trojice nese korunu. Takovým způsobem u nás se nezobrazuje nanebe-

*) V starší době: kostel Matky Boží.

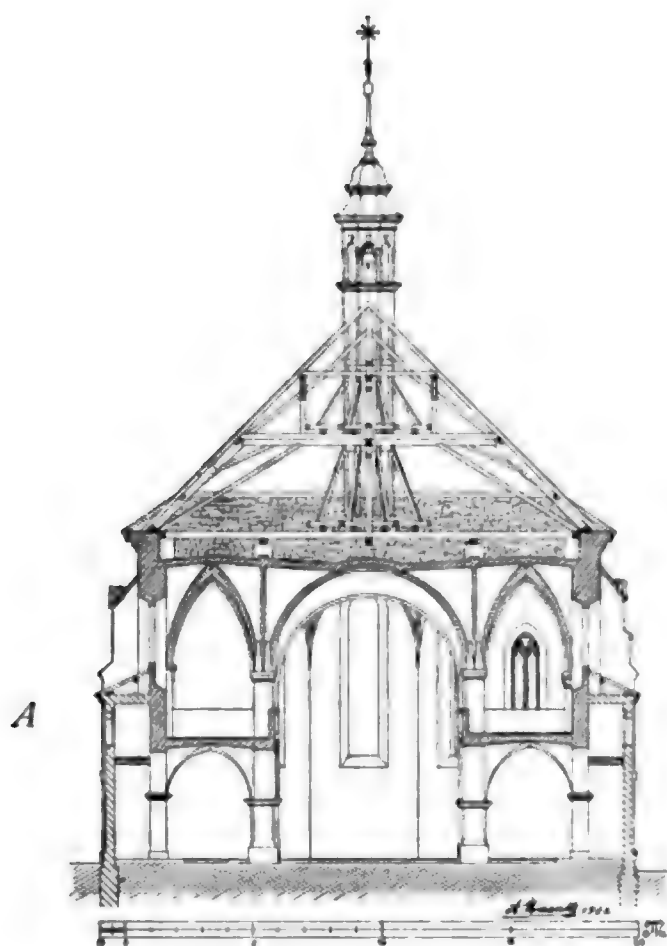
L. 1727 byla zhotovena nová socha Matky Boží na postranní oltář (1.) a pod ní tabernakl l. 1746; ostatní oltáře touž dobou opatřeny sbírkami a z darů; tak oltář (2.) sv. Josefa a svatých čtrnácte pomocníků (mezi dárci zvláště se jmenuje Klára Lipavská a Dor. Šrámková); (3.) oltář sv. Anny nákladem K. Rossiho, tehdy kaplana boleslavského (před r. 1738); (4.) sv. Frant. Xaverského, darem pí. Barbory Leiterové (kolem 1730); (5.) oltář sv. Jana Nepomuckého nákladem Mik. Pricqueye zvonaře (před l. 1750) a (6.) sv. Barbory (zač. 18. stol.). Těchto šest oltářů v tomto stavu vypočítává se l. 1822.

Obr. 150. Mladá Boleslav. Děk. kostel. Kružba okna v levé boční lodi.
(Odkryta v červnu 1902.)

L. 1822 nařízením císaře Františka I., aby patron měl svou stolicí v presbytáři, byly odtud proto odneseny oltáře sv. Anny a sv. Františka Serafín. do lodí na místa, kde dříve bývaly oltáře sv. Jana Nepom. a sv. Barbory, které zmizely. Oltář hlavní byl znovu pořízen; obraz maloval *Josef Lexa* z Prahy, práci řezbářskou *Josef Kampe* z Prahy; zároveň z dobrovolných darů pořízeno zábradlí jako oltář ve slohu gotickém. Do bývalého baptisteria proraženy dvěře (proti fáře), proto odtud křtitelnice přenesena do lodí.

Děkanský kostel jest stavba gotická, trojlodní, bez věže, se sanktusem plechovým; zvony, jež dříve bývaly na zvláštní zvonici

Obr. 155. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. *A* Řez příčný. *B* Řez podélný.

Wiederholungsfragen zu Klausurfragen: Welche alternative Auffassung zum „Körper als geistige Maschine“ existiert? Worin besteht diese? Worin besteht die Gefahr?

Antwort: Konstruktivismus (entweder Konstruktivismus oder Konstruktivistischer Konstruktivismus) (entweder Konstruktivismus oder Konstruktivistischer Konstruktivismus)

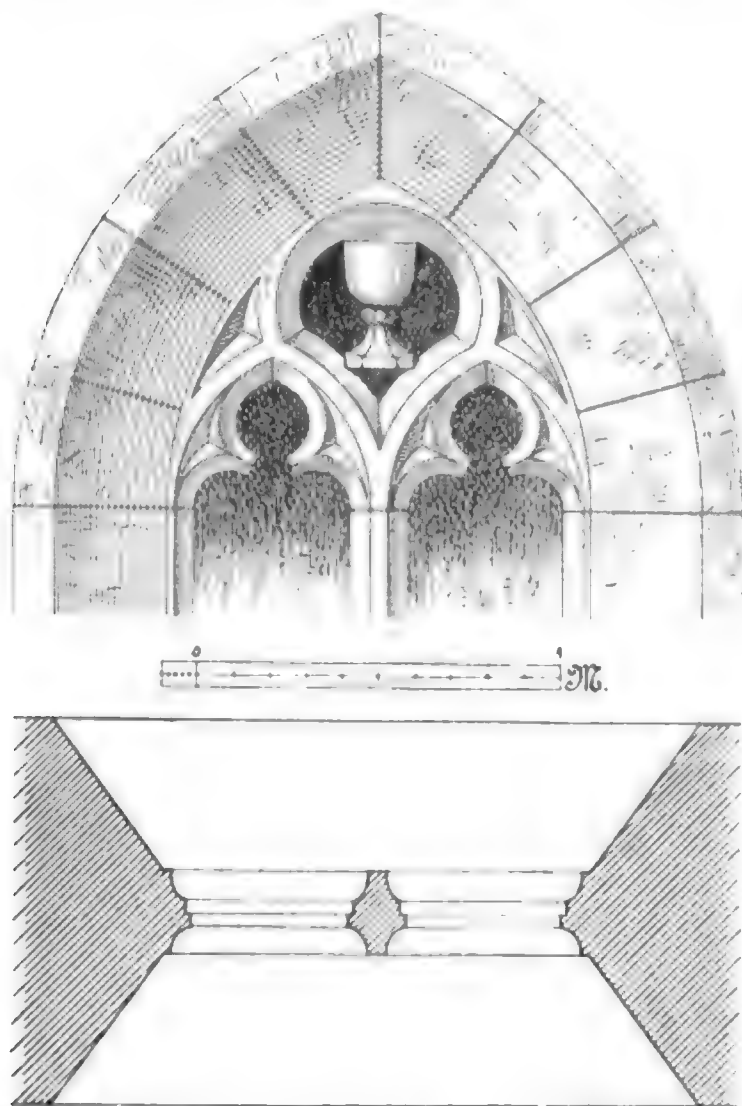
Die St. Marien-Kirche in Berlin, die die Kirche der Stadt ist.

Wiederholungsfragen zu Klausurfragen: Welche alternative Auffassung zum „Körper als geistige Maschine“ existiert? Worin besteht diese? Worin besteht die Gefahr?

Antwort: Konstruktivismus (entweder Konstruktivismus oder Konstruktivistischer Konstruktivismus) (entweder Konstruktivismus oder Konstruktivistischer Konstruktivismus)

Kazatelna rokoková. Řečniště čtyřboké: boky konkávní a zprohýbané, spodek stupňovitě členěn, svrchu oblomená římsa; na nárožích pilastry a na konsolách sochy čtyř sv. otcův, na středu v kartuši biblický výjev v reliefu. Stříška bohatě ořímsována, se sochami sv. evangelistů a Panny Marie. Schodiště novější. Z počátku 18. stol. (Obr. 167.)

Postranní oltáře 1. Na straně epistolní oltář sv. Josefa: tumba rakvovitá, architektura sloupová; predella v půdorysu zprohýbaná,

Obr. 165. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Krutba okna v pravé boční lodi.
(Odkryta v červnu 1902.)

na nárožích diagonální podstavce se sloupky vrtulovými a s prohýbaným kládím; nad tím nízké patro s podobnou římsou; svrchu nástavec barokně vykrojený. Na predelle a kolem obrazu sošky 14 svatých pomocníků. Hlavní obraz přemalovaný: umírající sv. Josef; v nástavci obraz sv. Trojice, nejvýše řezaný hierogram IHS. Z počátku 18. stol. (Obr. 168.)

2. Na straně evangelní oltář Matky Boží bolestné: v tumbě Boží hrob, predella s řezanými ozdobami stuhovými, sloupky vrtulové nesou kládí; střed apsidovitě prohlouben, v něm anděly nesená skříň zasklená, s akanthovou řezbou; nástavec z volut nese lambrekin a hierogram

1995: • *Journal of Democracy*: The effect on democratic stability of political system quality
• *Journal of Democracy*: The effect of political system quality on economic growth
• *Journal of Democracy*: The effect of political system quality on economic growth
• *Journal of Democracy*: The effect of political system quality on economic growth

© 2004 Blackwell Publishing Ltd, *Journal of Internal Medicine* 255: 103–110

1. **Stress** refers to how stressed a person feels and how they react. Stress involves both the person's feelings and the physical response. The stress response is the body's reaction to a stressor. It is the body's way of dealing with a stressor. It is the body's way of dealing with a stressor.

The stress response involves both physical and psychological changes.

2. **Stress** is a response to a stressor. It is the body's reaction to a stressor. It is the body's way of dealing with a stressor.

3. **Stress** is a response to a stressor. It is the body's reaction to a stressor. It is the body's way of dealing with a stressor.

4. **Stress** is a response to a stressor. It is the body's reaction to a stressor. It is the body's way of dealing with a stressor.

uprostřed

C . S . V . S . H . S . G . S . V . B .

v levo

HERR . CASPAR . SCHWENCKFELT . APOTEKER . IN . DER . ALTSTAT .
 GEBORNE . SCHINDLERIN . SCHENKEN . IN . DIESES . GOTTESHAUS .
 SEINER . WERTHEN . MVDER . ZV . DANCKBARKEIT . VND . VER

v pravo

PRAG . VND . SEINE . HAUS . FRAU . W . HELENA . SCHWENFELDIN :
 DISEN . LEVCHTER . FREIWILICH . GOTT . DEM . ALMECHTIGEN . VND :
 LIHNEN . SEGEN : ANNO . 1 . 6 . 3 . 6 . AM . HEILLIGEN . OSTERTAG :

1636.

Řádky děleny jsou uprostřed dvěma erby.

Druhý svícen, o málo silnější, má na nodu nápis:

TENTO SWICEN GEST DARO
 BOZIOH OD PANI KATERŽINI
 PANA IAKVBA BVKOWSKIHO
 KECZTI A K CHWALE PRZED
 HAVCZIOH A MATCZE BOŽI
 PANNI MARIHE GINAK HROMNICZ

Uprostřed
 mydlářský
 znak, nad
 ním F III
 a ještě vyše
 ležící lev.

WAN DO TOHOTO CHRAMU
 SLOWVTTNEHO MVZE
 MIDLARZE MANZELKI
 NIE PANA BOHA WSSEMO
 DEN OCZISSTOWANI
 LETHA PANIE 1688. (Obr. 176.)

V sakristii truhla železná na uschovávání kalichů, zámek na devět západů; na čelním štítu prosekávané grotesky (lvi, andělci . .) v rozvilinách ryto a kaleno. Z počátku 17. stol.

Dvě zповědnice třídlílné; střední část rovná, postranní s prohnutou římsou, na rozích dělicí vrtulové sloupky korintské.

Lavice patronátní rokokové, z pol. 18. stol., s vyřezávaným postranicemi. (Obr. 177.)

Klekátko rokokové, skříňně vykládané, valně sešlé z 18. stol.

Lavice pro lid: postranice s řezaným dekorem stuhovým a rostlinným; čela s intarsíí. — Z první pol. 18. stol. (Obr. 178.)

Sochy P. Marie, sv. Barbory, sv. Kateřiny a arch. Michaela, dřevěné, asi 1 m 50 cm vysoké, barokní, na konsolách, visí v lodi. Nad nimi na sloupech empory podobné sochy sv. Václava, Vojtěcha, Ludmily a Markety. Z první pol. 18. stol.

Skříň barokní, na kulovitých nohách, dvojkřídlá, 2 m vysoká s bohatou intarsíí. Kytice a vásy s květinami; nahoře Pietà.

Barokní kroupenky z červeného mramoru.

Pod kruchtou obraz barokně vykrojený (3 × 1.70 m): cesta do Kafarnaum. V levo jdou dva chodci silnicí kolem rybníka, v zadu město;

The United States and Canada are the only two countries in the world that have a "free" press. The rest of the world is controlled by the government. The United States and Canada are the only two countries in the world that have a "free" press. The rest of the world is controlled by the government.

The United States and Canada are the only two countries in the world that have a "free" press. The rest of the world is controlled by the government.

THE UNITED STATES AND CANADA

THE UNITED STATES AND CANADA

The United States and Canada are the only two countries in the world that have a "free" press. The rest of the world is controlled by the government.

The United States and Canada are the only two countries in the world that have a "free" press. The rest of the world is controlled by the government.

The United States and Canada are the only two countries in the world that have a "free" press. The rest of the world is controlled by the government.

Erb šlechtický, rozdělený na 4 pole: v 1. a 3. lvíček, ve 2. růžice v pouzdru, ve 4. heraldická lilie.

2. Za oltářem P. Marie po straně evangelia do zdi zasazen jest pískovcový náhrobek 2·00 m vysoký, 1·05 m široký, ovinutý kolem na všech stranách vinnou révou s kompositní deskou krycí nahoře i dole. Na desce čte se nápis:

Leto 1677 dne 5. Října
 Život šwug časny wpanu do-
 konala Bohabogna Matrona pa-
 ni Anna někdy po Urozenem Pa-
 nu Adamowi St. Kašlowi z Eštern-
 burgu G M C Rychtarzi Města to-
 hoto pozůstala wdowa kterazto ma-
 ge wěku swého okolo : 100 : Leth z tehož
 Manželského Kmene . 10 . dítě wnu-
 kůw a Wnůčzat : 32 : prawnukůw
 aprawnůčzet . 20 . tež . 2 . praprawn-
 ky doczełagi cze w tomto
 dymě Pán ie odpocziwa
 Al bLe bLahosla Veni zaglejte VpanV

Erb.

!Do se bogl hospoDlna nabVDe Požehnani. (Obr. 180.)

Kromě těchto náhrobků při pobočných oltářích zachovaly se ještě jiné, ale úplně vytřelé: 3. před oltářem Panny Marie bolestné ve dlažbě, 4. nad hrobkou uprostřed kostela a 5. ve zdi v pravo od portálku východního, z červeného mramoru, jen částečně zachovaný. (Pochovávalo se nejvíce do krypty, která jest pod hlavní lodí, uprostřed, kde posud uchovalo se mnoho rakví; v 17. věku zámožnější měšťané a měštky odkazy činili, aby byli v této kryptě pohřbeni.)

ZVONY. Starodávná zvonice stála za děkanským kostelem, u klášterské fortny; dvakráte v krátké době, při velkých požárech shořela: l. 1661 a 1692, při čemž i zvony se rozlily. L. 1701 byla znova vystavěna, současně s děkanským kostelem a vysvěcena, jak hlásal nápis, nade dveřmi té věže, nízké čtyrboké, která před málo lety byla pobořena:

REVERENDISSIMVS AC
 AMPLISSIMVS D. D. MAV-
 RVS RAVCZKA AD SANCT.
 NICOLAVM VETERO PRA

Obr. 175. Mladá Boleslav, Děkanský kostel. Nápis na křtitelnici.

• T h n n o t o t w t c r r r t f f f t t u n i t f f r u t m r t m a g i s t r i o n a n n r e t f a n i a r i s t a t c i w i s t p r a g n s i s t a n o u e t c i u i a n i s t

ALICE WILSON, DIRECTOR OF
RESEARCH

THE NEW UNIVERSITY, NEW YORK, IS A NEW, PRIVATE, NON-PROFIT, NON-SECTARIAN, NON-RESIDENTIAL, NON-DEGREE GRANTING COLLEGE.

THE NEW UNIVERSITY IS A NEW, PRIVATE, NON-PROFIT, NON-SECTARIAN, NON-RESIDENTIAL, NON-DEGREE GRANTING COLLEGE.

ALICE WILSON, DIRECTOR OF RESEARCH

ALICE WILSON, DIRECTOR OF RESEARCH, NEW UNIVERSITY, NEW YORK, IS A NEW, PRIVATE, NON-PROFIT, NON-SECTARIAN, NON-RESIDENTIAL, NON-DEGREE GRANTING COLLEGE.

ALICE WILSON, DIRECTOR OF RESEARCH, NEW UNIVERSITY, NEW YORK, IS A NEW, PRIVATE, NON-PROFIT, NON-SECTARIAN, NON-RESIDENTIAL, NON-DEGREE GRANTING COLLEGE.

ALICE WILSON, DIRECTOR OF RESEARCH, NEW UNIVERSITY, NEW YORK, IS A NEW, PRIVATE, NON-PROFIT, NON-SECTARIAN, NON-RESIDENTIAL, NON-DEGREE GRANTING COLLEGE.

ALICE WILSON, DIRECTOR OF RESEARCH, NEW UNIVERSITY, NEW YORK, IS A NEW, PRIVATE, NON-PROFIT, NON-SECTARIAN, NON-RESIDENTIAL, NON-DEGREE GRANTING COLLEGE.

VORACI | VULCANO SUBACTÆ SUMPTIBUS COMUNITATIS
 EODEM | ANNO RESTITUTÆ PATRIÆ MEÆ CHARÆ
 IN DEI CULTUM PRO BENEDICTIONE | CANO SVB UMBRA
 ALTISSIMI | GLORIOSISSIMO REGIMINE IOSEPHI SECUNDI
 IMPERATORIS ET CONREGENTIS | MARIAE THERESIAE VIDUÆ
 IMPERATRICES HUNGARIAE ET BOHEMIAE REGINÆ |

AC
 FAVENTISSIMIS AUSPICIIS

CELSISSIMI DOMINI DOMINI CAROLI EGONIS SACRI ROMANI IMPE
 RII PRINCIPIS | DE FÜRSTENBERG REGII GUBERNII
 PRÆSIDIS NEC NON HUYUS REGNI SUPREMI PURGRA
 VY | ILLUSTRISSIMI DOMINI IOANNIS DE BIESCHIN
 INCLYTII REGNI BOHEMIAE SUBCAMERARII

NEC NON
 NOBILIS DOMINI MICHAELIS DE VASSERREICH AULÆ IUDICIS
 PRO MAGISTRATU SEDENTIBUS | PRENOBILIBUS AC
 CONSULTISSIMIS VIRIS |

v levo

D: IOANNE DIDAK REGIO · JUDICE D: ANTONIO
 D: IOANNE LANG D: WENZESLAO
 D: FRANCISCO STORCH

D: CAROLO FETTERLE
 D: FRANCISCO RAAB
 D: IOSEPHO SOMMER URBIS
 SCHERKS D: IOSEPHO
 STABINIS

v pravo

BOSSY PRIMATE D: IOSEPHO RENNER
 WSCHETEŽKA D: IOSEPHO LIPAVSKY
 D: FERDINANDO NOWOTNY
 D: EMANUELO LIPAWSKY
 D: CAROLO DELAWOS
 SINDICIS D: ANTONIO IOANNE
 CALASANTIO RIER

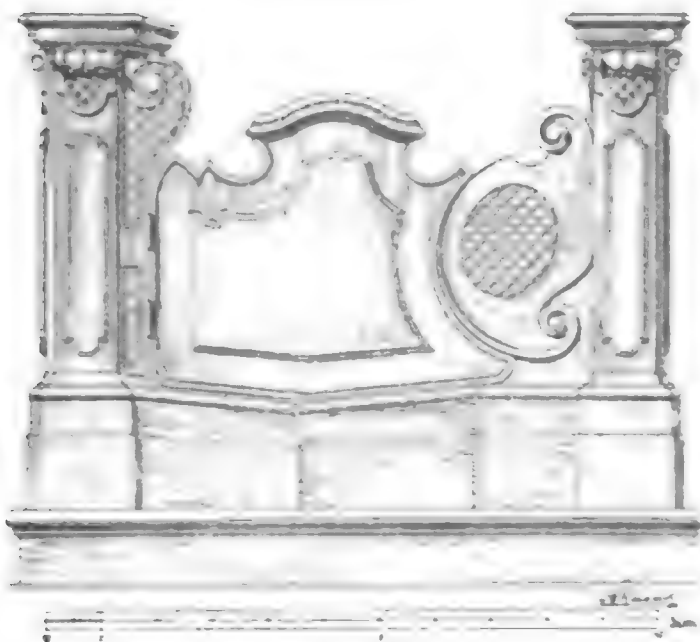
Uprostřed mezi řádky erb města Mladé Boleslavě.

D: WENCESLAO VRBA D: IOSEPHO TEIML (místo Teinil)
 D: FELICE BEŽWARZOWSKY
 D: IOANNE HAFFNER.

Na dolejší ovrubě akanthové listy vzhůru obrácené; v nich tři me-
 daillony.

2. Sv. Václav, má výšky 0'98 *m* a průměru 1'39 *m*. Ucha s maskami. Kolem horního okraje nápis:

DA ICH IN GROSSER FEVER BRVNST ZERFLOSSEN SO HAT
MICH IOHANN GEORG KÜHNER ZVĚPRAG VBER GOSSEN (t. j. 1779).

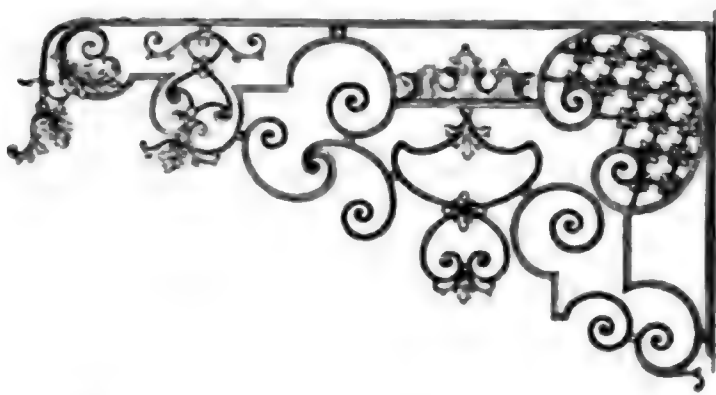

Obr. 177. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Postrannice patronálních lavic z pol. XVIII. stol.

Obr. 178. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Postrannice kostelních lavic z polovice XVIII. stol.

Pod nápisem: Boží oko v záři a obláčcích, jemuž po stranách se klaní andělé; dále dva andělé hrají na pozouny a jeden tlučebubny, což

Obr. 179. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Ze železa kuté raménko na empoe. Z pol. XVIII. stol.

se čtyřikrát opakuje. — Na plášti sv. Václav a na straně protější erb města Ml. Boleslavi s nápisem dole v oblouku:

ELEGIT SOCIUM SONITUS SIBI ME PIA MATER ANNO 1779.

Kolem dolní ovruby akanthové listí vzhůru obrácené.

3. Sv. Barbora, visí v hořejším trámovi; jeho výška 0'76 m, průměr 1'07 m. Kolem hořejšího okraje nápis: (chronogramm dává 1779.) (Obr. 182.)

Pod nápisem relief: IHS s anděly, čtyřikráte se opakuje. — Na plášti obraz sv. Barbory, na druhé straně znak města Ml. Boleslavě.

Obr. 180. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Náhrobek čis. 2.

V lucerně dva cymbály, nemají ozdob ani nápisu; není pochybnosti, že jsou též dílem *Ž. Ž. Kühnera*. Slouží k vybíjení hodin a čtvrtí. Větší má průměru 0'71 m, výšky 0'26 m, menší průměru 0'58 m, výšky 0'20 m.

Ještě výše, nad lucernou, v menší cibulovité báni skryt jest t. ř. pozvánka, jímž se po klekání dozvonívá, za zemřelé. K tomu ukazuje

DĚKANSTVÍ. Stará fara boleslavská stávala v židovském městě, u Bělské brány. Když dvakrát za sebou v krátké době vyhořela, přeložena na radu tehdejšího děkana a vikáře K. Rudlofa ke kostelu a zakoupeny k tomu dva domky židovské na východní straně tohoto kostela. L. 1699 položen základní kámen a leta 1701 na sv. Ondřeje byl děkan do nové farní budovy uveden. Brzy, leta 1761, 17. července i děkanství vyhořelo při velikém požáru, načež nynější budova podporou děkana K. Rossiho byla postavena.

Nynější děkanství jest budova jednopatrová s okny podvojnými (v patře) a se dvěma štíty. Na každém jest attika s vásami na rozích. Každý štít členěn jest plochými pilastry s volutami dovnitř stočenými. Vrchní štítky trojúhelníkové, ořímsované, vyplněny jsou květinovým štukem. (Obr. 183.)

Dolejší síně jsou sklenuty, valeně s lunetami, chodby s křížovou klenbou bez žeber. V patře ve vestibulu jsou rozvěšeny portraity boleslavských děkanů: Ad. ze Šolců (1713—49), K. Rossiho 1754—1772, V. Beránka 1794—1813, V. Káry, P. Durdíka a F. Paříka — a ještě jednoho; pak papeže Řehoře XVI., arcibiskupa, biskupa a císaře Františka Lotrinského. Na stěnách jsou namalovány tyto nápisy s chronogramy:

1. $\left\{ \begin{array}{l} QVIS FVIT EXITIO TEMPLO TVRRĪ AEDIBVS ISTIS? \\ HEBRÆVS CVIVS LABOR EST FRAVS, NOTA SI NONIS \end{array} \right\} = 1761.$
2. $\left\{ \begin{array}{l} QVIS NON AVGVSTAS AC TVTAS DIXERIT ÆDES \\ QVAS VIVO ANTISTES CAESAR BENEDIXERIT ORE? \end{array} \right\} = 1762.$
3. $\left\{ \begin{array}{l} QVIS FVERIT CAROLVS ROSSI SATIS VNA LOQVETVR \\ AEDES QVAM PROPRIO IS RENOVANS INSTRVXERAT \\ \text{AERE.} \end{array} \right\} = 1762.$

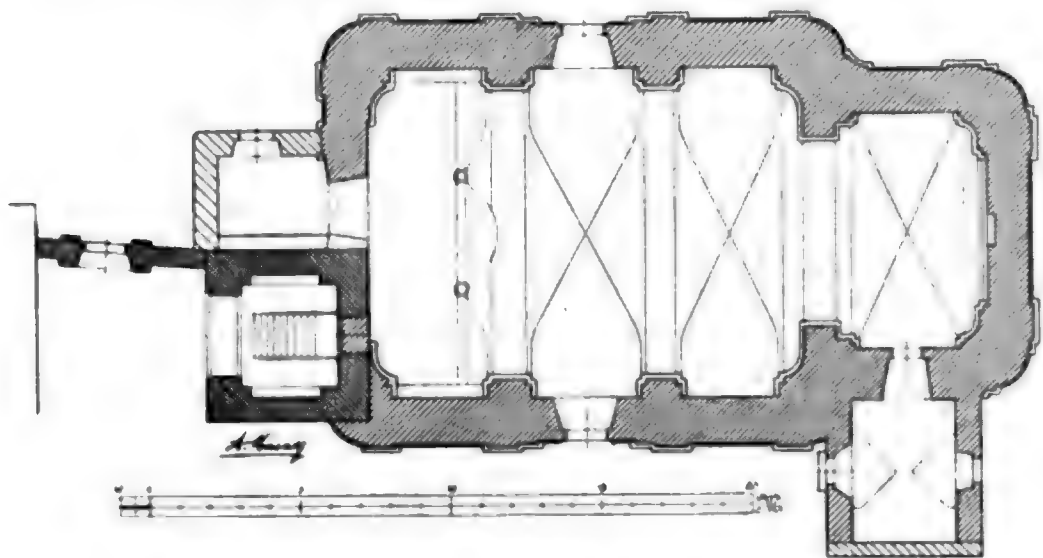
Na děkanství chovají se pečetidla z l. 1786. 1800 a 1829.

KOSTEL SV. JANA NEPOMUCKÉHO, na Novém městě, stál za branami města, na tehdejším předměstí, na hřbitově. L. 1362 připomíná se jako farní: po plebánovi fr. Mikulášovi, jenž dobrovolně resignoval, fr. František praesentován od velmistra řádu johannitského Havla z Lemberka. Osazován byl kněžími řádu svatojanského, kteří měli poblíže kostela svou komendu, a vykonávali všechny funkce farní. Ve válkách husitských, l. 1421 zašla komenda tato a kostel se stal filialním, až Bohuslav Joach. Hasištejnský z Lobkovic kolem 1590 zřídil při něm kněze luteránského. Od té doby se kolem něho soustřeďovali Němci, až utvořili zde německou kolonii a kostel svatojanský německým se nazýval. Péči německých kolonistů byl zrestaurován, když l. 1629 prudkou vichřicí střecha s něho byla snesena. L. 1706 věž výše vztýčena, při čemž primas Logotte bání ozlatil a Vil. Bleyweis kříž na ni posadil. L. 1727 byl kostel znova vystavěn v nynější své podobě; l. 1761 při velkém požáru shořela střecha, čímž od

letovaným hladkým ostěním pískovcovým. Věž má v polopatrech okna ovální, ve svrchním barokní; kryta jest plechovou cibulí s lucernou. Vnitřek věže rozdělen povaly; schodiště v něm vede na kruchtu k prostému baroknímu portálu a ke zvonům.

Stavba kostelní má stěny členěné pilastry na vysokých soklových patkách; rohy jsou zaobleny, kolem oken chambrany maltové; vchod od severu má pískovcovou, profilovanou chambranu, nad ním dřevěná deska se známým nápisem. V zaoblených rozích dekorativní výklenky, v některých pískovcové sochy: sv. Josefa a sv. Jana Nepom.

Do kouta mezi lodí a věží (na západě) přistavěna předsíňka, ploše krytá. (Při opravě 1904. sbourána a stejně sbourán i portálek vedle ní, vedoucí na bývalý hřbitov; byl goticky hrotitý, s hladkým opažením a nad ním barokní vyzděný štít trojstranný, prázdný.)

Obr. 185. Mladá Boleslav. Kostel sv. Jana Nep. Půdorys (před sbouřením postranního portálu a předsíňky).

Kněžiště obdélné, 6 m dlouhé, 7·80 m šir., se dvěma okny polokruhem překlenutými. Oblouk triumfální polokruhový, v koutech do lodi oblé vyzdívký. Loď dlouhá 14·40 m, široká 11 m, obdélná, se třemi páry oken polokruhem zaklenutých, vchody dva po stranách, třetí pod věží.

Z kněžiště vede portálek do sakristie, klenuté valeně, nově přestavěné (1902).

Prostor kostelní sklenut křížově bez žeber, kříže jsou děleny pásy; v kněžišti jedno travée, v lodi tři. Pod cípy lunet přízední pilastry s římsovými hlavicemi. Kruhta dřevěná, na sloupech, bez ceny.

Hlavní oltář, slušné dílo barokní z počátku 18. století (z 1727), kdy kostel znova vystavěn. Architektura tabernaklu jest v půdorysu zajímavě uspořádána: tvoří kupolovitou stavbu s kopulí podepřenou na sloupech a karyatidách andělů. Vše poseto řezbami pásků a akanthů, bílé, částečně zlaceno. Na dvíčkách relief: Večeře Páně. V postranních apsidových výklencích malé modelly oltářků sloupového typu, s nástavci, sloužícími jako

reliquiáře. Kládí celého tabernaklu zprohybáno a posázeno anděly. Mensa rakvovitá, s hlavami andělů na nárožích a reliefem Obětování Isáka. Na mense sochy Mojžíšova a Aronova, po stranách brány pilastry ozdobené, s nástavci, v jichž ploše reliefsy světců: jeden zapisuje rodokmen Ježíšův, druhý život Mariin a vásy, dekorované pěknými reliefsy (allegorie víry a naděje), item hlavami andělcími. Nad branami sochy andělů v životní velikosti. Za oltářem vzadu na stěně v rámu barokně vykrojeném obraz sv. Jana Nepomuckého, z pol. 18. stol., jenž sem byl přenesen l. 1815 ze zrušeného kláštera v Lysé.

Mřížka, dělicí kněžiště od lodi, ladně v půdoryse prohnutá, dřevěná, do výplní vsazeny mřížky z volut a pásků.

Kazatelna na sloupu s kruhovou základnou, čtyřboké řečniště s karyatidami andělků a oválnými kartušemi prázdnými. Stříška s deskami desatera Božích přikázání a andělky; z první pol. 18. stol.

Postranní oltáře byly při poslední restauraci odstraněny. Varhany nové. Lavice s pěkně řezanými postranicemi týchž motivů jako v děkanském kostele. První pol. 18. stol.

Náhrobky: 1. Do jižní zdi lodní zasazen jest náhrobek pískovcový, vys. 1'50 m, šir. 0'52 m. Nahoře v kříži osmírohém erb, krokev; nad přilbou poprsí s vlajícími vlasy. Po stranách picí rohy. Pod znakem nápis:

VIATOR
STA ET LEGE
HOC SUB LAPIDE RECONDITI . JACENT
CINERES

REVERENDISSIMI AC ILLUSTRISSIMI DOMINI
LEOPOLDI LIBERI BARONIS DE RVMP ORDINIS
TEVTONICI EQVITIS COMENDATORIS COMENDÆ RAMER
STORFFENSIS EX BALIVIA ALTENBIESENSI NEC NON
INCLITÆ REGIO: CAESAREÆQVE TEVTONICÆ LEGIO
NIS LOCVMTENENTIS SVPERIORIS, QVI VLTIMVM VITÆ
DIEM HABVIT 1. OCTOBRI 1753.
EN MODICVM TEMPVS LEOPOLD QVO INPVLVERE DORMIS
RVRSVS AT EVIGILAS, CVM TVBA, SVRGE, VOCAT.
MORTVVS EST TERRIS NITIDO SEDVIVIS OLYMPO
MORS VBI NON REGNAT, VITA SALVSQVE DATVR
LAETA TAMEN SIT HVIC DVM DORMIT LVXQVE SALVSQVE
VT QVEAT ALME TVVM CHRISTE VIDERE DIEM

ITA
EX CORDE VOVET SINCERVS
G . A . P
T.

2. Z venčí, v týchž místech lodi, zasazen jest pískovcový pomník důstojníku, jenž v bitvě u Hohenfriedberka l. 1745 byl raněn a v Mladé Boleslavi pak zemřel; jméno větráním odpadlo. Při kopání základů k domu čís. 3. našel se pískovcový kříž s nápisem z 15. věku, jenž chová se v museu; mimo to veliké hromady kostí ze společných hrobů na někdejším tomto městském hřbitově.

Zvony zavěšeny jsou v trámoví na kostelní věži:

1. Zvon „Jan“, prům. 0·62 *m*, výš. 0·48 *m*. Kolem horního okraje výnek laurový a pod ním pásek rozvilinový. Na plášti reliefy: sv. Václav, Madonna s Ježíškem korunovaná, sv. Jan Křt. a nápis:

ZV EREN GOTTES VNDT
DES HEILIGEN JOHANNIS BAPTISTAE
PATRONI DIESER TEITSCHEN
KIERCHEN ZV IVNG BVNTZEL
IST DIESE GLOCK AVF VNKOSTEN
DER SELBEN GEGOSSEN WORDEN
ANNO 1671.
JACOB CELLER, ANDREAS SOMMER
KIRCH VATER.

2. Zvon s nápisem gotickým, z něhož jen slovo Mariam je zřetelné; sluje Marie. Na plášti relief Pána Krista na kříži. Vysoký 0·62 *m*, v průměru 0·74 *m*. (Facsimile (obr. 186.)

Obr. 186. Mladá Boleslav. Kostel sv. Jana Nep. Nápis na zvonu čis. 2.

3. V sanktusníku visí zvonek vys. 0·45 *m*, šir. 0·50 *m*. Ucha hladká, u koruny guirlandy z dubových listů se vkládanými reliefy andělů. Na plášti relief sv. Jana Nep. a nápis: C. BELMANN ME FECIT 1819.

BÝVALÝ SBOR ČESKÝCH BRATŘÍ (později CHRÁM SV. VÁCLAVA, naposlady vojenské skladiště).

V Ml. Boleslavi, kde bylo sídlo bratrských biskupů a kde se častěji bratrské synody konaly, měli Bratři svůj sbor — při bývalém klášteře i svůj zimní sbor, ale ty nepostačovaly, a tak l. 1554 vystavěl Arnošt z Krajku sbor nový, t. ř. velký, jenž vyniká svou prostorností nade všechny kostely boleslavské, a o svátcích velikonočních dne 23. března u přítomnosti velikého množství lidí slavnostně jej otevřel.

Byla to budova prostorná, ale jednoduchá, jako Bratři nebyli přátelé nádhery. I vnitřní zařízení bylo prosté: nebylo v něm oltářů, ani soch, obrazů — jen stěny a sloupy byly pomalovány texty z písma svatého.

These data indicate that the model presented here is a simplified one. The model is not yet complete and it is not yet clear whether it is correct.

THE MODEL IS...
THE MODEL IS...
THE MODEL IS...

THE MODEL IS... THE MODEL IS... THE MODEL IS...

THE MODEL IS... THE MODEL IS... THE MODEL IS...

THE MODEL IS... THE MODEL IS... THE MODEL IS...

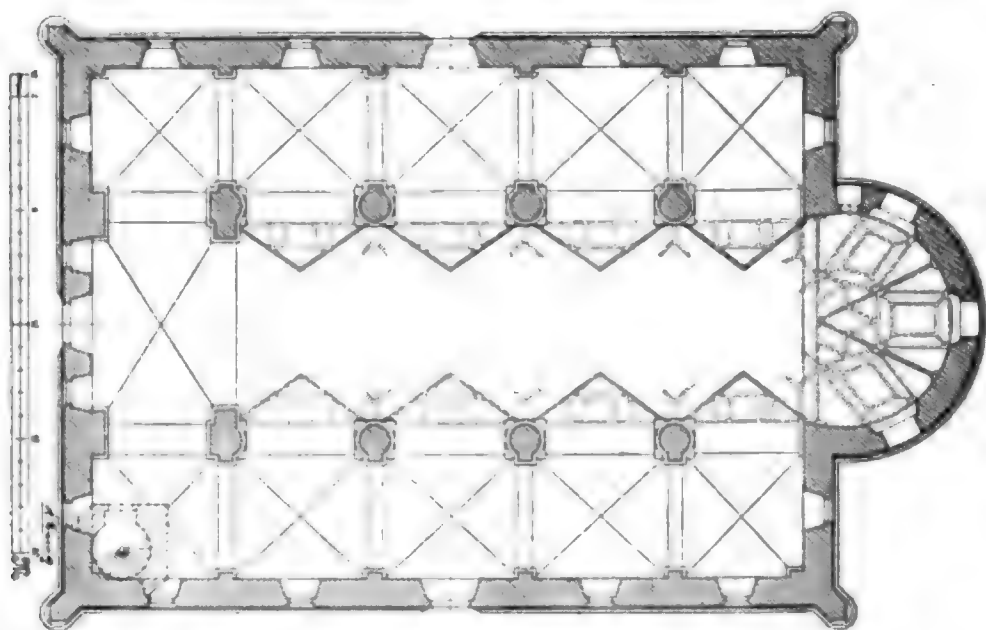
THE MODEL IS... THE MODEL IS... THE MODEL IS...

THE MODEL IS... THE MODEL IS... THE MODEL IS...

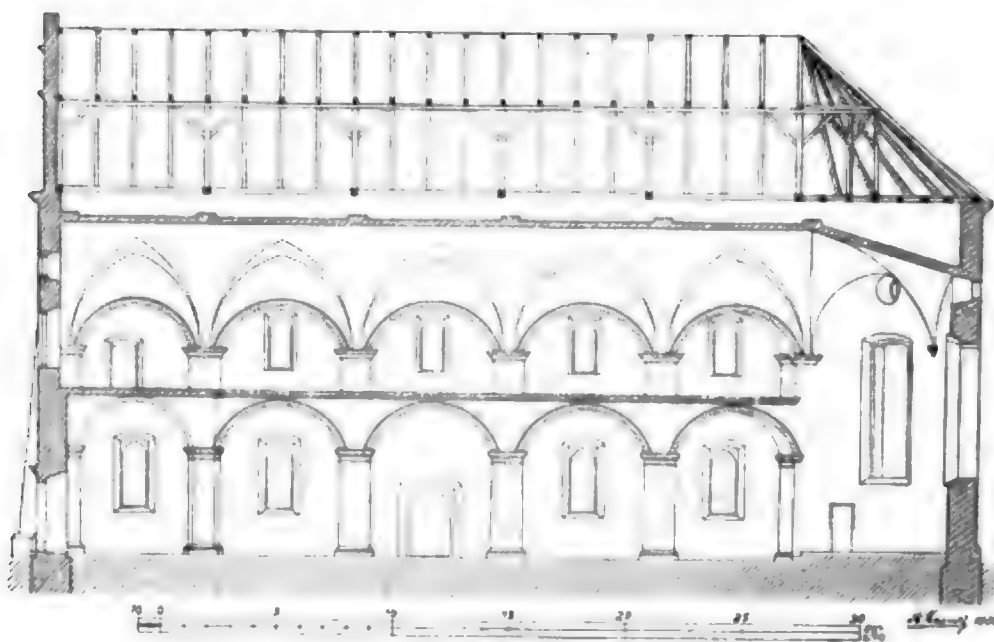
THE MODEL IS... THE MODEL IS... THE MODEL IS...

infragi nařízeného vicaria Foranea Za Stat... J. M. Cj. Pana Richtarze Jana Františka Columbana.

L. 1787 byl kostel tento zrušen a prodán vojenskému eráru, jenž zřídil tu vojenské skladiště. Za vojenské správy byl častěji upravován, opravován

Obr. 188. Mladá Boleslav. Bratrský sbor. Půdorys (před opravou r. 1905).

Obr. 189. Mladá Boleslav. Bratrský sbor. Řez podélný (před opravou z r. 1905).

a zpustošen tak, že ho nemohli déle potřebovati a prodali budovu tuto obci Ml. Boleslavi l. 1899 za 2600 zl.; Museum jej letos opravuje.

Jest to rozlehlá budova renaissanční*) se zbytky gotických motivů, orientovaná, trojlodní, bez věže. (Obr. 187., 188. a 189.) Stavební ma-

*) Vrchní stavební rada při českém místodržitelství R. Vomáčka charakterisoval jej : basilika s goticko-renaisanční úpravou. (Úř. zpráva podaná c. k. ministerstvu z r. 1904.)

terial: lomový kámen a cihly; nárožníky, římsy, portály z pískovce, klenby cihlové. Kolem celé budovy obíhá sokl s pískovcovou sešíkmenou římsou. Západní průčelí ploché, ukončené štítem attikovým, s trojúhelníkovým nástavcem, což činí dojem svatyně; attika v novější době postranními výzdívkami zabrána do štítu a znešvařena. Nástavec dělen po výši dvěma římsami a zakončen dvěma volutami. V attice uprostřed kruhový otvor, obložený pískovcem. Nároží opřena hranolovými, nahoru se úžícími pilíři s jehlanovitým zakončením. Sokl ovinuje se kolem nich kruhem. Ve středu portál hrotitý s pískovcovou chambranou, ploše profilovanou, vysoký 3 m, široký 1·80 m, nad ním vyložená římsa. V přízemí vedou do postranních lodí okna, jižní se zachovaným lomeným ostěním z pískovce, druhé rozšířené; vedle toho proražena dvě nová okna (otvory), a druhý vchod do severní lodi, který letos při opravě byl zazděn.

Podélné strany mají podobné portály ve středu, v přízemí čtyři okna lomená, v patře menší. Na jižní straně jedno v přízemí zazděno, na severní zazděna všechna, až na malé čtyřboké otvory; na obou stranách v patře proražena na kruchtou větší, čtyřboká okna nyní zazděná. Na okapních římsách sgrafitovaný vejcevec.

Původní pultové střechy postranních lodí zvýšeny a celá budova pokryta společnou sedlovou střechou plechem krytou.

Kněžiště dlouhé 6·40 m, široké (na nejširším místě) 9·30 m, zakončeno jest polokruhem. Zdivo členěno kolem celé budovy obíhající římsou, se zbytkem sgrafíta. Na jih zazděný vchod, též na severu do bývalé sakristie barokní, ze 17. stol. Tři okna hrotitá, sahající až do 1. patra, ale zkrácená, nad nimi v lunetách klenby tři okna okrouhlá. Letos vybourána a nalezeny stopy po kružbách a prutech dělcích. Klenba valená o třech lunetách, jichž cípy sbíhají na římsovité konsoly ze štuky, ukončené kapkami. Na hranách klenby štukové pásky, v plochách kasety a poloviční rosety, v nich stopy freskových obrazů.

Loď hlavní dlouhá 31·50 m, široká 8·80 m, sklenutá valeně, výška klenby 14·20 m; pět párů ostrých lunet bylo podobně štukem kasetováno. Do lodí postranních otvírá se v přízemí pět párů oblouků (šířka oblouků do postranních lodí 5·20 m, výška 6·40 m) sklenutých polokruhem na čtyři páry sloupů a pár pilastrů. Patka sloupů jest římsovitá, s prostým profilem, dřík válcovitý, hlavice toskánská s přesahujícím abakem. Arkády mají vnější archivoly profilovány. Nad kordonovou římsou otvírá se pět párů oblouků do empor nad postranními loďmi, jichž výška jest 3·60 m, sklenutých na čtyři páry pilířů a dva páry polopilířů; hlavice pilířů římsovité, hranolové dřívky hladké, archivoly profilovány stejně jako v přízemí. (Obr. 190.) Poslední travée lodi zabrána kruchtou; v přízemí sklenut segmentový oblouk na polopilíři s římsovitou hlavici a podobnou patkou, přistavěné k poslednímu páru sloupů.

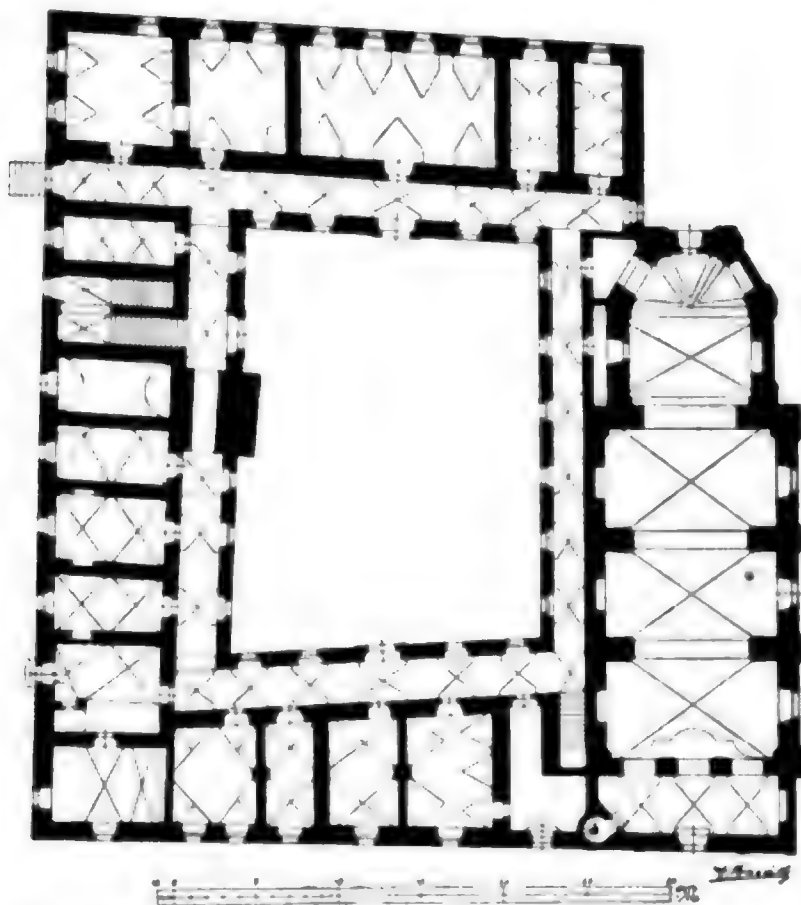
Postranní lodi, dlouhé jako loď hlavní, široké každá 5·45 m, empory nad nimi souhlasně rozděleny čtyřmi páry příčných pásů,

FIGURE 1. THE NATIONAL GOVERNMENT BUILDING IN KUALA LUMPUR, MALAYSIA

The building is a large, multi-story structure with a prominent central tower and arched windows. It is surrounded by trees and a paved area in the foreground. The building is a landmark in Kuala Lumpur, Malaysia, and is a symbol of the country's modern architecture.

ve třetím u zvonů okna polokruhem sklenutá. Zdi věže bývaly do nedávna sgrafitovány rustikou rýhovanou: pod okny uchoval se vyrytý letopočet: 1583 — tudíž z doby bratra Kalefa. Nad věží pně se báh, lucerna, makovice, kříž. Na zdi ochozu visí obrazy: Sv. Josef Kalasanský učí dívky; nad obrazem nápis: SCHOLAE VERITATE. Na druhém týž světec rozdává obrázky; nápis: PIAE CHARITATE. Z pol. 18. stol. Z každého rohu východy. Dolejší síně sklenuty též tak. Do patra vedoucí schody sklenuty nízkou klenbou křížovou. Hořejšek všude s plochými stropy.

Obr. 192. Mladá Boleslav. Piaristický klášter s kostelem sv. Bonaventury. Půdorys (před opravou 1902–4).

V patře na chodbě visí obrazy: 1. Kněz piarista drží ruku na knize. Pod obrazem nápis:

Ven. P. Franciscus a Matre Dei Schol. Piar. Ven. Glycerij a Chro-
strenuus in vitae | integritate imitator ab ipso B Patre plurimum commen-
datus obiit Romae | Martij An 1623. Z 18. stol.

2. V oválovém rámcí Madonna korunovaná s Ježíškem korunovaným, s hvězdou na plášti. Porušený. Z pol. 18. věku.

3. Obraz svaté Barbory stětí; u nohou poražený kat. Z pol. 18. stol.

4. Sv. Josef; z pol. 18. stol.

V bývalé síni slavnostní, v 1. patře, rozvěšeny jsou obrazy většinou zakladatelů piarist. kolejí; portréty jsou svěží, čisté, se všemi odznaky a dekoracemi, v dřevěných černých rámech, kopie z 18. st. Velikost 1·04 m × 0·84 m.

FIG. 11. *Photomicrograph of a secondary cell wall of a large tracheid showing a large, circular, thin-walled cell.*

FIG. 12. *Photomicrograph of a secondary cell wall of a large tracheid showing a large, circular, thin-walled cell.*

FIG. 13. *Photomicrograph of a large tracheid showing a large, circular, thin-walled cell.*

FIG. 14. *Photomicrograph of a large tracheid showing a large, circular, thin-walled cell.*

FIG. 15. *Photomicrograph of a large tracheid showing a large, circular, thin-walled cell.*

FIG. 16. *Photomicrograph of a large tracheid showing a large, circular, thin-walled cell.*

FIG. 17. *Photomicrograph of a large tracheid showing a large, circular, thin-walled cell.*

FIG. 18. *Photomicrograph of a large tracheid showing a large, circular, thin-walled cell.*

8. Franciscus Ludovicus Princeps Palatino : Neoburgicus Archi Epus et Elector || Moguntinus Equitum Teutonici Ordⁱ Magnus Magr Collegii Schol. P. Freudentalii F.

9. S., R., I., Princeps Lud. Georg. Simpertus Marchio Badensis et Hochbergen., Land || gravius Sausenberg. etc. Coll. Schol. Piar. Rastadiensis et Kirchbergen : F.

10. Iacobus Hermannus S : R : I : Comes Tschernin de et in Chudenitz Supremus || Regni Bohemiae Burggravius Coll. Schol. Piar. Cosmonofsi F. (Obr. 193.)

11. Norbert. Leopold. Liebsteinskij S, R, I, Comes á Kolowrat Schol. Piar. Richnovii F. anno 1715.

12. Margaretha Vidua Comes de Waldstein || nata Comes de Tschernin Filia Fundatoris hujus Schol. Piar. || Coll et in hoc Ipsa quoque SS Thliae Studii A. 1723 Fundatrix.

Obraz Sv. Josefa Kalasanského 1.60 m × 1.20 m. Světec s rukama vstříc dětem napiatýma, v rouše kněžském; dítky v kroji 18. věku; v oblacích Matka Boží s děťátkem. Slušná práce, temnějšího koloritu, z pol. 18. věku.

Obraz Ukřižovaného, z pol. 18. stol., poškozený, jinak dobrá práce. 1.60 m × 0.95 m.

Sv. Josef, pěstoun Páně, drží děcko, po straně na zemi tesařské náčiní; pol. 18. stol. (přemalován).

Obraz kněze s křížem a knihou v rukách. Dole nápis velice poškozený: Ven., P. Petrus á Nativit: B. V. dono curationum et omni virtutum genere || . . . illust. obiit Romae 17 Oct. A. 1643 * A. 177.

Na věži visí zvony:

1. Sv. Bonaventura, široký 0.61 m, vys. 0.50 m. Kolem horního kraje věnec laurový, pak nápis: S. BONAVENTURA ORA PRO NOBIS DOMINE MDCCV; pod nápisem pásek drobných rozvilin. Na plášti reliefs: 1. Matka Boží s tělem Páně v klíně; 2. sv. Bonaventura s pastýřským křížem 3. sv. František z Assisi; 4. zvonařský znak Pricqueyův s I:P:

2. »František«: kolem koruny věnec laurový, pak nápis: NOS PROTEGE ET OMNIA MALA PROCVL REPELLAS FRANCISCE. Pod tím vlys z domácích květin uvitý. Na plášti ozdoby: 1. Madonna korunovaná s Ježíškem; 2. znak zvonařský a pod ním letopočet 1726; 3. Ukřižovaný; 4. sv. František Xaver. Výška 0.40 m, průměr 0.49 m.

3. »Sv. Donát«: vys. 0.29 m, průměr 0.34 m. Kolem hořejšího kraje festonky zavěšené; na plášti relief sv. Donáta a pod ním na desce: S DONATVS. Po stranách I · C · L. — ANNO 1741.

4. Zvonek v sanktusu: vys. 0.33 m, šir. 0.39 m. Kolem koruny nápis: † S: ANTONI ORA PRO NOBIS ANNO 1722. Pod tím věnec laurový. Na plášti relief sv. Jana Nepomuckého a sv. Antonína — mezi nimi andělč hlavy Pricqueyovské.

THESE ARE THE RESULTS OF THE WORK OF THE
 COMMITTEE ON THE REFORMATION OF THE
 CHURCH OF ENGLAND.

THESE ARE THE RESULTS OF THE WORK OF THE
 COMMITTEE ON THE REFORMATION OF THE
 CHURCH OF ENGLAND.

THESE ARE THE RESULTS OF THE WORK OF THE
 COMMITTEE ON THE REFORMATION OF THE
 CHURCH OF ENGLAND.

THE CHURCH OF THE REFORMATION OF THE CHURCH OF ENGLAND

THESE ARE THE RESULTS OF THE WORK OF THE
 COMMITTEE ON THE REFORMATION OF THE
 CHURCH OF ENGLAND.

THESE ARE THE RESULTS OF THE WORK OF THE
 COMMITTEE ON THE REFORMATION OF THE
 CHURCH OF ENGLAND.

THESE ARE THE RESULTS OF THE WORK OF THE
 COMMITTEE ON THE REFORMATION OF THE
 CHURCH OF ENGLAND.

These two main groups of low-density, low-strength foams are usually formed by the blowing of a gas into a molten polymer. The gas may be air, nitrogen, carbon dioxide, or a mixture of these gases. The gas is usually introduced into the polymer melt by means of a mechanical stirrer or a gas-liquid interface. The gas bubbles that are formed in the melt expand as the melt cools, and the final density of the foam is determined by the volume of gas that is trapped in the polymer matrix.

Fig. 10. A large foam core made from a low-density foam.

There are many other types of foams that can be made from a variety of polymers. Some of these foams are made from a solid polymer, while others are made from a liquid polymer. The density of the foam is determined by the volume of gas that is trapped in the polymer matrix. The strength of the foam is determined by the size of the gas bubbles and the thickness of the polymer walls between the bubbles.

There are many other types of foams that can be made from a variety of polymers. Some of these foams are made from a solid polymer, while others are made from a liquid polymer. The density of the foam is determined by the volume of gas that is trapped in the polymer matrix. The strength of the foam is determined by the size of the gas bubbles and the thickness of the polymer walls between the bubbles.

1940s, 1950s, and 1960s, as well as the 1970s and 1980s. The 1990s and 2000s saw a resurgence of interest in the 1940s, 1950s, and 1960s, and the 2010s and 2020s have seen a renewed interest in the 1970s and 1980s.

The 1940s, 1950s, and 1960s were a time of great social and cultural change in the United States. The 1940s saw the end of Prohibition, the rise of the New Deal, and the beginning of the Cold War. The 1950s saw the rise of the baby boom, the end of the Great Depression, and the beginning of the Space Age. The 1960s saw the rise of the civil rights movement, the end of the Vietnam War, and the beginning of the environmental movement.

The 1940s, 1950s, and 1960s were a time of great social and cultural change in the United States.

The 1970s and 1980s were a time of great social and cultural change in the United States. The 1970s saw the end of the Vietnam War, the rise of the environmental movement, and the beginning of the AIDS crisis. The 1980s saw the rise of the Reagan Revolution, the end of the Cold War, and the beginning of the AIDS crisis.

The 1990s and 2000s saw a resurgence of interest in the 1940s, 1950s, and 1960s. The 1990s saw the end of the Cold War, the rise of the Internet, and the beginning of the AIDS crisis. The 2000s saw the rise of the 9/11 attacks, the end of the Vietnam War, and the beginning of the AIDS crisis.

As a result, the company's financial performance is expected to be strong in the near term, and the company's stock price is expected to rise. The company's management is confident that the company's financial performance will continue to be strong in the near term, and the company's stock price will continue to rise.

1. *Journal of Management Studies*, 1997, 34, 1, 1-14.

1. **Introduction**
 2. **Background**
 3. **Methodology**
 4. **Results**
 5. **Conclusion**
 6. **References**
 7. **Appendix**
 8. **Index**
 9. **Table of Contents**
 10. **Figure 1**
 11. **Figure 2**
 12. **Figure 3**
 13. **Figure 4**
 14. **Figure 5**
 15. **Figure 6**
 16. **Figure 7**
 17. **Figure 8**
 18. **Figure 9**
 19. **Figure 10**
 20. **Figure 11**
 21. **Figure 12**
 22. **Figure 13**
 23. **Figure 14**
 24. **Figure 15**
 25. **Figure 16**
 26. **Figure 17**
 27. **Figure 18**
 28. **Figure 19**
 29. **Figure 20**
 30. **Figure 21**
 31. **Figure 22**
 32. **Figure 23**
 33. **Figure 24**
 34. **Figure 25**
 35. **Figure 26**
 36. **Figure 27**
 37. **Figure 28**
 38. **Figure 29**
 39. **Figure 30**
 40. **Figure 31**
 41. **Figure 32**
 42. **Figure 33**
 43. **Figure 34**
 44. **Figure 35**
 45. **Figure 36**
 46. **Figure 37**
 47. **Figure 38**
 48. **Figure 39**
 49. **Figure 40**
 50. **Figure 41**
 51. **Figure 42**
 52. **Figure 43**
 53. **Figure 44**
 54. **Figure 45**
 55. **Figure 46**
 56. **Figure 47**
 57. **Figure 48**
 58. **Figure 49**
 59. **Figure 50**
 60. **Figure 51**
 61. **Figure 52**
 62. **Figure 53**
 63. **Figure 54**
 64. **Figure 55**
 65. **Figure 56**
 66. **Figure 57**
 67. **Figure 58**
 68. **Figure 59**
 69. **Figure 60**
 70. **Figure 61**
 71. **Figure 62**
 72. **Figure 63**
 73. **Figure 64**
 74. **Figure 65**
 75. **Figure 66**
 76. **Figure 67**
 77. **Figure 68**
 78. **Figure 69**
 79. **Figure 70**
 80. **Figure 71**
 81. **Figure 72**
 82. **Figure 73**
 83. **Figure 74**
 84. **Figure 75**
 85. **Figure 76**
 86. **Figure 77**
 87. **Figure 78**
 88. **Figure 79**
 89. **Figure 80**
 90. **Figure 81**
 91. **Figure 82**
 92. **Figure 83**
 93. **Figure 84**
 94. **Figure 85**
 95. **Figure 86**
 96. **Figure 87**
 97. **Figure 88**
 98. **Figure 89**
 99. **Figure 90**
 100. **Figure 91**
 101. **Figure 92**
 102. **Figure 93**
 103. **Figure 94**
 104. **Figure 95**
 105. **Figure 96**
 106. **Figure 97**
 107. **Figure 98**
 108. **Figure 99**
 109. **Figure 100**
 110. **Figure 101**
 111. **Figure 102**
 112. **Figure 103**
 113. **Figure 104**
 114. **Figure 105**
 115. **Figure 106**
 116. **Figure 107**
 117. **Figure 108**
 118. **Figure 109**
 119. **Figure 110**
 120. **Figure 111**
 121. **Figure 112**
 122. **Figure 113**
 123. **Figure 114**
 124. **Figure 115**
 125. **Figure 116**
 126. **Figure 117**
 127. **Figure 118**
 128. **Figure 119**
 129. **Figure 120**
 130. **Figure 121**
 131. **Figure 122**
 132. **Figure 123**
 133. **Figure 124**
 134. **Figure 125**
 135. **Figure 126**
 136. **Figure 127**
 137. **Figure 128**
 138. **Figure 129**
 139. **Figure 130**
 140. **Figure 131**
 141. **Figure 132**
 142. **Figure 133**
 143. **Figure 134**
 144. **Figure 135**
 145. **Figure 136**
 146. **Figure 137**
 147. **Figure 138**
 148. **Figure 139**
 149. **Figure 140**
 150. **Figure 141**
 151. **Figure 142**
 152. **Figure 143**
 153. **Figure 144**
 154. **Figure 145**
 155. **Figure 146**
 156. **Figure 147**
 157. **Figure 148**
 158. **Figure 149**
 159. **Figure 150**
 160. **Figure 151**
 161. **Figure 152**
 162. **Figure 153**
 163. **Figure 154**
 164. **Figure 155**
 165. **Figure 156**
 166. **Figure 157**
 167. **Figure 158**
 168. **Figure 159**
 169. **Figure 160**
 170. **Figure 161**
 171. **Figure 162**
 172. **Figure 163**
 173. **Figure 164**
 174. **Figure 165**
 175. **Figure 166**
 176. **Figure 167**
 177. **Figure 168**
 178. **Figure 169**
 179. **Figure 170**
 180. **Figure 171**
 181. **Figure 172**
 182. **Figure 173**
 183. **Figure 174**
 184. **Figure 175**
 185. **Figure 176**
 186. **Figure 177**
 187. **Figure 178**
 188. **Figure 179**
 189. **Figure 180**
 190. **Figure 181**
 191. **Figure 182**
 192. **Figure 183**
 193. **Figure 184**
 194. **Figure 185**
 195. **Figure 186**
 196. **Figure 187**
 197. **Figure 188**
 198. **Figure 189**
 199. **Figure 190**
 200. **Figure 191**
 201. **Figure 192**
 202. **Figure 193**
 203. **Figure 194**
 204. **Figure 195**
 205. **Figure 196**
 206. **Figure 197**
 207. **Figure 198**
 208. **Figure 199**
 209. **Figure 200**
 210. **Figure 201**
 211. **Figure 202**
 212. **Figure 203**
 213. **Figure 204**
 214. **Figure 205**
 215. **Figure 206**
 216. **Figure 207**
 217. **Figure 208**

© 2000 Blackwell Science Ltd
Journal of Internal Medicine 247: 353–360

© 2000 Blackwell Science Ltd, *Journal of Internal Medicine* 247: 395–401

Lavice (12 + 12): postranice bohatě řezané (rozviliny akanthové), z počátku 18. stol. (1711). — Kropenka z červeného mramoru, na noze oválového řezu s patkou, mísa okrouhlá, vypoukle profilovaná, barokní.

Kalichy: 1. Vysoký 0 255 *m*, noha nová (1810), s ozdobou květinovou a třemi medaillony, v nichž obrazy svatých malované na porcelánu; nodus nový, pláštík s tepanými reliefsy Madonny, Panny Marie na nebe vzaté, sv. Anny a sv. Joachima. Z poč. 18. stol.

2. Vysoký 0 22 *m*, 0 09 *m* v průměru. Noha a nodus nové (1810), kupa dekorována vinnými hrozny (jako noha). Z pol. 18. stol.

3. Ciborium 0 23 *m* vys. Noha nová, číše s akanthovými rozvilinami, v nichž sv. Jan Nep., Kristus, sv. Josef a světec-mnich. Na víku rozvilinový dekor, křížek s nepravými drahokamy.

Pacifikál vys. 0 34 *m*. Na spodě vyryto L K 1772. Noha elipsová, vroubovaná, kříž postříbřený, v barokové schránce kříž se svatými ostatky. V gloriele andělů hlavy, nahoře holubice.

Monstrance: 1. Na oválové noze nasazené štítky stříbrné a nepravé drahokamy; trojnásobná zář, v ní také kameny. Z poč. 18. stol.

2. Noha novější (1810); nahoře sv. Josef Kalas. se žáčkem, dole sv. Jan Nep., po stranách andělé; kolem rámeček řemenkové a mušlové ozdoby. Pol. 18. stol.

3. Prostá, bez ozdob z pol. 18. stol.

Ornát z poč. 18. stol. Na kanavě zlatými a stříbrnými nitkami vyšívané slunečnice a granátová jablka; ovruba, podšíť nové.

Uvnitř kostela do zdi lodní zasazen pískovcový kámen pamětní s nápisem:

✠

MISSÆ OMNES AD ALTARIA HVJVS ECCLESIAE PRO
SUMMIS PONTIFICIBVS CARDINALIBVS PROTECTORIBVS
ORDINIS AC FRATRIBVS DEFVNCTIS AB EJVSDM
ORDINIS DVMTAXAT SACERDOTIBVS QVANDOCVNQVE
CELEBRATÆ INDVLTO ALTARIS PRIVILEGIATI PERPETVO
GAVDENT VIGORE BREVIS BENEDICTI PAPÆ XIII

DIE XXXI JANVARÏ MDCCXXV

INSUPER MISSÆ OMNES INOBITVS VELALIO DIE PRO EJVSDM
ENVNCIATIS PERSONIS AC ETIAM PRO VICE
PROTECTORIBVS ORDINARÏS LOCI BENEFACITORIBVS
IPSISQVE FRATRIBVS & MONIALIBVS SVBIECTIS
HORVMQVE TANTVM GENITORIBVS A QVOVIS
SACERDOTE CELEBRATÆ EODEM PERPETVO
ALTARIS PRIVILEGIO CADENTE EX INDVLTO
BENEDICTI PAPÆ XIV DIE IV SEPTEMBRIS

MDCCLI + +

Naproti ve zdi chrámové po straně evangelia byl pamětní kámen s nápisem:

ALTARE HOC OMNIPOTENTI DEO IN
HONOREM SS TRINITATIS ERECTUM
PRIVILEGIO QVOTIDIANO PERPETUO AC
LIBERO PRO OMNIBUS DEFUNCTIS
AD QUOSCUNQUE SACERDOTES
VIGORE BREVIS BENEDICTI PAPAE
XIV DIE IV OCTOBRIS MDCCLI
INSIGNITUMATQUE A MINISTRO
GENERALI ORDINIS DIE IX MENSIS
MARTY MDCCLIII DESIGNATUM

Před kostelem ve zdi klášterní DVĚ KAPLE, čtyrboké, členěné plochými pilastry s římsovitými hlavicemi, kanelovaným vlysem, jenž nese římsu profilovanou; na vrchu štítek trojúhlový, ořímsovaný. Otvor do kaple sklenut polokruhově. V jedné nástěnná malba: Narození Páně »verbum caro«, dole proroci s citáty z písma svatého; ve druhé křest Páně »Fondere feci lignum aridum«. Malba silně poškozená pozdější, kaple z počátku 18. století.

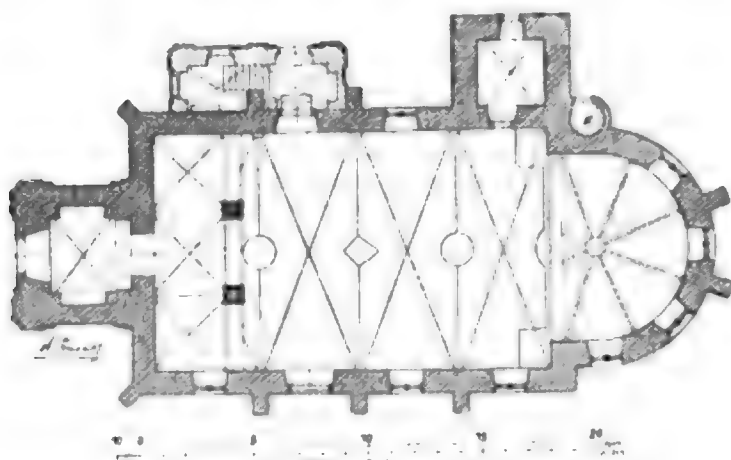
KOSTEL A HŘBITOV SV. HAVLA. Starší hřbitov býval u sv. Jana. L. 1539 koupila obec zahradu od Jiříka Chloumeckého ku pohřbívání mrtvých, proto zval se tento hřbitov »pohřební zahradou« a onen »krchov v městě«. Pochovávalo se na obou, svatohavelský byl hlavně pro České Bratry. Pánové z Krajku, rodina česko-bratrská, zřídili si tu svůj pohřební stánek, kostelík a v něm kryptu, v níž byli všichni pochováni. Z jich rakví zachovala se jen cínová paní Marty z Veselic (Památky Arch.: Díl XV.). L. 1559 byl kostelík sklenut; l. 1599 dal Jan Hyttych sklenouti kůr; l. 1596 Mik. z Bubna přistavěl kapli, jež se nezachovala.*) V kostelíku tomto měli svůj »pohřeb« i jiní velmožové z bratrské šlechty v Boleslavště, jejichž epitafia se v kostele ve dlažbě zachovala, ovšem velice vyšlapaná.**)

*) Na Willenbergově pohledu jest ji viděti: s vysokou okrouhlou věží v západním koutě hřbitova.

**) V presbytáři pod oltářem sv. Floriána jest náhrobek šlechtičny z rodiny Bubnů na Březně; podobně z téže rodiny jsou epitafia pod lavicemi v lodi, v levo; v pravo pod lavicemi byly kameny se jmény pánů z Harasova, Vliňských . . ., které byly dobře čitelné, které jsem ještě l. 1892 četl, nyní však tam nejsou; zachovaly se dvě kamenné desky v zadu v pravo už pod kůrem, 1.50 m dlouhé: na druhé se čte: Ieta panie 1596 w neděli přřed swatým Martinem dokonala život svoj urozena pani . . . Dole erb Hložků ze Žampachu.

pravá strana lisenovaná, s oknem, v levé portál s římsou (ve středu segmentově prohnutou), na dveřích barokní zámek a přítuha.

K jižnímu průčelí přistavěna věž čtyrboká (délka strany 6·10 m), hranolová, trojpatrová. Kolem věže obíhá okapní římsa kostelní; po krajích vystupují široké, sdružené pilastry, na pískovcovém soklu, nesoucí kládí hladké; rohy skoseny a ukončeny pod římsou okapní (přečnívajcí) konsolou. Okapní římsa na straně průčelní nad středem lomena trojúhelníkově. V přízemí vchod s pískovcovým rámem a římsou; okno v prvním patře segmentem sklenuto, s pískovcovou chambranou; ve druhém patře na jižní straně čelní hluboká nika, v ostatních okna ovální, ve třetím patře na všech stranách široká okna polokruhová. Po stranách věže na průčelní straně lodní vyzděny attiky z cihel, ukončené prohnutými nástavci s okénky. Kůrková mansarda věže nese lucernu s cibulovitou střechou.

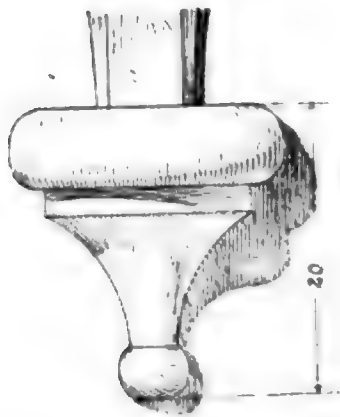
Obr. 200. Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla. Půdorys.

Vnitřek. (Obr. 201.) Kněžiště 6 m dlouhé, 8·20 m široké, zakončeno polokruhem, okna ven lomená, dovnitř se čtyrbokou špaletou (závěrově zazděno). Žebra závěrové klenby prostého profilu, z nichž dvě jsou skrácena triumfálním obloukem, nesena jsou ve výši 3·20 m (od podlahy) kuželovitými konsolami (obr. 202); svorník se znakem městským na štítku. (Obr. 203.)

Oblouk triumfální kulatý, 0·50 m silný, na straně do kněžiště hladký, do lodi s archivoltou mělce profilovanou, v náběhu ořímsován.

Lod' obdélná 7·20 m dlouhá, 10·40 m široká, s okny stejně jako v kněžišti upravenými, na jichž ostění viděti nasazení vylámaných kružeb. Čtyři pole křížové klenby bez žeber, s hranami ostře vyznačenými, bez svorníků. Lunety ostré, cípy klenby neseny konsolami římsovitými. Na příčných pásech ve středu štítky dva kulaté, prostřední kosočtverečný, na nichž při opravě namalovány znaky: zemský, městský a šlechtický s nápisy o obnově l. 1813 a 1865. V posledním poli, kde z kruchty vchod jest do věže a kde původně zajisté bylo okno proražené v jižním průčelí, jest vyklenutá luneta, spočívající na konsolách podobných jako v lodi. — V západní zdi portál do sakristie, pravoúhlý s pískovcovým opážením,

s otupenými hranami, 1·82 m vysoký a 0·76 m široký; sakristie sklenuta křížově bez žeber. — V téže stěně jest hlavní portál, z předsínky, hrotitý. (Obr. 204.) Archivolta profilována mělce jen do náběhu, po stranách dva ploché pilastry (s tesanou arkádou, obdélníkem a kruhem) přerušené lisenovou římsou a nesoucí římsové hlavice; ve cviklech plastický, stylizovaný akanth (dvojí); v okrouhlém tympanonu s profilovanou lemovkou vytesán v polovičním reliefu vavřínový věnec, stuhami přivázaný, v němž prázdný štítek vykrojovaný. Na dveřích gotické závěsy a zámek. Pravou stranu předsínky zaujímá schodiště na kruchtu, vedoucí k portálu upravenému v bývalém okně, jehož profil ostění dosud zachován. — Na jižní straně zabírá celou šíř lodi kruchta, podklenutá třemi křížovými klenbami, s ostrými hranami na římsovitých konsolách. Pod kruchtou

Obr. 202 Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla.
Konsola v kněžišti.

Obr. 203. Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla.
Svorník v kněžišti.

vchod do podvěží podobně sklenutého, s výklenky ve stranách. Poprsnice kruchty zděná, plochá, nesená třemi segmentovými oblouky, sklenutými na dva čtyřboké pilíře a na dvě nástěnné římsy. Z kruchty vede oblouk polokruhový do patra věže, hladce křížem sklenutého.

Hlavní oltář (přenesený sem z kostela sv. Jana) má rakvovitou tumbu a na ní řezanou kartuši. Po stranách na branách za oltář sochy sv. Jana Nep. a sv. Václava; kolem tabernakulu na podstavcích a konsolách sochy andělů s rohy hojnosti a svatých: Agathy a Vavřince. Nad tabernakulem na volutách skříňka barokně upravená s římsovým, nárožními pilastry a řezaným hierogramem MARIA v paprscích; ve skřínce vosková soška Ježíška. Porůznu rozestavené reliquiáře s dracounovým dekorem. Šest řezaných svícňů barokních. Oltářní obraz na plátně v rámu barokně vykrojeném, nesený dvěma anděly, s ozdobami řezaných akanthů, s Božím okem a korunou českou: sv. Jan křtí Pána Krista v řece, v pozadí stromy a výhled do hornaté krajiny, zbořená architektura; nahoře Bůh Otec a andělé. Z první pol. 18. stol. (1720)

Oltář sv. Floriána, v presbytáři: po stranách sochy sv. Antonína poust. a sv. Františka mnicha, uprostřed relief: sv. Florián hasí hořící město, v rámci mušlovitém s nástavcem, v němž zeje oválný otvor pod lambrekinem, kde někdy asi býval obraz. Z pol. 18. stol.

Oltář Panny Marie s pískovcovou mensou; nad ní predella rokoková v barokním rámu bohatě řezaném z akanthů a stuh, s obrazem (později sem vloženým) Panny Marie na plátně. V nástavci oválný obrázek na dřevě: Bůh Otec a holubice s podpisem: HIC EST FILIVS MEVS PER DILECTVS (dle podání byl dole, kde P. Marie, křest Ježíšův). Nástavec ukončen korunou z akanthu a slunečnic. Po stranách sochy sv. Kateřiny a sv. Alžběty. Samý počátek 18. stol.

Oltář sv. Longina s obrazem v rámu oválovém širokolistých akanthů; nad ním v nástavci podobně řezaném sv. Jan Nep. Po stranách predelly barokní sochy sv. Vojtěcha a sv. Prokopa. Poč. 18. stol.

Oltář sv. Havla. Architektura sloupová korintského řádu s bohatým kládím, na němž sedí andílkové. Ve středu obraz sv. Havla, biskupa, pravici žehná, v levici třímá berlu, stojí na schodech paláce. V nástavci obraz zničený. Na mense barokní skříňka zasklená s voskovou soškou Ježíška. Po stranách zdařilé sochy sv. Petra a Pavla. Z pol. 18. stol.

Kazatelna z počátku 18. stol. s rokokovými opravami a novým schodištěm. Na rozích vrtulové sloupky korintské s oblomeným kládím; stříška rokoková s lambrekinem a sochou troubícího anděla. Z první pol. 18. stol.

Varhany s akanthovou řezbou a rokokovými doplňky. Z pol. 18. st. Lavice chudé z 18. stol.

Kropenka 1.40 m vysoká, z červeného mramoru: balustrová noha s attickou patkou, baňatých článků s hlavami andílků; mísa mělká 0.50 m v průměru, se šupinatou ozdobou a na okrajích s řadou vrypů. Počátek 17. stol. (Obr. 205.)

Pokladnice z pískovce vytesaná (ulomená od kvádrů do zdi zasazeného), 0.20 m vysoká, 0.19 m v průměru. Na plášti srdcovitý ornament, na horním okraji nápis. (Obr. 206.) Nese letopočet 1652.

Obr. 204. Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla. Hlavní portál.

V sakristii pískovcová kropenka a skříň kredenční z konce 17. stol. — U vchodu do kostela kropenka, barokní, osmiboká, z červeného mramoru (jako křtitelnice).

Obrazy: 1. Abatyše v černém rouše, opánky na nohou, monogram IHS na prsou, oči k nebesům obrácené, ruce křížem na prsou; před ní klečí biskup (sv. Havel), v pravici drží srdce, levicí beře ji za ruku. Nad abatyší anděl lukem mří na biskupa, u nohou klečí anděl s biskupskou berlou, nad skupinou svatá Trojice. Stol. 17. (konec).

2. Narození Páně, obraz zašlý, zajímavý živou komposicí a realistickým pojímáním úkolu; bezcenný, z první pol. 18. st.

3. Křest Páně z konce 17. stol.

Obr. 205. Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla.
Kropenka v předstíni.

Obr. 206. Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla.
Pokladnice kamenná.

4. Sv. Anna vyučuje Pannu Marii v zeleném loubí. Shora andělé, kolem růže, ovoce, květiny a hrdlička. Pol. 18. stol.

5. Sv. Barbora dává dar klečícímu žebráku, pol. 18. stol.

6. Sv. Ludger čte v knize, již mu drží anděl. Skříň s knihami, přesypací hodiny, 18. stol.

7. Sv. otec církevní píše do knihy, v níž právě otevřen soud poslední. Na stole knihy, kříž, listiny s pečeti, lebka. V pozadí otevřená skříň a knihami. Stol. 18.

8. Ukřižovaný z počátku 19. století, obraz dole nastaven a celý přemalován; přimalovány věže, domy, zástup lidí. Stol. 18.

V presbytáři dvě tabulky z červeného syenitu do zdi zasazené, empirové, s růžicemi pozlacenými: První věnoval MDr. Pav. Fr. Sommer bratru svému P. Jos. Ant. Sommerovi, děkanu, zemřelému l. 1818; druhou děkanovi a vikáři P. V. Jos. Beránkovi zasadilo duchovenstvo vikariatu boleslavského l. 1813.

V sakristii se chovají:

Missae in agenda defunctorum, Pragae in collegio Soc. Jesu ad S. Clementem A. 1664. 2. Missale romanum. Monachii 1675. S pěknými initial-

SODNY muž wacz law Gruska
 1580 WSTRZEDV NADEN S° WACLAWA
 JAN LEKARZ
 LETA PANIE 1697 JAN PRI. OVEY MIESSTIENIN
 Muzs Senator LETHA PANIE 16
 law Sawlif nefon Sou
 Brožena B... dorota
 Dorothea ..tha 1571. wpatff

Obr. 209. Mladá Boleslav. Hřbitov u sv. Havla. Ukázky písma na náhrobcích: z čísl. 1., 2., 3., 4., 6., 15., 21., 25., 28., 33.

2. Menší vysoký 0,66 m, v průměru 0,85 m. Na uchách maskarony. Kolem koruny ověšeny jsou listy akanthové dolů obrácené. Na plášti sv. Jan Nepomucký, sv. Havel (s berlou) a Matka Boží s děťátkem. Pod tímto reliefem se čte:

HAEC CAMPANA DEDICATA FUIT
 IN HONOREM S. GALLI ABBATIS ANNO MDCCI
 RENOVATA AB E PAVL LIPPAE MDCCCLXI

Podél dolejšího okraje větévka s listy akanthovými řídce položenými.

3. V lucerně zvonek vysoký 0·33 m, v průměru 0·41 m. Podél koruny nápis (mezi vínkem laurovým a květinovým páskem):

LAVDETVR IESVS CHRISTVS 1736.

Na plášti: zvanařský emblem pricqueyovský, sv. Jan Nepomucký, sv. Havel opat s berlou, Bohorodička patou na hadu s děťátkem, jež drží světokouli. Mezi těmito reliefy pricqueyovské hlavičky andělů.

Při dolejší ovrubě:

■ ZA : V : P : IOSEFA BEMA TOHO CZASV INSP :
ZA : S : HAWLA

Zvonek tento jest stár jako věž, byl tedy na novou věž ulit.

HŘBITOV sv. Havla slove hřbitov starý, ježto vlastní hřbitov l. 1873 byl přeložen za město a od té doby se sem nepohybává. Má tvar nepravidelného mnohoúhelníka, podélného, do něhož vedou z Nového města vrata zděná, se štítem ozdobeným segmentovými úsečkami kládí, na nichž vstaven na hranolku kříž z tepaného železa. Původní vrata dubová byla přenesena do Plaz a leta 1765 byly opatřeny nynější dvěře z tepaného železa; prostřední jejich pole skládá se z kolmých prutů čtvercového profilu, hořejší a dolejší ze spirál téhož profilu koncentrických s hřebenovou ozdobou ve středu a narýsovanými větvíčkami, dubovými listy a plody, místy s pozlacenými rosetami. Mříž světlíková přeplněna větvemi, rosetami a festonky. (Obr. 208.)

Nejstarší náhrobky (od leta 1567) jsou buď pískovcové nebo mramorové desky, některé ozdobené vytesanými postavami zemřelých v krojích své doby a s nápisy kolem na okrajích, s odznaky svých živností, s emblemy živnostenskými a u šlechtických osob s jich erby ve čtyřech rozích. Nejčastěji bývají pokryty jen obšírnými nápisy na desce i okraji, řečí českou, latinskou i hebrejskou, písmem místy až sličným. Kovové, železné náhrobky mají podobu kříže a jsou ovinuty haluzemi se proplétajícími, závitkovitě, s listy i bez nich, obyčejně s kartuší na průsečném bodu, na kterém bývá jméno a úmrtí zde pohřbených. (Podrobný text všech tuto uvedených náhrobků v Pam. Arch. XV. dílu str. 325.; příklady písma viz na obr. 209.)

Náhrobky při zdi kostelní:

1. Pískovcový, 2 m × 1·05 m, s postavou muže v kroji 16. věku a opisem: Těš 1584 . . pameti Ąodny muę wacław Bruřka Ąimot . . dokonal . . (Obr. 210.)

2. Mramorový, červený, 2 m × 1·06 m, šlechtična, v rohu erb, růže pětilistá, opis jen částečně zachovaný: 1580 WSTRZEDV NAĎEN S WACŁAWA.

3. Pískovcový, ve výklenku, nad ním římsa profilovaná; poprsí staršího muže v doktorském plášti a klobouku, dole v kartuši nápis, na ní erb lékařský; i po stranách opis. Jest to Jan lékař † 1567.

—

10. **Вопрос:** Как в 1944 г. в Германии относились к евреям на территории, занятой войсками Красной Армии? Какие были меры по их спасению, освобождению, реабилитации?

11. **Вопрос:** Какими мерами власти в США и Франции пытались предотвратить войну в Европе после победы над нацистами? В какой стране еврейская диаспора была наиболее многочисленной? Почему?

12. **Вопрос:** Какие в Европе происходили антисемитские погромы после войны? Какие были меры по их предотвращению?

Бегущие от нацистского геноцида.

Бегущие от нацистского геноцида.

13. **Вопрос:** Почему в 1948 г. в Берлине возникло противостояние между СССР и США?

14. **Вопрос:** Какими мерами власти в США и Франции пытались предотвратить войну в Европе после победы над нацистами? В какой стране еврейская диаспора была наиболее многочисленной? Почему?

15. **Вопрос:** Какие в Европе происходили антисемитские погромы после войны? Какие были меры по их предотвращению?

16. **Вопрос:** Какими мерами власти в США и Франции пытались предотвратить войну в Европе после победы над нацистами? В какой стране еврейская диаспора была наиболее многочисленной? Почему?

17. **Вопрос:** Какие в Европе происходили антисемитские погромы после войны? Какие были меры по их предотвращению?

18. **Вопрос:** Какие в Европе происходили антисемитские погромы после войны? Какие были меры по их предотвращению?

19. **Вопрос:** Какие в Европе происходили антисемитские погромы после войны? Какие были меры по их предотвращению?

14. Deska: Andreas Siffner † 1666. Dole emblem řeznický, na něm kříž.
15. Deska: 1·37 m × 0·98 m: LETHA PANIE 1683 KRISTOPH TOMYK . . .
- 16.—19. Desky pískovcové rodiny Soběslavské z r. 1640 . . .
20. Martin Vtipný, deska s nápisem; dole cechovní emblem s křížem.
21. Deska s nápisem: Letha P. 1666 . . . Marz | law Bawlik někdy Šaufed me | sta Klatow . . .
22. Náhrobek pískovcový s hebrejskými citáty. Iohanna . . M. GEORG gi Kezelii . . † 1610.
23. Mramorový náhrobek: rytíř v plné zbroji, v koutech erby, u nohou pířba; nohy po kolena uškrabány. Opis: 15(84, Václav Hrzaň z Harasova).
24. Deska v kapličce, natřená rudě z 1660: Johann Sterkh. Cechovní erb.
25. Mramor 1·84 m × 0·93 m. Šlechtična v rouše pohřebním, pod hlavou poduška, v rozích erby. Opis: Drožena P . . . Dorola (z Ocelovic, manželka V. Hrzaně).
26. Do pískovcové desky vrytý obšírný nápis: Jan Thomášow † 1631 Emblem zahradnický.
27. Deska s nápisem: Mitulaß Belohaube † 1643. Dole tři dítky s ručkama sepiatýma; erb řeznický.
28. Náhrobek pískovcový s nápisem z polovice latinským, z polovice českým: Dorothea . . manželka Kryš. Mimoňského (primatora a voliče Fridricha Falc.) † 1614.
29. Mramorový, do vnitř prohloubený, s erby v rozích, hrzaňovský. Na podložených listech na konci oválně stylisovaných panoše v kroji 16. věku. Písmo renaissanční. Z 1571.
30. Ve výklenku, z 1665: WACZLAW ADALBERT MLADSSI HYBLER. Ve spodu znak kožišnický, na něm Ukřižovaný.
31. Kámen z 1602: Dorota Rychtářka Mimoňského.
32. Syn P. Eschowce, kámen, z poč. 17. stol.
33. Na pískovcovém kameni velebná postava muže v pohřebním rouše, s bosýma nohama: jedna ruka spočívá na hlavě vnučky, druhá na kameni s jejím nekrologem. Jeho opis počíná se: . . tha 1571 w patek . . . Janeček kramář.
34. Pískovec: paní 17. věku, s opisem: Anno 1635 . . . Susanna deß Daniels Commerß . . . — Na opačné straně téhož kamene zachován nápis: LETHA MDXXII. — W STREDV PRZED SMRTEDLNAV NEDIE — LY VMRZELA GEST — VROZENA PANI KA — TERZINA HLOZKOWA — Z SMOGNA A TVTO POCHOWANA — GEST.
Téhož kamene bylo použito dvakráte: paní K. Hložková byla z Jednoty bratrské.
- 35.—37. Hned vedle kříž kamenný, jehož ramena jsou zakončená trojlístem; z l. 1788. Takové kříže jsou na hřbitově ještě z l. 1806 (HENDRYCH) a z l. 1825, nečitelný ve zdi, vys. 0·82 m.

Kříže železné s pruty a listy z kovu tepanými, čtyři; ostatní (šest) byly odneseny do musea.

Několik pěkných empírových náhrobků a tabulí z první polovice 19. stol.: J. Haslsteinera z r. 1805 (bývalého purkmistra), z mramoru; Fr. Div. rytíře Merkla z l. 1829; K. Dvořáka, mlynáře rožatovského 1834; deska G. Sommera v presbytáři (1818) s růžicemi v koutech; V. Hudetze z 1813 atd.

Stejný jest počet náhrobků moderně-gotických z téže doby: V. K. Nováka z Prahy z 1811, Fr. rytíře Neuberka z l. 1836 a j.

BÝVALÝ KOSTEL SV. VÍTA NA PODOLCI, první a nejstarší farní kostel boleslavský, se hřbitovem, na nějž se pochovávalo ještě v 17. století. Listinně připomíná se poprvé l. 1255, kteréhož roku Hostilka, vdova po Markvartovi z Března, při něm založila špitál, v němž l. 1374 bylo 7—8 chudých opatřeno. Oděvzdán byl kněžím řádu svatojanského, z nichž leta už jmenovaného 1255 jmenuje se komendator Pavel. Klášter ve válkách husitských zanikl, ale jeho stavení zůstalo jako i kostel; až l. 1631 po bitvě u Nymburka císařští jej vypálili a zničili. Nuzně se z ruínů zdvihal, l. 1730 měl už zase věž, na které visely dva zvony. Císař Josef II. jej zrušil: l. 1791 koupil jej i se hřbitovem Ant. Bečvárovský za 560 zl. Část hřbitova postoupil na rozšíření silnice, ostatek prodal Janě hraběnce Mirbachové na Kosmonosích za 360 zl. rejn., která jej odevzdala ku potřebám hospodářským: nyní jest z něho panská sýpka a hospoda. Oltáře, obrazy, které byly náboženskému fondu vyhrazeny, zatím opatrovati měl prodávající Bečvárovský.

Kostelní podoba změněna jest úplně: na západní straně shledávají se zřetelně rozměry bývalé věže z pískovcového lámaného kamene, malta jest spečená. Okna barokní, jinak ani zbytků z architektonických detailů. Hospodářská stavení s touto budovou dvůr uzavírající, jsou klenuta valeně a plackami na pilířích. Zbudována byla l. 1823; zvláštní privilegium dáno, aby slula »Fridrichshof«. (Archiv Zem. mus.)

Z bývalých náhrobků zachovaly se dosud dvě desky pískovcové, čtyřstranné, zasazené do jižní stěny kostela. První z nich nese nápis na okraji:

Letha Panie 1629 dne 18. Augustij Symeon — Sstercz od lidij neważnych Skonczenj ziwota swego wzal — a w tomto misie telo ge—ho pochowano gest.
Leta Pane 1631 dne 22. Au—gusti Slowutny P. Girzi Sstercz Mandlitz Mestienin tohoto Me (Uvnitř:) sta Boleslawa Mladého Ziwot w
panu swug dokonat mage Leth wětu

swego 85. Gehožto Tělo zde w tomto
misie pochowano gest Leta 1668
dne 30. Martij Dokonala Ziwot w
Panu swug P. Lidmila Teinniczka
Leta 1671 dne 8. Junij Dokonala Zi

wot wpanu Pani Lidmila Esterco
wa leta 1674 dne 1. Octob. Slowu
tny Muz Pan Kryštof Estercz pla
ten Mandlirz a Barwirz dokonat
ziwot swuig wpanu oczekawagicze
wslyckni spoleczne tuto blahosla
wencho a wejeleho Wzkrjiseni.

ITA PHS	W nebi my ctili plesejte pokogne o Pporzi Wpote		tet jle ten Rag weml 611 nmi pratele nati	NICO
DE				MVS
VO				VET
VALE				TE

Druhý pískovcový náhrobek, čtyřhranná deska, veliká 1.85 m × 1.30 m, má na okrajích tento opis:

Nžet Pan Geziš † Nylodemowi Tat Buh milowal Swet | že Syna
iweho gednorozeneho dal, aby každy kdož wěrži w něho nezahynul ale aby
měl | (dolejší řádek vytřen) ... weczneho racziž popržiti Kryste Geziši wšedněm
mrtwym žde odpocžiwagicim.

Uvnitř na desce:

IESV CH	EPITAFIVM HONORI FAMI	RISTE
CRVCIFIXE	LIAE BRODIANÆ ERECTVM	MISERERE

CHRISTOPHOR, jacet hic Coniux simul ipsius ANNA
Quattuor e Natis corpora tecta jacent | SANCTA MA
PAVLI FELICIS comitatur ELISABETH illos | RIA ORA
Aetatis tenerae virgo sororque pia | PRO EIS
Hoc etiam defossa loco sunt ossa IOANNIS | IHS
Esset cum juvenis mortuus ASTRTA petit
GEORGIVS at Diuo sua sacrat funera GALLO
Membra solo sequens tamquida SIDVS adit
Vicistis! mors vobis non dominabitur ultra
GLORIA VICTORI VITA SALVSque manet
Sit vobis aeterna QVIES LVX sitque perennis
Inque sua detur carne videre DEVM
Quis celerum est domitor, vobis esto ille benign&
IVDEX surgetis quando vocante tuba
FILIVS Id NICODEM ego FRATERO, que superstes
Sanquine de vestro sortis amore precor
Tu tamen haec quicumque vides monumenta VIATOR
OMNIBVS HIS REQVIEM MENTE PRECARE PIA
ET LEOPOLDVS IMPERATOR REX
NOSTER LONGÆ ANNO QVO VOS REGNETE ANNO
SaeVa GeorgII Mors speCiosos CLaVstro.

CeLLos SoboLes Patri trIstefeCere VaLe
 & Mgr° Nicod° Franc° Brod A° 1629, 27. Maij hoc
 in Suburbio nato nunc Cive Neo Bolesla& nec
 non Iuris cons& ibidem dicatum sacratumque 1. Cal.
 9bris Indictione 9.

ZÁMEK vystavěn byl od Boleslava II. na skalné ostrožně, při ústí Klenice do Jizery. Boleslav zarazil si na místě tomto pevné sídlo, těžiště mocí knížecí na českém severu, není proto pochybnosti, že zámek byl náležitě opevněn. Spravovali jej purkrabové, kteří od l. 1177 jsou známí jménem: většinou příslušníci rodu Markvartického, velice v těchto končinách rozvětveného, kteří z dočasných stali se dědičnými pány tohoto hradu. L. 1468 vymřeli; noví páni Tovačovští z Cimburka, panský rod moravský, aby si v Čechách zarazil (nové) pevné sídlo, hrad Boleslav znova vystavěli v hlavních rysech, jak se dosud zachoval. Rozvrh stavební prostory, spodní zdi i s dveřemi, věže . . . pocházejí z té doby. Od l. 1502 držela jej vdova Johanka z Krajku, od l. 1513—88 Krajířové z Krajku, jejichž doba jest nejslavnější a událostmi nejbohatší periodou tohoto zámku. Jiří z Lobkovic a strýc jeho Joachim Hasištejnský z Lobkovic každý jen krátkou dobu se v Boleslavi zdrželi; za nich 1595 vykoupilo se město Ml. Boleslav z poddanosti a od vdovy Evy koupilo i zámek za 2000 k. gr. m. (s některými domy za 3000) l. 1614, Eva si tu však vymínila byt do konce života svého. Než l. 1624 koupil panství Boleslavské Gottf. Hendrych hr. Pappenheim i s tímto zámkem a trvale se usadil na Kosmonosích. Za války 30leté byl hrad častěji osazen lidem válečným, ano l. 1648 z rozkazu komandujícího generála v Čechách Coloreda pobořen, hlavně od Boleslavských samých. Po dlouhých sporech a žádostech byly od komory král. l. 1678 ony 3000 kop vyplaceny kosmonoskému hraběti Černínovi a zámek městu Boleslavi odevzdán. V polozřícenině měl Pricquey svou zvonárnu; obyčejně užívali hradu Boleslavští k ubytování vojska, až od císaře Josefa II. k tomu účelu koupen a upraven v té podobě, v jaké se dosud spatřuje. (Obr. 212.)

Kronikář M. Jířík Kezelius líčí jej (kolem 1640) takto: „Zámek ten vzácný, někdy hradem nazvaný, v němž stavení starodávné, (!) přepevná zeď místem tří, čtyř i pěti loket ztlouští; při němž věže dvě dosti vysoké, pokoje a mazhauzy rozkošní byli, kromě že vody studničné nemá, která z města do něho se vésti musí; měl příkop od rynku hluboký, brány dvě pevné, jsa z jiných stran na vrchu ležící nepřístupný.“

Slova jeho mají platnost podnes. Na vnější jeho podobě, jak viděti jej na Willenbergově kresbě (obr. 142.), jen málo se změnilo.

Zámek jest budova kamenná, trojpatrová, s vysokými na vnější straně na skalách podezdívkami, v nichž rozsáhlé sklepy; vchod do nich obložen pískovcovým ostěním profilovaným, původním. Obě věže jsou o dvě patra vyšší. Stěny jsou hladké, šedě omítnuté, s okny združenými, bez ostění, bíle kolem natřené.

...and the

THE

... ..

... ..

3. Erb.

Urojený a Stálecyný Rittirý Pan Jan Frantisek z Goltze Pan
na Massowie etc: Cz: a Kral: Mti Radda, Kral: Mistodryczý Saud
cze zemsky a Podkomorý m Kral Cieským. 1737.

4. Erb.

Urojený a Stálecyný Rittirý Pan Maczlaw Casimir Detoliczky
z Eisenberku I: Cz: Kral: Mil: Radda Kral: Mistodryczý Saud
zemsky a Kral: Podkomorý m Kralowstwi Cieskem 1739.

5. Erb (rytířské rodiny Vančurů z Rehnic).

*Josephus Joah: Wandzura Eques de Rzechnitz Sũe Srae Cae R.
Mayest: Consiliarius Regius Locumtenens Judicij Provincialis Majoris
aßessor Regni Sub Cammerarius J Supremus dapifer Status Equestris
in Regno Bohemiae.*

6. Erb.

IOANNES PHYLLIPPUS L : B : DE BIESCHIN DOMINUS IN STRAZO VITZ
ET PARTE MIRATITZ SUAE SACRAE C. R. APOST. M. CONSILIARIUS
INCLYTI C R : GUBERNŸ ET MAJORIS IUDICŸ PROVINCIALIS ASSE-
SSOR, REGIARUM CIVITATUM IN REGNO BOEMIAE SUBCAMERARIUS
IN CAUSIS PUPPISSARIBUS . . ACTUALIS REFERENDARIUS, FIDEI-
COMMISSORUM IN MATERIA CENSUS DE HAEREDITATIBUS SUPREMI
DIRECTORII ECONOMICI. . ASSESSOR, RESOL: IN SUBCAM : ANNO 1763.

7. Erb.

IOANNES MARCELUS EQVES DE HENNET SUÆ
SACRAE CAESARIAE REGIAE APOSTOLICAE MAJESTATIS
CONSILIARIUS INCLITI RECŸ GVBERNŸ ET JUDICŸ
PROVINCIALIS MAJORIS ASSESSOR NEC NON REGNI
BOHEMIAE SUB-CAMERARIUS 1780.

8. Erb.

*Josef Ritter v. Goldamer k. k. Landes Unter-Kämmerer und k. k.
Gubernialrath geb. 1. Nov. 1749, wurde im Mo Sept 1814 kk Landes-
Unterkämmerer und † 1818.*

9. Erb.

*Herr Joseph Freyherr von Kutschera
k. k. Gubernial-Rath und Kreishauptmann des saa-
zer Kreises, wurde laut h. Gubernial-Intimat
d. 18. April 1820 k. k. Landesunterkämmerer.*

THE BELL

THE BELL WAS BUILT

IN A HURRY, AND WAS NOT
BUILT TO LAST. IT WAS
BUILT TO LAST, AND WAS NOT
BUILT TO LAST.

THE BELL WAS BUILT IN A HURRY, AND WAS NOT BUILT TO LAST. IT WAS BUILT TO LAST, AND WAS NOT BUILT TO LAST. IT WAS BUILT TO LAST, AND WAS NOT BUILT TO LAST. IT WAS BUILT TO LAST, AND WAS NOT BUILT TO LAST.

THE BELL WAS BUILT IN A HURRY, AND WAS NOT BUILT TO LAST. IT WAS BUILT TO LAST, AND WAS NOT BUILT TO LAST. IT WAS BUILT TO LAST, AND WAS NOT BUILT TO LAST. IT WAS BUILT TO LAST, AND WAS NOT BUILT TO LAST.

THE BELL WAS BUILT IN A HURRY

THE BELL WAS BUILT IN A HURRY, AND WAS NOT BUILT TO LAST. IT WAS BUILT TO LAST, AND WAS NOT BUILT TO LAST. IT WAS BUILT TO LAST, AND WAS NOT BUILT TO LAST. IT WAS BUILT TO LAST, AND WAS NOT BUILT TO LAST. IT WAS BUILT TO LAST, AND WAS NOT BUILT TO LAST.

THESE ARE THE RESULTS OF THE WORK OF THE COMMITTEE OF THE
 HOUSE OF COMMONS ON THE SUBJECT OF THE
 THE HOUSE OF COMMONS, LONDON, 1850.

THE HOUSE OF COMMONS, LONDON.

THE HOUSE OF COMMONS, LONDON, 1850.

THE HOUSE OF COMMONS

THE HOUSE OF COMMONS, LONDON, 1850.

THE HOUSE OF COMMONS

THE HOUSE OF COMMONS, LONDON, 1850.

18. věku; k nim v oblacích Madonna se sklání. Pod obrazem v rámci z akanthových rozvilin nápis s chronogramem (dvakrát 1786):

LVSTRIS VICENIS PICARDO	EXVLE PICARDO TENET
SACRA	HAS CA
FAVENSQVE	LASANTIVS AEDES
SCRIBITVR HOC SEDES ATQVE	GRATIOR VSQVE PIIS CANET
PALAESTR A LOCO	APOLLO SCHOLIS

Před tímto průčelím stojí pískovcová socha sv. Anny, jež učí z knihy Pannu Marii, práce slušná. Nad podstavci trojbokém s pěknou římsou, uprostřed obloukem prohnutou, nápis:

EX VOTO
A (hierogram Maria, Anna)
MDCCXLIII.

Po straně stávala brána ze 16. století, l. 1901 sbořená, obloukem překlenutá. Archivolta mělce profilovaná, nástavec barokní s ananasem ve vrcholu; po jeho stranách v polích štukové ornamenty rozvilinové.

Na Novém městě BUDOVA BERNÍHO ÚŘADU, č. 16./II. z počátku 18. st. (1722). Průčelí do náměstí obrácené s dvoupatrovým risalitem, barokové úpravy. Mansardská střecha. Na nárožích pískovcové putti. (Obr. 226.)

VOJENSKÁ NEMOCNICE z r. 1818. Střízlivá budova obdélná se dvěma příčnými křídly; okna bez ozdoby. Klenby křížové a valené. V zahradě barokní pavillon. Na průčelní straně budovy nápis:

AVSPICE FRANCISCO I. | VALETVDINI |
PATRIAE PROPVGNATORVM REFICIEN
DAE | BOHEMIAE ORDINES
MDCCCVIII.

STARÝ ŠPITÁL KATEŘINY MILITKÉ, nyní městský sirotčinec, za šrankem březenským, býval spojen s hospodářskými staveními a zahradou. L. 1761 při velikém požáru městském lehl popelem a vystavěn v nynější podobě. Jest to budova patrová, kamenná, s pískovcovým sousoším, významu případného, v čele na hmotné attice.

Špitál českobratrský stával při velkém sboru, špitál vojenský v domě č. 100.-II., jež dlouho označoval veliký orel; mimo to byly zde špitál židovský a starodávný špitál svatovítský při klášteře johannitském.

PRAŽSKÁ BRÁNA. Z bývalé brány pražské, svatovítské, zachovaly se zbytky, nově upravené leta 1827. Po stranách ulice stojí hranoly zdíva, na nichž leží lvi s korunou, žezlem a jablkem, typu renaissančního, kopie starších. I domek č. 5. patřil ku pražské bráně. (Srovnej obr. 145.)

SOUKROMÉ DOMY. Podloubí bývala na Starém náměstí při všech domích: užívalo se jich nejen k chůzi, ale i k obchodním a živnosten-

During the last several weeks, the following are among the most important events in the life of the country. From one day to the next, the following are among the most important events in the life of the country.

THE MAN WHO WAS THE FIRST TO BE HUNG BY THE GERMANS IN THE BARRACKS OF THE BUCHENWALD CONCENTRATION CAMP.

THE MAN WHO WAS THE FIRST TO BE HUNG BY THE GERMANS IN THE BARRACKS OF THE BUCHENWALD CONCENTRATION CAMP.

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes the need for transparency and accountability in financial reporting.

2. The second part of the document outlines the procedures for conducting regular audits and reviews. It details the steps involved in identifying potential risks and ensuring compliance with relevant regulations.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
125 WEST 47TH STREET
NEW YORK, N.Y. 10036

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

125 WEST 47TH STREET

NEW YORK, N.Y. 10036

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ŽIDOVSKÝ HŘBITOV rozprostírá se nad strání, kterou se pláň, řečená „Na dubcích“, sklání k potoku Klenici a k předměstí Podolci proti městu a zvláště naproti bývalému zámku, při nejživější silnici — pražské.

Nejstarší náhrobek na hřbitově židovském jest z l. 1604. Mnoho hrobových kamenů už jest bez letopočtu a vůbec bez nápisu. Náhrobky tyto, ze 17.—19. stol., jsou dílem pískovcové, dílem mramorové, forem barokních, s reminiscencemi na rokokovou a empírovou ornamentiku. (Obr. 248.) Z nejstarších a nejpečnějších jest kamen Baševiho z l. 1635. Po stranách hebrejského nápisu bossážované pilastry nesou nástavec, v jehož středu jest jeho šlechtický znak. Mramor jest červený. (Obr. 249.)

SOCHY, KŘÍŽE A POMNÍKY.

SOCHA Panny Marie uprostřed starého náměstí byla postavena, když l. 1680 zhoubný mor u nás řádil, od zbožných měšťanů boleslavských. Na třech pískovcových stupních spočívá mohutný stylobat čtyřhranný s menšími hranolky na hranách; na tomto stojí druhý, užší stylobat a na něm sloup na dvojlaločném podstavci spočívající, oblý, s korintskou hlavicí. Socha Madonny jest pozlacena a hvězdovou gloriolou obestřena. Na hořejším stylobatu jest nápis:

HonorI
DIVæ sIne Labe GenItRICI
VIRgINI atqVe
SanCtIs tVteLarIbVs sVIs
QVos Anno præterItO
SæVlente graVIter peste
SIngVLarI pletate CoLVerVnt
gratI CIVes
pIlgVe InCoLæ
Reglæ CIVItatIs
IVnlorIs BoLesLaI
propallIs eXpensIs
flerI reCerVnt.
1681

Na protější, polední straně, když l. 1819 socha byla opravena, přidán tento nápis:

MARYI PANNĚ
OBRANKYNI NASSI
KE CTI
NÁBOŽNÍ PŘEDKOWÉ
POSTAWILI

A
 VZNALI POTOMKOWÉ
 TÉŽ
 WIERNI PRÍWTĚLENÍ
 BOLESŁAWSSTÍ
 ZA ZKVSSENAV OBRANV
 PŘIOZDOBILI.
 1819.

Učený měšťan boleslavský Ant. Kles přičinil tento nápis, který nyní už schází.

RENOVAT PRÆCLARA
 CIVIVM ARDENS PLEBIS
 PIETAS
 MDCCXIX.

SOCHA sv. Jana Nep. u silnice jičínské, na počátku »Celny«, 4·87 m vysoká. Na prostranném plinthu stojí podstavec hranolový s římsovanou deskou a nástavkem. Socha jest pozlacená, s obvyklými pěti hvězdami, v rukou s křížkem a ratolestí. Na podstavci se čte nápis:

EX VOTO
 DEDICATA S: S:
 IOANNI NEPO
 MVCENO
 SVMMO PROTEC
 TORI FAMÆ ET
 NOMINIS
 A: L: B: L:
 ANNO 1714
 8 OCTOBRIS.

Na straně opačné jest poznamenáno, že byla sem z Kosmonoské silnice, když se zakládala nynější ulice Blahoslavova, přenesena a nákladem obce Ml. Boleslavi restaurována l. 1900.

Za kasárnami v bývalém Štičím dole SOCHA Panny Marie: na attické patce kulatý sloup hladký s římsovou hlavicí 4 m vysokou; socha (0·50 m) Panny Marie svatohorské velmi slušná. Na podstavci nápis (obnovený):

Anno 1716
 dne 17. Dubna
 tento obraz k
 pocte blahoslawene
 panny Marie

sw. Horšké poštawen
Nakladem
Jana H. Steiskala
a Terezie
manželky geho.

U vojenské bývalé střelnice stojí pod skalou na vysokém pískovcovém podstavci kamenný KŘÍŽEK, 2·30 m vys., o němž se všeobecně myslí že stojí na místě, kde se popravovalo. Než popraviště, šibenice, stávala o málo dále na západ, kde nyní jest vojenská prachárna; ostatně mínění toto vyvrací do kámen vyrytý nápis:

LETHA PANIE 1697	PAN A WODSVD WE
Dne 14. AVGVSTIJ	WSY PLAZYCH V
WACZLAW SYN	SWATEHO SSIMONA
PAWLA ŠRAGRA	GVDY GEST POCHO
MAGE WIEKV SW	WAN OCZEKAWAGE
EHO 10 LETH WT	BLAHOSŁAWENEHO
OMTO MIESTIE AŽ DO	WSKRZISSENI
SMRTI GEST ZASY	

Na Podolci, kde se nyní v Betlemě říká, stojí SLOUP; na dvou stupních spočívá ořimsovaný stylobat; na tomto sloup kulatý toskánský s moderním železným křížem. Z předu na stylobatu lze čísti:

IOSEPVs ET THE
RESIA PFALTZ
CONJVGES
DEI GRATIA
ME
EX VOTO
EXTRVXERVNT (=1709)
DIE 20. Ap.

SOCHA pískovcová umučení Páně u plynárny. Na podstavci hranolovém stylobat s podvalem, dole válcovým. Nad ním trojnásobná deska. Kristus v rouše volném, sukni, přepásaný provazem, korunovaný, nese kříž. V zadu poznamenáno: Postaven od Manželů J. Dál. r. 1800; obnoven r. 1894 od Baráčníků Podoleckých. Nevkusně natřen barvou.

SOCHA sv. Jana Nepomuckého i s podstavcem z pískovce, proti Kocandě, kterou byl majitel této výsadní hospody Riedl svým, nákladem postavil. Socha 2 m vysoká, podstavec 2 m. Světec, almužník, v levici drží mušli (nádobku), pravici udílí peníz starci žebrákovi. Nápisy na všech třech kartuších zabíleny, pod vápnem proniká přední nápis:

Obnoveno nákladem — Mar. Jana Mayera — roku 1882.

Nemyslovice.

Vaněk 93; Sedláček X. 388; Schaller 148.

Obecně nazývají ves též Nemeslovice (jako místo myje — meje); ves se dvorem poplužním, při němž stávala TVRZ, kteráž zašla jako i KAPLIČKA v ní, ve kteréž ještě leta 1681 byl oddán Fr. Bukovský z Ml. Boleslavě. Nemyslovice připomínají se poprvé l. 1292, kdy byly vyplaceny ze zástavy kláštera Hradištského. V 16. stol. byly zbožím Vlků z Kvítkova. L. 1628 Nemyslovice, dvůr, tvrz a ves, koupil Jindřich Volf Berka z Dubé; l. 1718 Václav Alb. z Vrbna a Bruntalu, l. 1720 Jan Joach. hr. Pache, jenž připojil je k Beznu.

Ve vsi mnoho DOMŮ s dřevěnými pavlačemi, na dřevěných sloupech, jež na sloupech řezbami článkovaných nesou střechu.

Na návsi na novější hasičské kůlně visí ZVONEK (•zvůnek•), přenesený sem l. 1876 z blízkého stromu, na němž visel ve větvoví. Pochází z počátku 19. století. Ozdoben jest nahoře dekorem páskovým, na plášti reliefem sv. Vojtěcha. Výšky má 0·22 m, průměru 0·27 m.

Za vsí mezi čtyřmi lipami stojí kaplička, kamenná, čtyřhranná, s výklenkem, v němž jest obraz Madonny; kryta jest římsou složitou, nad ní štítek trojúhelníkový, římsový. Podobná kaplička stojí u cesty k Beznu. Po stranách ploché pilastry; pod římsou kapky. Ve výklenku obraz P. Marie Lourdské, novější. Obě kaple z 18. stol.

Nepřevázka.

Vesnice pod památným Chlumem, vrchem a zámek stejnojmenné rodiny šlechtické. Dvůr poplužní.

Na návsi ZVONEK mající průměru 0·30 m, výšky 0·24 m. Kolem horního kraje akanthové listí vzhůru obrácené a mezi ním andělkové. Pod tím na plášti sv. Florián s andělkem, jemuž dává hasiti hořící stavení; na protější straně sv. Petr a Pavel. Pod obrazem těchto apoštolů: .I. Q :K: 1779. (*Johann Georg Kühner.*)

Neuberk.

L. 1738 Jan Ign. z Neuberka koupil od panství Kosmonoského dva dvory: Čejtice a Újezdec a vystavěl si zámeček pod zříceninami Rácova u Jizery, po něm Neuberk nazvaný.

ZÁMEK tento má dvě křídla, tvořící pravý úhel: kratší jde ku skále pod Rácovem, na delší připojují se pivovar a stavení úřednická. Společně uzavírají podélný dvůr, do něhož vchází se branou, sklenutou polokruhem, svrchu s prohnutou římsou a soškou pískovcovou sv. Jana Nepomuckého.

Průčelí zámku obráceno jest k východu do parku; v přízemí má dva vchody po stranách (pravý lichý), uprostřed v risalitu tři čtvercová okna; v prvním patře v risalitu tři okna podélná, pravoúhlá, dvě po stranách — nad středem plastický erb. Ve druhém patře opět okna tři v risalitu, dvě ve vikýřích střechy. Nad risalitem štítek trojúhelníkový s hodinami a sochou sv. Floriána. Střecha mansardová s četnými vikýři. (Na ní vížka plechová.) Stěny hladké s lisenami.

Uvnitř: Chodby a schody sklenuty valeně a plackami; v přízemí i patrech ploché stropy se štukovými rámy. V jednom freska: v krajině skalnaté skála rocaillová, pod ní Dionys a Bakchantka, vedle andělé, kolem víno, konvice. Druhá freska: bohyně květů na oblaci s jakousi ženou, svrchu andělé. Obrazy předkův od 18. stol. počínaje, na plátně, v nových rámech. Rokokové a empírové drobnosti: skříňe, hodiny, rytiny.

Domácí kaple krytá plackou, s výklenkem z umělého mramoru, nad oltářem. Obrazy z první polovice 18. stol.: sv. Petr, sv. Pavel.

Na dvoře studeň osmiboká, s nikou, v níž mušlovitá nádržka.

Za zámkem park v anglickém slohu.

Niměřice.

Sedláček X., 390; Vaněk 120; Sommer II., 146.

Pruškové z Niměřic připomínají se (Adam a Petr z N.) v letech 1354—1364; drželi tu dva dvory poplužní. Z potomních pánů na Niměřicích nejdéle se tu drželi Bzenští z Prorubí od l. 1551 do 18. stol. Nyní jsou majetkem knížete Thurn-Taxis, sídlem na Loučeni.

Bývalá TVRZ zašla úplně. Na jejím místě stojí nynější ZÁMEK, vystavěný l. 1832. KAPLE zbudována byla l. 1864 ve slohu románském. Ozdobou její jest socha Madonny, z karrarského mramoru od sochaře *Levého* v Římě zhotovená a malby malíře *Königa*.

Nová Telib.

Sedláček X., 43.

Na výšině chlumské država desková, při níž TVRZ, na níž l. 1407. připomíná se Jan Kabát z T. — KAPLE se sochou sv. Václava, která sem ze štítu březenského kostela byla přenesena. (Poč. 18. století.) (Viz str. 22.)

Na vysokém trámě visí zvonn pod stříškou šindelovou. Průměr jeho činí 0·35 m, výška 0·25 m. Kolem hořejšího okraje ovinut pásek květinový, pod ním na plášti relief Panny Marie; 2. písmena F : l : K : ; 3. nápis: MERTZL; 4. relief: Pán Ježíš v hrobě; 5. IOHAN; 6. letopočet: 1814.

Nové Benátky.

Schaller 91; Sommer, 1834; Libri confirm. I., 42; Libri erect. VIII., 52; Tadra, Soudní akta konsistoře praž. I., 89—VII., 7; Město Nové Benátky n. J. sepsal L. Š., v Praze 1865; Aug. Sedláček X., 236; Památky VIII., 180, XI., 330; Kudrnáčův Adresář 82. Čechy XII., 462.

Benátky vznikly dole při řece Jizeře: nynější Staré Benátky a Podolec; Jan z Dražic kolem l. 1340 na výšině, jež slula Hůra, zřídil osadu nynější, Nové Benátky, na místě bezpečnějším, kteréž obehnovalo se zdí. Do zdí městských vedly dvě brány, od jihu a od severu a branka se strany západní. Z těchto hradeb zachovaly se jen nepatrné zbytky na severu.

L. 1349 týž Jan z Dražic založil tu klášter Cyriaků a při něm kostel Panny Marie. Nové Benátky příslušely pod vládu pánů z Dražic až do poč. 16. věku: až do časů purkrabí z Donína, kteří l. 1512 Dražice koupili a l. 1526 v N. Benátkách vystavěli zámek a jej svým stálým sídlem učinili. L. 1599 koupí přešly N. B. v držení koruny: v tu dobu žil zde astronom Tycho de Brahe L. 1647 od císaře Ferdinanda III. ujal je Jan z Werthu, známý válečník († 1652); jeho druhá manželka a vdova Marie Zuzana vdala se opět a opět: čtvrtým manželem jejím. a pánem na Benátkách stal se l. 1688 Arnošt Bohumír hr. Schützen. L. 1720 dědictvím přešly N. B. na Ign. Zik. z Klenového a Janovic; l. 1769 v dražbě koupil je arcibiskup pražský Ant. Příchovský z Příchovic a celý vikariát tento připojil k diocesi pražské. Po l. 1816 sňatkem a koupí ujal se Benátek Leopold hr. Thun z Hohenšteinu; l. 1886 koupila je banka pro rakouské země, l. 1904 koupil je hrabě Kinský. — Nové Benátky utrpěly za války třicetileté dvojím vpádem saským a stálými pochody vojska císařského a švédského; neméně zhoubnými požáry a morem l. 1680.

ZÁMEK Nové Benátky vystavěl Bedřich purkrabí z Donína do l. 1526 na zříceninách někdejšího kláštera při kostele Panny Marie ve slohu vlašském, renaissančním. Bylo to nynější křídlo západní, na pěmž pod omítkou oklepáním dosud se nalézti mohou arkády zazděné, do dvora obrácené, rustika diamantová a sgrafita na stěně do dvora, jež představují výjevy lovecké. Jan z Werthu přistavěl druhé křídlo, nynější čelní a některá hospodářská stavení, jež i s prostorem před zámkem a kostelem Panny Marie zdí obehnal. Hrabě ze Schützen koncem 17. století zámek přestavěl a rozšířil v nynější jeho podobě. (Obr. 251. a 252.)

Zámek jest budova do tří křídel, rozestavěných kolem dvora.

Křídlo západní, nejstarší, obdélné; stěny jeho jsou hladké, dole ochoz, nahoře loggie zazděná. Nyní na stěnách dole ploché pilastry a oblouky; v prvním patře nad okny římsy lomené pravoúhle, ve druhém patře římsy rovné. Dolejší místnosti jsou sklenuté bez žeber; na dveřích komory dvéře železné s přítuhou, na níž štítek kruhový s vytepaným a sekaným ornamentem s ptačími zobci a nosy; kruh oválný se zahnu-

Na chodbě druhého patra visí o b r a z y vynikajících osob, hlavně pánů benáteckých, na plátně malované, některé přemalované:

1. Paní z konce 16. nebo začátku 17. stol.
2. Dívka ze 17. stol. v černém šatě svrchním; spodní krajkový.
3. Pruský důstojník (Fridrich II.?).
4. Důstojník ze začátku 17. stol. (J. Werth?).
5. Dáma v nádherném šatě purpurovém (rokoko).
6. Arcibiskup Příchofský, z 18. stol.
7. Muž na židli s knihami v ruce (snad některý básník římský, 18. stol.).
8. Vojín z počátku 17. stol., se psem doggou.
9. Císařovna Marie Terezie.
10. Císař František Lothrinský.
11. Císař Josef II.
12. Císař Leopold I. v černém rouše.
13. Mladý muž v černém kroji, v širáku, bílé košili, vlasů červených, dlouhých a upravených; z konce 17. stol.
14. Pendant, ženská osoba, štíhlá, má na stole hodinky. Konec 17. stol.
15. a 16. Císař Rudolf II.
17. Císař Karel VI., v pozadí výjev lovecký.
18. Jakýsi pán při stole (v divadelní místnosti), z pol. 18. století.

Kamna barokní ve druhém poschodí s letopočtem 1761: čtyřboký spodek (na nohách spočívající) s reliefy ozdob mušlových, výše tvar hranolový s nikami, svrchu prohnutá čepice a vása. — Druhá v pokoji hned sousedícím s týmž letopočtem, s touž výpravou, jen s římsou uprostřed lomenou. Několik kamen rokokových.

B r á n a do zámku barokní: po stranách pilastry s bossáží, kládí prosté, římsa půlkruhově prohnutá. Nad branou klenák s čabrakovou ozdobou. Na nárožích vásy pískovcové. Na zadní straně hrány zaklenuta jest plastika dřevěná z 18. století: svatá rodina.

Hned proti bráně s o c h a k o j í c í P a n n y M a r i e na podstavci trojstranném, ofímsovaném a še soklem, jenž proražen jest hvězdovitými otvory. Na podstavci menším socha, kolem oblaky a hlavičky andělů, na nárožích nesou dva andílkové erby. Z l. 1714. Nápis:

Virgo Dei Mater notata hic respice Vota —
 Per te stella Marí, stirps haeC a peste Vrente
 praeservata stetit debita grata refert
 Comitum de Schützen
 Anno Domini 1714.

Na nádvoří zámeckém k a š n a pískovcová, barokně profilovaná. Za ní stěna s pilastry a štítkem trojstranným, nad ní socha Tritona.

Na hranolech p l o t u k o l e m p a r k u rozestaveny jsou pískovcové karikatury: paní, Turci, loupežníci, báby a j., jmenovitě po stranách brány: vinař a sadař. Mimo to jest v zahradě r o n d e l s okosenými hranami

THE
JOURNAL
OF
THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE

VOLUME 100
PART 1
2000

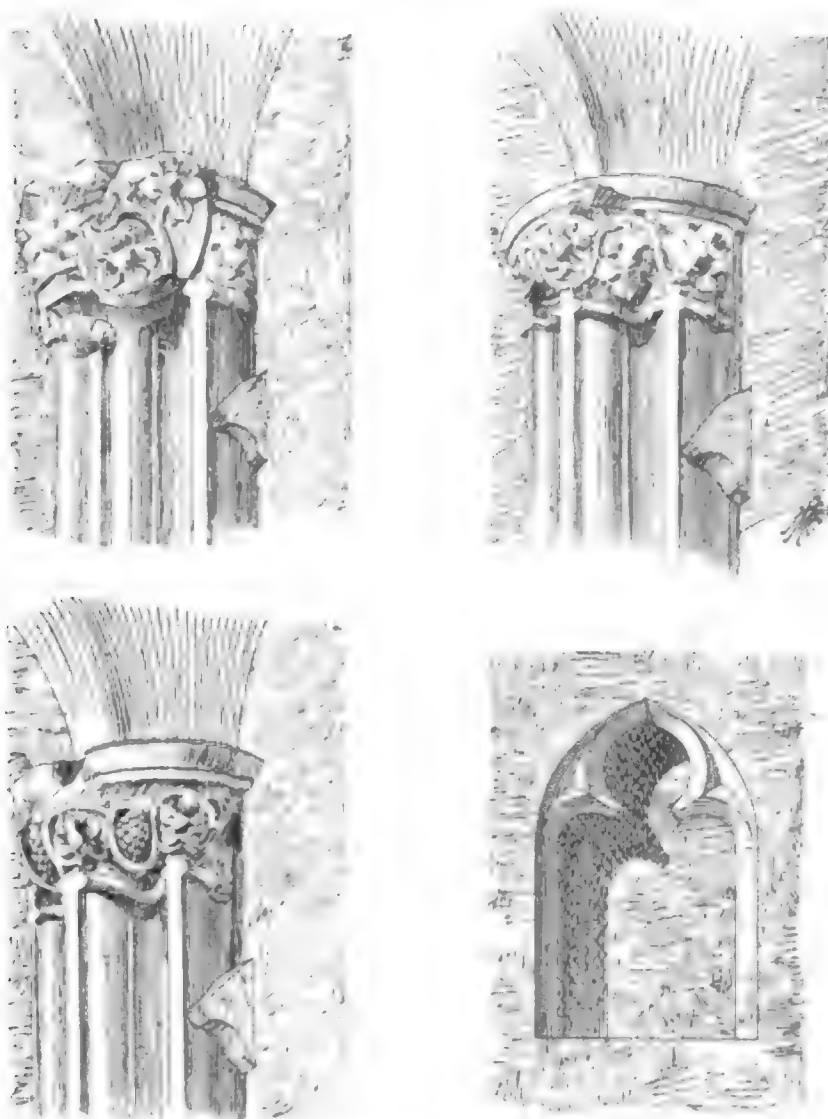
THE

THE

THE

Sanktuarium: Rám ven sešikmený, dovnitř profilovaný ploše, nahore ukončen špičatou lomenicí. V ploše nad výklenkem erb pánů z Dražic, šikmo položený. Svrchu nad lomenicí vine se věnec révových listů; 14. stol. Dvířka moderní. (Obr. 258.) Druhý výklenek na protější straně (při epištole) menší, s gotickými nosy, původní. (Obr. 257.)

Obr. 257. Nové Benátky. Kostel P. Marie v sámku. Hlavice klenebních přípor v kněžišti a schránka na oleje.

Lod' stejně široká jako presbytář, má na jedné straně jedno staré gotické a jedno pozdější barokní okno.

Klenba z konce 16. století, valená, s napodobenými žebry do ostré hrany a s lunettami přikrymi, ostrými. Závěr oddělen pásem plochým. Klenba spočívá v nynějším kněžišti na původních příporách žlábkovaných, v nynější lodi na přistavěných pilastrech ořímsovaných.

Na západě kruchta z počátku 18. stol., dělená; dva pilastry, v rozích polopilastry nesou římsu; nad ní balustráda s menšími pilastřičky a čabrakovou ozdobou. Nad balustrádou zazděný oblouk s oknem na panskou oratoř.

Přistavěná sakristie sklenuta křížově bez žeber, vchod pravoúhlý s pískovcovou chambranou; nad sakristií oratoř s plochým stropem, otevřená otvorem v bývalém okně; před ním na zděné konsoli vyložená balustráda.

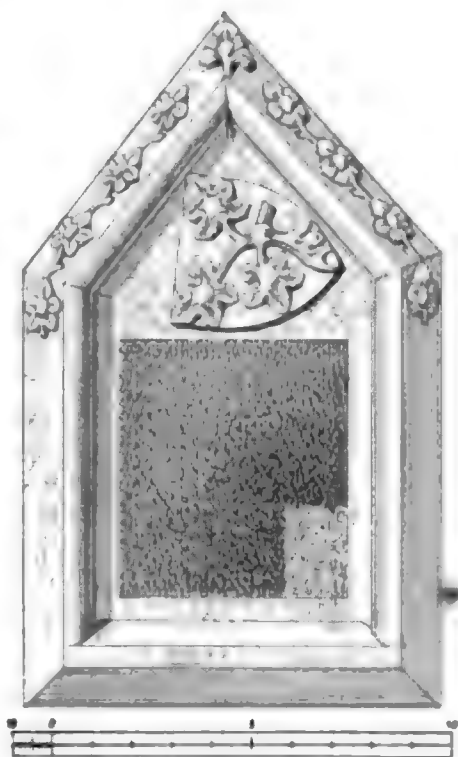
Zařízení. Původně bylo v kostele, v kapli sv. Kateřiny, která se při něm nacházela, a v sakristi sedm oltářů; nyní jest jich pět, jež vesměs od hr. z Klenového byly postaveny.

Oltář hlavní: Mensa rakvovitá se znakem; tabernakl oblý, po jeho stranách vystupují diagonální křídla predelly s pilastry barokní formy a úseky lomeného kládí a volut. Po stranách prosté východy za oltář a na nich sochy sv. Petra a Pavla a andílků; na stěně andělé s rohy hojnosti. Na úsecích kládí andělé větší a menší. Mezi nimi nad predellou obraz v pěkně komponovaném rámu z akanthů a mřížek. Obraz předvádí svatou rodinu, jest silně přemalován. Na mense řezané reliquiáře, na nohách volutových s filigranovou ozdobou. Na tabernaklu řezaný lambrekin, na predelle ovocné festony. Z první pol. 18. století. (Obr. 259.)

Na pravé straně oltář sv. Antonína s obrazem světce, an klaní se Ježíši, opravený, v pravo (v presbyt.); v rámu podobně jako na hlavním oltáři komponovaném. Dole zasklený tabernakl s lambrekinem, v něm perleťový kříž, po stranách na volutách andělé. Reliquiáře s anděly, s ozdobami dracounovými. Mensa rakvovitá. Z počátku 18. stol.

V levo oltář sv. Jana Nep., almužníka; stejný s předešlým. V tabernaklu socha jeptišky. Obraz sv. Jana, almužníka. Osoby skupeny příliš, bez ohledu na perspektivu. Z počátku 18. stol.

V pravo v lodi oltář barokního typu sloupového s točenými polosloupy a pilastry korintskými, kládím diagonálním, svrchu nástavec plochý. Stěna mezi pilastry stojí na predelle; po jejích stranách na volutových konsolách dvě sochy Pána Krista, spoutaného a bičovaného. Mensa upravena jako boží hrob. (Tělo Kristovo vyřezáváno dosti slušně až na hlavu.) Na predelle relief: sv. tři králové. Nad ní podstavec s reliefem zbodaných údů božských. Na podstavci stojí kříž a pod ním sv. Anna, na klíně držíc Matku Boží, k níž se sklání sv. Jan. Pozadí za křížem poseto sochami andílků a nasazenými řezbami v hautreliefu: Kristus klesá pod křížem, Kristus modlí se v zahradě Getsemanské a p. Ze začátku 18. století. Dva reliquiáře s ozdobou dracounovou s poprsím světců a s andílků. (Obr. 260.)

Obr. 258. Nové Benátky. Kostel P. Marie v sámku. Sanktuarium.

† TIENTO ZVON GMENEM WOGTIECH WLETV
1711 ZA PANOWANI WYSOCZE VROZ. P. P.
ARNOSSTA BOHV. HRABIETE —

☛ Z SSYCZEN A LEIPOLDS HEIMBA P: NA
BENATKACH CZITOLIBY DIWICZY A BEZ
NIE TITVL Z NAKLADV ZADVSSNIHO
WIZWIZEN

Pod nápisem vlys drobných květinových rozvilinek Pricquey-
ových, ověšený dole festonem. Na plášti relief Madonny a pod ní
zvonařský znak Pricqueyův (I: ♥ P:) pak relief Kalvarie, sv. Václava
a na čtvrté straně sv. Vojtěcha, na jehož podstavci čte se nápis:

W: P: P: FRANTISSKA FRANZMANA
FARARZE P: TOBIASSE MILLERA DVCHOD
NIHO

3. Vysoký 0.64 m, v průměru 0.86 m. Ucha pletená. Na
horním okraji mezi dvěma řádky větévka a pod nápisem festonky.
Na plášti na straně severní světice, s obou stran medaillony: na
opačné (jižní) straně hlava Kristova. Nápis:

ANNO DOMINI 1550
ISTA CAMPANA FVSA EST AD LAVDEM DEI OMNIPOTENTIS
ET BEATE MARIE VIRGINIS ET SANCTE KATERĪNE
PER ME MAGISTRVM STANI ||
SLAVM . .

V sanktusu: 1. Větší má výšky 0.30 m, prům. 0.396 m. Ucha
hladká, pod korunou v pásu nápis: IOHANN GEORG KÜHNER
GOSS MICH IN PRAG 1756. Pod nápisem opakuje se relief:
dva andělé korunuji oko boží. Na plášti reliefsy Madonny a sv.
Jana Nepomuckého.

2. Menší vys. 0.22 m, v prům. 0.26 m. Ucha i plášť hladké, pod
korunou nápis gotický (viz facsimile) s přeházenými písmenkami:

✠ uimnagdy u ucpqd uimnagdy

Varhany na oratoři, tahací, ze 17. stol., pětidílní, s řezbou
akanthovou.

Lavice pěkně řezané s akanthy na předku i na postra-
nicích; počtem 18. První pol. 18. století.

Zpovědnice třídlí, s akanthy na nástavci ajour řezaném,
z poč. 18. století.

Ve zdi pod kruchtou, do lodi obrácené, jsou čtyři náhrobky pískovcové. Po straně evangelia: 1. velký 1.85×0.90 m; na desce paní v rubáši a v čepci, s květinou v ruce; u nohou erb s dvěma ptačími hlavami; z nápisu lze přečísti jen: „paní Barbora matka . . . lowa . . . z benat . . . a na narztach (?).“ Je to dle L. Šnaidra náhrobek paní Barbory Nybšicové z Holtendorfu, manželky Petra Ježovského z Lub. Ze 16. stol. (Obr. 263.) 2. Rytíř v plné zbroji, s nasbíranými krajkami kolem krku, v pravé ruce štít, levou o meč opírá; u nohou přilba. Velik. 1.85×0.90 m. 16. stol. Po straně epištoly: 3. Panoše v plné zbroji, drží v pravé ruce štít, v němž je vyobrazen šíp, v druhé třímá meč, u nohou přilba; velikost 1.51×0.85 m. 4. Úplně otřelý; zachoval se jen erb a v něm i v klenotu: ryba. Velikost 1.40×1.05 m.

KOSTEL SV. MAŘÍ MAJDALENY, děkanský, na starém hřbitově, obehnaném zdí kamennou. Vystavěn od Jindřicha purkrabí z Donína kolem l. 1590. L. 1640 byl spustošen, okna vytlučena, bez kostelních potřeb, takže mše svatá četla se v něm jen na den sv. Maří Majdaleny. Opraven asi od Jana z Werthu, když zámecký kostel byl uzavřen zdí — tak stal se farním.

B u d o v a pozdní gotiky, krytá valbou, se sanktusem, silně zbarokisována. Stěny hladké, římsa nová.

P r ů č e l í na západní straně, barokní, z konce 17. stol. Po stranách dvojice pilastrů s římsovitými hlavicemi, jež nesou kládí s triglyfy, římsa prejzová; ve středu portál s římsovitým nástavcem, nad ním liché okno s chambranou kanellovanou, se štítkem barokně ohraničeným. Nad římsou štít s pilastry čabrakovitými, na nárožích pinie, trojstranný.

P r e s b y t á ř zakončen jest pěti stranami osmiúhelníka. Okna hrotitého oblouku podlouhlá, vyšpaletovaná, na ostění žlábkem profilovaná; ve čtvrtém jest oratoř, páté — v závěru — zazděno. Klenba valená, s lunetami, nesena pilastry, v rozích lomenými, s římsovitými patkami a takovými též hlavicemi. V levo vchod do sakristie pravoúhlý, s pískovcovými chambranami. Nad ním oratoř, otevřená obloukem segmentovým, lože zasklená, s balustrádou na volutových konsolách. Sakristie, přistavěná, ploše krytá, rovněž i oratoř nad ní má strop ploský. Oratoř s barokním štítkem na severní stranu, hladkých stěn.

O b l o u k triumfální polokruhový; dole sokl, v náběhu plochá římska.

L o d ě podélná, ploše krytá, se čtyřmi páry oken, takovými jako v presbytáři, jedno zazděno. Vchody na západě v průčelí a v jižní stěně, tento s kamennou chambranou; do severní zdi přistavěno šnekové schodiště. V západní části její kruchta na sloupech kamenných, toskánských, jež nesou trámy volutovými konsolami; poprsnice ve středu prohnutá, s plochou stuhovou dekorací pilastrů a říms.

H l a v n í o l t á ř: Mensa pískovcová, otesaná: rakev s reliefem: Ježíš, dobrý pastýř. Na predelle v předu tabernakl s pilastry a sloupky,

Varhany: skříň třídlá s akanthovou řezbou, se sochami andlůk troubících, vkomponovaných, a trojnásobnými římsami; dole konsoly. (Varhany tyto přeneseny sem z kostela sv. Mikuláše na Starém městě Pražském.)

Mříž dělicí presbytář, balustrová, dřevěná, uprostřed železná, nová.

Pontifikální křesla z pol. 18. stol., s řezbou akanthovou. Na menších stolicích znaky alianční a reliefs: Kain a Abel, Hagar a Ismael.

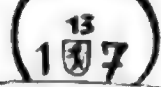
Kalich: noha a nodus jsou nové, kupa z pol. 18. stol.; na ní rozviliny akanthové.

Ciborium vys. 0·23 m, kupa šir. 0·13 m. Noha kruhová s vysoko tepanými rozvilinami akanthovými, s oválovými vsazenými medaillony a reliefs: sv. Josef, sv. Jan Nep., sv. Barbora a sv. Maří Magd. Nodus kuželovitý se srdčitými výpustky. Kupa nízká s pláštěm prolamovaným, s podobnými rozvilinami akanthovými.

Značky: , ve druhé lev. Svršek: koruna z akanthů na víčku plochém; ve středu kříž. (Na okraji nohy vytlačeno: »Dorothea: Scheinwagnerin Den 3. Julij: Anno: 1708.)

Kalich vys. 0·26 m, šir. 0·09 m. Noha zprohýbaná barokně, šestistranná s otupenými rohy; na ní vysoko tepán dekor mušlový kolem reliefů sv. Terezie, sv. Ignác, svatá se sluncem a plamenným mečem. Nodus vásovité, ověšený festony laurovými; kupa s pláštěm tepaným, barokně prohnutá, mušlový ornament kolem reliefů klasů, révy a růží. Kupa se silně prohnutým retem. Značka

spodek značky uříznut. Z polovice 18. stol.

 Křtitelnice cínová, gotická. Tři nohy zakončené spáry nesou vousaté hlavy, mezi něž vložena jest číše: její hořejší kraj zdobí dívčí hlavy k uzavírání víka, které jest novější.

Na číši arkády gotické s kružbou, kytkami i kraby, v nichž sošky 12 svatých; kolem hořejšího okraje gotický nápis (viz facsimile obr. 267.).

Na dolejší obrubě:

A° DNI 1733.

+ RENOVAT + PERANCI + FRANZANI + CVRA + NEO + BENAT

V sanktusu z v o n y: 1. Ucha hladká, kolem koruny guirlandový pás z listů vinné révy a festony révové, na plášti nápis:

EX · VOTO MAGDALENÆ PLÆ
CLIENTES (= 1717).

Obr. 267. Nové Benátky. Kostel sv. Maří Magdaleny. Gotický nápis na číši křtitelnice.

HAEC CAMPANA FVSA IN HONOREM
 SANCTÆ MARIAE MAGDALENÆ BENEFAC
 :TORE ILLVSTRISIMO S: R: IMP: ERNESTO
 IAROSLAO COMITE DE SCHVTZ LEOPOLDS
 HEVMB DOMINO IN BENETEK ZITOLIB DIWI
 TZ BEZNO.

Na druhé straně relief sv. Maří Magdaleny.

2. Ucha hladká, při koruně laurový věnec. Nápis:

✠ NAKLADEM PANA GANA
 FIALKI SLITI GEST LETA PANYE 1701

Pás rozvilin. Na plášti relief akanthových listů, sv. Maří Magdaleny, anděla strážného a andělčích hlav.

Náhrobky: 1. Na hřbitově, z pískovce tesaná deska, ohraničená akanthy a mušlemi, svrchu lebka, na ploše Madonna staroboleslavská, pod ní krucifix, pod nímž klečí dva muži; matka a děti v peřince. Dole v kartuši byl nápis. Na druhé straně andílek drží v ruce péro, v druhé kalamář. Na okrajích had, ještěrka, sejček, lebka a p. Rokoko.

Ve zdi hřbitovní tyto náhrobky:

2. Na podstavci plastický znak, nad ním v kartuši nápis:

LETA · 1743 -- DNE 15 APRIL
 VSNVLA W PANV BOHABOGNA MATRONA
 P KATERZINA MANZELKA UROZ P: ANTONINA
 GAIGERA TOHO CZASV DVCHODNIHO PANSTVI
 BENACZKEHO STARZI 41. ROK OCZEKAWAGICZE
 RADOSTNEHO WZKRZISSENÍ DEG GI BVH
 LECHKE ODPOCZIWANI AMEN.

Nad podstavcem stěna s reliefem: pod krucifixem klečí s jedné strany otec a tři synové, s druhé matka a tři děti. Nad tím baldachýn s lambrekinem, zavěšený na římsovní, v němž uprostřed oko boží a holubice. Na římsě anděl s přesýpacími hodinami a lebkou.

3. Náhrobek podobné komposice. V kartuši na podstavci nápis:

Roku 1730. Dñe 21 MARTII
 Ufnul w Panu Vrozeny Pan Frantysšek Rebenšteiger
 f blankenfeldu Miefta Nowych Benatek
 Primař wieku swého magyczy 50 w tomto
 Místě odpocziwa a Radostneho z Mrtwych wstani
 oczekawa deygz gemu lechke odpoczinuty
 Am - en.

V ploše plastický obraz: Pod křížem klečí četná rodina, v levo otec se syny — pravo matka a dcery. Nad nimi v oblacích sv. Trojice, po stra-

Dům čís. 96.-I., barokní stavení z počátku 18. stol., přízemní. Nad okny římsy prohnuté, v nich andělčí hlavinky štukové. Stěny členěny pilastry, místy sdruženými, s hlavicemi barokně jonskými, s úseky kládí. Římsa již porušena. Uvnitř v jednom pokoji na stropě stucco: večeře Páně.

U domu čís. 77. brána polokruhová, s římsou segmentově prohnutou a s pilastry, svrchu prejzy. Nad středem, po stranách kapličky ve skále dva lvi na kapličce Madonna (pískovcová), na nárožích vásy, slušně komponované. Z první pol. 18. stol.

V domě čís. 61. ve zdi zazděn erb hrab. Šporků, pískovcový klenák, patrně odjinud sem přenesený.

Dům čís. 59. s podloubím, jednopatrový, na náměstí, z let 1690 až 1720. V přízemí podloubí o třech obloucích, sklenuto křížově bez žeber. V prvním patře nad kordonovou římsou vystupuje střed o třech osách. Okna s vysokými klenáky, nad nimi štítek se slunečními hodinami. Po stranách stucco: Kronos s přesypacími hodinami a andělkové. V křídlech: okna s plochými chambranami barokně zprohýbanými, s kapkami a rostlinnými festony. Pod nimi štukoví: 1. jaro, 2. léto, 3. podzim, 4. zima — znázorněné výjevy allegorickými. Pod středními okny: 1. vino-braní, 2. plastický kapr, 3. pokaženo. Nad okny v křídlech výjevy z řecké mythologie: 1. Hektor a Achilles, 2. Únos Helleny, 3. pokaženo, 4. Odysseus na hostině ženichů. Na nárožích pilastry barokně stylisované s akanthy. Nad štítkem sochy Panny Marie, sv. Floriána, sv. Bartoloměje. Průjezd sklenut křížově bez žeber; spodek domu částečně sklenut, s lunetami, částečně s povalovými stropy.

Obr. 271. Nové Benátky.
Pečeť.

Dům čís. 91. do tří ulic: členěný pilastry a pseudojonskými hlavicemi; okna s chambranami, klenákem nebo andělkem a římsou segmentově zprohýbanou. Z pol. 18. stol.

Na domě poštovním socha Panny Marie.

SOCHY.

Socha sv. Jana Nepomuckého na náměstí. Kolem ní pískovcová balustráda, na nárožích vásy pískovcové, šestiboké. Socha stojí uprostřed na hranolovém stylobatu s římsou; na něm znaky alianční a letopočet 1693. V podstavci kaplička. Socha světcova jest mladšího původu.

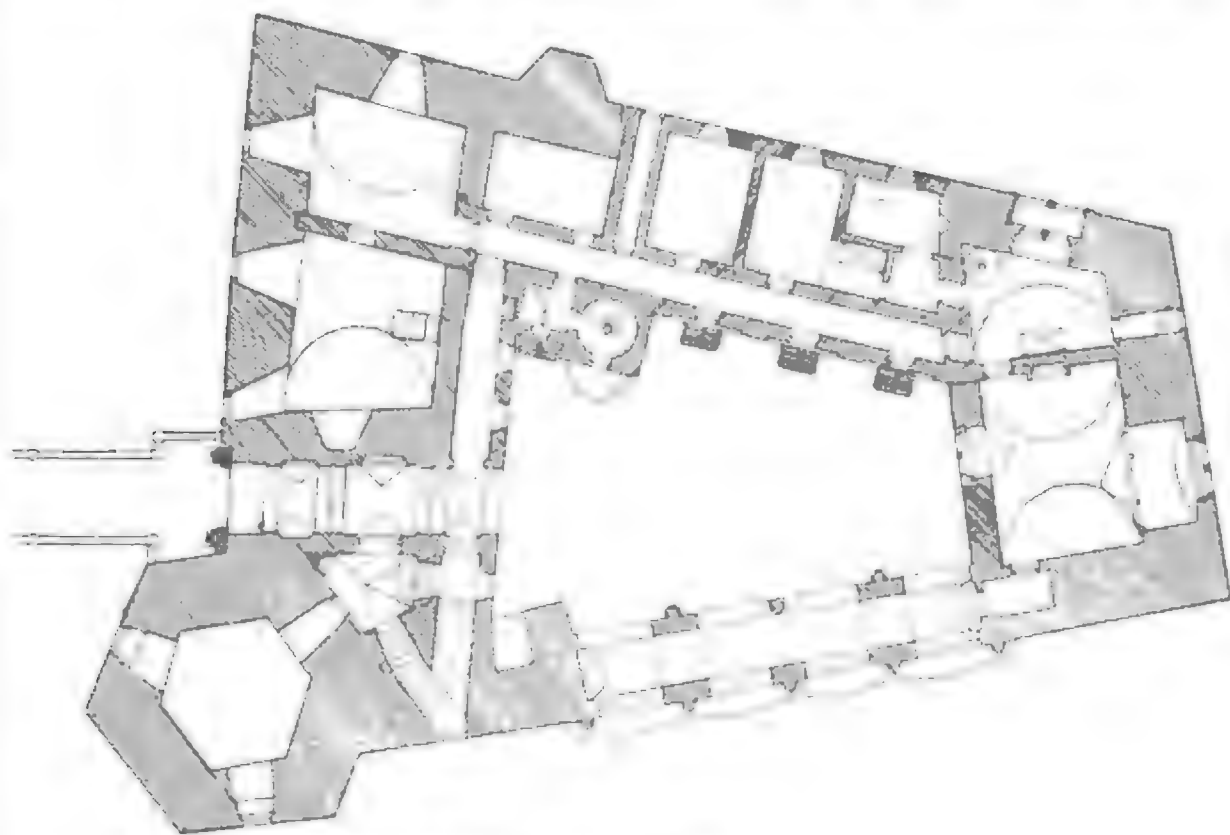
Na cestě k Dražicům socha sv. Jana Nepom., pískovec, na hranolu, 18. stol.

Kříž na rozcestí silnice k Dražicům a k Chotětovu. Kříž na skalce, pod ním kaplička na hranolovém podstavci, poč. 18. stol. Postaven původně u mostu na památku moru r. 1680.

Zcela nové jsou štíty, mřížve v oknech, ostění oken vysázena, detaily barokní (rámy dveří s barokní malbou), konsoly, rustika na stěnách do parku, střecha břidlicová.

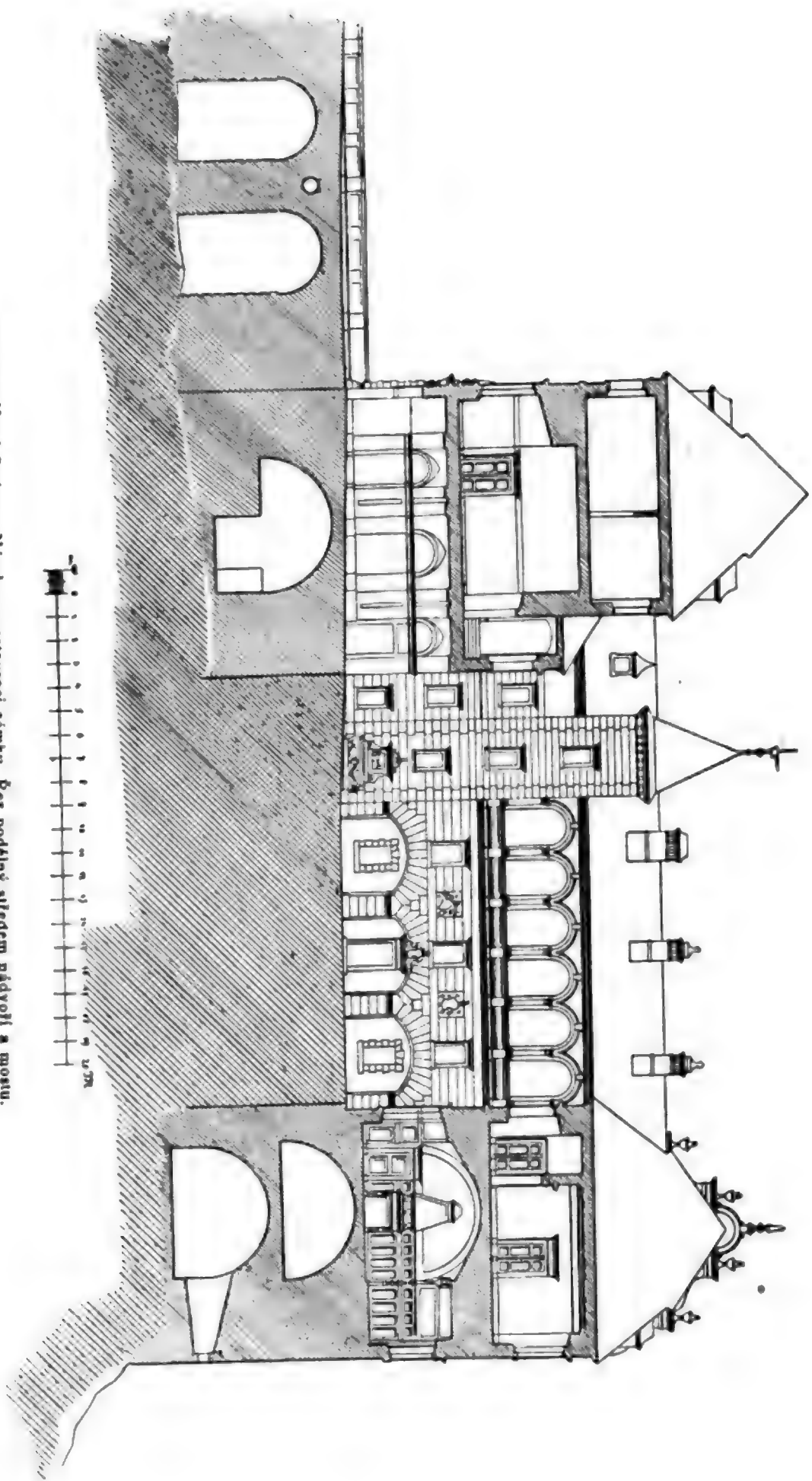
Věž mohutná, šestiboká jednou stranou a dvěma půlboky přiléhá k zámku; šířka strany 6.50 m. Zdivo její jest lomový kámen; nárožníky, hrany soklu, ostění oken a panely římsy jsou pískovcové. Sokl s hranou šikmou, hladkou. Stěny děleny dvěma římsami, vyžlabenými. Nad druhou římsou na rohu (k hlavní bráně) zazděno kamenné poprsí muže, otlučené. Okapní římsu, mírně vyžlabenou, nesou na rozích tesané masky

Obr. 275. Nový Stránov. Půdorys v zámku. (Stav po restauraci.)

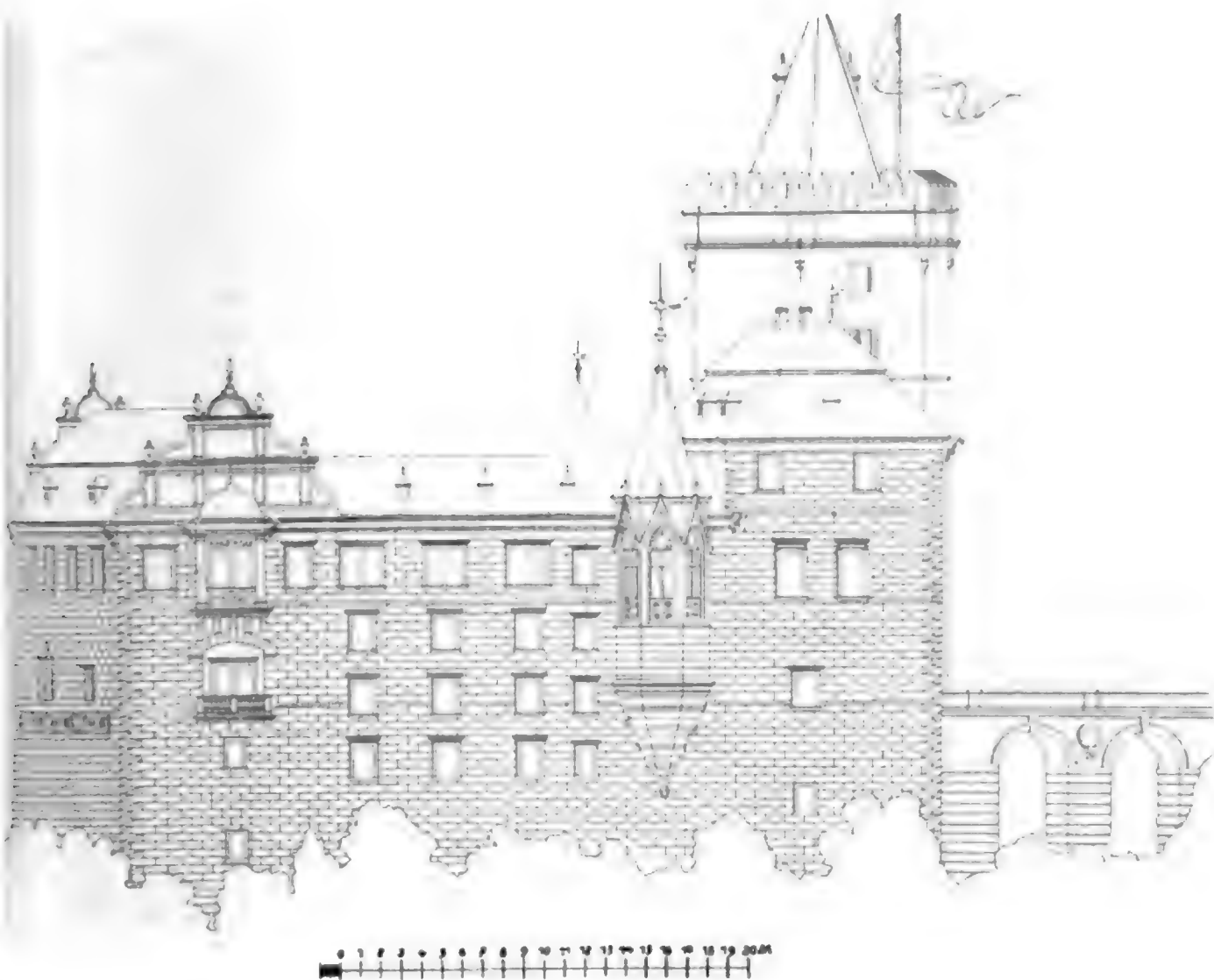
mužské v kápích, s dlouhými vlasy a vousy. Nad nimi vystupují hranolové pilířky, jež stužují kolem obíhající poprsníci ochozu. Tato poprsnice jest na každé ze šesti stran věžních rozdělena na šest polí panelovaných lichou kružbou plaménkovou. (Na poprsnici bývalo dříve zděné cimbuří.) Z ochozu zdvihá se — věž kryjící — zděná helmice stanová (při restaurování přidány věžičky nad pilířky poprsnice), nad helmicí střecha jehlancová s pěknými vikýři. Okna čtyřhranná, s pískovcovým ostěním, s pruty se protínajícími — staré ostění zazděno jest do zdi pod loggiemi: v přízemí jedno, v 1. patře jedno, ve druhém 2, ve třetím 2, ve čtvrtém 2.

Strana západní o dvou patrech a se zvýšeným přízemkem. V přízemí tři okna (dvě sdružená) a portál s kamennou ovrubou; nad ním v patře okno, pak dvě sdružená a dvě otevřená na nově přistavěný balkon, nesený krakorci. Osm oken barokových v přistavěném druhém polopatře. Všechna okna mají barokní chambrany.

Obr. 276. Nový Síránov. Návrh na restauraci zámku. Řez podélný středem nádvoří a mostu.

Strana severní — nejdelší, nižší (40 m z venčí). Skládá se ze tří částí: *a)* od čelní strany západní sem hledící část jest stejně členěna s vlastní stranou podélnou. *b)* Hlavní křídlo severní s podpřízemkem, přízemím a třemi patry. Okna v souterrainu s bossáží, v patrech podélná s renaissančními římsami. — U pravé strany arkýř, vedený oběma patry: jehlancová konsola dolů hrotem obrácená, jenž nesen jest mužskou

Obr. 277. Nový Stránov. Návrh na restauraci zámku. Strana severní.

maskou, ve třetině plochy zdobená diamantovým vlysem — jeho původní část jest pod loggií zazděna — a bohatě profilovanou římsou. Původní jest zdivo do první římsy se třemi pravoúhlými okny *); nad ní přistavěn a zvýšen arkýř, ozdobený motivy souhlasně s portálkem uvnitř zámku a krytý stanem břídlíkovým. — *c)* Na východním konci štít nový, renaissanční, od křídla východního; v něm arkýř barokní. — Uvnitř ve dvoře v koutě severozáp. vstavěna věž čtyřhranná, s nízkou věží jehlancovou. (Obr. 272 a 277.)

*) Na obr. 277. scházejí.

Strana východní, nejúžší, — s novým arkýřem na konsole se ženskou maskou (novou), se třemi okny hrotitými a nízkou stříškou. — V celé stěně jen tři malá okénka, patro nad arkýřem má čtyři okna s pozdně goticky profilovaným ostěním (staré). (Obr. 278.)

Strana jižní (obr. 278.) skládá se *a)* ze štítu náležejícího straně východní (zmodernisováno), v němž pískovcová socha Panny Marie (novější); *b)* z prostředku: loggie rokoková; *c)* ze štítu náležejícího křídlu západnímu (zmodernisováno), s věží a schodištěm dole do parku. Přízemí loggie na čtyřech slepých obloucích, sklenuto jest na třech pilířích a dvou polopilířích u stěn. Do dvora vynechán jeden pilíř a ostatní dva spojeny segmentem. Klenby křížové. V patře oblouky čtyři, širší, segmentové; klenby plackové. Balustrády: kamenné kuželky čtyrboké, dolejší balustrády v půdorysu vyložené. V náběhu všech archivolt římsy, u spodních klenáky, ve svrchních masky pitvorné. Nad římsou svrchní (3.) balustráda s pískovcovými vásami na pilířích. Před pilíře postavena sloupová dekorace, na obě strany stejná: dole toskánské pilastry na hranolových piedestalech, s obloženým kládím; nahoře sloupy pseudojonské se dřikem kulatým, nahoru zúženým; kládí hladké, římsa vyložená.

K západnímu křídlu, sem obrácenému, přistavěno schodiště, vedoucí na terasu, z ní k portálu se dvěma erby v nadpraží: Španovských z Lisova a Tenknaglů z Kamp (Tycho de Brahe); v tympanonu uzavřeném segmentovou římsou plastická, štuková dekorace oválná. Nad portálem, v patře jedno okno, v druhém patře tři okna, nad římsou okapní plastický ananas.

Nádvorí s přistavěnými schodišti v rozích upraveno moderně; okna s prohnutými římsami.

Kolem zámku rozkládá se moderní park.

Vnitřek. Ve věži místnost v přízemí šestiboká, klenutá valeně; nábytek starožitný, vykládaný, importovaný; krb; strop malován, jebož malby v původní podobě: kvítky na žlutém podkladu, obnovil pražský malíř *Friebel*. V prvním patře portálkem v síle věžní zdi hrotitým, o čtyřech obloucích, na patkách jehlancových a 4 žlábcích — vchází se do chodby, pořád v síle věžního zdiva, přichází se ke druhému portálu s archivoltou pískovcovou a dveřím s barokním zámkem do pokoje, s klenbou šestibokou s ostrými hranami. Místnost tuto osvětluje jedno okno se špaletou 3·50 m silnou. V ní empirová kredenc a skříň renaissanční, vyřezávaná (s orly). Z prvního patra vede šnek pískovcový, v síle věžní zdi až do patra třetího. Druhé patro sklenuté valeně, s jedním oknem, vchodem barokním a barokním krbem. Ve třetím patře vchod segmentový se železnými dveřmi, otvírá se do síně s klenbou šestibokou, o hrotitých hranách a se dvěma okny. Před ní předsíň v síle zdiva s oknem, jejíž strop valený jest pomalován akanthy na modré půdě. Síň pak sama ozdobena jest freskami ze 16. nebo poč. 17. stol., při odkrytí jich valně poškozenými. Stěny do výše

V křídle východním v parteru jest síň sklenutá valeně na lunety; v ní visí obraz na plátně ze 17. stol.: Valdštejn předvádí Otokarovi svých 24 synů. Nábytek bohatý, vykládaný, s cínovým nádobím — konvice z let 1523, 1564, se značkami. Odtud otvírá se portálek pravoúhlý z konce 15. věku do východního arkýře, kaple bývalé. Archivolta portálku žlábkovaná na konsolách, v ostění tři pruty na podstavcích kuželkových, prostřední jest přerušen výklenkem na konsoli; nad výklenkem baldachýn v podobě koruny, nad tímto prut pokračuje ve žlábků, ovinutý listovým. Nad portálem znak pánů ze Stránova (Jaroš ze Sovojovic na S.), kteří zámek tento vystavěli, pískovcový, nad ním gotická kružba.

Kaple jest síťově sklenutá: než z původní klenby zachovány jen příporní sloupky, žebra byla z malty při restaurování přidělána. Nový jest i závěr o šesti žebrách sbíhajících se bez svorníku, i tři gotická okna — na místě bývalého výklenku gotického, jenž byl při restaurování odkryt. Výklenky gotické jsou i po obou stranách, v pravo a v levo, s hranami žlábkovitě profilovanými, v nichž jsou zavěšeny bývalé skládací oltáře.

V pravém výklenku oltář z l. 1446 (basrelief) se dvěma obrazy svatých; v levém (basrelief) ze 16. stol.; dále menší křídlové oltářní obrazy ze 16. stol.; nejmenší, na zdi, basrelief, z téže doby. Po stranách portálu dva svícny řezané, renaissanční; baldachýnové, se soškou rytíře dole a nějakého světce nahoře. Pěkná práce jest truhlice cechu pravovárečného v Praze z l. 1615, s českým nápisem uvnitř a venku s intarsiemi: sv. Václav, Justitia a Fides.

ZÁMECKÝ KOSTEL SV. VÁCLAVA byl vystavěn od Jana Václ. Příchovského z Příchovic l. 1767. Zámecká kaple zde už před tím bývala, nebo l. 1685 jmenuje se tu zámecký kaplan Petr. Dom. Ludvík, ano ještě l. 1753 Tomáš Doležal, potomní farář v Krnsku.

Vkusná rokoková budova povstala adaptací sýpky a vodárenské věže. Obdélné stavení, kryté břidlicovým sedlem. Stěny jsou obloženy dole pískovcovým soklem, členěny pilastry s pseudojonskými hlavicemi a římsovitými patkami; okna obložena chambranami, oba portály pískovcovými rámy se zaoblenými kouty, na jichž klenácích vytesány plastické znaky pánů z Lisova a Příchovských z Příchovic. Dvéře železné s rosetami tepanými. (Obr. 279.) Na východě štítek nad římsou, pilastry zdobený, segmentovou římsou ukončený, s vásami na vrcholu. Po stranách vyzdívký na volutových úsecích římsa s vásami na nárožích.

Na západě stojí věž. Kouty mezi věží a lodí vyplněny jsou do obla a dekorovány pilastry a lichým oknem, nad nimi pološtitý s vásou na konci. Dole vchod na kruchtě. Věž dělena jest římsou širokou, taškami krytou, dole bez oken, nahoře čtyři okna polokruhová; na nárožích ploché pilastry sdružené, pseudojonské. Římsa nad hodinovými ciferníky prohnuta půlkruhem. Přikryta jest plechovým komolým

Naproti kazatelna. Spodek vydutý, na něm relief Krista rozsévající; nad knězem nástavec s římsou, s reliefem holubice a hlavičkami andělčými. Z let 1760—1770.

Varhany nové s původními fezbami (z pol. 18. stol.).

Zpovědnice bez nátěru, s nástavcem, barokní kartuše a dva andělíčkové.

Lavice prosté, nenatřené. Vše z původní doby kostela.

Zábradlí s ornamenty ve výplních, prosté; z počátku 19. století.

Obraz na plátně Antonína Petra Příchovského, arcibiskupa pražského, z r. 1783, malovaný od *Gerb. Kneippa*.

Pacifikal se značkou P^1_5 , pražská práce z pol. 18. stol., vkusná provedením, darován od hraběnky Příchovské. Monstrance a kalich, rokokové a pozlacené.

Zvony. 1. vys. 0·35 m, šir. 0·475 m. U koruny nápis:

GOS MICH FRIDERICH MICHAEL SCHÖNFELD
IN DER ALTSTADT PRAG A° 1691.

Na plášti: IN + RI

JESVS MARIA JOSEPH + ST. ANTONI. ST. LAVRENTI
FLORIAN. ISIDOR INOCENTI RVDOLFF

DVRCH DAS ZEICHEN DES HEYL + ERLÖSE VND BEWARE
VNS O CROSE GOTT. TETRAGR A MATTON VOR DON
NER HAGELSCHLAG ALLEFEVERS SCHADEN-SEHET DAS
GREYZ CHRISTI FLIHET IHR WIDRIGE DER LÖW HAT VBER
WVNDEN VON DEM STAM IVDA VND DAS WORT CHRISTI IST
FLEISCH GEWORDEN.

Na straně protější pokračování:

CHRISTVS VBERWINDET + CHRISTVS REGIRET
CHRISTVS HERSCHE + CHRISTVS LEBET + CHRIS
TVS BEFELET + CHRISTVS BESCHIRME VNS + VOR
ALLEN VBEL AMEN.

SALVUM FAC POPVLVM TVVM DOMINE ET BENE
DIC HÆRETIDATI TUÆ CONSVMATVM + EST

2. Vysoký 0·46 m, průměr 0·63 m Slit byl l. 1820 od *Karla Bell-*
manna v Praze nákladem Václ. barona Heritesa.

Oujezdec

(Velký a Malý, ve starších pamětech též Starý a Nový.)

Oujezdec, tvrz, byl sídlem rytířské rodiny Odkolků z Újezdce, z nichž připomíná se listinně Soběhrd (zemřel. l. 1383); drželi jej až do l. 1544. TVRZ byla tehdy sešlá; noví držitelé Vančurové z Řehnic (Adam) vy-

stavěli tvrz novou někdy po r. 1576. L. 1610 koupila jej paní Kristina, manželka Heníka z Valdštejna, a tak dostal se k panství Dobrovickému. Dvůr v Malém O. moderní.

Na návsi ZVONICE; dřevěný sloup se zvonkem z l. 1825; na něm relief nějakého světce.

Několik kroků odtud SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO, pískovcová, 4 m vysoká. Na hranolovém stylobatu nápis:

St

Ioannes Nepomu

Ora Pronobis

1728.

Na podstavci horním v oblacích andělkové, nad nimi sv. Jan ku předu skloněný: levou ruku má položenou na prsou, ku pravé v záloktí přidělán relief Panny Marie Staroboleslavské.

Pěčice.

Sedláček X. 343.

Ves a TVRZ v krajině rybníčné. L. 1318 připomíná se Všeslav z Pěčic. L. 1556 přikoupena k Dobrovici. Jindřich z Valdštejna vykázal tu sídlo manželce své Marketě, pro niž tu byla nová tvrz, jakožto vdovské sídlo, zbudována, pokoje i sklípky pěkně malovány.

Pětikozlí.

Vaněk 135.

Ves starožitná: již kolem l. 1200 připomíná se v župě Kamenecké Dvůr poplužní povstal tu teprve l. 1710 ze dvou statků selských.

Na kamenné ZVONICI postavena dřevěná střecha se zvonkem vysokým 0·305 m, širokým 0·37 m. Kolem hořejšího kraje ověšeny jsou listy akanthové, dolů obrácené.

Na plášti relief Madonny a pod ní v oblouku slova:

S. MARIA ORODUG

ZA NAS

I · G · K (Již na ovrubě: *Johann Georg*

Na druhé straně pláště čte se:

Kühner.)

LETA PANIE 1762 ZA

CZIASU RICHTARZE IANA

KNOBLOCHA A STARSSYHO

OBE CZNYHO MATIEGE MARE.

CZKA Z OBE CZNYCH PENIEZ TYZ

OBCZY K STATKU KRNE CZKYMU

PATRZY CZY SPUSOBENY A ZAPLA

CENY TENTO ZWONE CZ GEST.

Sv. Vojtěch

Sv. Rochus?

Písková Lhota

viz Lhota Písková.

Plazy.

Vaněk 25. — Kudrnáč, Adresář 142. — Rozpravy Společnosti př. star. III., 89.

FARNÍ KOSTEL SV. ŠIMONA A JUDY. L. 1394 byl farním; toho leta byl sem po smrti plebana Petra od Václava z Vartmberka praesentován nový farář Petr řečený Zubrník. (Lib. conf. V. 256.) V době husitské stal se kališnickým kostelem a dlouho potom v době katolické (po r. 1700) podáváno bylo zde komunikantům pod obojí. Když l. 1525 Ml. Boleslav koupila panství Volenovice i s podacím kostelním v Plazích, příslušel ku správě děkanů boleslavských; l. 1878 stal se opět farním.

Po válce třicetileté spustl tak, že l. 1660 byl nezaklenut. L. 1731 stavěna byla nová věž a leta 1736 dokončena; dne 3. listopadu dokonána, ale 27. listopadu spadla. Tím i kostel byl pobořen tak, že l. 1737 se tu mše sv. nekonala. Stavbu tu vykonal boleslavský stavitel *Fr. Bossi*; proto měl dáti náhradu. 70 zl. zůstal dlužen — dluhovala je ještě vdova po něm Kateřina, až teprve syn a poslední primas m. Ml. Boleslavě je zaplatil.

Nový k o s t e l počal se stavěti l. 1739 a l. 1759 nebyl ještě hotov.*)

Plán na kostel vypracoval *Frant. Bossi* v Ml. Boleslavi, stavbu samu prováděli *Šimon Ševčík*, boleslavský „baumeister“ a s ním i boleslavský zedník *K. Nichta*; kameníci se jmenují *Gerlický a Fr. Strouhal* (asi z Boleslavě). L. 1746 zaklenuto presbyterium, dostavěna kaple a vypraven „štít nebo façada“. Léta téhož *Šimon Franc*, mistr tesařský, postavil krov, vížku nad presbytář a obojí kruchtu; dílo své červeně natřel. Kostel měl dvě věže. Sklenář *Frant. Pulzner* dělal kolečka do oken; l. 1751 byl kostel uvnitř i vně vápnem nahozen a obílen, též cihlami vydlážděn. L. 1764 zedník *Jan Hejna* přistavěl sakristii. L. 1746 za novou bání na malou vížku (asi sanktusovou) z bílého plechu dáno 12 zl. „Mistr“ *Ševčík* dostal mimo jiné l. 1750 za sklenutí kostela a za 4 okna.

Jiříku Farníkovi za pozlacení koule na věž dáno 1 k. 36, za barvu zelenou na věž kostela 36 gr. Za kazatelnu l. 1757 dáno truhláři *J. Schützovi* a řezbáři *Fr. Práškoví* 40 k. gr.; zednickou práci při kazatelně vykonal mistr *Ševčík*. Nový obraz sv. Šimona a Judy na hlavní oltář maloval *Josef Ruta* (30 k. gr.), rám i s řezbou a anděly zhotovil *Fr. Prášek*, řezbář v Ml.

*) Na stavbu tuto vydáno úhrnem kolem 3500 zl.; nepočítaje v to práce a povozy „z lásky“. V sumě celkové zahrnuta jest i márnice, zvonice a opravená zeď kolem hřbitova. L. 1747 uložily si přifařené obce dobrovolnou daň po 2-20 zl. z každého lánu, Žitnovesští 1-10 zl. Dříví přiváželo se z bělských lesů, prkna z městské, „panské“ pily v Ml. Boleslavi, cihly z Ml. Boleslavi, kámen z lomů pod Babou, vápno z Tatobyt.

Boleslavi. Velký tento oltář štafroval *Jan Krist. Waigert*, v Ml. Boleslavi (42 k. gr.); témuž dáno od vycídění 6 obrazů, které od „nepřátelů Prusů“ děkan boleslavský koupil a kostelu v Plazích daroval, 1 k. 15 gr. Týž *Waigert* dostal za „štafírování“ kazatelny l. 1770 42 k. a od malování čtyř obrazů na korouhve 4 k. Truhláři *Matějovi* z Val dáno od udělání 20 lavic 22 k. gr.

Kostel stojí na hřbitově, obehnaném z dříví, do níž prolomen jest vchod se štítkem trojhranným a s kulemi.

Západní štít kostela jest rozdělen hlavní římsou, krytou prejzy, a rozčleněn dvěma pilastry, s římsovými hlavicemi a prejzovou krytbou, jež nesou štítek trojúhelníkový, prejzový; po stranách nástavce prázdné, na rozích globus pískovcový.

Valba kostela jest tašková, sanktus plechový; stěny chrámové mají moderní úpravu; okna v presbytáři dvě jsou polokruhově, v lodi šest jsou segmentově sklenuta. Nad portálem severním i západním římsa trojúhelníkově lomená, s prejzy.

Presbytář sklenut jest křížově — dvě travée; loď sklenuta též křížově, s lunetami (3 pole); dělicí pásy založeny jsou na pilastrech s římsovými hlavicemi.

Kruchta na sloupech, s poprsnicí dřevěnou, lomeně vypjatou. Ostatek moderní.

Oblouk triumfální s podobnými pilastry, sdruženými.

Hlavní oltář, slušné rokokové formy. Tabernakl s točenými sloupky korintskými a kartušovými křídly, obraz sv. apoštolů Šimona a Judy, nový, s korunou a baldachinem, nesený anděly; v nástavci Boží oko. Na oltáři čtyři svícny cínové empirové. Před oltářem dva svícny empirové dřevěné, 1·28 m vysoké, na třech spárech, se stvolem kanelovaným a listy opleteným.

Kazatelna rokoková. Na poprsnici řečniště: v rocaillových kartuších reliefs čtyř evangelistů, na stříšce Kristus, dobrý pastýř.

Zvony. V severovýchodním koutě hřbitova stojí zvonice nízká, čtyřboká, dřevěná, na kamenné podezdívce; v ní dva zvony:

1. Výška 0·96 m, průměr 1·12 m, ucha žlábkovaná. Podél hořejšího okraje známý vlys *pricqueyovský* a jiný pod tím, rovněž rozvilinový. Mezi nimi nápis: A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE IESV CHRISTE ANNO 1736. LAVDETVR IESVS CHRISTVS.

Na plášti: a) (sever) Obraz sv. Šimona a Judy.

NICOLAO PRICQVEY
ME FECIT IN REGIA
VRBE IVNIORIS. BOLE

SLAI

N: & P:

b) (vých.): s. Jan Nepomucký.

c) Umučení Páně.

POD: WY: DVST: VRO: A: WY: VCZ: P: ADAMEM: NORB:
z SCHOLTZV WYSEH: CAN: VIC: FOR: DIEKANEM MLADOBOLES-
ZA VRO: P: DANIHELE TOMASIVSA TOHO CZASV PRIMASA MLADOBOLE.

d) (západ): sv. Václav. (Viz obr. 148.)

2. Menší vysoký 0·68 m, v průměru 0·85 m, má ucha se stočenými
tory. Kolem koruny vine se nápis gotický: .

LETA DOZVEHO TEGVECEHO CCCC DEWADDEANTENO VERWEEHO

OLVT OFAT TCENTO IMON PPVKEDEWGEEMVSWATVMV

3. Zvonek v sanktusu: vysoký 0·29 m, v průměru 0·36 m. Kolem
korunky ovínut jest laurový věnek, pod ním nápis a pak pásek květinový.
Nápis: S: PANNO MARIA . ORODVG ZA NAS 1775

Na plášti relief: Madonna; zvonařský emblem *Pricqueyův* s písmenami
N: P:; sv. Jan Nepomucký; tři šalvějové listy.

Na hřbitově dva kříže, kuté ze železa, práce mistrné; z počátku
19. stol.

Předměřice.

FARNÍ KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO. Farním byl již
ve 14. stol.: l. 1354 plebán tamní Martin směnil místo své s kn. Mikulášem
(Lib. conf. 1, 10.). V době husitské jmenuje se v P. kališnický kněz
Prokop l. 1574 (Arch. zem. Oecon. 161). Po katolické reformaci první
katolický kněz z řádu Cyriaků v N. Benátkách Jan Kryplovic (1655) vy-
konával církevní správu též ve Hlavnu Kostelním, Skorkově a Mečeříži,
ano nástupce jeho Ond. Alx. Tůma až v Chotětově. L. 1775 odpadlo
Hlavno, l. 1788 (I) Mečeříž.

Kostel byl vystavěn v 16. stol.; z této stavby původní zachoval se
presbytář s opěráky a portálkem do sakristie; l. 1725 přistavěno »atrium«
a l. 1801 loď s kruchtou.

Jest to stavba orientovaná, nízká, podlouhlá, rázu barokového. Na
mírném návrší, k němuž se stoupá po kamenných schodech: na počátku,
po obou stranách stojí pískovcové sochy sv. Jana Nepomuckého a sv. Víta,
obě z l. 1780 (vysoké 1·50 m bez podstavce).

Průčelí prolomeno jest portálem pravoúhlým s ostěním pískovcovým,
plochým. Ploché pilastry nesou římsu krytou prejzy, jež se nade dveřmi
probíhá segmentem. Třístranný štít s nikou, železným křížem v akroteriu
a pískovcovými vásami po stranách.

.....
E I PETRA I Z HADOE

Pod tím relief sv. Josefa, ostatně plášť holý.

2. Průměr 0·130 m, výška 0·97 m. Na uchách maska, jež přechází dolů v akanth. Pod horním okrajem v pásu 0·12 m širokém, rozvilinovém: akanth se svíjí v kruhový kotouč, stojí satir, rozkročený, jenž přechází ve dvě haluze od sebe zatočené. Pás tento ověšen jest listy akanthovými, dolů obrácenými.

Na plášti (na str. záp.)

BALTAZAR ROBMHAP Z SVC

HE A NA KOPYDLNIE

(Erb.)

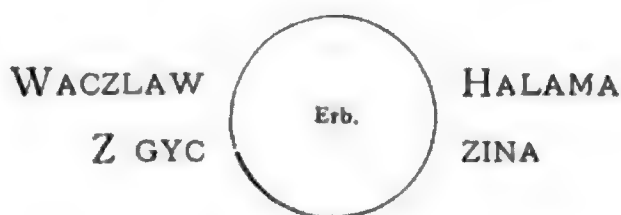
Na straně polední relief v oválovém rámci, laurovém: Adam a Eva v ráji.

Na straně východní: v rámečku květinovém nápis:

LETHA PANIE 15. 60. (1601) SLYT G
TY A CHWALE PANV BVO
OD WACZLAWA ZWON
BOLESLAWA NAD GYZ
K PAMATCZE K SWATYM
IASV ADAM G. RYCHTA
KREYCZI SSTIEPAN RICH
STELNICZY KAREL ZEMA
ANKV WACZLAW BYBA
RZY I. A. WA

Sv.
Vít

EST TENTO ZWON KE C
HV WSSEMOHAVCZYMV
ARZE MIESTA MLADHO
ERAV DO PRZEDMIERZIZ
V IAKVBV TOHO CZA-
RZ JAN CZYMBAL ADAM
TARZ IAN FRIDLANT KO
NA WACZLAW ZKOCH
ADAM TICHEY WARAWINA
CZLAWA I...*) ASS . NA

(V erbu: ruka obrněná drží zlámanou svíci.

Na straně sev. relief v oválovém, vavřínem otočeném věnci: sv. Jiří na koni potírá draka. Dole při vypouklém, kulatém vroubku lístky akanthové, porůznu. Pod tím na samém okraji sedm figurek hudců, na ostatních stranách medaillonky (5).

*) vytlučeno.

pískovcových, na kterých stojí stylobat hranolový; jeho přední stranu zdobí andělé na hranách, druhý otlučený. Sv. Jan, pěkně modelovaný, položenou má jednu ruku na hlavě mladé ženy, nohou dotýká se koule, pod níž zeje hlava ďábla. Na stylobatu čte se:

PERPETV	Dobrau	Nákladem	Stoj ten
VS FAMAE	Powieſt	obce předměř.	který Moc
CVSTOS	Id Auraju	a péči pana	nie Śmiet
DEFENSOR	Před Aloſij	faráře obno-	hanbu Ba
ET	Lidskau	veno l. 1900	hanj.
AVCTOR	Chranj.		

Socha tato postavena nákladem P. Josefa J. Střebského, děkana v Chrudimi, dříve faráře v Předměřicích, nákladem 150 zl. rýn. (Obr. 282).

Na kamenném mostě v lukách SOCHA SV. JANA NEPOM., 3·10 m vysoká, z pískovce; světec má ruce sepiaté, u nohou bilet.

Rácov též Ráčov.

Nad Neuberkem u Ml. Boleslavě na stráni nad Jizerou stával HRÁDEK Rácov, z něhož zbyly jen příkopy. L. 1576 se připomíná již jako pustý; v 16. století v knihách boleslavských se častěji jmenuje mlýn pod Rácovem, též Ráčovem. L. 1738, když pod ním stavěn byl nový zámek Neuberk, použilo se k němu jako staviva kamenů z Rácova, takže zanikl úplně.

L. 1380 Václav z Rácova, arcijáhen boleslavský; 1380 praesentován Jakub kněz z Rácova.

Rejšice.

A. Sládeček, Dobrovice a okolí, 500. — Rozpravy Společ. přátel starož. III., 90. — Kniha pamětní farní od l. 1808. — Zádušní počty od l. 1684.

Rejšice, ve starých pamětech též Rajšice, připomínají se poprvé l. 1255 (Milek z Rejšic, Regesta II.); l. 1363 Jakub a Borek z Rejšic. L. 1555 Anna z Vartmberka je koupila a připojila k Dobrovici. Po tvrzi v Rejšicích není stopy.

KAPLE SV. JILJÍ na hřbitově. Jest to zbytek bývalého kostela sv. Jiljí, jenž připomíná se jako farní l. 1363. (Zemřel farář Hereš a praesentován nový: Zdeněk.) Ve válkách husitských osiřel, fara, nynější dům čís. 19. najímána osobám soukromým.

Stavba gotická, ze 14. věku, orientovaná. Z původního kostela, jenž lehl l. 1730 požárem, zbylo jen kněžiště, které jest barokovou pří-

slány do Prahy na rozkaz stříbrné spodní části z monstrance, kalicha a ciboria a nahrazeny mosaznými, které se pozlatily. L. 1855 poslední opravy kostela provedeny; »štafírovány« všechny tři oltáře, kazatelna, obrazy, varhany — vše nákladem 10.580 zl. L. 1891 obraz na hlavním oltáři přemalován od *Jana Vysekala* z Kutné Hory; l. 1892 koupena socha Panny Marie Lourdské z Tyrolska, získána nová kadielnice; l. 1895 postaven oltář sv. Josefa (sv. rodiny) prací bratří *Bušků* na Sychrově. Též bratří *Buškové* l. 1898 postavili nový oltář sv. Aloisia se sochami sv. Vojtěcha a sv. Lidmily.

Kostel jest orientován, barokový, od domácích mistrů zhotovený, proto velice podoben kostelům v Semčicích a v Žerčicích. (Obr. 285.) Půdorys jeho má podobu kříže se širokými prostředními rameny, čímž loď chrámová valně se rozšířila. Ve východním rameni jest presbytář, v západním empora a nad ní věž. Přejít k lodi tvoří pravouhlé vsuvky, které uvnitř jsou zdivem vyplněny; zdivo toto zde prohloubeno a obstoupeno plochými pilastry, jež nesou triumfální oblouk polokruhový; stejný oblouk při východní stěně presbytáře s tímto nesou klenbu kněžiště, valenou, s lunetami.

Presbytář čtyřhranný jest ve zdi závěrečně prohlouben. Okna, dvě, jsou široká, mírně segmentová, po jednom proti sobě. Okna v lodi jsou též dvě, téže podoby, jen o málo větší.

Empora s balustrádou do lodi uprostřed vypjatou spočívá na dvou čtyřhranných pilířích. Světlo propouštějí dvě podobná okna.

Věž přiléhá ku stavbě na západě, v šířce presbytáře; dole hlavní portál s plochým, pískovcovým ostěním, a klenákem. Ploché pilastry nesou římsu profilovanou, uprostřed trojúhelníkově prohnutou. Nad portálem okno segmentové, široké, s plochou chambranou a římsou segmentovou. Hrany věže zaoblené. Nad římsou po stranách věže attika, ve věži okna (4) u zvonů, římsa podstřešní. Báň cibulová s plechovým krytem.

Hlavní oltář řezaný, barokový. Z první polovice 18. stol. Po stranách sochy sv. Isidora a sv. Vincence. Čtyři okrouhlé sloupy s římsovými hlavicemi nesou kládě, s volutami, na nich andělé. — Uvnitř obraz v barokovém rámu: sv. Jan Nepomucký, jak do nebe se vznáší; oči jeho obráceny jsou vzhůru k nebesům, po stranách vznášejí se andělé, dole v pozadí zpověď královny Sofie a pražský most kamenný. Po stranách tabernaklu stojí 6 svícňů cínových, 0.54 m vysokých, současných; krajní (4) spočívají na podstavcích barokově zprohýbaných, volutových, prostřední (2) jsou obloženy dlouhými listy šalvějovými (novější). (Obr. 286.)

Ostatní oltáře jsou vesměs z novější doby: v pravo: s obrazem Panny Marie Lourdské; 2. oltář na zdi s obrazem božské rodiny a se soškami po stranách: sv. Václav a sv. Veronika. 3. na levé straně (evangelia) oltář sv. Aloisia s obrazem téhož světce; po stranách sochy: sv. Vojtěch a sv. Lidmila.

(s křížem); ostatní jména scházejí, patrně proto, že nákladem týchž osob a od téhož zvonaře jako prvnější byl slit.

3. Nejmenší, průměru 0·37 *m*, umíráček, visel do nedávna v lucerně věžní. Nesl nápis: SLIT GEST W HRADCI MDXXXXVII, patrně v dílně, z níž vyšel boleslavský zvonař Petr. L. 1893 byl přelit, jak hlásá nápis:

Na pomník svému † otcí dal sliti Fr. Dvořák 1893

od Jos. Diepolta v Praze. S reliefem sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého.

SOCHA sv. Antonína na návsi, z 18. stol.

Na návsi proti sobě stojí SOCHY pískovcové sv. Jana Nepom. a sv. Floriána, 3·25 *m* vysoké, obě z pol. 18. stol.; l. 1811 obnovena v polích socha sv. Anny nákladem tehdejšího faráře Pittermanna.

Na starém hřbitově nalezen HROBOVÝ KÁMEN s nápisem: Letha . . Panie po s. Dorotie umrzela urozena Panj Dorota Sokolšká ; Sokolova manželka urozeneho Pana Jana Hausfelbergera ; Hausfelberku a na Hagejdczy a tuto gešť pohřmana.

Náhrobek tento byl zasazen do kapličky sv. Anny u cesty ku Kosorícům.

Řehnice.

Schaller 148. — Vaněk 128.

Předhistorické nálezy u Řehnic: Pam. XIII. 283 a XV. 687.

Řehnice bývaly sídlem Vančurů, odtud z Řehnic, z nichž někteří drželi i Valečov, Studenku, rodina v Boleslavště rozšířená, z Jednoty Českobratrské. L. 1726 koupil Ř.: TVRZ a dvůr poplužní, Josef hr. Vrbna a připojil je Krnsku. V krátké době zašly; toho léta 1726 popisuje se „rytířské sídlo v Ř.“ — v něm též kaple i s oltáři, mnohými obrazy, rouchy mešními a p.; za časů Schallerových byl to špejchar.

Ve vesnici na dřevěné ZVONICI visí z v o n e k vysoký 0·255 *m* a široký 0·35 *m*. Kolem horního kraje řada andílků rukama se dotýkajících, na plášti sv. Antonín mnich a sv. Barbora s věží a kalichem. Pod reliefem sv. Antonína: I · C · S · 1780.

Řepov.

Sedláček X. 42. — Pam. XIV. 261.

Jméno má po Řepech z Neveklova, od nichž jej koupila obec Mladého Boleslava l. 1516. Za císaře Josefa II. byl dvůr na parcely rozprodán a tak povstala z něho nynější vesnice.

Na západní straně vesnice, kde nyní domky stojí, při kopání písku v l. 1880tých objeveny byly v hloubce jednoho metru kostry v řadách,

s tvář k východu obrácenou: při nich popelnice, bronz, nůž, jantarové korálky i peníz Boleslava II.

Poblíže stojí KAPLIČKA zděná, se sochou sv. Jana ve výklenku a lucernou, ve kteréž zvonek z poč. 19. stol., vysoký 0·28 m, v průměru 0·40 m. s reliefem sv. Jana Nep. a podpisem: S. IOHANN.

Na návsi SOCHA Panny Marie, pískovcová, 5·20 m vysoká, s gloriolou, v oblacích, jež nesou andělkové. Na hranolovém stylobatu nápis (patrně z opravy):

TU
SUSCIPE HOC QVOD
GRATUS TUUS SERVUS
OFFERO VOTVM
O VIRGO PIA
CVSTODI CLIENTES
MARIA
18 M 23

Rokytovec.

Vaněk 128.

Název původu staroslovanského. Ve 14. stol. byl Rokytovec sídlem panským, na TVRZI zajisté při dvoře poplužním. L. 1364 uvádí se Bedřich Ceteňský z Cetně a na Rokytovci, v 16. stol. jmenují se Klusákové z Kostelce, Vančurky z Řehnic (1573 Marketa, pak Mariana). Mikuláš z Gersdorfu připojil Ř. k V. Horkám (okolo r. 1600).

Na návsi na dřevěné ZVONICI mají tu zvonek, vysoký 0·255 m, v průměru 0·31 m. Při jeho horním lemu se čte:

S. IOANES NEPOMVCENE ORA PRO NOBIS 1724.

Pod nápisem akanthové listoví s andělíčky. Na plášti relief sv. Jana Nepomuckého.

Rožatov.

MLÝN na Jizeře. V 16. věku jmenují se Rožatové mezi držiteli domů v městě Ml. Boleslava.

Nad vchodem do mlýnice dobře uchovaly se dva erby pískovcové v laurových věncích, přepásaných stuhami; nad nimi římsa s perlovcem nese kartušovitě vykrojený nástavec s vojenskými emblemami (šavle, palcát, štít) v reliefu, ukončený šíškou; po stranách dva plošné jehlany. Pod znaky deska kartušová, obdélná, dole ovocný guirland. Na desce se čte vedle sebe:

tří: na empoře sv. Václav, jak vykupuje dítky z pohanstva; 2. na stropě v lodi: německý král Jindřich I. a sv. Václav a 3. v presbytáři: kníže sv. Václav s korouhví, jak se obyčejně vyobrazuje. *Janu Sadařovi*, malíři dobrovického, dáno od kruchty na třech stranách marmelísování 32 zl. Stavitel *Prée*, jež zhotovil návrh opravy a ji sám řídil, učinil též návrh na nový oltář a kazatelnu, které zhotovil dobrovický tesař *Prokop Vyšohlíd*; oltářní obraz sv. Václava maloval pražský malíř *Frant. Barbieri*.

L. 1747 starý positiv na kruchtě opravil varhanář *Ant. Spiegel*. L. 1784 dostal kostel v Sejcíně nový kryt šindelový, dodal jej tesař *Proft*, l. 1833 pokryt poprvé taškami. L. 1871 dávána na věž nová makovice. V ní našla se listina, dle kteréž stará měděná makovice pocházela z l. 1571, kdy kostel postaven; l. 1765 byla vichrem shozena a nová postavena l. 1766 od *Blažeje Drozda*, kotláře v Dobrovici.

Přehlédněme čelnější opravy kostelíka sv. Václava v Sejcíně: l. 1571 byl vystavěn, l. 1609 důkladně opravován, opět l. 1736, l. 1831, l. 1858 zednickým mistrem *Samšem*, l. 1867 architektem *Al. Turkem* z Prahy, jenž základy podchytil a položil nové; malíř *Karel Javůrek* z Prahy opravil všechny freskové malby (téhož léta 1867), vymaloval obraz sv. Jana Nep., sv. Ivana, sv. Vojtěcha a sv. Prokopa, patronů země České; opravil obraz sv. Václava na hlavním oltáři, zhotovil nový obraz sv. Ludmily pro oltář poboční. Oltář tento zhotovil *Jan Pěr* z Dobrovice na místě starého, nevkusného; práci řezbářskou obstaral *Jindřich Paner*.

Kostel stojí na návrší uprostřed hřbitova zdí obehnaného. (Obr. 290.) Tato zeď jest prolomena dvěma vchody: menší ve straně severní, jímž se nyní chodí, a bývalý hlavní, vrata, proti věži, gotický, s ostěním profilovaným oblounem a žlábký. Otvírá se do polí, k poli zádušnímu, kde zajiště dříve fara stávala. Kostel jest jednoduší, orientovaný, pozdně gotický s opravami barokovými, kryt valbou prejzovou.

Kněžiště jest zavřeno třemi stranami pravidelného osmiúhelníka se dvěma opěrnými piliři, jež sahají k okapní římsě, o jednom ústupku římsovaném. Tři okna hladce špaletovaná, stěny hladké.

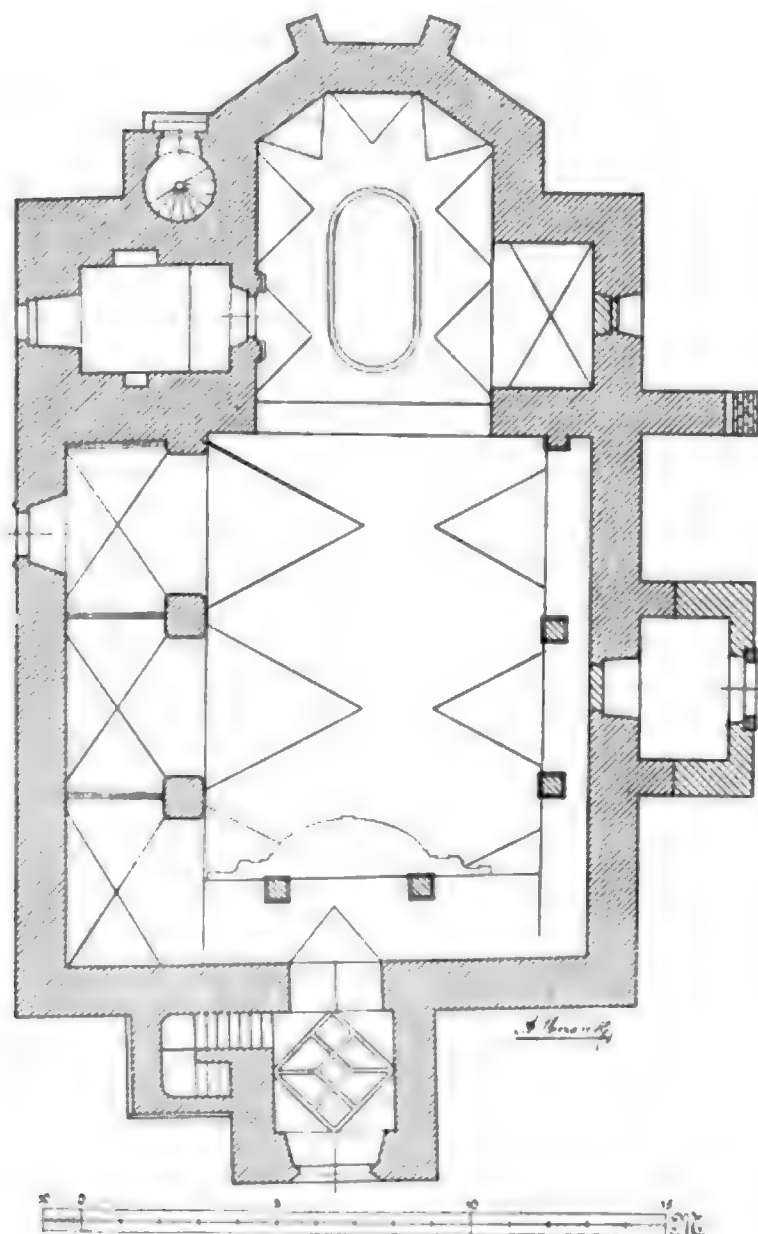
Po stranách presbytáře dvě věže, kryté stanem velice strmým, s bání.

Věž severní: v rohu přistavěno schodiště, novější. Do sakristie proráženo na severu okno pravoúhlé, s kamennou barokovou chambranou, výše střílnové, nejvýše okna hrotitá (na dvě strany), široká, bez kružeb a ostění. Po stranách tohoto okna (severního) dva erby pod římsou v úhlu lomenou: cetenský a valdštejský. Okapní římsa vlnkového profilu pískovcová.

Věž jižní jest bez schodiště, proto užší, opřena na straně jižní opěrákem silným, barokním, zděným. Dole okno elipsové, výše renaissanční s římsou, nejvýše okna na dvě strany, s pískovcovou chambranou. Římsa okapní jako u severní.

Lod jest hladkých stěn, špaletovaných oken, krytá valbou. Na straně jižní, kam se terrain sklání, dva opěráky (jako u presbytáře) a přístavek

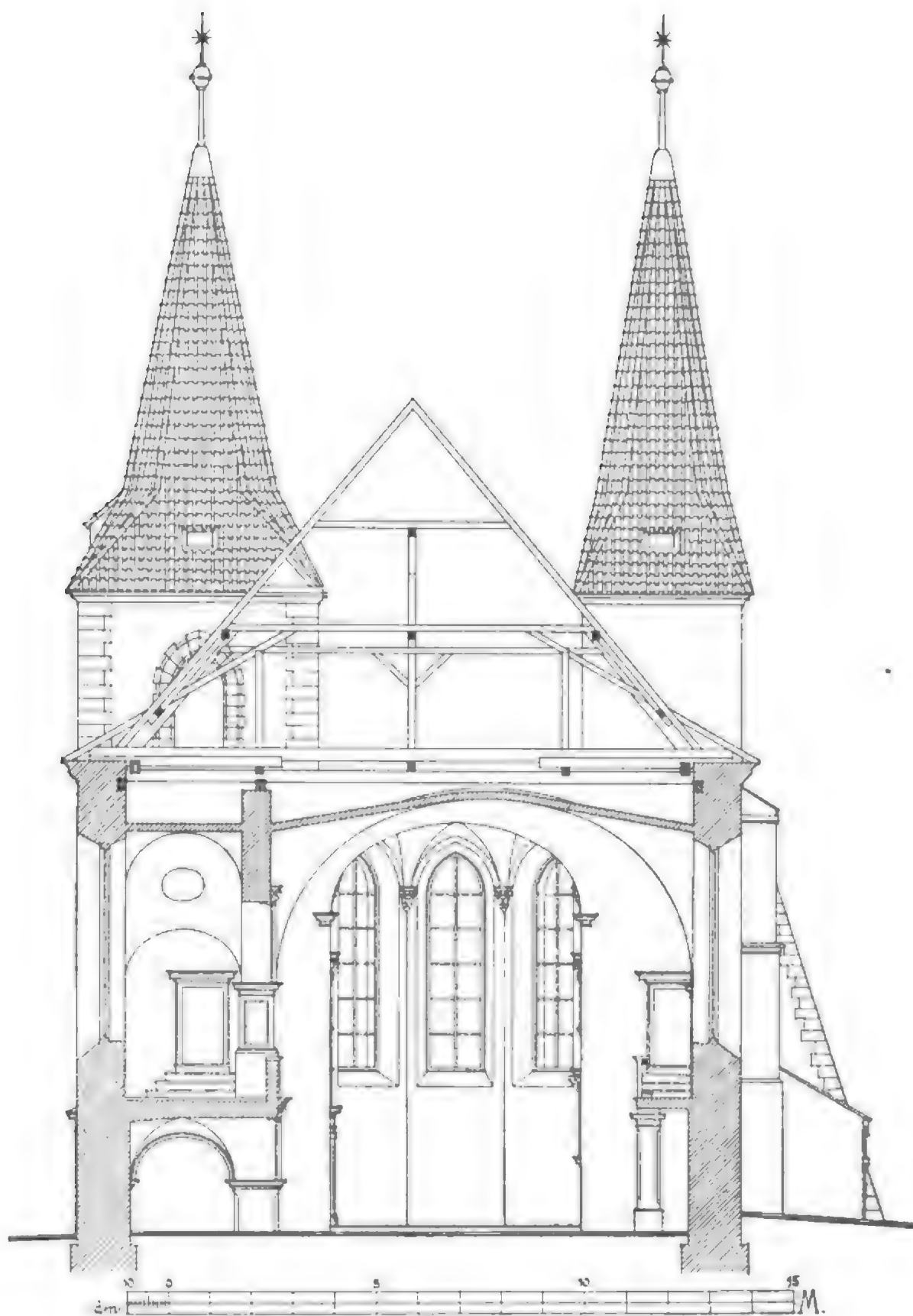
umrlčí komora, moderně gotický. Do severní zdi prolomen portálek s obloukem polokruhovým, ploše profilovaným; nad ním římsa rovná, vyložená (novější). K západní plné stěně kostela, nad níž vyzděn štítek trojúhelníkový, přiléhá věž čtyřstranná, dělená barokní římsou, prejzy krytou, odtud ve zdivu ustupující. K ní přistavěno schodiště s okénkem střílnovým.

Obr. 291. Sejcín. Kostel sv. Václava. Půdorys.

Pod věží hlavní vchod hrotitý: ostění pískovcové, profilované obloukem, žlábkem a dvěma pásy. Nad portálem okno pravoúhlé, barokní; výše menší téže podoby, nad římsou malá dvě okénka segmentová nad sebou. Kryt strmý stan prejzový.

Uvnitř (Obr. 291., 292 a, b): kněžiště dlouhé 6 m, široké 5.46 m, osvětlené třemi okny — třetí zastřeno oltářem — hrotitými, s prostou špaletou, bez kružeb. Klenba valená s lunetami. Cípy lunet jsou nesený konsolami stylisovanými renaisančně, z motivů hlavice jonské a ukončené

Obr. 292 a. Sejcín. Kostel sv. Václava. Příčný řez.

se zavínutými okraji. Vchod z empory od západu portálkem s jednoduchým opážením a římsou.

Naproti nad sakristií výklenek prázdný, s podobným oknem dvoudílným.

V oratoři strop dřevěný, kasetovaný. Lištami vysoko vystupujícími jest rozdělen na geometrická pole; plochy středních polí jsou prohloubeny. V 1. poli: had na poušti. Ve 2.: Kalvarie. Ve 3.—8. allegorické obrazy od jiného malíře malované, slabší: 3. SPES. 4. Ježíš dobrý pastýř. 5. CHARITAS. 6. FORTITUDO. 7. Ježíš se ženou u studny. 8. FIDES. Všechny obrazy dobře zachované. Malba živá, listy zlatené, modře polychromované. Allegorie jsou dosti nucené, barokních již komposic. Nápis k obrazům na bílých foliích. Konec 16. až zač. 17. stol.

Oblouk triumfální polokruhový, hladký, v náběhu ořímsován.

Loď vybíhá z osy kněžiště: k severu druží se k ní poboční loď užší. Sklenuta jest valeně s lunetami; cípy klenby opírají se o římsy, pod nimi dolů sbíhají ploché pilastry. Okna — tři páry — vysoká 4,54 m, široká 1,20 m, hrotitá, hladce špaletovaná, bez kružeb.

Empora na západní straně lodi nesena jest dvěma pilíři čtyřbokými s římsovými hlavicemi. Podklenuta jest valeně; odtud vede vchod s obloukem lomeným do předsíně pod věží, jež sklenuta jest valeně a ozdobena ve formě kosočtverce dekorativními žebry profilovanými; odtud vedou schody v síle zdiva na kruchtu. Tato vybočuje prodlouženou balustrádou a prodlužuje se (v pravých úhlech) na obě strany podél zdi. Jižní, jest užší a spočívá na dvou pilířích. Severní postavena jest na stejných dvou pilířích a třech obloucích a podklenuta třemi křížovými poli bez žeber (levá loď). Na balustrádě, rovné, stojí hořejší pilíře, jež nesou klenbu spolu se třemi oblouky, které mají archivoly, zubořez a klenáky konsolové. Empora přepažena jest na tři pole stěnami povstalými od pilířů ku zdi, jež prorážejí tři polokruhové oblouky. (Obr. 294.)

Na klenbě lodi freska v barokově vykrojeném rámu, přemalovaná: Ve dvoraně barokní, sloupové, se schodištěm, přijímá německý král (Jindřich) s korunou a pod baldachýnem sv. Václava, po jehož straně spatřují se dva andělé — po straně králově vznešená společnost v hermelínech, zbrojnoši. (V architektuře skreslené, v pohybech affektované, málo cenné.) — Na zadní stěně za varhanami freska, omezená nahoře obloukem klenby, dole přímočárně — rovněž přemalována: Před domem barokním se schodištěm skupiny osob s dětmi na rukou, ve středu sv. Václav (Stavba školy v Budči?). Z pol. 18. stol.

Na vnějších třech stranách balustrády v polokruhových a čtyřhranných polích 34 obrazy: výjevy ze života Pána Krista, Panny Marie a sv. apoštolů. Tabulka s letopočtem 1609 sama hlásá stáří; na ní monogram IHR. Jsou přemalovány. (Obr. 295.)

Hlavní oltář barokní. Na rakvovité mense tabernakl barokně zprohýbaný. Oltářní obraz: Smrt sv. Václava, malovaný s vervou, pře-

Kolem na čtyřech okrajích další nápis:

Leta 1587. w Sobotu Po Swatym M... | w hodinu 17. umrzel gest
Urozeny Pan Mikulass Wchynsky z Chynicz gehořto Telo | tuto podchowano
gest... kawage Blahoslaweného wzkřissiŋi w Křstu Panu sewšsemu mole-
nymmi. Amen.

3. Na čtyřhranné desce pískovcové rozměrů i písma jako u čís. 1.
čte se nápis:

Leta Panie
zestnula wšatem pokogi
a tim odesla ztohoto bidneho
sweta Panj Magdalena
Chynska rozena mamedem(?) z
maxsen gegiřto Telo wšomto
miřte pohřžbeno gest a k
deř Učekawa w nadegi p
řichodu Křsta Pana
k obecnemu wzkřissiŋi a
k oslaweni léhoř wcznau
radoř a Slawy Budauciho
Šřastneho Žiwota z mrtwich
wřtani (Erb Vchynských.)

4. leta 1583 wřabolu na neděli || druřebnau umrzel gest urozeni pan
waczław cřetenřky z cřetne || a na Ledcřich a tu .. swau || ... blahoslawe-
neho wzkřissiŋi.

Uprostřed mezi nápisem na desce rytřř v plné zbroji s erbem cetens-
kým (pískovec).

5. Letha Panie 1590 Wřobothu přied |
Swatym Hawlem Umrzel gest Urozeny Pan Mikulass Cřetenřky z Cřetnie a na |
winaczncynch Gehořto Tielo toto Po |
chowano gest oczekawage Přyřřřly Šyna Bořzho wden Pořředny a řandni.

Rytřř s erbem, vše bílý mramor. (Obr. 296.)

6. Po čtyřech okrajích z původního plného nápisu uchovalo se
a čitelně jest jen: Leta 1559 wnedielj... po ř. Dorote Umrzel gest Urozeny
Pan Waczław Cřetenřky z Cřetne. Uvnitř na desce relief rytřře s přilbou
a erbem u nohou. Pískovec.

7. Po čtyřech okrajích z nápisu jen toto málo jest uchováno:

TEN PATEK PRZED SMRTE... NE... | LETA... LA GEST VRO |
ZENA PANI LIDMILA CZETENSKA Z WRZESOW... |... |... (cet) NE ANA
LEDCZYCH W LETECH 45 PAN BV RACZ VZ DVSSY GEGI MILOSTYW
BYTY.

Relief šlechtický; erb půlměsíc. Z pískovce. (Obr. 297.)

V tabulce:

TENTO ZWON SLIL GEST WONDRZEI
ZWONARZ PRASKY WMIESTIE MLADE
HO BOLESŁAWA NAD GIZERAV LETA 1584.

Na protější straně zvonu:

ABY ZWVKEM		ZWONV TOHO
TO WIERNIM KR	Sv. Vit	RZESTIANVM
KSCHVZE GIGH		SPOLECZNE K S
LOWV BOZIMV AKCHWALENI GMENA		
GEHO SWATEHO WZNAMOST SE VWO		
ZOWALY TEZ PROPOTRZEBV A KVPOCZ		
TIWOSTY OBCE DOWSY SEICZINY K M		
ATCZ BOZI		

Dolejší lem zvonu posázen medaillony.

3. Zvon zavěšený v okně věžním, Václav, průměr 0·73 m, výška 0·63 m, mezi dvěma pásky jemných rozvilin: SWATY WACZŁAWE KNIZE CZIESKE ZEMIE ORODVG ZA NAS LETTA PANIE 1686.

Spodní pásek jest ověšen listy akanthovými, dolů obrácenými, osmi počtem. Na plášti Madonna korunovaná, na půlměsíci; pod ní zvonařský znak *J. Pricqueye*. Na protější straně relief sv. Václava. Zvon jest prasklý. (Byl již jednou přelit ze staršího zvonu, jak o tom zapsáno v knize zádušní l. 1686.)*)

4. V menší věži, v okně, visí zvonek „umíráček“, vysoký 0·26 m, široký 0·24 m. Při horním i dolním okraji pláště ovinut jest vlnky z ratolestí uvitými; uprostřed pláště relief sv. Jana Nepomuckého. Z pol. 19. stol.

Semčice.

Sládeček, Dobrovce a okolí, 459—476. — Sedláček X., 341, 342. — Časopis Spol. přátel starož. V., 30.

Starobylé sídlo šlechtické rodiny, která psala se ze Semčic: l. 1297 připomínají se jako svědkové Tomáš, Konrád a Přibík ze Semčic. Kvetla ve dvou, třech větvích, které měly tu sídlo své, TVRZE. Fridrich z Donína v pol. 16. věku zboží to sjednotil. Pak se tu jmenuje Jiřík Cetenský na Vinařicích, Václav Budovec z Budova a poslední Jan Přech Třemeský ze Železna, jenž pro náboženství ušel do Sas. Semčice koupil Adam z Valdštejna a připojil je k Dobrovici. Staré sídlo panské zašlo.

*) Johannesovi Pricqueyovi, zvonaři, od přelití zvonu, který se roztrhl, zapláceno: Starý zvon vážil 4 ct. 61 lb., z čehož desátá libra za v ohni strávena se srážela, zbylo tudíž 4 ct. 15 lb., od každé libry po 5 kr; dáno úhrnem 77 zl. Od milostivé vrchnosti poskytnut přídavek 4 zl.

KOSTEL SV. PROKOPA, filiální, k Dobrovici příslušný, připomíná se jako farní l. 1363. V době husitské byl v rukou kališnických, jak hlásá hlavní zvon a na něm jméno kališnického kněze Jana Jiř. Žlutického. V době katol. reformace zůstal filiálním a připojen k Dobrovici.

Starý kostel stál na hřbitově. L. 1755 byl vystavěn nynější.

Zedníci nejprve starý rozbořili a pak dle plánu a návrhu stavitele *Frant. Ign. Prée* z gruntů nový kostel kamenný i s presbytář 62 lokte dlouhý, 23½ lokte široký a 22½ lokte vysoký, též sakristii, kostnici, věž pro zvony pod střechu přivedli i zeď kolem krchova vystavěli, uvnitř vybělili, za kteroužto práci jim i palírovi *Janu Gillychovi* z Loučeně bylo vyplaceno 1934 zl. 43 k. 5½ den. Kameníkovi dobravskému dle kontraktu jeho s baumaistrem dáno 288 zl. 39 k., pražskému tesaři a domácím 463 zl. 26 k. 3 d.; dobravskému tesaři *Prok. Vyšohlídovi* 353 zl. 54 k. a za kazatelnu 120; řezbáři za oltář 160 a práci na kazatelně 70, zámečnickovi dobravskému *Štast. Hložkovi* 243 zl. 33 k. a pražskému za kříž na věž 50; kováři dobravskému *V. Malému* 49 zl. 59 k.; klempíři za velkej a malej kropf na věž 21 zl. a za plech na pobíjení obou bání i od práce 575 zl. 48 k.; malíři pražskému od štafírování kříže, obou knopfů na věž 66, od malování obrazu sv. Prokopa na hlavní oltář 65 zl. 34 k., za materialie a j. věci úhrnem 7133 zl. 44 k. 2 den.

Ze starého kostela byly přeneseny do nového hlavní oltář, kazatelna a stolice. Starou křtitelnicí přelil konvář boleslavský a ulil z ní 6 svícnu na velký oltář a velkou lampu před oltář, za co mu dáno s přidáním cejnu 21 zl. 8 k. L. 1761 kameník dobrovický zhotovil z mramoru novou kropenku, l. 1763 přelity zvony od pražského zvonáře (nákladem 42 zl. 41 k.); l. 1764 dobrovický truhlář *Prok. Vyšohlíd* zhotovil novou mříž před oltář a 33 nových stolic po 5 zl. 15 kr. stř.

Stavba barokní, orientovaná. V půdoryse podoby kříže, jehož střední ramena, širší, z lodi vybočují. Všechny kouty jsou zdivem vyplněny a prohloubeny.

Přední rameno činí presbytář, čtyřstranný; okna (2) segmentová, špaletovaná. Nad každým pás půlkruhový, jež nesou klenbu valenou.

Lodě sklenuta valeně na ploché pilastry, jež spojují pásy polokruhové (nad okny) a příčné přes kostel. O dvou travée, do každého prolomeno jest po páru oken.

V zadním rameni empora vyložená, barokně zprohybaná, trojdílná. Postranní křídla jsou v síle zdiva, prostřední empora spočívá na dvou sloupech, jež nesou oblouk segmentový a dva oblouky po stranách. Na kruchtě totéž rozdělení; v prostřední světlosti varhany. Na emporu pouštějí světlo dvě okna, stejné velikosti s ostatními.

Portály dva pravoúhlé, s chambranami: pod věží a z jižní strany lodi.

Věž pojata jest do osnovy stavby, čtyřstranná, stěn hladkých. Kryta jest bání šindelovou, natřenou barevně; nad makovicí kříž železný.

Sanktus v poměru k rozměrům budovy malý, dřevěný.

Hlavní oltář barokový. Na dřevěných oblých sloupech s římskými hlavicemi kládí zprohybané barokové s volutami, na čemž sedí andílkové. Po stranách sochy dvou biskupů, otců církevních, v životní velikosti: uprostřed obraz sv. Prokopa v rouše opatském; v nástavci sousoší Nejvyšší Trojice. Z pol. 18. stol.

Mříž dřevěná, balustrová, uzavírá presbytář, barokní. Pás klenbový nahrazuje oblouk triumfální; k němu po straně přidělána kazatelna dřevěná: řečniště okrouhlé, římsou profilovanou, pravoúhle lomenou kryté. Na poprsnici řezaný, pozlacený výjev biblický: dobrý hospodář rozsévá símě. Klobouk s andílky (2), již nesou desatero; na hranolovém sloupci stříška římsová a na ní anděl s vázkami v jedné ruce a mečem ve druhé. Jako hlavní oltář stará.

Za obloukem vítězným, kde bývají oltáře postranní, dva výklenky, v každém socha biskupa, církevního spisovatele (s knihou), podobné jako na oltáři. Z pol. 18. stol. Po straně, na severní zdi lodi, dva obrazy: mnich držící na rukou položeného Ježíška; tři mladí mnichové, nesoucí tři kříže, nad nimiž anděl se vznáší s věncem. (Tyto obrazy byly sem zajisté přeneseny ze zrušeného jezuitského kláštera v Jičíně.) Začátek 18. stol.

Pískovcový náhrobek, do vnější strany hřbitovní zdi zasazený, široký 0·90 m, vysoký 3·02 m, s písmem vyrytým. Jeho obsah:

Leto Panie 15
Dokonal gest život swoga Hro-
zenn Pan Sigmund Chlum i
Chlumu a na Semczicynch a
tuto gest Portiwie Pochowan
Wczekawa Blahoslawencho
Wzkrysseni.

Nad erbem: hledí, koruna, půl křídla.

Zvony ve věži, v kládí, dva podle sebe, třetí o málo níže.

1. Největší má průměru 0·92 m, výšky 0·71 m.

A. Kolem hořejšího kraje vine se vlys: Herodes vraždí dítky v Betlémě, kterýžto výjev se opakuje; na jedné straně jest přerušen tímto textem:

TEHDY HERODES WYDA ZEBY OKLA . . . BYL OD
MVDR CZV Y ROZHNEWAL SE WELMI A POSLAL
ZBYT WSSECKY DYTKY KTERE BYLY WBETLEMIE
Y WE WSSECH KONCZYNACH GEHO ODEDWAV LET.

B. Na plášti pod hořejším vlysem, ježž dole zdobí listový festonek nápisy a erby:

Marta chlumowa
ihorzenkowitj

Erb

Sigmund chlum chlumu
ana semczicynch

Erb

Katerzina chlumowa
icetnie ana semczicynch

Erb

Teta 1589 tento zvon jest przelit
i nakladem urozoneho pana zyk
munda schlumu ana semczynczy

Medaillon

Vedle:

SLYT GEST TENTO ZWON
OD JAKVBA ZWONARZE MEL
NICZSKEHO W BOLESŁAWY ML
ADEM NAD GIZERAV

Kristus ukřižovaný, pod ním obě Marie.

A Prizsluhowanym cirkewnym tehoz
zadussi s. knieze pana birzina zluticzke
ho s. fararze lenczińskiego 1589

Medaillon

Při dolejší obrubě (viz facsimile). (Obr. 300.)

ХІЛІН ПУН ТИЛОВАЛ СӨЛІТ ИС СӨНӨ СӨНӨСӨ СӨНӨ СӨНӨСӨ

Obr. 300. Semčice. Kostel sv. Prokopa. Ukázká písma nápisu na zvoně čis. 1.

Kdoż wierzy w Syna bożego mać żywot i tak buh miłował świat, że Syna swego jednorozeneho dal, aby každý kdoż wierzy wneho nezahynuł ale miel żywot wieczny i jan w kapitole 5.

2. Zvon druhý l. 1748 spadnul a rozražen po léta zůstával; až když l. 1811 blesk do věže uhořel a i zvon nejmenší ku škodě přišel, byly oba přelity v České Lípě l. 1849 a od dobrovického děkana Dobrohlava vysvěceny. Zvon tento prostřední má nyní průměru 0.78 m a výšky 0.59 m. Kolem hořejšího okraje ověšen jest listy akanthovými dolů obrácenými, střídavě velkým a malým. Pod touto bordurou na plášti obraz sv. Prokopa, pak nápis (latinkou):

Tento zvon na jméno sw. Prokopa Semčického
w roce 1660 křtěný přelit jest v České Lípě od
zwonaře Karla Paula r. 1849 za Marie
Isabelly kněžny z Thurnu a Taxisu paní
na Daubrawici, Loučíně, Wilkawě, Niměřicích, Skalsku
a Cetně za P. Matěje Dobrohlava, děkana, Jana Šrámka,
vrchního úředníka a Františka Jonáše rychtáře.

Na druhé straně:

S weselým se raduji, se smutným kwílím,
pobožné k modlitbě wolám a toužení
wszech na zwuku swem k wysosti wznáším.

Podél dolejšího lemu páska z listí vavřínového.

3. Nejmenší, Petr, vys. 0.425 m, ověšen jest jako druhý bordurou akanthovou, pod ní na jedné straně ukřižovaný Kristus Pán a pod obrazem nápis: »Zroku 1773 wroku 1849 přelit ku chwále Boží« — na druhé straně vyobrazení světce ratolest držícího, snad sv. Petra. (Dle arch. zem. musea »byl slit ku czti a chwale boží letha panie 1550«.)

4. Sanktusový, vys. 0.24 m.

Slivínko.

Na výšině, která krajině okolní v Benátecku vévodí, u cesty k Mečeriži, vypíná se SLOUP přes šest metrů vysoký, na hranolovém stylobatu s římsou; patka attická, dřív oblý, na toskánské hlavici deska. Na přední straně stylobatu nápis, nyní silně vytřený; na ostatních stranách façetované výplně. Na vrcholku řecký kříž dvouramenný, železný.

Nápis:

Rdo Świtierny Uczińimś geg swatym W dhramie
Boha Meho w jiew. | l. Jana Kap . . . 12. |
Ślaup tento Wyzdymien | Gieł Ku Czi a Chwale. |
Pod Ślaupem Kryw se Połticzho Pana Gezielle |
Dakladem Ślow: Muze | Jirzjka Śalacze
i Male ho Ślywna a Anny Manselkn
Geho W letu 1669 | (nebo 1699 — třetí číslice porušena)
Dne 21. Barzj Pd Cziłh. |
dneho Knieze Pana Le
Po . . ha Far: Przjedmie . .
Połwieczen Gieł.

Slivno Dolní.

Kniha oučtů zádušních kostela farního založení sv. Františka na panství Košáteckém v D. Slivně od l. 1668 do 1737; II. od 1737—1783. Kniha pamětní od l. 1786; matrika od r. 1760.

KOSTEL SV. FRANTIŠKA SERAFINSKÉHO, farní. Jako farní připomíná se ve 14. stol.: po smrti plebána Mikuláše († 1363) Hynek vladyka ze Slivna praesentoval kněze Václava z Chorušic (Lib. conf. I. 12). V době husitské nečiní se o něm zmínky. Po reformaci uvádí se první známý farář l. 1655 Blažej Ignác Holický.

Monstrance 0·62 *m* vysoká, empirová, zlacená, malé ceny.

Kalich 0·235 *m* vysoký, průměru 0·095 *m*, hladký, empirový, kupá s pláštěm prolamovaným, z vinné révy, hroznův a listů.

Křtitelnice cínová stojí na třech nohách, které vybíhají ve spáry lví a nahoře přecházejí v karyatidy mužské, bezruké. (Obr. 303.) Na nádobce v medaillonu vavřínové erby: po jedné straně Berkův z Dubé, po druhé Kolovratský. Podél hořejšího kraje ve dvou řádcích nápis:

MAREK : XVI: KAP: GDAVCZE PO WSSEM SWIETE KAZTE EWANGELIVM WSSEMV STWORZENI: KDOZ VWIERZI POKRZTY SE SPASEN BVDE KDOZ: NEVWERZY: BVDE — ZATRACEN * ALŽBIETA KOLOWRATOWA: BERKOWNA: Z DVBE: A LIPEHO *** AN * NOWOHRADSKY * Z KOLOWRAT * A NA KOSSATKACH: Slova při dolejších okraji jsou nečitelná (... SKRZE OBMYTI ...), dílem že jsou otřena, dílem že byla barvou natřena. Z letopočtu jest čitelný jen l. 15... Výška 0·76 *m*, největší objem 1·45 *m*.

Na víku: sv. Jan křtí Pána Krista; na folii čte se: Ecce agnus dei. Výška víka 0·66 *m*.

Zvony. Na věži kostelní tři zvony: dva vedle sebe. 1. Větší, v průměru 1 *m*, vysoký 0·75 *m*. Přelitý. Ucha s maskou. Pod korunou nápis: Durch die Feuers Gluth in Prag bin ich zerfloßen, Witwe Anna Kühnerin hat mich Gegossen.

Pod nápisem mezi dvěma liniemi festony. Na plášti relief sv. Jana Nepom., níže nápis:

ZWON TENTO K CTI A CHWALE BOŽJ ZALMV
ŽEN OSADNICH W L 1749 SLIT GEST |
NICOLAVS PRICOVEY ME FECIT |
IN REGIA VRBE IVNIONIS BOLESŁAŃ |
CVRA CVRATI IOAN OLIVA PATRIA PRAGENSIS.

Na druhé straně relief sv. Barbory a pod ním nápis: Nyni pak z Milosti Gegich Excellenz · Pani a Pani | Iohanny Hraběny z Cauriani rozené Hraběny | Novohradsky Kolovrath poslední z téhož | Kmene znowu přelít w L. 1808.

Kolem dolního okraje akanthové listí.

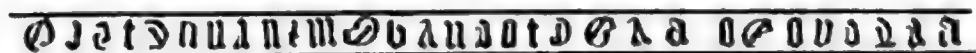
2. Druhý zvon, mající průměru 0·785 *m* a 0·60 *m* vysoký. Ucha žlábkovaná, kolem koruny laurový věnec a pod ním nápis:

SLIT GEST ZWON TENTO CTI
A CHWALE BOZI Z ALMVZEN
OSADNCH WL: 1749 †

Pod tím vlys květinový. Na plášti: Umučení Páně na podstavci, z něhož vybíhají dva listy šalvějové; relief sv. Jana Křtitele; Madonna;

sv. František. Mezi nimi porůznu hlavy andělů, pod obrazem Madonny zvonafský znak Pricqueyův s písmeny po stranách N. P.

3. Třetí zvon: Ucha hladká, plášť hladký. Výška 0.445 m (s korunkou), průměr 0.56 m. Z 15. století. (Obr. 304. facsimile.)

Obr. 304. Dolní Slivno. Nápis na zvonu čís. 3.

Při kostele stojí ZVONIČKA, osmistranná, krytá taškami, s lucernou; v této zvonek nový z l. 1869.

Slivno Hoření.

Sommer II. 88. — Sedláček X. 394. — Pam. XIII. 181. — Společnost přátel starožitností III. 90. — Kudrnáč, Adresář 85.

V Hoř. Slivně stávala při dvoře poplužním TVRZ. Slula Sliven, Slivno Hořejší, též Větší a Slivno Dolejší, též Menší. K nim přibýlo Slivenko. Na tvrzi Slivně seděli v letech 1223—1240 bratři Albrecht a Rudolf ze Slivna. V letech 1354—1394 jmenuje se Petr z Veitmile. (Na druhé tvrzi l. 1367 se připomíná Hanek ze Sl., po němž slula Hankovskou.) L. 1485 koupil Slivno Václav Bezdrůžický z Kolovrat a připojil je ku Košátkám.

KOSTEL SV. MARTINA, biskupa, filiální; fara v Dol. Slivně. L. 1362 připomíná se jako farní. V době husitské stal se filiálním. L. 1766 ohněm, jenž v obci té zuřil, byl zničen a l. 1767 znova postaven (zvony!) L. 1872—73 zbořen a nynější románský zbudován od pražského architekta Aloise Turka.

Vypraven v historickém slohu románském ve všech svých částech: presbytář polygonální, stěny členěny lisenami, mezi nimi vlys obloučkový. Okna, věž a pod ní portál sloupový — sloupy s hlavicemi starorománskými.

Na stropě presbytáře, sklenuté konchou, freska od *Hellicha*: sv. Martin na koni, jede z kostela tohoto do Košátek, v pozadí košátecká bažantnice, tamní mlýn. Letopočet 1873. Oltář dřevěný, gotické architektury, novější, rozdělený na tři pole: v prostředním, delším, obraz (poprsí) Pána Krista s hostí, po stranách sv. Vojtěch a sv. Václav.

Kazatelna nová: na řečništi na dřevě malované obrazy církevních spisovatelů.

Posvátné knihy: Missale romanum z 1664, Antverpiae; Missale romano-bohemicum conformatum, Pragae typis archiepisc. seminarii: per Guilielmum Knauff MDXC — jako v Mečetiži. Oba misály jsou ozdobeny dřevorytinami.

Zvony na věži:

1. Ucha s maskami. Na horním i dolním okraji pláště listy akanthové, s odnoži vybíhajícími v andílky, uprostřed na jedné straně sv. Martin, na druhé hraběcí koruna. Pod tím nápis:

IOHANN GEORG KÜHNER GOSS MICH IN PRAG 1766.

Výška 0·60 m, průměr 0·80 m.

2. Na horním i dolním okraji pláště akanthy v šikmé poloze. Uprostřed reliefs: sv. Josef a Pán Ježíš. Pod tím nápis:

IOHANN GEORG KÜHNER IN PRAG 1766.

Výška 0·49 m, průměr 0·63 m.

Smilovice.

Sedláček X. 343.

Jméno mají po neznámém Smilovi. Od časů nepamětných stávala tu TVRZ. L. 1408 se jmenuje Lemar ze Smilovic. L. 1639 připojeny koupí k Dobrovici. Tvrz tehdy už sešla, dřevěná, zašla záhy.

Ve vsi na dřevěném trámu visí ZVONEK 0·24 m vysoký, 0·28 m v průměru. Na plášti relief sv. Václava a na protější straně sv. Petra a Pavla, mezi nimi andílkové. Dole letopočet 1763 dvakrát.

Sovinky.

Sommer II. 132. — Vaněk 77. — Sedláček X. 388.

Nedaleko stojí pahorek Syslov, na němž stával hrad, po němž nazývají se Sovinky „nad Syslovem“. Městečko má ve znaku sovu, držící v pazourech dva sysly. Na sz. konci stojí dvůr, při němž ještě l. 1647 TVRZ „kamenná, nákladně se dvěma světnicemi a komorami vystavěná“. Jest to zajisté nynější stavení obytné, opřené na rozích opěracími pilíři, s pavlačí na zděných arkádách a se šindelovou valbou. Místnosti dolejší jsou valeně sklenuty, nahoře rovné stropy. Kolem ochozů štukové rámy.

Na severní straně dvoru stavení dlouhá, část ze 17. stol. s diamantovou rustikou, část z 18. stol.; na východním konci KAPLE SV. VAVŘINCE, jejíž kněžiště polokruhové vystupovalo z líce budovy; bylo vysoké až do prvního patra, sklenuto konchou a kopulí. Oblouk triumfální byl nízký, loď sklenuta valeně se 4 lunetami. Kaple tato l. 1903 byla úplně přestavěna na zámček. V sanktusové vížce (nové), která zůstala, vizí zvonek sítě r. 1888 od Jos. Diepolt v Praze.

LE PANV BVOHV OD
PETRA W MLADEM BVO-
LESLAWY.

Průměr 0·80 *m*, výška 0·77 *m*.

3. Zvonek novější z l. 1849; výška 0·23 *m*, průměr 0·29 *m*; na plášti ukřizovaný.

SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO, blíže zvonice, na hranolovém podstavci, s několikanásobnými deskami. Na zadní straně hierogram (Maria) a letopočet 1781; tehdy asi byla opravena. Dle pamětní knihy kosmonoské byla l. 1746 vysvěcena od kosmonoského rectora piarist. kolleje.

SOCHA SV. JOSEFA u silnice do Ml. Boleslavi, na čtyřstranném podstavci pískovcovém, 1·85 *m* vys.; na stylobatu s volutovými okraji relief Madonny v rámci a s letopočtem 1781; na pravé straně světec s rýčem, na levé sv. Jan Nepom.; vzadu:

Obnoveno nákladem občanů Horno-Stakorských 1884.

Stakory Dolní

zvaly se též Stakorce na rozdíl od Hořeních Stakor, kde stávala tvrz, kostel, a zvaly se Stakory. Patřily od l. 1525 ku statku města Mladého Boleslava.

Uprostřed návsi SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO, dobrá práce sochařská. Podstavec jest vysoký 2·5 *m*, socha sv. Jana 1·5 *m*. Na podstavci vyobrazeny jsou: sv. Barbora, křest Páně a v rohu jméno *B. Lásky*, pak světice a nápis:

Tato Statue kecti a dymá
le Boží a swatému Janu Ne
pomuckému gest obětowana
nakladem Pawla Maliny
kterauž on pro potěšení své
těž celé obce Stakorské a na pa
matku swého zemřeleho syna Jana
mizdowhnauti a osmětiti
nedal Teta Panie
1824.

Obnoveno nákladem Jana Maliny 1887.

Na mohutném stromě mezi dvěma větvemi pod stříškou ZVONEK, „klekánka“, mající průměru 0·38 *m* a výšky 0·29 *m*. Kolem korunky akanthový pásek, na plášti relief sv. Václava a pod ním jména:

IOHAN KRZOWINA ESTTAHIVS SHREIER

Na druhé straně relief sv. Jana Křtitele a pod ním: I . G . K 1781.
(Johann Georg Kühner.)

Stará Lysá.

Otruba, Lysá 265.

Na ostrůvku řečeném »Na ostrově«, obklíčeném rybníkem a bažinami, stávala nejspíše původní osada Lysá. Z bývalých bydlišť jen prohlubeniny se spatřují; nacházejí se v nich i zlomky nádob.

Ve stráni nad školou přichází se na lidské kosti; místu tomu říká se »krchovičko«.

Před domy č. 4., 47., stojí SLOUPY dřevěné před okny, na nichž předeekstavení spočívá, typ příbytků zálabských, na způsob »podloubí« ve městech.

Na návsi mezi čtyřmi lipami KAPLIČKA, barokní, z 2. polovice 18. stol. Sklenuta jest kopulí s lucernou, nyní beze zvonku, čtyřboká. Na stěnách pilastry. Oltářík novější, rovněž po straně krucifix.

Zvonice a zvonek novější.

Staré Benátky.

Jar. Schaller 104.

FILIÁLNÍ KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE.

L. 1354 připomíná se jako farní. Ve válkách husitských stal se filiálním. L. 1761 starý kostel, z větší části dřevěný, byl sbořen a nynější z kamene vystavěn péčí Ign. Zikm. hraběte z Klenového l. 1764.

Kostel barokní, orientovaný. Kněžiště s ubranými rohy užší, loď širší, jsou pravoúhlé (loď připojena šikmými stěnami). Ku kněžišti na jihu tlu se sakristie; věž vstavěna částečně do lodi, hranolová. Kostel kryt jest prejzy, valbou s vikýři a sanktusem; věž se stanovou střechou a kopulí.

Okna segmentem sklenutá s chambranami, portály s pískovcovými rámy, stěny hladké, s plochými výplněmi. Hlavní římsa, mohutně vyložená, oblohuje se kolem lodi.

Kněžiště čtyřboké s přistavěnou úzkou oltářnicí, v půdorysu segmentem vyhnutou, osvětlenou dvěma okny. Oblouk triumfální půlkruhový, hladký. Klenba placková, na pilastrech s římsovými hlavicemi, diagonálně do rohu postavených, se soklem.

Lodě ploše krytá na rákos, obdélná, s vyplněnými kouty, se třemi páry oken a dvěma vchody.

Kruchta rovná na trámech, poprsnice ve středu prohnutá.

V přízemí věže předsíň, valeně s lunetami sklenutá.

Oltář hlavní s novým obrazem i kazatelna — běžné rokoko, s anděly a sochami sv. Floriána a Šebestiána.

Postranní oltáře s neumělými obrazy: Madonny a sv. Trojice v rocaillových rámech, s úzkými nástavci. Po stranách sochy: sv. Alžběta a druhá (se lvem a křížem), pak sv. Prokop a sv. Vojtěch. Druhá pol. 18. století.

Varhany nové.

Křížová cesta bez ceny.

Zvony ve věži a v sanktusu:

1. Větší, vysoký 0·82 m, v průměru 0·85 m. Na plášti: po jedné straně sv. Petr (?), po druhé sv. Pavel (?) (se dvěma meči —). Nápis:

misere ⁊ mei kaczy ⁊ vale ⁊ panu bohu ⁊ macze bozi ⁊ tento ⁊
 sancti ⁊ spiritus ⁊ asit ⁊ nobis ⁊ gracya ⁊ amen ⁊ ||
 nostri ⁊ deus ⁊ seculi ⁊

2. Menší zvon, vys. 0·74 m, v průměru 0·70 m. Na plášti sv. Václav.
Pod ním.

REFVSA A CAROLO BELLMANN PRAGÆ 1828.

3. Vys. 0·37 m, průměr 0·26 m. Ucha hladká, kolem koruny nápis minuskulí gotickou. (Obr. 309., facsimile.)

החוקים וההוראות שיש להקפיד עליהם, ויש להקפיד על כך שכל מי שיש לו מידע על הפרת חוקים או הוראות, יודע להגיש תלונה.

Obr. 309. Staré Benátky. Kostel Nanebevzetí Panny Marie. Nápis na zvonu čis. 3.

Na plášti relief Madonny, ostatně hladký.

4. Vys. 0·22 m, šir. 0·26 m. Ucha s torem, plášť hladký. Dle formy z 15.—16. stol.

KOSTNICE čtyřboká s ubranými rohy, s prejzovou střechou stanovou, s okrouhlými okny; nad vchodem plastická lebka. Z téže doby jako kostel.

Stratov.

Fr. Otruba, Lysá s okolím, 260.

Uprostřed vesnice KAPLE z 18. stol., l. 1893 obnovená, s obrazem Nejsvětější Trojice. Ve výšce nad kapličkou zvonek, jímž se klekání zvoní, v průměru 0·34 m, vysoký 0·43 m. Při hořejší i dolejší obrubě výzdoba akanthová. Na plášti relieфы sv. Jana Nepom. a sv. Vojtěcha.

Dole: I . G . K . 1778 (*Johann Georg Kühner*).

Strenice,

v starších pamětech: Strajnice, Strejnice, Strýnice.

Vaněk 105.

Na místech nynějšího nádraží, když se kopalo, nalezeny byly popelnice, bronzy i kostry; několik kusů odevzdáno zemskému muzeu v Praze.

KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE, farní; jako farní připomíná se l. 1362 (Lib. conf. I., 171). V době kališnické byl utraquistický jako

i jeho kollátorové; v té době opatřeny (1604) dva zvony. L. 1650 obnovena fara katolická, prvním farářem byl kvardián kláštera minoritského v Mladé Boleslavi (Fr. Zajíčkovský); matriky založeny l. 1634.

Nynější kostel vystavěn počátkem 18. stol. Stojí na svahu stráně, kam stoupá se po schodech kamenných, na starém hřbitově zdi obehnaném, orientovaný.

Presbytář čtyřboký ukončen na východní straně trojstranným štítem, s jedním barokně vykrojeným oknem; sklenut kopulí. Na severu druží se k němu sakristie, nižší, sklenutá valeně s výsečí, se dvěma podobně vykrojenými okny. (Obr. 310.)

Oblouk triumfální polokruhový, plochý, nad ním prohnutá jest římsa, kolem lodi pod stropem obíhající.

Obr. 310. Strenice. Kostel sv. Bartoloměje.
(Strana severní.)

Lod' ploše krytá se čtyřmi okny segmentovými, podobně dole v rozích sprohybanými; na jižní straně přiléhá k ní kaple sv. Antonína, též arcibiskupská, pražská nazývaná: krytá kopulí osmihrannou, s výklenkem pro oltář a dvěma pravoúhlými okénky.

Na západě kruchta, spočívající na železných sloupech, se dřevěnou balustrádou; dále pod věží kobka, krytá ploše, se dvěma vchody od jihu a od západu.

Věž na západě, čtyřboká, se zaokrouhlenými hranami; přepašena římsou, kolem celé budovy obíhající, nad ní druhá římsa, mezi touto a střechou veliká okna, po jednom v každé straně. V přízemí hlavní vchod s plochým pískovcovým opáčením, po stranách dva menší vchody, z nichž severní vede na kruchtu. Na věži cibulová baň s lucernou.

Vaňkova spisku bylo tehdy ještě čitelné: pán na Radowesnicích) ... OW-SCZICH A TVTO POCHOWAN GEST. (Obr. 313.)

2. Po téže straně (pravé), avšak již v lodi do sloupu, na němž spočívá kruchta, zasazen kámen 1.43 m vys.: paní spící, pod hlavou má polštář, na prsou talisman; ruce křížem složené. Po straně v rámci erby s nápisy:

MARKETA Z PRZIWOR BABA
MARKY
TA Z AD
LARV (•MATIE• dle archivu zem. musea).
LIDMI
LA Z R
ZEH
NIC

Po straně: ... KA PANA IANA KLVSÁKA Z KOSTE ... (Obr. 314.)

3. Naproti prvnímu, po levé straně při vchodu epitař téže velikosti a podoby: rytíř ve zbroji, u nohou přilba a erb Klusáků z Kostelce. Opis zabílený: LETHA MDLXIII WE CZWR | TEK DEN BOZYHO WSTAV-PENI VMRZEL GEST VROZENY (PAN MIKVLASS KLVSÁK Z KOSTELCE) A TVTO POCHOWAN GEST.

4. Za sloupem již v lodi rytíř stejné velikosti a podoby; opis:

.. THA 1574 W PATEK PRZED | S MATIEGEM VMRZEL GEST VROZENY PAN WONDREZEG | KLVSÁK Z KOSTELCZE A RA | DOWES-NICZ A TVTO GEST POCTIWE POCH ...

Všechny postavy jsou pěkně pracovány, těla souměrného, výrazných tváří, mužové plného vousu, pečlivě upravených vlasů, kolem krku krajky.

Zvony na kostelní věži; dva vedle sebe, třetí nad nimi.

1. V průměru 0.98 m, vysoký 0.82 m. Ucha s maskou na pleně, pod tím pod arkadami dvě postavy ženské. Kolem koruny vlasy z lilií, po jejich stranách stočení delší; pak mohutný obloun, na němž zavěšena jest obloučková ozdoba dolů obrácená, ve výplních s palmetami. Na plášti tabule, obruba liliová přerušena v rozích a v polovici delších stran kulemi; nápis:

TENTO . ZWON . GEST . PRZELITEY . K ZADVSSI x STRENICZKEMV
. KE CZTI . A . CHWALAM . BOZIM . ZA PANOWANI . VROZENEGO
... A . STATECZNEHO . RITIRZE . PANA . MIKVLASSE GERSSTORFA
. Z . GERSSTORFV . A NA . WELKICH . HORKACH . NA . KLADEM
x GEHO . A . WOSADNICH x LETHA . 1 . 6 . 0 . 4 . ~ ~

Pod tímto nápisem erb a po jeho stranách:

~ M G Erb Z G ~

Na druhé straně pod korunou:

ANA 1.6.0.4. GAR

Pod tím tři medaillony v laurových věncích. Ve středu hlava anděla, v rozích lilie. V prvním medaillonu jest relief Z mrtvých vstání Páně; ve druhém Narození Páně a ve třetím Umučení Páně. Nejdoleji na hlavě andělů Sedmiboletná Panna Maria. Pak na dolejších okraji ve dvou oblounech nápis:

ICH ·· MICHEL ·· ERDZ ·· GREBER ·· AVS IOACHIMSTAL MIT ··
GOTT ·· VND ·· SEINER HILFE.

2. Menší zvon od téhož zvonáře, mající v prům. 0·82 m, výšky 0 65 m. Ucha s maskou, pod tím dekor květinový; celá přední strana ornamentována: U koruny vlys jako na prvním zvonu v oblounech z torů, pod tím anthemion z trojdílných tvarů liliových. Na plášti podélná tabule, ovruba z anthemia lilif, v rozích trojdílné lilie. Nápis:

TENTO . ZWON . GEST . PRZELITEY . K ZADVSSI . ꞑ STRENICZKEMV
 . KE CZTI . A CHWALAM . BOZIM . ZA PANOWANI . VROZENEH
 . A . STATECZNEHO . RITIRZE PANA . MIKVLASSE . GERSSTORFA .
 Z .. GERSSTORFV A . NA . WELKICH . HORKACH . NAKLADEM
 GEHO . A . ꞑ

(Pod tím medaillon s narozením Páně; po stranách evangelisté a dokončení nápisu:)

I WOSADNICH I I LETHA 1604 I

I	evang.	evang.	Narození Páně.	evang.	evang.	I
----------	--------	--------	----------------	--------	--------	----------

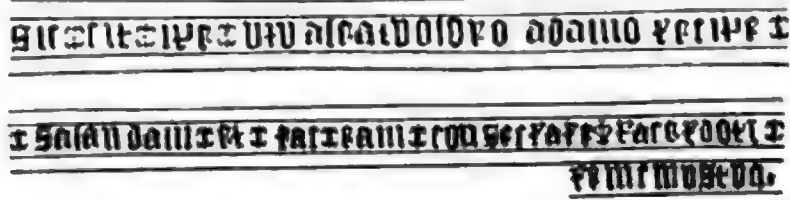
Na druhé straně pláště:

I ANO . 1 . 6 , Medailon: Z mrtvých vstání Páně. , 0 . 4 . GAR I
I M . G Erb. Z G I

Na dolejším kraji opis:

KOSS : MICH : . . .

3. Nejstarší zvon z 15. stol., jenž prý byl sem přenesen z bývalého kostela v Čejkách, vysoký 0·61 m, průměru 0·70 m. Ucha (jedno uraženo) se dvěma tory vedle sebe. U koruny nápis (viz facsimile). Na plášti relief sv. Pavla, na druhé straně sv. Petra, jinak hladký. (Facsimile obr. 315.)

Obr. 315. Strenice. Kostel sv. Bartoloměje. Nápis na svonu čis. 3.

ZNEDABLIC PANI NA
 SPOLV SLECNAMI SWI
 MI ANNOV FRANTIŠKAV
 A JOHANAV TERE
 ZIGI KONE SE SPLAŠILI
 A NA TOMTO MISTĚ S NI
 SE KOCZAR ZWRATIL
 GMENOWANA PAK SLE
 CZNA JOHANA TEN DEN
 BOHV GEŠT POWOLAN
 WIEKV SWEHO MAGE
 17 LET.

SOCHA SV. VALENTINA nad Strenicemi blíže nádraží na rozcestí, asi 5 m vysoká na hranolovém podstavci s volutami po stranách, v pastýřském hávu (rokokovém) se širákem a holí v ruce; po stranách ovce a volek; slušná práce z 18. stol. Opravena l. 1854.

Střížovice.

Na vysokém dřevěném sloupu pod šindelovou stříškou ZVONEK, jímž se klekání zvoní, vysoký 0.27 m, v průměru 0.31 m. Pod korunkou pásek bohatého dekoru rostlinného, na plášti reliefy sv. Petra a Pavla, dole na okraji: I . G . K . 1674 (sic!). Všechna výprava jako v blízkých Kojovicích; patrně měl býti i též letopočet 1764 — jak i jméno zvonaře (J. Georg Kühner) dalším jest důkazem.

Struhy.

Sedláček X., 344; Schaller IV., 31; Sommer II., 32; Kudrnáč, Adresář 77.

Na TVRZI ve Struhách připomínají se l. 1362—66 Vesel a Boník ze Struh; l. 1398 držel ji Všebor z Chrástu, jehož potomci sluli Stružští z Chrástu. Koncem 14. věku byly Struhy rozděleny: při dvoru »novém« byla tvrz, při »starém« právo podací k tamnímu kostelu. V 16. věku oba díly byly sloučeny v rukou Mitrovských z Nemyšle; v letech 1612—14 Adam Linhart z Nayenperka trvale je spojil s Vlkavou.

KOSTEL SV. PETRA A PAVLA, filiální, příslušný ku Všejanům, ve vikariátu Nymburském. L. 1362 byl farním: po smrti plebána Václava praesentován tu nový farář Matyáš (Libri conf. I. 175); farním zůstal až do válek husitských.

Nynější kostel l. 1650 uvádí se jako vyhořelý, znova vystavěn koncem 17. stol. Podle knihy počtů založené l. 1765 pochází nynější vnitřní zařízení z 2. pol. 18. stol.: tak l. 1773 dáno kosmonoskému řezbáři a truhláři za nový oltář se dvěma sochami 116 zl. a za anděle na vrch 10 zl. Nymburskému malíři za nový malovaný obraz sv. Petra a Pavla 32 zl. Tesaři od dělání kříže na ten oltář za dva dni práce 30 kr. Truhláři od přestavění dvou malých oltářů 2 zl.

Kostel stojí na návrší uprostřed vsi, obklíčen hřbitovní zdi.

Presbytář jest nižší a užší; má výšku 7·25 m, délku 7·30 m. Sklenut jest křížově bez žeber. Okna velká, půlkruhem překlenutá, vysoká 3 m, široká 1·35 m. Jedno v závěru, po stranách po dvou; na straně severní druhé okno zakryto jest sakristií.

Vítězný oblouk nižší (5·66 m), okrouhlý, markantně odděluje presbytář od lodi; průměr jeho světlosti 4 m.

Kostel jest o jedné lodi, která jest bíle uvnitř i venku omítnuta a beze vší úpravy. Délky má 12 m, šířky 6 m, výšky 7·45 m. Základní tvar její půdorysu jest čtverec, jehož strana měří 6 m. Sklenuta jest křížově jako presbytář. Skládá se ze dvou čtvercových tvavée. Do každého prolomeno ve zdi po oknu na straně jižní i severní, tudíž celkem čtyři okna.

Věž čtyřhranná,*) zděná, vysoká až ku římse střechevé 15·65 m. Pod ní širokým, půlkruhem sklenutým obloukem přichází se ku kobce křížově sklenuté a ku dveřím kostelním. Nahoře věže na třech stranách okna podoby stejné jako v lodi. Na věži střecha jehlancová, krytá taškami, s křížem dvouramenným.

Oltář hlavní barokový, ze dřeva řezaný; sloupy vrtulové s jonskými hlavicemi nesou kládí; mezi nimi obraz loučení sv. Petra a Pavla, v rámu, nahoře barokově zprohýbaném. V nástavci boží oko. Po stranách sochy sv. Václava a sv. Víta.

Oltář na pravé straně ze dřeva řezaný; čtyři sloupy kanelované s jonskými patkami i hlavicemi uzavírají kapličku, v níž na dřevě namalován jest obraz Navštívení Panny Marie; práce dosti slušná z konce 17. věku, zvýší 0·64 m, zšíří 0·40 m.

Pod obrazem čte se:

BEY REGIRUNG DES HOCH VND
WOHL GEBORHNEN HERRN HERRN
CAROL FERDINAND DES H. RÖM.
REICHS GRAFEN VON WALDSTEIN

DER HOCH VND WOHL
GEBOHRNER FRAVEN
FRAVEN MARIA ELISA
BETH GRÄFIN VON

*) O ní tužkou za oltářem jest poznamenáno: L. 1826 jako učedník jsem na tomto chrámě při opravě pracoval, v kterém čase krásná věž, která ještě stát mohla, se rozbořila a tato »vodárna« pod správou Šmida derektora a Sedláčka tesaře zřídila. při čemž se celý kostel opravoval. V roce 1847 kleště železný se dávaly (jimiž jest zdivo chrámu dvakráte staženo), při čemž se bílil; jako mistr jsem pracoval. Byl to zlý rok korec žita stál 28 zl. Jan Sameš, stavitel.

HERR AVF SWIGAN MVNICHEN GRATZ
LAVTZIN BENSEN VND GROS AV
GEST DER RÖM. KAY. MAY. WYRCK
LICHEN CAMMERER VND REICHS
HOFRATH WIE AVCH IHRO MAY:
DER VERWTTIRTEN RÖM
KÄVSSERIN OBRISTER STAL
MEISTER

Erb.

WALDSTEIN GEBOHRNE
GRÄFIN VON HAR
RACH FRAVEN AVF
MÜNCHEN GRATZ
SWIGAN . LAVTZIN
GROSS AVGEST VND
BENSSEN.

Erb

Oltář po levé straně, dřevěný, s obrazem Matky Boží a dole na způsob tabernaklu zasklená skříňka se soškou Panny Marie; práce neumělá. Po stranách obou oltářů akanthové rozviliny. Pol. 18. stol.

Kazatelna pětiboká, zdobená akanthem; na střeše Kristus. Pol. 18. st.
Monstrance 0·51 m, práce tepaná, pozlacená. Na nodu čte se:

Von M. J. Fürstin v. Thurn-Taxis geb. Gr. Eltz für Struch 1853.

Kalich pozlacený, novější, 0·20 m.

Missale romano-bohemicum . . . Pragae Typis Archiepiscopalis seminarii in Aula Regia per Guilielmum Knauff anno MDCXC. K tomu jako allegat jest přivázáno Commun . . sanctorum . . Litomericii Typis Francisci Caroli Laube.

Zvony. 1. Mezi dvěma pásky pricqueyovských rozvilin podél horního okraje otočen jest nápis:

ANNO 1682 IST DIE GLOCKE CZVR EHREN VNSEREN HERR GOTT
U: HEILIGEN PETRO V PAVLO GEGOSSEN.

Pod nápisem ověšeny jsou hlavičky pricqueyovské. Plášť zvonu rozvržen jest na čtyři části: 1. Na vých. straně vyobrazen sv. Pavel se znakem Pricqueyovým (I. P. a zvonek), 2. na západní straně sv. Petr, 3. na jižní v tabulce umístěn nápis:

D. WENCESLAVS CHRISTO. STIEPA
NOWSKI TVNC TEMP: CVRATVS VSCHEJANENSIS.
H: MARTIN GEORG DERON. HAVBTMAN..

Na severní straně (4.) v rámci:

BEY OBRIK : REG : DES HOCH. V :
WOHLGEBOHR : H : H : CARL FERD :
DES H : R : R. GRAFEN. VON WALDSTEIN
H : AVF SWIGAN LAVTSCHIN, NEUSCHLOS
V : BOH : LEIPE RI : DES GULDEN FLUS
R : K : M : WIRKL : GEHEIMEN RATH; CAMER
ERN, V : DER VERWIT : R : K : ORR : HOFMEISTERN

Erb.

Výška 0·64 m, průměr 0·80 m.

2. Zvon prostřední. Kolem hořejšího okraje ovinut vlys rozvilinový. Pod ním obraz Matky Boží s děťátkem a ještě níže nápis:

PÉČÍ W: PÁNA FARÁŘE ANTONINA REJCHARDA,
S NAKLADEM STRVSKÝCH OSADNIKV A GEGICH DOBRODINCŮ
BYL TENTO ZWON DNE 13 CERVENČE 1822 W PRAZE
OD PANA KARLA BELLMANA ZWONAŘE PŘELITÝ.

Výška zvonu 0·47 m, průměr 0 64 m.

3. Malý zvonek s obrazem sv. Jana Nepomuckého. Výška 0·23 m, průměr 0·30 m. Poč. 19. stol.

U silnice k Vlkavě stojí HOSPODA, bývalý mlýn; kamenné stavení, přízemek vysoký, v jehož štítu spatřuje se ve štukovém rámu hierogram IHS a letopočet 1690, ovinutý kolem větévkovým dekorem. Na vrchu gotické lilie.

Sukorady

mívaly před lety DVĚ TVRZE: první stála u cesty do Matrovic na východní straně vesnice; tvrz vodní, kde sbíhají se strouhy od Matrovic a Bechové. Dosud zachovala se část vodních příkopů, dubový trám v potoce; při kopání přichází se na zlomky různých předmětů, zámky a j. Tvrz tato zašla v letech 1519—1549. Ještě l. 1440 jmenuje se v držení jejím Lapáček, též Lapačka ze Sukorad.

Druhá tvrz stávala proti staré hospodě, kde jest nyní selský statek. Tohoto gruntu nabyl Lapačka koupí od Kateřiny z Kosořic 1457. — Týž maje v držení Březno, přenesl tam sídlo své; obě tvrze zašly, l. 1543 už ani jako pusté se neuvádějí.

Na návsi na vysokém dřevěném sloupu pod stříškou ZVONEK, mající průměr 0·33 m, výšku 0·25 m. Podél vrchního lemu ovinut pásek rozvilinový. Na plášti: sv. Václav; nápis: Tento zvonek byl zřízen nákladem obce Sukoradské 2. ledna 1750; relief ukřižovaného Krista; nápis: Znovuzřízen v listopadu 1899. Učil *Arnošt Diepolt* v Praze.

Uprostřed návsi stojí SOCHA SV. VÁCLAVA, pískovcová, 3·20 m vysoká, otočená čtyřstrannou balustrádou z kamenných sloupů. Socha spočívá na hranolovém stylobatu s volutami po stranách; na průčelní straně ve výplni relief sv. Vojtěcha, nad ním v římsce letopočet 1780. Nad tím súžený podstavec bohatě profilovaný a na něm socha světce, ošafírovaná.

Na zadní straně čte se:

Ke czti a chwale
Boží
gest wızdwwızena
nákladem Obcze
zdegffy.

Obnoveno 1899.

U silnice na rozcestí k Husí Lhotě KAMENNÝ KŘÍŽ, 3·5 m vysoký, pískovcový. Hranolový stylobat s volutami po stranách; na průčelní straně ve výplni relief Matky Boží Bolestné a pod ní letopočet 1712. Na stylobatu podstavec zúžený, hojně profilovaný a na něm zasazen kříž s rameny ukončenými trojlístkem. Na kříži plechový, pozlacený Kristus

Tuřice,

ves nad Jizerou na bývalém panství brandýském, jejíž jméno pověst odvozuje od Tyra, jednoho z vrahů sv. Václava. Na návsi ZVONEK Ave Maria, vysoký 0·27 m, v průměru 0·35 m. Kolem koruny ovinut jest páskem rozvilinovým, plechovým, aplikovaným; na plášti reliefy sv. Maří Majdaleny a sv. Jana Nep. Dole při okraji: I. W. K. 1801.

Podle Adressáře, str. 86, bývala zde před časy TVRZ, l. 1354 jmenuje se Jošt z Tuřic při osazení fary v Předměřicích (Lib. conf. I. 14).

Týnec,

obecně Tejnec, Týnice.

Sedláček X. 341 — Sládeček, Paměti o Dobrovici 423—428. — Sommer II. 41.

Na samém okraji jižním výšiny Chlumské rozkládá se vesnička se dvorem poplužním a kostelem, jenž dominuje dobrovickému okolí. Při dvoře tomto stávala TVRZ, jež v 16. stol. znova byla vystavěna; nezachovalo se z ní ničeho, ani z bývalé fary johannitského řádu.

KOSTEL v Týnci, nyní sv. Anně posvěcený, dříve sv. Janu Křt, filiální, připomíná se poprvé l. 1255: toho leta Hostilka na Březně darovala jej křižovníkům svatojanským v Ml. Boleslavi, kteří sem kněze podávali. Po válkách husitských spravovali kostel zdejší kněží evangeličtí: Heník z Valdštejna dosadil sem Vavřince Šubarta od sv. Jana v Ml. Boleslavi, kněze luteránského. V době katolické, po reformaci, zůstal filiálním a připadl ku Dobrovici. Nynější kostel vystavěn l. 1725 od Eleonory hr. Valdštejnské, paní na Dobrovici.

„Počet záduší Tejneckého“ od leta 1684 vypravuje, že ještě l. 1684 ano 1770 podáváno bylo v tomto kostele pod obojí. L. 1697 posláno do konsistoře za dovolení ku stavbě nového kostela. Leta 1711 dělána nová kostnice, l. 1817 předsevzaty větší opravy: dánoť za práci zednickou 720 zl., sklenáři 427 zl., tesaři 299 zl.

Kostel tento jest stavba baroková, orientovaná.

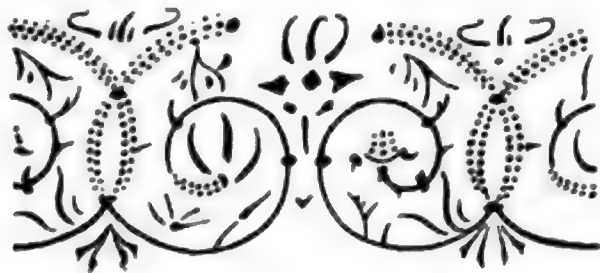
Půdorysem stavby chrámové jest kříž, v jehož západním konci stojí věž, pojatá do stavby. Patero podvojných oken propouští světlo. Nad lodí pne se placka při zdích kruhovými oblouky opíraná; závěrek její

zdobí obraz Nejsv. Trojice. Podpěrné tyto oblouky vycházejí z pilastrů ořímsovaných, v rozích umístěných. Nad presbytářem pne se táž klenba, ale není tu podpěrných pásů.

L. 1773 postavena nynější sakristie na straně jižní.

Dolejší prostora věže představuje sinec chrámový, nad ním pne se kruchta, jež spočívá na dvou sloupích čtyřhranných; oblouky jsou segmentové. Střecha kostela mansardová, na ní věž sanktusová.

Hlavní oltář (z první pol. 18. stol.). Dva okrouhlé dřevěné sloupy s korintskými hlaviceňi nesou kládí. Do něho zasazen obraz sv. Anny, jež v knize čte, velmi slušný, jenž byl sem přenesen l. 1839 ze zámecké kaple v Dobrovici, když byla zrušena; ze 17. st. Nahoře do nástavku zasazený l. 1735 obraz Nejsv. Trojice maloval neznámý malíř pražský, jemuž za tuto práci dáno 45 zl. dle smlouvy se stavitelem *Kankou*, jenž byl asi tvůrcem tohoto kostelíka. Po

Obr. 318. Týnec. Kostel. Článek vlysu Petra zvonaře.

stranách oltáře stojí sochy sv. Václava a sv. Jana Nep. Svícny na oltáři počtem šest: dva z nich, po obou stranách tabernakula, 0.40 m vys, zdobené drobnými rozvilinami a se značkami M. D. a C. D. v oválových štítcích, z l. 1725; další dva 0.34 m vys., se srdcovými štítky, s letopočtem 1698 a značkou W. H., s ozdobou květinovou; oba krajní 0.34 m vys.

Postranní oltáře: v pravo s obrazem sv. Antonína Paduanského, jenž sem byl přenesen z Dobrovice l. 1741; konec 17. stol. Po levé straně Umučení Páně, postavený l. 1824, vesměs v podobě soch.

Kazatelna bez ozdob a bez řezby, z l. 1742.

Obraz sv. Jana Křtitele byl sem přenesen kolem l. 1735 z Dobrovice a stával na druhém oltáři; dílo mistrovské. Obraz sv. Františka Seraf., v bohatém rámci řezaném, stával dříve na hlavním oltáři, jež l. 1735 maloval neznámý malíř; zavěšen jest na zdi v levo, kde dříve býval vedlejší vchod do kostela, jenž byl tehdy l. 1735 zazděn.

Mimo tyto zachovaly se tu obrazy sv. Maří Majdaleny a sv. Františka Borgiáše.

Obr. 317. Týnec. Kostel sv. Anny. Nápis na zvone Petra zvonaře č. 1.

KECZTII AKCHAWALE PÁNV BOVHV W SSEMOHV CZIMVLETHÁ PÁNIE MDLV SLITGEST

L. 1737 zakoupen pro Týnec positiv od varhaníka z Vrchlabí za 50 zl.

Zvony. Na kamenné věži visí dva zvony skoro stejně velké, různého však stáří; třetí malý v sanktuse.

1. Největší má výšky 0·88 *m*, průměru 1·07 *m*. Kolem hořejšího okraje nápis renaissanční: SLIT GEST KE CZTI A KCHAWALE PANV BOVHV WSSEMOHV CZIMV LETHA PANIE MDLV (Facsimile obr. 317.) — Schází jen dodatek: skrze *Petra*, zvonáře boleslavského, z jehož rukou vyšel. Nápis spočívá na pěkně komponovaném vlysu květinovém (Facsimile obr. 318.) Uprostřed pláště na jedné straně erb pána z Krajku, patrona, na druhé pak v kartuši nápis:

TENTO ZWON GEST SLIT LET
HA 155V*) ZA PANOWANI VR
OZONEHO PANA PANA ARN
OSSTA KRAGIRZE ZKRAYKOV
AN. MLADEM GOLESRAWI
S POMOCY GEHO MILOSTI

2. Druhý, menší zvon, má výšky 0·72 *m*, průměru 0·94 *m*. Kolem hořejšího lemu nápis gotický (facsimile obr. 319).

Třetí zvon byl prý dle Sládečkových Pamětí slit od *Pricqueye* v Ml. Boleslavi a měl legendu: »Sit nomen domini benedictum in seculum« — jako se čte na Pricqueyově zvonu v Dobrovici. Než takových věcí jsem tu nenašel, ale na zvonku v sanktuse nápis: S. FLORIANE ORA PRO NOBIS 1727. Pod ním relief sv. Floriána. Patrně, že byl přelit od Pricqueyova syna Mikuláše léta výše jmenovaného 1727. Výšky má 0·21 *m*, průměru 0·23 *m*.

Úhelnice též Ouhelnice.

Ves v lesích, která měla svou vlastní někdy TVRZ: l. 1440 na sjezdu v Nymburce jmenuje se též Vršek z Úhelnice. Od l. 1525 připadla s Volenovicemi ku statku města

*) Číslice 5 jsou v originalu obráceny.

Ml. Boleslava. Na tento rod upomínají dva rybníky: Dolení a Hoř. Vrškovský, nyní lesem zarostlé, nad Husí Lhotou.

Uprostřed vesnice na vysokém sloupu dřevěném, pod stříškou ZVO-NEK, nepřístupný. Kolem hořejšího kraje pásek rozvilinový, na plášti relief sv. Donáta, klečícího, pod ním: S. DONATVS; na straně protější, západní, relief sv. Vojtěcha a pod ním: I: W: K: 1795 (*Johann Wenzel Kühner*).

Újezdec viz Oujezdec.

Valy viz Volenovice.

Vinařice.

Sedláček, X. 338. — Sládeček, Dobrovice 365. — Čechy XII. 432.

Vinařice, »Nový Valdštýn«, kterýž název se neujal, vypínají se na jižním okraji velebného Chlumu a vévodí kraji dobrovickému.

Byla to prastará država pánů z Chlumu; připomínají se již v první pol. 13. stol. L. 1320 na TVRZI vinařické seděl Byčen z Vinařic. Od pánů z Klinštejna v 15. věku vystavěn zámek. Od l. 1517 drželi je Cetenští z Cetně, kteří jich l. 1623 konfiskací pozbyli. Adam z Valdštejna zámek přestavěl (kolem l. 1638), jak se dosud zachoval — nese tudíž ráz 17. století — a nazval jej Nový Valdštejn. Postavil jej na vysoké terase, o dvou patrech, se dvěma věžemi v rozích a šindelovou střechou.

Při zámku jest panský dvůr, moderní. Adaptace z osmnáctého století; tak přistavěno bylo severní křídlo během 18. stol., jakožto konírna, v přízemí, s malými okny obdélníkovými a barokním štítkem na severním průčelí.

ZÁMEK jest budova dvoupatrová, z pískovcových kvádrů a cihel kolem l. 1650 vystavěná, podélná, krytá moderní valbou, věže stanovou, v průčelí v rozích se dvěma rondelly osmihrannými. (Obr. 320.) Stěny jsou hladké, členěné podélnými lisenami a pilastry bez hlavice; okna mají pískovcové opázení, v přízemí s vyloženou římsou nadpražní, v patrech jen s chambranou.

Vnitřek. Okna a dveře moderní, klenutí valené s lunetami nebo křížové bez žebíř; v pokoji na východě klenba valená se štukovými žebry oválovými, na jichž, průsečnicích rosety plastické, jmenovitě bohaté na prostředním. Žebra zabíhají do rohů, na stěnách jsou oble natažena.

Portálky s pískovcovým opázením, nad nimi rovné římsy.

Rondelly jsou v přízemí uvnitř kulaté, sklenuté kopulí. Do pater vede stočené schodiště, vyzděné kolem dutého válce na elipsovitém základě.

Stropy v prvním i druhém patře povalové. V druhém poschodí krb s pískovcovým rámem a se zbytky maleb na stěně: rozviliny barokně stylisované ze druhé pol. 17. stol.

Druhé poschodí zpustlé.

Zámek nemá portálu, jen prostými novými dveřmi se do něho vchází. do místností, které slouží za byty panským úředníkům a zřízencům. Přístup do zámku jest panským dvorem, branou, při níž stojí hospodářské stavení (býv. ovčín), se štítem obráceným ku vsi, jenž nasvědčuje 17. stol.

Obr. 320. Vinařice. Zámek. Pohled ze strany jižní.

Na návsi stojí KAPLIČKA vystavěná l. 1840, obnovená l. 1901. V ní jest soška P. Marie, obrazy Zvěstování Panny Marie, Nejsv. Trojice a sv. Václava. Na kapliče zvoněk v průměru 0·22 m, vysoký 0·22 m, z téže doby.

Vinec chybně Podvinec.

J. E. Vocel, Grundzüge der böhm. Alterthumskunde (1845); týž: Kunstarch. Berei-
Böhmen; týž v Akademii nauk 1852. — Ferd. Mikovec, Starožitnosti II. 178. —
P. Ferd. Lehner v Methodu XVII. a Děj. umění nár. Č. — Ad. Pecenka ve druhé
zprávě Společnosti přátel starožitností. — B. Grueber ve zprávách c. k. centrální
kom. pro zachování histor. památek 1856; týž: Die Kunst des Mittelalters in Böhmen.
— Arch. Pam. II. 123. — V. Kugler, Die Geschichte der Baukunst, Stuttgart 1858.
II. 546. — A. Müller, Karte der mittelalterlichen Kirchenarchitektur Deutschlands.
— Dr. Jos. Neuwirth, Geschichte der bildn. Künste in Böhmen. — Jindř. Otto
Handbuch der christl. Kunstarchaeologie des deutschen Mittelalters. — Schnaase,
Geschichte der bildenden Künste.

O praehistorickém nalezišti ve Vinci Arch. Pam. XV. 687.

Vinec, ves nad Jizerou, 3 km jihoz. od Ml. Boleslavi vzdálená, se
starožitným KOSTELÍKEM SV. MIKULÁŠE, jenž nazývá se obecně

a přidány nárožníky ve způsobě zvířecích drápků. Dřík jest oblý, polokruhový, hladký, hlavice nad prstencem krychlová, jejíž plochy jsou ozdobeny reliefními ornamenty z palmet, roset, řemenkových motivů. Mezi sloupy stěny jsou hladké, jen po krajích táhnou se liseny, profilované žlábkem a pravoúhlými ústupky a spojené nahoře vlysem obloučkovým. (Obr. 324.) Nad tímto podřímsovím táhne se zubovez, i kolem hlavic sloupů se ob'omujíc; nad ním římsa, profilovaná oblounem, s palmetovým vlysem

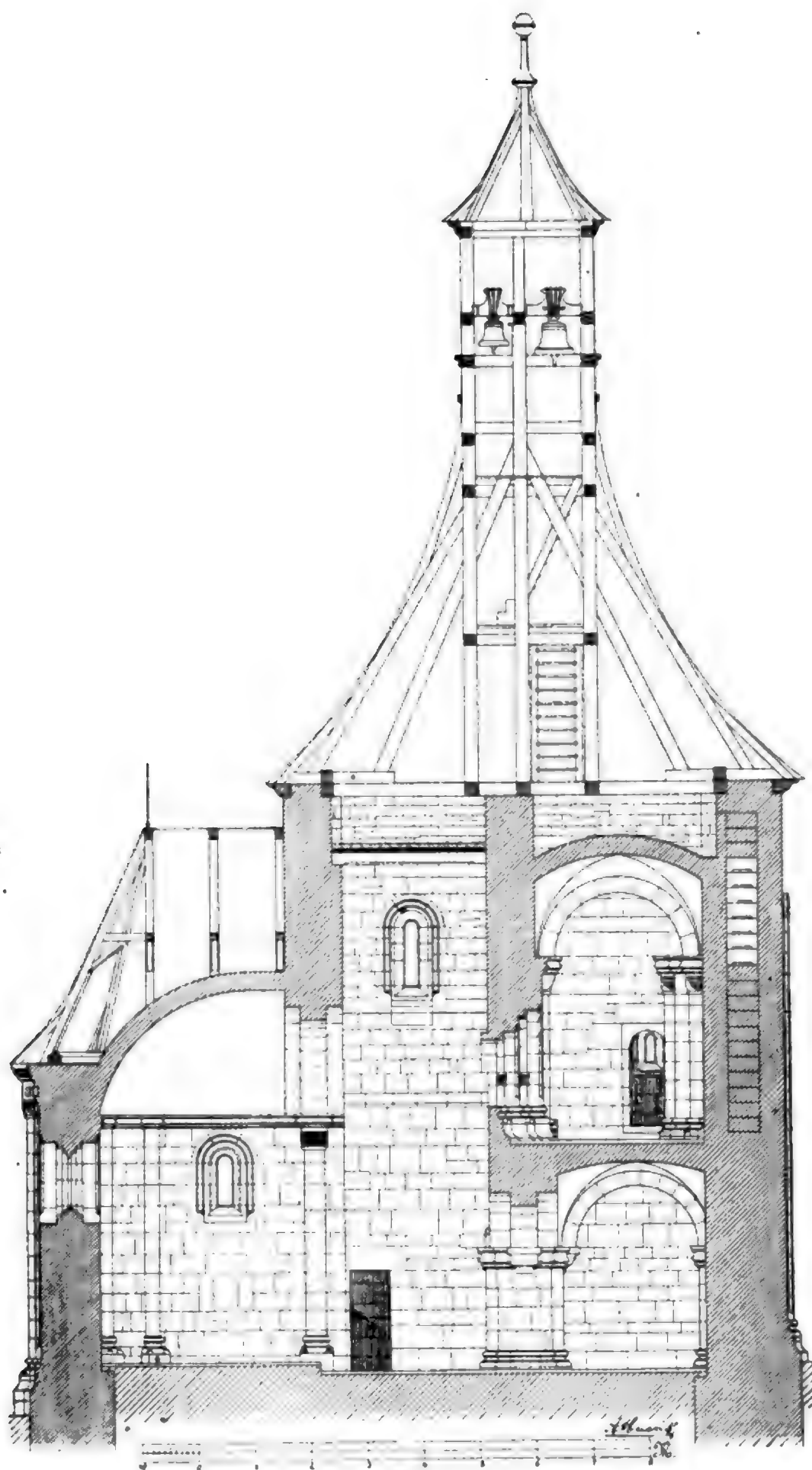

Obr. 323. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Presbytář od východu.

(Tento zubovez i římsa prodlužují se i na východní straně lodi, připojujíce se tam k nárožní lodi liseně.) Okna (3) ve zdi jižní, východní i severní, půlkruhová, špaletovaná, jejich ostění má profil: ústupek, šikmá špaleta úzká, ústupek široký, do rohu vstaven obloun: vnější arkáda profilována dvěma ústupky, dělenými plochým žlábkem.

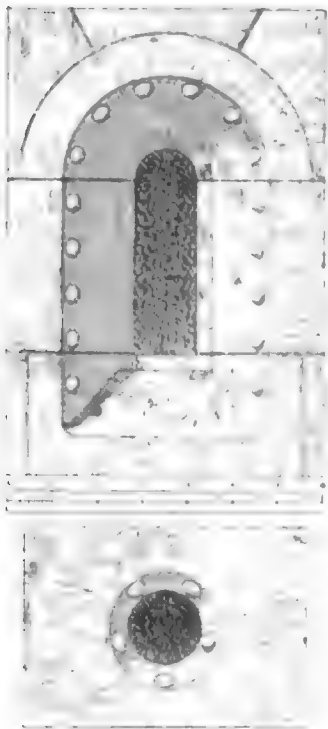
Lodě, čtyřstranná, s lisenami na nárožích a uprostřed stěn, kteréž již zvenku ukazují vnitřní rozdělení chrámu: na loď a emporu. (Obr. 321.) Kolem nich se sokl ob'omuje. Podřímsoví a římsa se neuchovaly, stopy jich na severní straně se spatřují. Stěna západní jest hladká, bez otvorů. Stěna jižní: v pravé polovici okno do lodi úzké, polokruhové, s tímto ostěním: ústupek, špaleta šikmá, ústupek, vnější archivolta profilovaná žlábkem mezi dvěma ústupky. Jeho výška 1·15 m, šířka ve světlosti 0·20 m,

Obr. 325. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Řez podélný.

společný sokl, na rozích pak nárožníky mušlové. Nad celou soustavou touto táhne se římsa náběžníková, bohatě oblomovaná, o třech člancích (krycí desce a dvou oblounech). Archivolty polokruhové odpovídají dole ústupkům a sloupům: nad sloupy jsou oblé, nad ústupky hranaté; jich nároží jest stejně profilováno. Nad portálem tympanon polokruhový, otočen jest známým obloučkovým vlysem (téhož typu jako v presbytáři); v ploše relief: Kristus na kříži, jemuž se koří dvě osoby mužské. Z líce stěny vystupuje archivolta hranolová a oblounová, obě nesené párem pilířů hranolových a párem před ně postavených sloupů. Sokl i římsa náběžníková prodlouženy i na tyto hranoly a sloupy. Sloupky tyto mají

Obr. 326. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Okno a okrouhlý otvor do schodiště.

ještě patky: desku, attickou patku se čtyřmi mušlemi; dřík vrtulovitě rýhovaný, hlavice kalichová, obstoupená čtyřmi ptáky (pávy a holubicemi) s roztaženými křídly. Celková výška portálu 4 m, šířka 3·84 m.

Vnitřek.

Presbytář uzavřen třemi stranami osmiúhelníka, jež mají šířku 1·25—1·80 m, vlastně čtverec se skosenými rohy. (Obr. 322.) V koutech stojí přípory (4), s patkami attickými na desce, s nárožníky, oblými dříky a hlavici, jež tvoří římsa kolem obíhající, téhož složení jako římsa náběžníková na portálu. Okna téhož ostění jako vnější. Klenba: koncha nepravidelná, novější, která není v konstruktivním spojení s příporami, s moderní freskou (z r. 1888). Její výška 6·60 m.

Oblouk triumfální 6·50 m vysoký, 3 m široký a 1·05 m silný, polokruhový, s užší archivoltou hranolovou do středu vsazenou, nesenou dvěma polosloupky o týchž patkách a dřících jako u ostatních, jen krychle pod patkou jest vyšší; dřík ukončen prstencem; hlavice krychlové s rohy ubranými, jež zdobí relief z řemenkových ornamentů. (Obr. 329.) Patky jsou vysoké 0·355 m, široké 0·60 m; dříky vys. 3·30 m, silné 0·37 m, hlavice vysoké 0·32 m, šir. 0·45 m. Římsa oblomuje se i kolem těchto sloupků.

Loď dlouhá 6·55 m (s podruchtím), široká 5·25 m, vysoká do stropu 8·85 m, podkruchtí dlouhé 3·80 m, široké 5·30 m, vys. 3·65 m. Jak zvenčí už naznačeno, jest rozdělena lisenami z polovice na loď, z polovice na emporu s podkruchtím. (Obr. 321., 322.). Stěny jsou hladké. Zdivo ustupuje na straně severní jednou, na jižní pak, kde jest schodiště (ve zdi), dvakrát. Pod stropem povalovým moderním okna s týmž profilem ostění jako zvenku. (Obr. 325.) — Schodiště, v síle jižní zdi a osvětlené dvěma okny od strany jižní: širokým 0·18 m, vys. 0·45 m, jedním od východu 0·12 m širokým. 18 schodů vede směrem k západu na emporu, k portálku s hladkou archi-

voitou — odtud schodiště přechází do zdi západní a poněkud se zúžuje po 21 schodech vede na půdu a na věž. I zdivo schodiště jest z pískovcových kvádrů, strop jeho vrstven stupňovitě kvádry.

Uprostřed lodi stojí mohutný pilíř čtyrboký (obr. 322., 330.), jehož půdorys měří $1\cdot35\text{ m} \times 1\cdot05\text{ m}$, s rohy skosenými, soklem a římsou profilo-

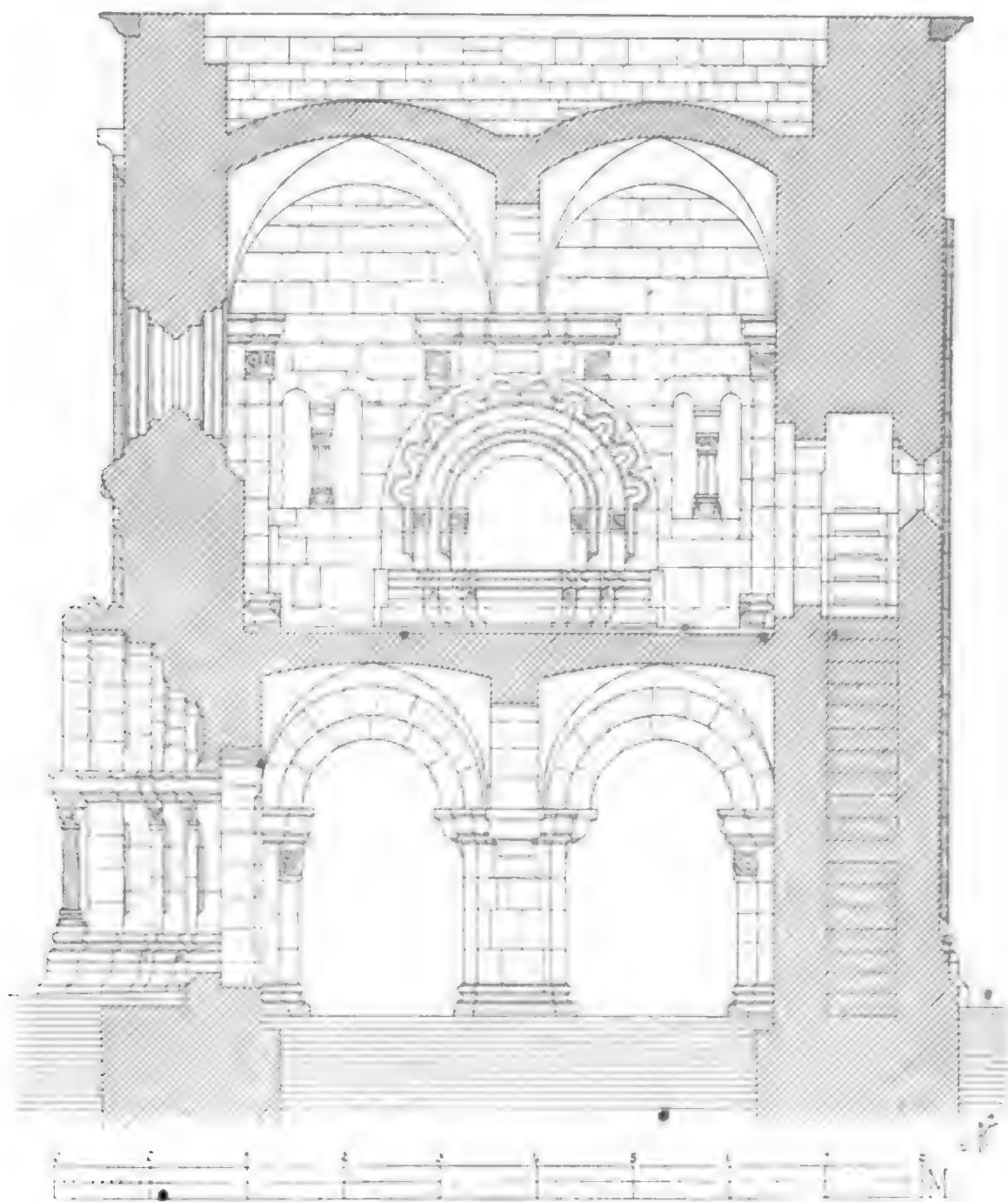

Obr. 327. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Portál.

vanou (člásky jako na portálu). Na pilíř jsou sklenuty dva polokruhové oblouky zvýší $2\cdot88\text{ m}$, zšíří $1\cdot70$ — $1\cdot80\text{ m}$, nesené u stěn severní a jižní polopilíři, vysokými $2\cdot10\text{ m}$, šir. $1\cdot35\text{ m}$, plochými, se stejnými sokly a římsou. Hranolové jejich archivoly jsou nesené na onom pilíři středním konsolami a na přízedních polopilířích polosloupky s patkami (jako v presbytáři) a hlavicemi krychlovými, ubranými, s prstencem a ozdobou palmetovou a řemenkovou. (Obr. 329.)

Pod kruchtí zabírá větší polovici lodi: 5·30 *m* šíř., 2·50 *m* (i s plochou pod oblouky 3·80 *m*) dlouhé; sklenuto jest dvěma kříži bez žeber, s ostře vyznačenými hranami, jež jsou děleny pásem 0·50 *m* širokým, opřeným o konsolu, na zdi západní o pilíř plochý s patkou a římsou jako na portále.

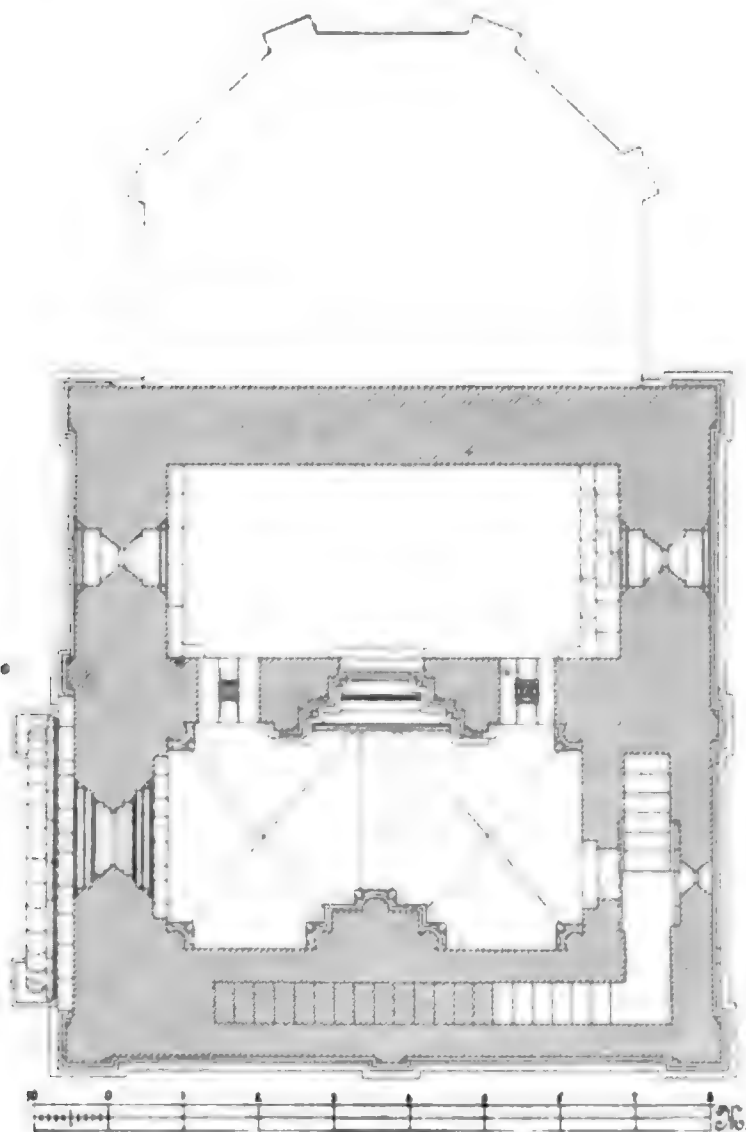

Obr. 330. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Řez příčný emporou a hlavním portálem.

V rozích cípy kříže vybíhají ostře. Stěny jeho jsou hladké: do stěny severní vyražen portál, sklenutý uvnitř plochým obloukem. Na dvéřích barokní zámek, vedle zazděná pískovcová kropěnka renaissanční.

Na obloucích těchto a pilíři středním zbudována jest zeď dělící emporu od lodi. (Obr. 330., 331.) Jest prolomena ve středu otvorem s polo-

kruhovým obloukem, s vysazenou hranolovou archivoltou a slabě vyloženými hranoly v náběhu. Po stranách dvě okna podvojná (obr. 333.), stejná, vysoká 1·23—1·30 m, šir. 0·73—0·82 m, dělená sloupky vysokými 0·82 až 0·88 m; jich patky 0·27—0·29 m šir., dřívky 0·50—0·55 m vys., hlavice 0·18—0·19 m vys. 1. Sloupek v pravém okně: deska, na ní patka s vysokým článkem, žlábkem a osmibokým plinthem, s mušlemi v rozích; dřík

Obr. 331. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Horizontální řez emporou.

osmiboký, vzhůru se zúžující, s prstencem osmihranným, plochým; hlavice krychlová, v jejíž plochách jsou vytesány kříže v kruzích, palmeta a p. Římsa náběžníková přechází zvolna k síle zdi, na konci válečky. 2. V levém okně sloupek: deska, patka attická se silně vyvinutým spodním článkem a mušlemi; dřík ze svazku čtyř sloupků nahoru zúžených, na talířové patce a s prstencovou hlavicí; hlavice široká, krychlová, zaoblená, ozdobená dvěma obloučky na každé ploše. Náběžník jako první.

Empora se vchodem polokruhovým od strany jižní, s oknem růžicovým od severu (s tímž profilem jako na vnějšku), sklenuta jest obdobně

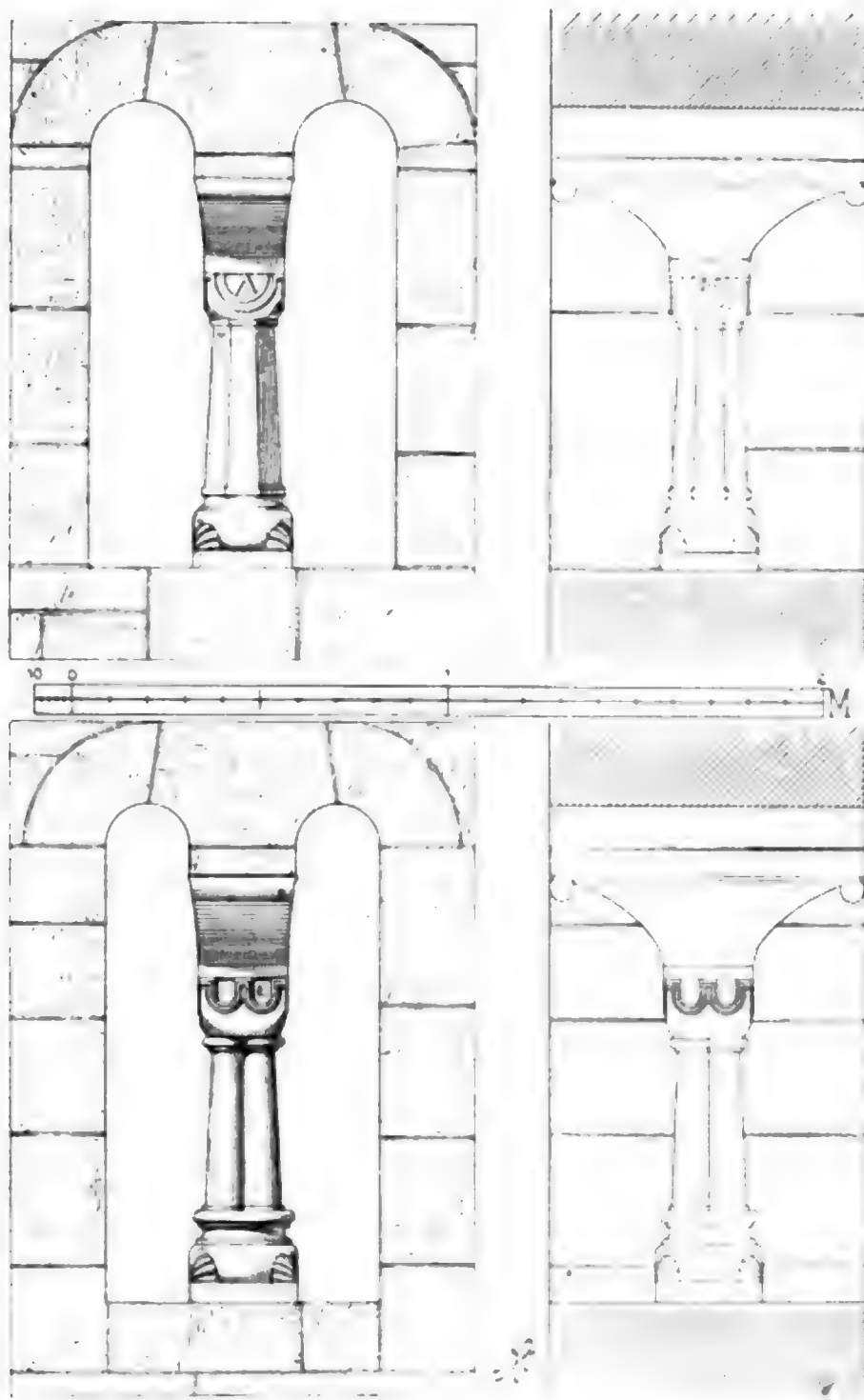
s podkruchtím dvěma kříži bez žeber s hranami. (Obr. 331.) Klenba jest dělena pásem polokruhovým, hranolovým, opřeným o konsolu krakorcovou, ofémsovanou a naproti o polopilř nástěnný s patkou a římsou (jako v lodí), před nějž postaven jest polosloupek s patkou profilovanou, s nárožníky.

Obr. 332. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Střední oblouk empory.

prstencem, s hlavicí krychlovou, zdobenou řadou soustředných polokruhů. — V rozích pod cípy klenby postaveny jsou sloupky (6) o stejných patkách, s nárožníky a různě zdobených hlavicích, s římsou, jež všude stejně jest profilována. — Na straně severní, kde jest okno kulaté (růžicové), ustupuje zdivo kolem okna pravoúhle. Dva sloupky na stěně východní nemají dříků ani patek (obr. 330., 332.), jsouce přerušeny vý-

klenkem pro varhany. — Uprostřed oné východní zdi známý již otvor (obr. 330., 332.) polokruhový do empory vypraven jest bohatým ostěním o dvou ústupcích; nároží stejně jako na hlavním portále profilováno, v rozích

Obr. 333. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Sdružená okna v empore. Jich příčný řez.

sloupky s hlavicemi, jež zdobeny jsou palmetami; archivoly oblé i hranolové; dole společný sokl známého už profilu. Římsa náběžníková není. Nejkrasnější archivolta ozdobena obloučkovou římsou známého typu (obr. 332.).

Nábytek, všechno zařízení kaple moderní.

Zvony visí na vížce dřevěné, postavené na spodní budově kamenné, kam těsnými, temnými schůdky těžce se stoupá. 1. Větší, od boleslavského zvonaře *Petra*, má výšku 0·53 *m*, průměr 0·76 *m*. Ucha ozdobena jsou provazci pletenými. Kolem horního okraje dvouřádkový nápis:

LETAH PAHIE MCCCCCXXXXXII TENTO ZVON GEST SLIT ☸ —
KE UCTY A K OHWALE PAHIV BVOHO WSSEHOVOZYHIV SKRZE
PETRA ☸.

Na plášti reliefsy sv. Mikuláše a sv. Jana.

2. Menší zvon, průměr 0·505 *m*, výška 0·42 *m*. Na plášti holý. Kolem hořejšího okraje gotický nápis. (Obr. 334.)

✠ n o r t i ✠ o u q a l e ✠ p a n u u o h o z v i t a u u ✠ n a r d o w ✠ o u u a t u ✠ a p
o g o t o v u u ✠

Obr. 334. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Nápis na zvonu čis. 2.

Vodice,

nyní „Dolanský statek“, nazvaný po majetnících ze 17. stol., býval deskovou državou: vladykové v držení toho zboží zvali se z Vodic, též z Odic. Na začátku 15. stol. byly v držení Johannitů u sv. Jana v Ml. Boleslavi. L. 1436 připomíná se Smil z Vodic; l. 1498 Šimon Dalibůh z Vodic, od něhož koupila Vodice obec m. Boleslava Mladého, jež většinu polí rozprodala sousedům. TVRZ, která se tu připomíná ještě v l. 1521—22, koupil boleslavský fysik a impressor M. Mik. Klaudyanus, jenž odkázal ji Bratřím.

Volenovice.

Sedláček X., 42.

Bývalá TVRZ, která se ve 14. a 15. stol. častěji připomíná. L. 1525 tvrz pustou prodal Markvart Frycek z Daliměřic městu Boleslava Mladého. L. 1595 se tvrz ještě uvádí. Pak zašla úplně a v 18. věku povstala tu vesnička. Z bývalé tvrze, jež stála na jižní straně nynější vesnice, zachoval se jen příkop, podoby okrouhlé, v průměru asi 200 *m*. Hloubka jeho jest místy 2 *m*. Svah měl ku straně východní. Na místě tvrze jest pole. Při tvrzi býval dvůr popl., jenž byl rozprodán sedlákům ve Stakorách, v Husí Lhotě . . .

Vrutice Kropáčova.

Sedláček X., 395; Sommer IV., 83; Adresář 79.

Na místě, kde se v krepích řepa ukládá, objeveny: *a*) kostra s ozdobami bronzovými; *b*) na výšině „Žákovci“ nalezeny kulturní jámy, pazour-

kové zbraně; c) na poli ke Krpům popelnice; d) na místě, kde vrutická cihelna stojí, našly se zbytky mlatů, mlýny kamenné. (Pam. Archaeol. XII., 437.)

Někdejší TVRZ stávala na ostrožně řečené »Na hrádku«, z níž se nic nezachovalo. Odtud se psal Markolt z Vrutice, komendator svatojanský l. 1385. Z potomních pánů vrutických známějšího jména jsou Valkounové z Adlaru, Hrzanové z Harasova, jimž byla l. 1622 zabavena a prodána Filipovi Fabriciovi z Rosenfeldu a Hohenfallu. Dcera, která ji zdělila, vdala se za Zikm. V. Kropáče z Krymluva, odtud se zove Vr. Kropáčova. L. 1877 koupil ji Jan Faltys z Trutnova.

Uprostřed vesnice nad kapličkou mezi čtyřmi sloupky pod stříškou visí ZVONEK, široký 0 43 m, vysoký 0 37 m. Na plášti se spatřují na jedné straně relief sv. Petra a Pavla, po druhé straně veliký erb a nad ním pět menších erbů; pod nimi dole:

— I : G : K : 1763. (*Johann Georg Kühner*).

Všelisy.

Vaněk, 101; Sedláček X., 389.

Nalezeny zde kroužky esové a denárky Břetislava II.

Všelisy náležely l. 1180 chrámu sv. Víta v Praze. Ve 14. stol. jmenují se ve Všelisích některé vladyské rodiny. V 15. stol. stávala zde TVRZ; l. 1566 nazývá se stará, t. j. pustá, jež asi tehdy zašla. Od l. 1586—1657 drželi Všelisy Bzenští z Prorubí na Bezně, od l. 1657—1795 pánové z Věžníků, od l. 1827 Šporkové. Nynější zámek byl vystavěn l. 1832.

Uprostřed Vel. Všelís na kamenné, čtyřstěnné KAPLIČCE, v níž kříž a obraz Panny Marie, visí zvonek, mající průměru 0 41 m, výšky 0 34 m. Při hořejším okraji bordura: v kruzích zavěšené festony. Na plášti reliefs sv. Josefa a sv. Aloisia. Pod sv. Josefem vyraženo:

Od Vel. Všelís na sever, za struhou jsou Malé Všelisy, v nich KAPLE sv. Václava, vystavěná l. 1840.

I . G . L . 1739.

Zalužany,

starobylá TVRZ; za krále Jiříka jako odúmrtí dána Michalovicům 1468; od té doby zůstává ve svazku se zbožím michalovickým, později řeč. boleslavským, pak kosmonoským. Tvrz zašla, zůstal poplužní dvůr. Zalužany jsou prý rodištěm proslulého botanika a lékaře Adama Zalužanského.

U dvora SOCHA SV. PROKOPA, velice sešlá, kterou l. 1748 rektor piar. škol kosmonoských světil.

Záměstí

viz Krnsko Dolení a sv. Jiří pod Krnskem.

Zdětín.

L. Š. Město N. Benátky 1865.

Před vesnicí, u silnice chotětovské, předhistorické naleziště s kostmi, popelnicemi, bronzý ...

Bývalá desková država a při ní zajisté TVRZ. L. 1189 drželi ji Johannité, v husitské době byla v držení Václava Myšky z Hrádku, jež

Obr. 335. Zdětín. Kostel Všech Svatých. Pohled od východní strany.

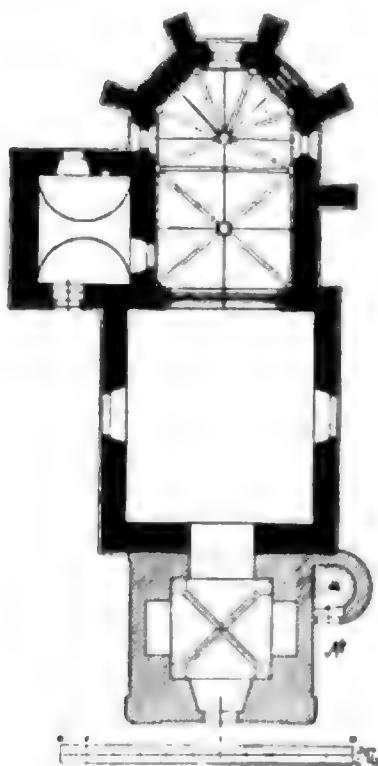
Husa do Kostnice provázel. Císař Zikmund zastavil Zdětín Janovi z Kunvaldu na Dražicích, s nimiž ostal pak trvale spojen.

KOSTEL VŠECH SVATÝCH, filiální, příslušný k N. Benátkám, připomíná se l. 1260 jako farní (Lib. conf.), l. 1392 plebán Lupus za-

měnil si Zdětín svolením velmistra Johannitského Hereše ze Zvřetic (Tadra III., 339).

Kostel gotický ze XIV. stol., uprostřed vesnice, na hřbitově (starém), orientovaný. Křt jest prejzy, s věží na západě (barokní), se sanktusem, stavěn z lámaného kamene.

Presbytář zavřen jest pěti stranami osmiúhelníka. Pět opěráků na lícních stranách pískovcových, 0·65 *m* širokých; na nich ústupek s římskou ze spoda profilovanou plochým žlábkem; svršek skosen a křt prejzy. Kolem celé budovy i sakristie obíhá trnož sešikmený, 0·78 *m* vysoký. Okna goticky lomená, hladce špaletovaná. Stěny hladké. (Obr. 335.)

Obr. 336. Zdětín. Kostel Vlech Svatých. Pádorya.

Věž podoby komolého jehlanu; stěny hladké, nároží s pilastry. Na západní straně vchod s pískovcovou chambranou, nad ním několikanásobná čabrakovitá kartuš a římsa. Okno v prvním patře oválné, jinak okna široká, segmentově zaklenutá. Ve druhém patře hodiny. Římsa rovná, střecha stanová. Na jihu přistavěn šnek s okénky střílnovými, se střechou prejzovou.

Vnitřek: Presbytář zavřen pěti stranami osmiúhelníka, jehož strana měří 2·15 *m*. Délka presbytáře 7·75 *m*, šířka 4·86 *m*. (Obr. 336.) Okna tři gotická, neprofilovaná, vys. 2·60 *m*, šir. 0·74 *m*. Klenba: závěr o šesti žebrech profilu hruškového (obr. 336., 337., 338.) se svorníkem hladkým, kulatým. Přízední archivoly v lunetách z pískovce. Kříž o hladkém, okrouhlém svorníku, oddělený žebrem, rovněž s přízedními archivoltami. Žebra jsou nesena konsolami (obr. 338.) ve výši od země 3·58 *m*, všechny. o pěti stranách osmiúhelníkových s dvojitým plinthem:

1. v levém koutě triumfálního oblouku otlučená maska;
2. pás rozvilin vysoko plastických, pod ním maska;
- 3., 4., 5., 6., 7., 8., masky různé podoby.

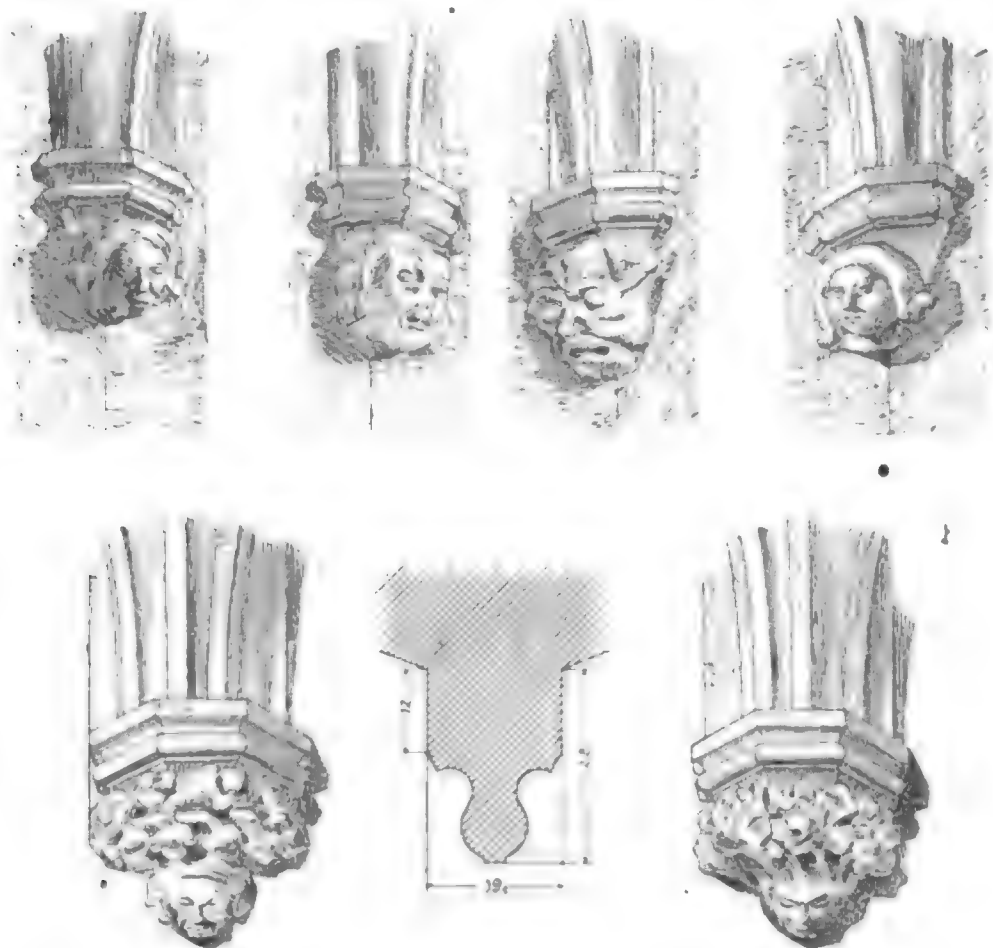
Výklenek olejní vysoký 0·50 *m*, šir. 0·30 *m*; kolem rám s profilovaným žlábkem, ukončený špičkou — nejspíše otlučená to kytká. Panel s gotickými nosy. Sanktuarium (obr. 339.) vys. 1·10 *m*, šir. 0·50 *m*. Výklenek podélný, rám šikmý se žlábkem, končí oslím obloukem a vybíhá v kytku, pod níž římska, zpod žlábkovaná; na archivoltě tři a čtyři kraby. Panel, gotické nosy, v nichž zase nosy, jichž rohy jsou zakončeny liliemi. Mříž z plochých prutů, pravoúhle se protínajících, v průsečnicích na štítku rosety; zámek gotický.

Ve stěně severní barokní vchod s rámovým pískovcovým opážením, vedoucí do sakristie původní, dlouhé 4·05 *m*, šir. 3·15 *m*,

L. 1903 zrestaurován. Při restaurování objevena na jižní straně dvě okna gotická (po obou stranách nynějšího), hluboce špaletovaná, o $\frac{1}{2}$ nižší nežli v presbytáři: vys. 1.50 m, široká 0.53 m, s pískovcovým ostěním, původní. — Na severní straně lodi odkryt gotický portál s opážením pískovcovým, profilovaným: žlábkem, oblounem; spodek jeho zazděn cihlovým soklem. Druhý portál barokní objeven ve věži, segmentový, maltou zakrytý.

Uvnitř na zdích presbytáře našli jsme a po nás jiní freskové malby z konce 14. stol.: Na klenbě kolem svorníku ve čtyřech kruzích symboly evangelistů Páně, ovinuté větвовím barvy červené. Za oltářem v závěru různé malby: Kalvarii, nahofe jakási stavení. Na zdi po straně evangelia rozdělené na tři pole: 1. texty z písma svatého

Obr. 338. Zdětin. Kostel Všech Svatých. Konsoly v kněžišti. Profil lebra.

ve dvou sloupcích, latinský a český; 2. veliký freskový, pěkně kolorovaný obraz: Kristus Pán (za ním Panna Maria a apoštolové) přijímá hříšníci (obr. 341.); 3. biblické výjevy (6). Po straně epištoly po celé délce stěny Ukřižovaný: pod ním třemi řádky latinskými rozdělena jest stěna na čtyři pole, v nich obrazy obsahu biblického.

Oltář z r. 1682. Mensa z pískovce se soklem a stolem sešikmeným bez profilu. Tabernakl novější, bez ceny. Oltářní obraz na plátně představuje svaté v nebi, jasného koloritu, slušný v kresbě z XVIII. století. Po stranách obrazu dva korintské sloupy, na dřících ovinuty větévky s listy lipovými, kládí s prostou, oblomenou římsou a úseky římsy segmentové; nad tím polopatro s vrtulovými sloupky korintskými, ovinutými révou. Kládí štítkově zlomené. Na vrcholu na rameně akanthovém terč

s monogramem IHS ve zlatozáří. Ve středu na plátně oko Boží s anděly. Po stranách hlavního obrazu sochy sv. Václava a sv. Zikmunda, slušné; nad nimi krabatiny; na kládě andělkové. Nad obrazem v kartuši: A . M . D . G . Po stranách oltáře jednoduché brány se dveřmi, nad nimiž ve vlysu letopočet 16—82.

Oltář sv. Jana Nepomuckého z polovice 18. stol., s obrazem sv. Jana almužníka, na plátně, ztemnělého koloritu, rám rocaillový, po stranách vázy s kyticemi; v nástavci v paprscích jazyk sv. Jana. Sošky světců řádových. Čtyři svícny cínové, barokní, současné.

Kazatelna chudá, bez ceny, z počátku 19. století.

Kruchta dřevěná, varhany nové.

V sakristii dvě barokní kredence, bezcenné.

Pod kruchtou zpovědnice, bez ceny, z konce 18. stol.

Obrazy: sv. Jana Nepomuckého a sv. Antonína na plátně, z poč. 18. století.

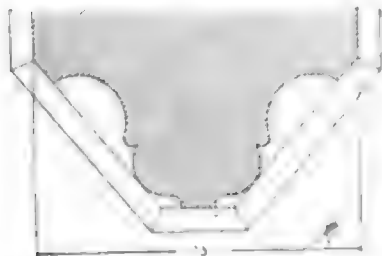
Uzdravení Lazara, bez ceny, z konce 18. století. Obraz z l. 1763: v sále sloupovém, barokovém sv. Mikuláš s měšcem. Na zadní straně poznamenáno: Tento obraz na svůj naklad dal poslati pan František Švabina laused obce Adietinske na wierznu Pamatku. Leto 1763 den 2. Decemb.

Wenzl Slansky 1854.

Zvony na věži kostelní:

1. Největší z nich má výšky 0·76, v průměru 0·98 m. Kolem horního okraje nápis dvouřádkový, gotický: (Vladislavská koruna a W) A nati-
 $\text{vitate Cristi Anno domini millesimo quatuor centesimo nonagesimo octavo}$
 $\text{laus sumo reddatur}$

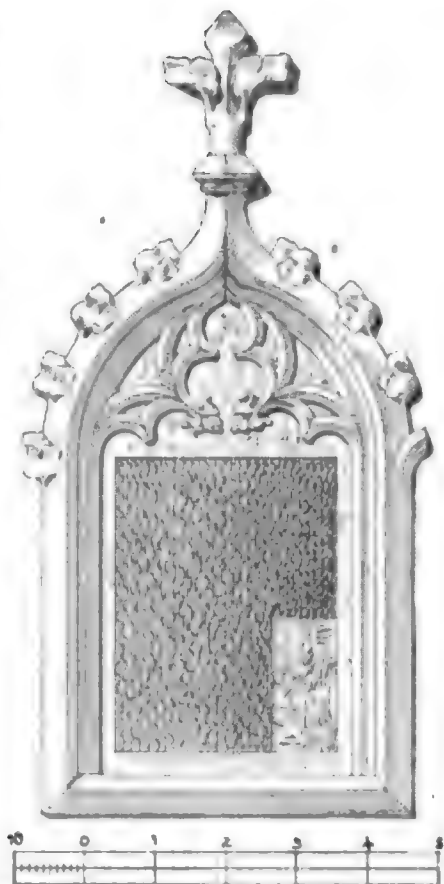
|| $\text{S ratisime beate marie virginis memoratur hoc opus confla . um}$
 $\text{est per magistrum egidium nove civitatis pra-}$
 $\text{gensis (Facsimile obr. 342.)}$

Obr. 340. Zdětín. Kostel Věch Svätých. Profil triumfálního oblouku.

2. Výška 0·8 m, průměr 0·80 m. Ucha s maskami. Kolem horního kraje věnec vavřínový. Pod ním nápis: $\text{+ SANCTE WENCESLAE ORA PRO NOBIS ANNO DO MINI 1687.}$

Pod tím pásek z drobných rozvilin, ověšený listy akanthovými, dolů obrácenými; mezi nimi

Obr. 339. Zdětín. Kostel Věch Svätých. Sanktuarium.

KOSTEL SV. MIKULÁŠE připomíná se jako farní l. 1384. V době husitské byl ve službách strany kališnické, l. 1592 znám jest evangelický farář Vít; ještě l. 1723 podáváno zde pod obojí. Po válce 30leté fara zašla, spravovali ji farářové v Dobrovici; l. 1786 zřízena v Žerčicích lokalie, l. 1854 fara.

Bývalý kostel žerčický byl dřevěný, l. 1698 jmenuje se v něm oltář sv. Mikuláše; i zvonice byla dřevěná a v ní dva zvony: menší z l. 1545, větší l. 1670 přelitý. Kostel byl l. 1730 sbořen a nynější od Eleonory hrab. z Valdštejna nákladem 3658 zl. 26 kr. 2 d. vystavěn — podle abrisu a předukazu baumeistra *Frant. Maxa Kanky* z Loučeně, od mistra zednického *Jiříka Sovenského*. L. 1736 velký oltář postavili dle návrhu stavitele pražského *Prče* kosmonoský řezbář *Jelínek*, truhlář *Prokop Vyšohlíd*; hlavní oltářní obraz zaplacen 90 zlatými *Frant. Barběti* (*Barbieri*), celkem vydáno na hlavní oltář 367 zl. 51 kr. *Prokop Vyšohlíd* zhotovil též novou kazatelnu s kosmonoským *Jelínkem*. Velký oltář, kazatelnu, kůr musikální štafroval *Jan Hendrych*, malíř z Duchcova, za kterouž práci dáno mu 500 (!) zl.

L. 1731 opatřena nová křtitelnice, l. 1739 *metalovej* zvoněk k sakristii (za 1 zl.), l. 1751 štafrovan nový oltář sv. Jana Nepomuckého, l. 1775 koupen druhý oltář ze zrušeného jezuitského kláštera v Jičíně (za 15 zl.); l. 1782 stažena kleštěmi klenba; l. 1786, když byla zřízena lokalie, koupěna stará cínová křtitelnice z Dobrovice (za 10 zl.) a měděná stará monstrance z Domousnic.

L. 1790 *J. Hořejší* z Dobrovice zhotovil novou zpodobnici (430 zl.) a l. 1816 *Gottstein* v Semilech nové varhany (5630 zl.).

Kostel tento má velikou podobu se semčickým, vyšly oba z týchž rukou.

Stavba barokní, orientovaná, s věží na západě do kostela pojatou tím, že v koutech lodi a věže vyzděny jsou okrouhlé výplně pro schodiště a boží hrob. Stěny hladké, okna orámována chambranami maltovými, vchody pískovcem, římsa silně profilována, kryt valbový, taškový; věž kryta bání plechovou. Sanktus nad lodí. Presbytář opřen na východě dvěma opěráky se dvěma ústupky; po stranách přízemní přístavky. Na jižní i severní straně lodi přístavky v půdoryse polokruhové, s nikami, kryté prejzy. Na západě hlavní vchod s rámem pískovcovým a nástavcem, s římsou, nad kterouž na východě vztýčen štít trojúhelníkový.

Uvnitř. Presbytář čtyřboký, sklenutý plackou na pilastrech v koutech postavených. Dvě okna segmentová, dva vchody pod nimi: do sakristie a kaple. Oblouk triumfální polokruhový, s římsou v náběhu. Loď sklenuta valeně s lunetami, o dvou polích; mezi okny a v rozích silně vystouplé polopilíře s římsovou hlavicí. Dva páry oken, podobných v kněžišti. Vchod na západní straně, kde sklenuté přízemí věže činí předsíňku. Kruchta otevřena vzadu do věže obloukem, dřevěná, na dvou sloupích, elipsovitá, silně vyložená. Pod i nad kruchtou otvírají se tři oblouky v prostředním umístěny varhany.

Hlavní oltář. Čtyři oblé sloupy s korintskými hlavicemi nesou kládí s volutami a klečící anděle s vysokým nástavcem, v němž obraz korunování Panny Marie, bezcenný. Hlavní obraz sv. Mikuláše, velmi pěkný, zachovaný —

z let 1730tých. (Obr. 343.) Po stranách tabernakula šest svícňů cínových, jichž noha jest barokně zprohybána, stvol prstencovitý. Nejbližší tabernaklu, 0·50 m vysoké, s nápisem: ZADUSSI ZERCZISKEMU 1676; na druhém páru 0·48 m vysokém totéž; na třetím levém, 0·46 m vysokém: NAKLADEM ZADUSSI SEMCZISKEHO; (na třetím) v pravo v oválovém zarámování: NAKLADEM GIRZIKA HANUSSE RYCHTAR-ZE PECZISKEHO. Po stranách nad východy za oltář sochy sv. Václava a sv. Víta v životní velikosti.

Obr. 343. Žerčice. Kostel sv. Mikuláše. Hlavní oltář a kazatelna.

Postranní oltáře. 1. Sloupový, běžný barok z pol. 18. věku s obrazem sv. Jana Nepomuckého, přemalovaným (viz nahore), v nástavci obraz Matky Boží staroboleslavské. — 2. a 3. oltář stejné nástěnné plochy, svrchu zdobené lambrekinem, s obrazy: Seslání Ducha svatého a Panny Marie (nový), z konce 18. století.

Kazatelna rokoková, slušná v rozvrhu, třeba střízlivém, se soškou Pána Ježíše.

Barokní kříž dřevěný.

Obrazy na stěnách v lodi: 1. sv. Jana Nepomuckého, 2. sv. Aloisia, oba v oválových rámech s korunou a dole s draperií, z 18. stol.; 3. sv. Ignáce z Loyoly a 4. sv. Františka Xavera, oba (3. i 4.) z Jesuitského kostela v Jičíně. Oba v kněžském rouše a s otevřenými knihami, v nichž se čte: CONSTITUTIONES SOCIETATIS IESV — AD MAIOREM DEI GLORIAM a DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI EVANGELIVM.

Monstrance měděná, pozlacená, 0·53 m vysoká, obyčejné výpravy, posázená nepravými drahokamy. Ze 17. stol.

Křtitelnice cínová: kotel na třech nohách, jež vybíhají dole v tlapy zvířecí, držící koule, nahoře v hlavy vousatého muže. Na plášti kotle masky lví plastické, držící v tlamě kruh, a počátek nápisu v rámci. Počátek 17. stol. Na víku tři hlavy andělů.

Zvony. 1. Větší, byl třikrát přelit: l. 1670, zajisté od zvonaře *Pricqueye* v Klatovech a v Ml. Boleslavi, l. 1755 od zvonaře pražského a l. 1829 v nynější podobě. Výšky má 0·59 m, průměr 0·82 m. Pod korunou ovinut jest věncem vinné révy, na plášti relief sv. Mikuláše. Na dolním okraji nápis:

Ex proventibus Ecclesiae Zercicensis.

Fusa Fui Prage Anno 1829 a Carolo Bellmann Sub patronatu Celsissimi Principis Caroli Anselmi De Thurn et Taxis.

2. Výška 0·58 m, průměr 0·74 m. Kolem horního okraje nápis

PER STANISLAVM I CLATOVINVM I FVSA EST I ANNO 1545.

Na plášti relief světce (sv. Josefa?).

3. V sanktusu zvonek vys. 0·26 m, v průměru 0·33 m. Pod horním okrajem mezi silnými liniemi nápis: VALENTIN LISSIACK HAT MICH GEGOSSEN IN PRAG 1740. Pod nápisem vlys komponovaný z andělů. Na plášti relief sv. Jana Nepomuckého.

Pečeť farní z l. 1786: SIGILVM ECCLESIAE LOCALIS ZERCZIC: S: NICOLAI. Uprostřed obraz sv. Mikuláše.

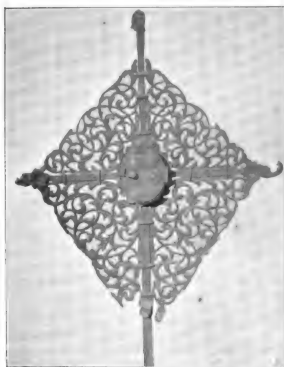
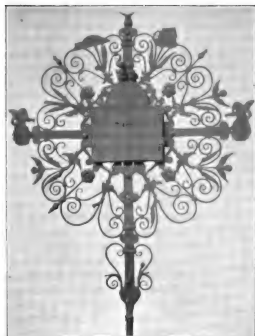
Žitnoves.

U silnice na návsi stojí KAPLE novější, ve slohu gotickém, vystavěná, s oltářem a obrazem sv. Anny, novějším (z l. 1866). Na věži visí dva zvony: 1. větší s reliefy sv. Vojtěcha, Petra a Pavla a sv. Jana Nep., na čtvrté straně s nápisem pětiřádkovým: Na památku od války za ubytování vojska saského od 26. června 1866. věnováno na tento zvon slitý u Eduarda Paula v Č. Lípě.

2. Menší vys. 0·26 m, šir. 0·33 m, nahoře pod korunkou otočen jest pásem rozvilinovým; na plášti vyobrazení jsou (reliefy) sv. Petr a Pavel a sv. Vojtěch. Pod tímto pak na dolejší kraji: I. G: K: 1780.

SOCHA SV. VOJTĚCHA 3·20 m vys., pískovcová, z polovice 18. stol. Hranolový stylobat s volutami po stranách, na přední jeho straně kamenný relief sv. Floriána. Nad ním římsa uprostřed prohnutá a v ní mušle. Zúžený, profilovaný podstavec a na něm socha světce, jenž drží v levici knihu a berlu (u nohou kyj), pravici k nebi má pozdviženou.

SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO. Na zděné podezdívce podstavec hranolový. Na soklu sochy nápis: S: IOES: NEP: Pískovec Z druhé polovice 18. stol.

Obr. 203 a. Mladá Boleslav. Museum. Kříž ze starého hřbitova sv. Havla.

SEZNAM MÍST.

Benátky Nové 296.	Kolomuty 97.	Rokytovec 344.
Benátky Staré 372.	Kosmonosy 98.	Rožatov 344.
Bezděčín 1.	Kosořice 118.	Sejčín 346.
Bezno 1.	Košátky 118.	Semčice 358.
Boleslav Mladá 185.	Krnsko 127.	Slivínko 362.
Bon Repos (Bonrepos) 17.	Krnsko Dolní (sv. Jiří pod Krnskem) 132.	Slivno Dolní 362.
Boží Voda 19.	Lhota Husí 137.	Slivno Horní 367.
Bratronice 1.	Lhota Malá 137.	Smilovice 368.
Březno 19.	Lhota Písková 137.	Sovinky 368.
Brodce 32.	Luštěnice 138.	Stakory Dolní 371.
Bukovno 33.	Lysá nad Labem 144.	Stakory Horní 369.
Cetno Hoř. 35.	Lysá Stará 372.	Stará Lysá 372.
Čejky 36.	Malá Lhota 137.	Staré Benátky 372.
Čejtice 37.	Malkov 167.	Stránov Nový 318.
Čejtičky 37.	Matrovice 168.	Stratov 373.
Čihadlo 37.	Mečeříž 168.	Strenice 374.
Dalovice 37.	Michalovice 173.	Střížovice 380.
Debř 38.	Milovice 181.	Struhy 380.
Dobrovice 42.	Mladá 181.	Sukorady 383.
Dolní Slivno 362.	Mladá Boleslav 185.	Telib Nová 295.
Dolní Stakory 371.	Nemyslovice 294.	Tuřice 384.
Dražice 65.	Nepřevázka 294.	Týnec 384.
Horky nad Jizerou 69.	Neuberk 294.	Újezdec 329.
Horky Velké 80.	Niměřice 295.	Úhelnice 386.
Horní Cetno 35.	Nová Telib 295.	Valy 401.
Horní Slivno 367.	Nové Benátky 296.	Vinařice 387.
Horní Stakory 369.	Nový Stránov 318.	Vinec 388.
Hrádek 81.	Oujezdec 329.	Vodice 401.
Hrušov 81.	Pečice 330.	Volenovice 401.
Husí Lhota 137.	Pětikozlí 330.	Vrutice Kropáčova 401.
Charvátce 83.	Písková Lhota 137.	Všelisy 402.
Chotětov 83.	Plazy 331.	Vtelno Jizerní 97.
Chudíř 92.	Předměřice 333.	Zalužany 402.
Jabkenice 92.	Rácov 337.	Zámostí 132.
Jiřice 96.	Řehnice 343.	Zdětín 403.
Jizerní Vtelno 97.	Rejšice 337.	Žerčice 409.
Kbely 97.	Řepov 343.	Žitnoves 412.
Kojovice 97.		

SEZNAM UMĚLCŮV A ŘEMESLNÍKŮ.

Abraham, malíř I. 1576, 43.	Barbieri František, malíř pražský 1735—41, 44, 140, 339, 348, 410.
Aliprandi Jan, stavitel a sochař 1711, 98, 101, 105.	Magister Bartholomeus, zvonař v Novém městě Pražském 1503—32, 41, 75, 136, 373.
Angermüller Christophor, zvonař 1710, 136.	Bayer Pavel Ignác, stavitel 1723, 267.
Arnold Adalbert, zvonař 1635, 342.	
Arnošt, malíř 1599, 43.	

Beisch Josef, malíř 1745, 131.
 Bellman Karel, dvorní zvonař v Praze 1816—62, 75, 90, 137, 222, 329, 373, 383, 412.
 Bellmannova Anna, dcera, zvonařka 1866, 126, 173.
 Bergler Josef, ředitel malířské akademie 1808, 363, 365.
 Beringer Georgius Sam., impressor 1700, 115.
 Bis Wanger Bernard, hodinář 1706, 308.
 Böhm Jan, plechař v Král. Hradci 1779, 254.
 Bossi Frant., stavitel v Mladé Boleslavi 1736—39, 331.
 Brandl Petr, malíř 1719, 17, 152, 153, 162, 310, 363, 365.
 Braun Matyáš, sochař 1725, 17, 70, 147, 165.
 Bubák Jos., malíř v Bělé 1750, 6.
 Bubák, malíř v Ml. Boleslavi 1835, 70.
 Buškové bratři, sochaři 1898—1904, 332, 334, 340.
 Carrati Francesco, stavitel 1673, 105.
 Canta Jan, zvonař 1502, 95.
 Delavos, hodinář 1717—79, 254, 260.
 Diepolt Arnošt, zvonař pražský 1891, 136, 383.
 Diepolt Josef, zvonař pražský 1875—95, 90, 343, 379.
 Dietrich Jan Jiří, zvonař v Novém městě Pražském 1745, 106, 115.
 Drozd Blažej, kotlář 1766, 348.
 Dvorský Jiří, varhanář pražský 1725, 90.
 Magister Egidius, cantarista Novae civitatis Pragensis 1477—98, 305, 313, 407.
 Ferrari Georg, stavitel 192.
 Fišer Krist., zedník 1709, 98.
 Franc Šimon, tesař 1739, 33.
 Friebel, malíř 324.
 Gerlický, kameník 739, 1331.
 Gillych Jan, palír v Loučeni 1755, 359.
 Golda Jan, zedník 1779, 254.
 Gottstein, varhanář v Semilech 1816, 410.
 Hager, malíř 1764, 7.
 Häger, stavitel 1750, 6.
 Hebek J., stavitel 1740, 147.
 Hejna Jan, zedník 1764, 331.
 Hellich, malíř 133, 364, 375.
 Hendl Josef, tesař 1838, 44.
 Hilliger Martin, zvonař 1612, 90.
 Hložek Šťastný, zámečník 1755, 359.
 Höger Mat., impressor 1713, 171.
 Hořejší Fr., truhlář 1790, 410.
 Hybel, malíř 1720, 192.

Hyttych Václav, zvonař (= Václav, zvonař) 1629—31, 143, 189.
 Jarník Jiří, pozlacovač 1750, 331.
 Javůrek Karel, malíř 1867, 348.
 Jedlička Jan, sochař 1769, 136.
 Jelínek Jos., sochař kosmonoský 1736—44, 105, 106, 339, 410.
 Jungmann, inženýr 1787, 339.
 Kampe Josef, malíř pražský 1822, 193.
 Kanka Fr. Max, stavitel 1730—35, 385, 410.
 Kantor Jan, illuminator Starého města Pražského 1572, 277.
 Mistr Klaudyanus Mik., „presař“ 1518, 189.
 Knauff Vil., impressor 1690, 171, 367, 382.
 Kniel J., tesař 1740, 147.
 Kneipp Gerbert, malíř 1783, 329.
 König, malíř 1832, 295.
 Košatecký Ant., malíř 1820, 22. K. Alois 354.
 Král Jiří, tesař 1710, 22.
 Kreger-Kargus, malíř 1611, 44, 347.
 Kryšpín Jan, malíř 182.
 Kühner Jan Jiří, zvonař pražský 1756—81, 6, 11, 12, 35, 37, 75, 79, 97, 98, 212—217, 294, 306, 330, 368, 371, 373, 380, 402.
 Kühner Jan Václ., zvonař 1795—1801, 96, 384, 387.
 Kühnerin Anna, zvonařka 1804—8, 156, 184, 366.
 Kupecký Jan, malíř 18. stol., 279.
 Kylian, malíř 1576, 43.
 Kylich Jan, polír 1755, 44.
 Laujen Alex. Krist., malíř 1611, 44, 347.
 Lexa Josef, malíř 1822, 193.
 Leubner Filip, malíř v Liberci 1777, 233.
 Ligossy Jacob, malíř 18. st., 78.
 Levý, sochař 1832, 295.
 Lichtenreiter Frant., malíř 1744, 105.
 Lissiack Valentin, zvonař 1740—48, 37, 97, 412.
 Maišaidr Fr., malíř 1868, 7.
 Malý Václav, kovář 1755, 359.
 Matěj, truhlář 1757, 293.
 Mauerman Hugo, sochař 1883, 293.
 Mělnický Jakub, zvonař v Ml. Boleslavi 1588—98, 30, 189, 361.
 Michel erzgreber, zvonař v Ml. Boleslavi 1604, 377, 378.
 Monš Jan Cajetan, malíř 1725, 70.
 Mráz Josef, stavitel 319, 390.
 Nichta Karel, zedník 1739, 331.
 Obermayer Josef, zlatník 1796, 339.
 Ondřej, zvonař (= Vondřej, zvonař) 1574, 189.

- Oustský Vaněk, impressor 1547, 189.
Pachta Fr. Jos., hrabě 1750, 6.
Paner Jindřich, řezbář 1867, 348.
Panicek Venecek, konvář 1468, 204.
Parnek Václav, štafír 1764, 44.
Paul Ed., zvonař v Č. Lípě 1849—66, 244, 361, 412.
Pecenka Ad., inženýr 1886, 390.
Pér Jan, truhlář 1867, 348.
Petr, zvonař z Hradce 1546, 29, 335.
Petr, zvonař z Ml. Boleslavě 1552—82, 41, 180, 184, 189, 336, 356, 370, 386, 401.
Pfanner, stavitel 1779, 254, 269.
Pischel Michal, malíř 1745, 106.
Prée Fr. Ign., architekt pražský 1730—55, 44, 339, 348, 359, 410.
Pricquey Jan, zvonař mladoboleslavský 1658—94, 30, 35, 58, 83, 90, 91, 118, 156, 189, 190, 222, 358, 382, 409, 412.
Pricquey Mik. (Nikolao), zvonař mladoboleslavský 1705—49, 58, 156, 230, 245, 306, 332, 366, 367, 386, 409.
Proft, tesař 1784, 348.
Prokop Jiří, zedník 1710, 22.
Pulda Jan, tesař 1817, 22.
Pulzner, sklenář 1739, 331.
R . . . Hans, malíř 16. stol., 124.
Richter Jan, malíř 1670, 130.
Rossi Mik., stavitel mladoboleslavský 1702—1725, 70, 192, 196, 267.
Růta Josef, malíř 1757, 331.
Sadař Jan, malíř 1736, 348.
Sameš, zedník 1826, 1858, 348, 381.
Sandrart, rytec 1666, 185.
Sedláček, tesař 1826, 381.
Scherb Christ., zvonař 1602, 60.
Scheywel, malíř 183.
Schönfeld Fridr. Michal, zvonař 1691, 329.
Schonke Adam, zvonař 1815, 379.
Schulz, pokryvač 1835, 70.
Schulz Josef, prof., dvorní rada 1894, 319.
Schütz Jan, truhlář 1757, 351.
Sovenský Jiřík, stavitel 1730—36, 339, 347, 410.
Spiegel Jos., Ant., varhanář pražský 1747—50, 10, 348.
Mgster Stanislaus, civis Pragensis, zvonař 1545—50, 306, 336.
Stanislav, klatovský zvonař 1545, 412.
Stašek, kameník 1500, 80.
Strouhal Fr., kameník 1739, 331.
Ševčík Šimon, stavitel 1739, 331.
Škréta Karel, malíř 164.
Špic, zvonař pražský 1546, 143.
Šturm Jindřich, »pressař« 1532, 189.
Štule Ant., tesař 1725, 70.
Štyrsa Jiřík, presař 1523, 189.
Mistr Tomáš, zvonař v Litoměřicích 1521, 180.
Turek Alois, architekt 348, 367.
Uhl Jos., hodinář 1763, 6.
Umut Jan, sochař 1699, 141.
Waigert Jan Krist., štafír 1757, 331.
Václav, zvonař (= Hyttych) 1585—1629, 30, 57, 95, 96, 172, 173, 335.
Weise, malíř 1861, 183.
Willenberg Jan, kreslíř 1602, 189.
Víšek Josef, kameník 1894, 319.
Vodňanský Jan, malíř 1736, 347.
Volfrám Joachim 1797, 29.
Vomáčka, zedník 1845, 44.
Vondřej, zvonař pražský v Ml. Boleslavi 1581—84, 135, 358.
Vysekal Jan, malíř 340.
Vyšehrad Prokop, sochař 1736—55, 105, 339, 348, 359, 410.
Zeibrdlich Frant., malíř 1779, 254.
Zmilelý Janíček, illuminator XV. stol., 277.
Zobl, stavitel 1798, 339.
Žák Jan, malíř 106.
Žák Petr (= zvonař Petr) 189.
Žatecký Mikuláš, malíř 1625, 307.

OPRAVY A DOPLŇKY.

Na straně 207. při *křtitelnici* má státi: viko dřevěné s nátěrem boleslavského pískovce.

Na straně 339. má státi *Alois Prée* — jinde všude Frant. Ignác Prée.

» » 367. řádek 2. zdola má státi: MDCXC.

» » 390. řádek 5. shora má státi: zvenčí 8.75 m dlouhé, 8.40 m široké a kněžiště 4.50 m dlouhé a 6 m širokého, s nímž činí celá délka stavby zvenčí 13.25 m;

Na straně 390. řádek 7. zdola má státi: schodiště, 1.72 m;

TOPOGRAPHIE
DER
HISTORISCHEN UND KUNST-DENKMALE
IM KÖNIGREICHE BÖHMEN

VON DER
URZEIT BIS ZUM ANFANGE DES XIX. JAHRHUNDERTES.

HERAUSGEGEBEN VON DER
ARCHAEOLOGISCHEN COMMISSION
BEI DER BÖHMISCHEN KAISER-FRANZ-JOSEF-AKADEMIE
FÜR WISSENSCHAFTEN, LITTERATUR UND KUNST

ÜBER ANREGUNG IHRES PRÄSIDENTEN

† JOSEF HLÁVKA.

XXII.

DER POLITISCHE BEZIRK POLIČKA.

VERFASST VON
Z. WIRTH.

PRAG 1909.

VERLAG DER ARCHAEOLOGISCHEN COMMISSION BEI DER BÖHMISCHEN
KAISER · FRANZ · JOSEF · AKADEMIE FÜR WISSENSCHAFTEN, LITTERATUR UND KUNST.

IN KOMMISSION (FÜR ALLE LÄNDER AUSSERHALB BÖHMENS) BEI
KARL W. HIERSEMANN, LEIPZIG, KÖNIGSTRASSE 3.

TOPOGRAPHIE
DER
HISTORISCHEN UND KUNST-DENKMALE.

DER POLITISCHE BEZIRK
POLIČKA.

VERFASST VON
Z. WIRTH.

(MIT 155 TEXTABBILDUNGEN UND 10 ZEICHEN.)

PRAG 1909.
VERLAG DER ARCHAEOLOGISCHEN COMMISSION BEI DER BÖHMISCHEN
KAISER - FRANZ - JOSEF - AKADEMIE FÜR WISSENSCHAFTEN, LITTERATUR UND KUNST.

DRUCK VON ALOIS WIESNER IN PRAG,
BUCHDRUCKEREI DER BÖHMISCHEN KAISER FRANZ JOSEF AKADEMIE
FÜR WISSENSCHAFTEN, LITTERATUR UND KUNST.

VORWORT.

Der politische Bezirk Polička liegt fast in dem östlichsten Winkel des Königreiches Böhmen und greift in das mährische Gebiet hinein; seine Oberfläche ist zum Teil bergig, seine Bewohner sind arm. Auch seine Kunst ist arm, aber man kann ihr nicht einen gewissen eigentümlichen Zug ableugnen, der unter anderem auch die Einflüsse der nationalen Verhältnisse aufweist; es ist das eben der Einfluß des deutschen Elements, das aus Mähren tief in den Bezirk eingedrungen ist. Neben diesem Einflusse war der Bezirk, was seine kulturellen Bedürfnisse betrifft, von dem Chrudimer Kreis abhängig, indem er stets zu demselben gehörte.

Es gibt nur einige wenige hervorragende Kunstdenkmale in diesem Bezirke; besonders das Kunstgewerbe ist arm vertreten.

Die Beschreibung der Denkmale wurde im Laufe des Monats August 1901 durchgeführt und das gesammelte Material bis zu Weihnachten desselben Jahres bearbeitet. Die Veröffentlichung der böhmischen Ausgabe fällt erst in das Jahr 1906. Als Mitarbeiter sind die Herren *A. Martínek*, Professor der k. k. Realschule in Jičín, und *Ant. Berger*, Photograph in Hohenmauth, zu nennen; von ihnen stammen die sämtlichen im Buche abgebildeten Zeichnungen und Photographien (mit Ausnahme der Fig. 57).

Bei der behufs Inventarisierung vorgenommenen Studienreise wurde der Autor überall freundlichst unterstützt. Es sei hier besonders folgenden Herren der aufrichtigste Dank ausgesprochen: *Joh. Kašparides* und *Joh. Netolický* in Polička, *Jos. Kryšpin* in Bistrau, *Jos. Kovanda* in Heinzendorf, *Fr. Samek* in Swojanow, *Jos. Klimeš* in Sct. Katharina, *P. Fr. Hlíněk* in Kurau, *Ed. Neumann* in Rohozna, *F. Lipka* in Boskowitz, *J. Schindlar* in Hohenmauth und *A. Sláma* in Polička, weiter den Gemeindeämtern in Polička und Bistrau, sowie den Verwaltungsämtern in Bistrau und Swojanow.

Prag, 20. Februar 1909.

Zd. Wirth.

Baumgarten (Sádek).

Pam. arch. IX. 753. Čechy XIII. 181. Gedenkbuch der Dechantei in Polička vom J. 1760.

PFARRKIRCHE DER ALLERH. DREIFALTIGKEIT geweiht, ist erst seit 1900 Pfarrkirche. Früher war sie Filiale von Polička. Ursprünglich zu Ehren des hl. Nikolaus in der Hälfte des XVII. Jahrhs. erbaut, erhielt sie später die jetzige Benennung. Der jetzige Bau stammt — laut Gedenkbuch der Dechantei in Polička — aus dem J. 1640, die Renovierungen und Zubauten aus d. J. 1710—1713 (besonders Wölbung des Presbyteriums).*) Im J. 1677 besaß die Kirche 1 silbernen Kelch und 4 Glocken. Das Innere renoviert und neu eingerichtet im J. 1803—4.

Einschiffiges, gemauertes, sehr massives Gebäude, in der Mitte des Friedhofes auf einem Abhang erbaut; mit der Ostseite ruht es auf hoher Terrasse. (Fig. 1.) Die Wände des Baues glatt, durch Gurten getrennt, steiles Zeltdach mit Sanktus. Vor den Eingängen des Schiffes hölzerne Vorhallen.

Presbyterium von drei Seiten abgeschlossen, 9.90m lang, 9.30 m breit, mit 5 segmentartig abgeschlossenen Fenstern; Tonnengewölbe mit Lunetten über den Fenstern, von Pilastern mit Gesimse und Gebälke getragen. In den Seitenwänden Nischen mit muschelartiger Koncha und rechteckiger Eingang in die Sakristei.

*) In dem Buche steht nicht, woher diese Angaben stammen. Aber aus dem Baue selbst muß geschlossen werden, daß das Presbyterium und Schiff im Anf. des XVIII. Jahrhs. (etwa in den Jahren 1710—13) erbaut wurden und nur der Turm, jedenfalls älter als die Kirche, kann dem Anf. des XVII. Jahrhs. oder noch früherer Zeit zugeschrieben werden.

Schiff länglich, 17·75 m lang, 11·70 m breit, hat 6 ähnliche Fenster und drei Eingänge; Decke flach, kassettiert, in der Mitte Rahmen aus 4 Kreisen mit neuem Bilde. Die an den Wänden zwischen den Fenstern befindliche gegliederte Pilaster mit Gebälke dürften vereinte auf die Absicht hinweisen, auch das Schiff zu wölben. An den Wänden moderne Frescomalereien. Chor von dreifachem, auf 2 runde Säulen und 2 Halbsäulen mit gesimsartigem Kapitäl und massivem Fuße gewölbten Kreuzgewölbe getragen; die Archivolten sind von Profil aus Stuck begleitet, Balustrade flach, mit Gesimse.

Im Westen prismatischer Turm, eine Seite 5·75 m lang; in das flachkreuzförmig gewölbte, die Vorhalle des Schiffes bildende Erdgeschoß

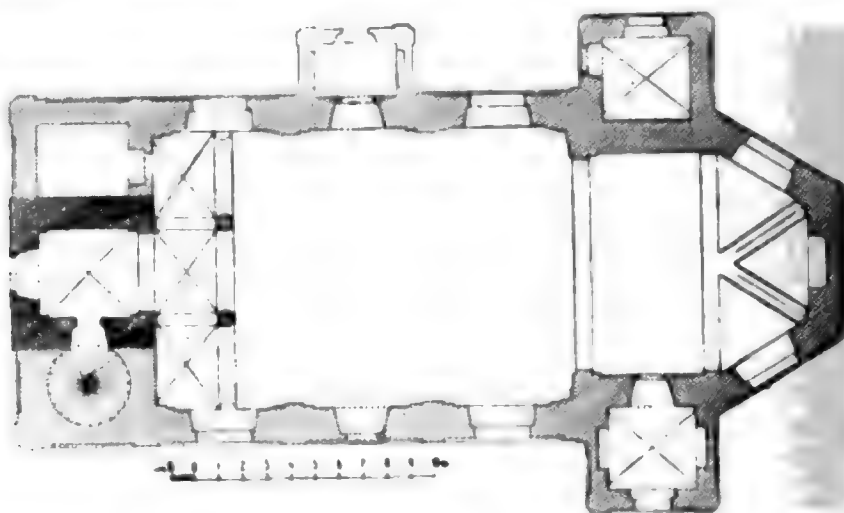

Fig. 1. Baumgarten. Kirche der Allerh. Dreifaltigkeit, Grundriß.

führt ein einfacher Eingang; im ersten Stock Chor mit großem Segmentfenster, im zweiten und dritten auf 3 Seiten enge Schießscharten. Hölzerne Brustwehr auf eichenen Trägern, mit Glocken, das Zeltdach geht in einen Kegel über. Zu beiden Seiten Anbaue: Stiegenhaus und hl. Grab.

Altäre modern. Hinter dem Chore wird die ursprüngliche Renaissance-Flügelaltar aus der 1. Hälfte des XVII. Jahrhs. aufbewahrt, zweiflügelig (der linke Flügel fehlt), auf Holz in Temperamalerei, unbedeutenden Wertes. Mitte (1·52 × 1·10 m) mit Bild: der gekrönte Christus mit Zepter und von den Schultern über die Füße herabhängendem Mantel sitzt zur Linken, rechts Gott Vater, bärtig, grau, mit dreiteiliger Tiara, das untere Gewand grün, der Mantel purpurn, Borduren mit Edelsteinen besetzt, in der Hand Zepter, in der anderen Apfel; zwischen beiden schwebt eine Taube, rundum und in den Ecken Engelsköpfe in Wolken. Der rechte Flügel, 0·49 m breit, der Höhe nach in 2 Hälften geteilt: (an der Innenseite) oben trägt ein Prophet in der Linken ein Pergament, mit der Rechten zeigt er zum Himmel, ober dem Kopfe Aureole, Beinkleider grün, weißer Rock und brauner wehender Mantel, im Hintergrunde orientalische Stadt; unten Moses mit verhülltem Kopfe, in schwarzem Mantel, in der Rechten ein Buch mit Schlange, mit der Linken schlägt

Die Laude des Herrn in der Kirche Nr. 1.

Inschrift auf der Glocke Nr. 1.

5. Allerh. Dreifaltigkeit, aus dem Anfang des XIX. Jahrs., wertlos.

6. 3 Rokoko-Antependien.

Unter dem Chore hängt ein Bilder-Rahmen vom

Fig. 5. Baumgarten, Kirche der Allerh. Dreifaltigkeit. Christusbild aus der Anfänge des XVII. Jhdts.

gewesenen Hauptaltare, rechteckig, aus Akanthen und Festons, gut geschnitzt.

Reste von Schnitzereien und Teilen ursprünglicher Barock Altäre aus dem Anf. des XVIII. Jahrs.: Kapitäle und Füße korinthischer Säulchen, 4 geschnitzte Reliquiarien, Akanthusschnitzereien.

Vier Leuchter aus dem Anfänge des XVIII. Jahrs., zwei 0-53, zwei 0-56 m hoch, aus Zinn.

Fig. 6. Baumgarten, Kirche der Allerh. Dreifaltigkeit. Abdruck der Glockeninschrift Nr. 2.

Fig. 7. Baumgarten, Kirche der Allerh. Dreifaltigkeit. Abdruck der Glockeninschrift Nr. 3.

Am 10. Juni 1777. Die Laude des Herrn in der Kirche Nr. 1.

G l o c k e n: 1. Höhe 0·99 *m*, Durchm. 1·125 *m*, 21 Zentner. Henkel mit Kernenreihe, um die Krone Inschrift: TENTO ꝛ ZWON ꝛ GĚST ꝛ DĚLAL ꝛ ADAM ꝛ KONWARZ ꝛ W MEZIRZYCY ꝛ KE CZTI ꝛ K CHWALĚ ꝛ K SWOLANI ꝛ SLOWA ꝛ BVOZIHO ꝛ | 1050507. Unter der Jahreszahl Relief der hl. Maria, 0·15 *m* hoch. Am Helme: IMZ 1639

PWS.

2. Höhe 0·88 *m*, Durchm. 0·25 *m*, 15 Zentner. Henkel mit Kernen, an der Krone Inschrift in got. Minuskeln: (Fig. 6.) letA * pane (Ästchen) hanteho * ccccc * xvi^o (Ästchen) tento * zwon * mA ꝛ byti ꝛ ke cti * panu obhu * a swAtemu * mikollassy * do sadku * : A rybneg. ☼ Am Mantel Relief: Sct. Nikolaus, 0·12 *m* hoch.

3. Höhe und Durchm. 0·82 *m*, 6 Zentner. Henkel und Mantel glatt. Um die Krone Inschrift in got. Minuskelschrift (Fig. 7.): Anno domini mccccxxxvii hec campana fusa est honorem dei per magistrum andream : : (Vielleicht ein Werk von Ptáček aus Kuttenberg oder Žáček aus Königgrätz.)

4. Im Sanktus: Höhe und Durchm. 0·37 *m*. Henkel glatt, um die Krone Inschrift: LIBORIVS MARTINVS IN BRIN 1870. Darunter Gürtel eines bandähnlichen Rokokoornamentes. Am Mantel Relief: Sct. Liborius und runde Plakette: Krönung Mariä.

Am Friedhofe aus Eisen geschmiedete **K r e u z e** aus den Jahren 1825, 1827, 1836, und Bild des hl. Johannes auf Blech, nach den Konturen ausgeschnitten, aus d. J. 1833.

Im Dorfe dreieckiger **BILDSTOCK** mit Gesimse, mit Preißen gedeckt, aus dem XVIII. Jahrh.

Bielá, Neu- (Lavičné).

KAPELLE DEN HL. JOHANN UND PAUL geweiht, aus d. XVIII. Jahrh., im Halbkreis abgeschlossen, mit 2 ovalen Fenstern, mit Schindeln gedeckt, mit Türmchen.

Am Altare ein wertloses **H e i l i g e n b i l d** aus dem Anfange des XIX. Jhhs.; **K r e u z w e g** auf Glas gemalt, mit deutschen Aufschriften, naives Erzeugnis heimischer Industrie aus der Umgebung von Mährisch-Birken. Sonst alles neu.

G l ö c k c h e n 0·42 *m* hoch, 0·46 *m* im Durchmesser. Henkel mit Masken, um die Krone zwischen Akanthusstreifen und Voluten die Aufschrift: SS : IOHANNES ET PAVLVS MM : S : FLORIANVS M : FVSA A : D : 1775. Am Mantel Reliefs: Sct. Johannes, Paul und Florian nebst Inschrift:

bungen ruhen auf Pilastern mit Gesimskapitälen und verkröpftem Gebälke; im Schiffe zwar auch ausgemauerte Pilaster, die Wölbung jedoch unausgeführt.

Die innere Einrichtung ist teilweise neu. Von der ursprünglichen sind erhalten: die Orgel mit geschnitzten Barockverzierungen und ein kleiner Altar mit steinerner Pietà (aus der aufgehobenen Kapelle in Podlesí), 1 m h., mit 2 Engelstatuen und 8 geschnitzten Leuchtern.

Taufbecken aus Sandstein, im ganzen 1·16 m hoch: Balusterfuß auf Treppenuntersatz mit ausgebauchten Säulengliedern, trägt einen achteckigen, kelchartigen Kessel von 0·60 m im Durchmesser.

Bilder: Christus, auf Leinwand, aus der Hälfte d. XVIII. Jht., in Barockrahmen; Skt. Josef, übermalt. Das Allerheiligen-Bild (vom urspr. Hauptaltare) weist eine Anzahl gut individualisierter Köpfe auf; stammt aus der 2. Hälfte d. XVIII. Jahrh.

Fahne mit Bildern Skt. Antonius und Barbara, aus der 2. Hälfte d. XVIII. Jahrh.

Weißer Rokoko-Ornat, mit Seide gestickt.

Kuppe und Nodus des Kelches aus dem Anf. des XVIII. Jahrh., 0·084 m im Durchm., aus vergoldetem Silber. An der Kuppe Akanthusranken um 3 Medaillons mit Wappenreliefs des Hauses Walderode und der Inschrift: S. KATHARINA. (Übertragen aus Hinzendorf.) [Fig. 10.]

Rundes Zinngefäß zum Waschen der Finger, mit Inschrift: D. D. 1726.

Auf dem Chore 2 Kesselpauken von Kupfer, gezeichnet:

JOSEPH : LEAL-
KU : SCH : MEIS :
IN : TRÜ-
BAU
1803.

Barockleuchter: zwei 0·49 m, zwei 0·295 m, zwei 0·60 m, vier 0·57 m, zwei 0·19 m, in der Ornamentik einander ähnlich, aus Zinn.

Glocken: Im Turme: 1. Höhe 0·77 m, Durchm. 0·80 m. Henkel glatt, um die Krone die zweizeilige Inschrift zwischen einer Reihe von stehenden und hängenden Akanthusblättern:

■ ZV · EHREW · ALLER · HEILIGEN · IST DIE · GLOCKEN · ZV
DETHZ WIL A · GOSSEN · WORDEN · A : 1665 · DEN · 29 IVLY.

IACOB · NEIMAN · DER · ZEIT · HAVBTMAN · IOHANNES · CHRISTOPH
· MIKYSKA · RICHTER · MATTHIAL · HRADSKY · SCHVLM:

Mantel glatt, am unteren Rande eine Reihe stehender Akanthen und Inschrift:

■ DVRCH · DAS · FEIER · BIN ICH · GEFLOSSEN · DAVID · IACOB ·
STRECKSFVS · VON BRINN · HADT · MICH · GEGOSSEN +++

2. Höhe 0·71 m, Durchm. 0·75 m. Henkel mit Zopfver-
zierung und 2 Perlenreihen, um Kronenrand einzelige In-
schrift in gotischen Minuskelbuchstaben:

(Teta (Ästchen) panie + tisyce° + cccc° + xvi° + fento +
zvon + mÄ + byfi + do bieTe + ke cti + Ä wassem + swatym
Ästchen). [Fig. 12.] Mantel glatt.

11. Deutsch-Bielau. Standbild St. Johannes v. Nep. vom J. 1768,
restauriert 1816.

Im Sanktus: 3. Höhe und Durchm. 0·46 m. Henkel mit
Zopf, um die Krone gürtelförmig ein um einen Stab gewun-
dener Zweig. Mantel glatt. XVII. Jahrh.

4. Sterbeglocke. Höhe und Durchm. 0·29 m. Henkel glatt,
rund um die Krone wechseln 6 Engelsköpfe mit Akanthus-
blättern ab, am Mantel die Reliefs Skt. Prokopi, Petrus und
Paulus, am unteren Rande: I · L · 1774.

Auf dem Friedhofe Grabsteine aus dem Anf. d. XIX.
Jahrh. Grabplatten mit Aufschriften, Pyramiden auf kugelför-
migen Füßen, stumpfe Kegel u. s. w., ohne Kunstwert.

12. Deutsch-Bielau. Allerheiligen-Kirche. Inschrift der Glocke Nr. 2.

12. Deutsch-Bielau. Allerheiligen-Kirche. Inschrift der Glocke Nr. 2.

Bei dem Friedhofseingang ein 4 m hohes GRUPPENSTAND-BILD St. Johannes v. Nep. aus Sandstein vom J. 1768. Der Heilige sieht zum Himmel empor, zu beiden Seiten tragen Engel das Biret und ein Schloß. Der Untersatz ist massig, mit Gesimse, auf 2 Stufen, im Vordergrunde in der Cartouche:

ERNE VERTES
DENK MAL
CHRISTLICHER
EHRER BIETHVNG
HIESIGER
INSASZEN (= 1816). (Fig. 9.)

Vor der westlichen Stirnseite der Kirche ein 6 m hohes KRUZIFIX aus Sandstein, konventionell. Am Sockel:

DEITSCH BIELA HAT DIR CHRISTE
IESV DAS KREVZ BEIGELEGET (= 1811).

PFARRE aus der 2. Hälfte d. XVIII. Jahrh., SCHLÖSSCHEN aus gleicher Zeit, einfach.

Bistrau. (Bystré.)

Schaller XI. 161, Sommer V. 203 sq., Č. Č. Mus. 1847 I. 540. Pam. arch. I. 353 sq., III. 335, VII. 335 sq., IX. 753, Aug. Sedláček, Hradý a zámky české I. 239 sq., Čechy XIII. 156, O. Slovník Naučný IV., XI. 467, Jitřenka XII. 145 sq., Pfarr-Gedenkbücher vom J. 1682, 1750 und 1853, Matriken vom J. 1677. Auf dem Rathause: a) Historisches Verzeichnis der Begebenheiten in Bistrau. b) Geschichte des Schlosses in Bistrau. (Handschriften des Vinzenz Federsell.) Das Archiv des Museums in Polička (Urkunden-Abschriften). Siehe auch die Lit. bei dem Schlagworte Goldbrunn.

BISTRAU. Dorf mit Meierhof und Feste, gehörte zu Svojanov. Im XIV. Jahrh. bekam es ein Wappen und wurde zur Stadt erhoben. Nach dem Ausbaue des Schlosses blühte die Stadt empor und nahm an Wohlhabenheit zu. Zu Anfang d. XVIII. Jahrh. wurden die Kirche, die Pfarrei, ein neues Rathaus erbaut, Wallfahrten eingeführt, die Zünfte standen in Blüte. Aber schon zu Ende desselben Jahrhunderts verarmte die Stadt, besonders nach dem Aussterben der Familie Hohenembs.

PFARRKIRCHE DES HL. JOHANNES DES TÄUFERS wird schon im XIV. Jahrh. als Pfarrkirche erwähnt. Die ursprüngliche gotische Kirche mit 2 Türmen (nach einer unvollständigen Beschreibung in dem Gedenkbuche der Pfarrei aus d. XIV. Jahrh.) brannte einmal ab, wurde im J. 1653*) ziemlich gründlich renoviert, aber schon im

*) Im J. 1677 waren hier 2 Kelche, 2 Ciborien, 1 Monstranz, ein steinernes Taufbecken und 4 Glocken.

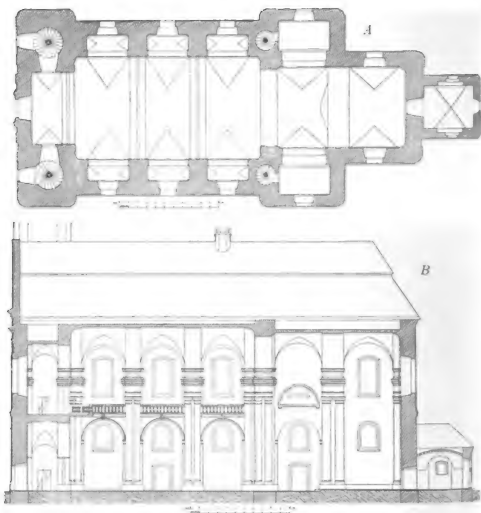

Fig. 14. Bistrau. Kirche des h. Johannes des Täufers, A Grundriß. B Längsschnitt.

Die Kirche, ein orientierter Barockbau mit Kreuzschiff, 2 Türmen in der westlichen Fronte und einer Reihe von Kapellen zu beiden Seiten des Längsschiffes steht auf dem Ringplatze. (Fig. 10.) Der Bau ist im Grundrisse länglich; nur die Türme und die Seitenflügel des Kreuzschiffes treten hervor; die Wände glatt angeworfen, die Ecken abgerundet, um die Fenster Stuckrahmen mit Tropfen, die Portale haben glatte Sandstein-einrahmung und in zackigen Schildchen der Oberschwelle eine plastische Weintraube. Schindeldach und Mansarde mit Sanctus.

Die westliche Stirnseite gegen den freien Raum zu gewendet, mit mäßig hervortretender Mitte, bis zur Höhe des Hauptgesimses mit den

Längsseiten übereinstimmend gegliedert: aus einem mächtigen Sandsteinsockel treten Wandpilaster empor, von einem Kordongesimse unterbrochen, und tragen das schwere Hauptgesimse; die Ecken abgerundet. In der Mitte des Erdgeschosses das Hauptportal mit Sandsteinrahmen, zu beiden Seiten Pilaster, darüber Gesimse. Der Ansatz wird von einer von Barockvoluten (in den Voluten befinden sich plastische Trophäen) umrahmten Platte gebildet mit einer ursprünglich vergoldeten Inschrift:

TEMPLVM
AB ILLVSTRI · FRANC RVDOLFO ♡
S : R : I : DOM · DE HOHENEMBS ♡
A · MDCCXXIII ÆDIFICATVM ♡
ET SVB PATRONA · I : B : DOMINA
ERNESTINA DE LANGET · A · MDCCCLXIII
RENOVATVM EST.

Die Platte wird oben von einem Gesimse, einem gekrönten Wappen der Herren von Hohenembs und eingemeißelten Akanthusblättern abgeschlossen. Die Seiteneingänge rechtwinkelig, einfach umrahmt. In dem Stockwerke über dem Hauptportale ein Fenster mit Stuckverzierung; Gesimse segmentartig auf Pilastern hervortretend; auf den Seiten einfachere ungleiche Fenster mit zeckigem Schildchen.

Über dem Hauptgesimse erhebt sich ein Schild mit Gebälke (darauf das Uhr-Zifferblatt), von einem Segmenttympanon auf Pilastern abgeschlossen. Die Türme an den Seiten haben abgerundete Ecken, Pilaster schmiegen sich an ihre Ecken an und tragen Gebälke mit Triglyphen in dem Fries. Gedeckt sind die Türme mit Schindeldächern in Zwiebelform mit Laternen und Kuppeln.

Presbyterium im Innern 8.50 *m* l., 8.75 *m* br., gerade abgeschlossen, wird zu beiden Seiten von 4 übereinander gelegenen Fenstern beleuchtet. Die unteren sind halbkreisförmig, die oberen rund gewölbt; das fünfte Fenster hinter dem Hauptaltare, ober dem Eingang in die rechteckige, gewölbte Sakristei.

Kreuzschiff 19 *m* l., mit halbkreisförmigen Fenstern in beiden Flügeln; Eingang im nördlichen Flügel.

In der Breite der Wände führen Schneckenstiegen zu den in beiden Flügeln untergebrachten mit Segmentbögen geöffneten Oratorien, die von Chambranen mit Tropfen umgerahmt sind.

Hauptschiff mit Unterchor 25.30 *m* l., 11.40 *m* br., durch einen 8.20 *m* breiten Triumphbogen vom Presbyterium abgetrennt, ist etwas breiter und auch höher als dieses. Zu beiden Seiten sind in der Stärke der Wände je 3 Kapellen untergebracht (2.40 *m* tief, 4.52 *m* br. und 7.80 *m* hoch), und über ihnen je 3 niedrigere (7.30 *m*), durch im Gemäuer hergestellte Durchgänge miteinander verbundene Emporen mit einer hölzernen Balustrade. In den Kapellen die Fenster halbkreisförmig,

Fig. 15 A. Bistrau, Kirche des h. Johannes des Täufer, Presbyterium.

in den Emporen segmentartig. Im Westen zwischen den Türmen das gewölbte Chor; aus dem Unterchor mit Tonnengewölbe führen Eingänge auf das Chor und in die Türme. Die stark im Segment geschweifte Balustrade des Chores trägt vorne einen kleineren Orgelkasten. Die Balustersäulchen sind von geschnitzten Festons umhängt. In den Ecken zwischen den Kapellen sind auf Bögen und Pfeilern angemauerte flache Wandpilaster auf hohen Sockeln mit Gesimsekapitülen, darauf Segmente glatten

Fig. 15 B. Bistrau, Kirche des h. Johannes des Tüfers, Schiff.

Gebälkes mit gebrochenem, stark vortretendem Sims, darüber ein weniger schwerfälliges Gesimse, auf dem das im Presbyterium 17-60 m, im Schiffe 18-20 m hohe Gewölbe ruht. Alle Räumlichkeiten tragen Tonnengewölbe mit Lunetten, deren Kanten Stuckverzierungere aufweisen. Die Archivolten der Bögen mit deutlichen, mittleren Wölbsteinen sind mit Stuckrahmen, die Mitte der Gewölbe mit Spiegeln und Rosetten, die Öffnungen mit Chambranen verziert. (Fig. 11. A, B und 12. A, B.)

Die Einrichtung größtenteils modern.

Der Hauptaltar (Fig. 13.) ist eine gewöhnliche, hölzerne Wandarchitektur: die Tumba aus Sandstein, in Sargform, vorne ein gemeißeltes Wappen der Herren von Hohenembs tragend, das Tabernakel kapellenartig, von einem Gesimse auf pseudojonischen Säulchen umgeben, ringsherum Engelsfiguren, auf dem Dache eine Marienstatue. Rückwärts an der

Fig. 16. Bistrau. Kirche des hl. Johannes des Tüufers, Hauptaltar.

Wand, zu beiden Seiten des Bildes in einem rechtwinkligen Rahmen tragen diagonal stehende Pilaster und barockjonische Säulen auf plumpen Piedestalen schweres Gebälk. Darüber ein ähnliches, niedriges Stockwerk mit einer Gott-Vater Statue, einer Taube und einem Engelchor. Zu beiden Seiten des Bildes Statuen von Zacharias und Elisabeth in Lebensgröße, von *Bartol.* und *Johann Heinrich* aus *Lauterbach* geschnitzt. Das auf

Leinwand gemalte Bild (ca. $7 \times 3,50\text{ m}$) stammt von *Jos. Rölter* aus Brunn (gem. 1751). Es stellt die Taufe Christi dar: Christus mit Aureole um den Kopf, steht nackt, sich nur um die Hüften das Schutztuch zusammenhaltend, die Rechte auf der Brust, in Wasser; daneben *St. Johann*

Fig. 17. Bistrau. Kirche des h. Johannes des Täufers. Altar des h. Karl Borromäus.

der Täufer von riesengroßer Gestalt, schwarzhaarig, in rotem Gewande, in der Linken ein Kreuz, gießt über Christus aus einer Muschel Wasser; am Ufer Volksmenge, — linkerhand sitzt ein Mann mit einem Greise und zeigt mit der Linken auf die Szene im Bache, dahinter unter einem großen Baume eine Gruppe von Frauen und Kindern, rechterhand unter

einer Palme Frauen: in der Höhe schweben Engel in Wolken. Hübsche Komposition, helle Farben. die aber durch Renovierungen gelitten haben.

Nebenaaltäre korrespondieren unter einander in den Flügeln des Kreuzschiffes und in den 4 Kapellen:

1. Im Kreuzschiffe: Wandarchitekturen mit Gebälke, auf den Tumben das Wappen des Herrn von Hohenembs; Marmoranstrich; Bilder auf Leinwand ($2.50 \times 1.65 m$), im J. 1753 von *Jos. Rotter* aus Brünn gemalt. Links *set. Antonius von Padua*; der Heilige in schwarzem Mönchsgewande, die Hände auf der Brust gefaltet, sieht zum Himmel empor, aus dem auf Wolken ein Kind herniedersteigt, — Christus, im Geleite der Engel; zu Füßen des Heiligen sitzt neben einem Haufen Bücher, einen Lilienstengel haltend, ein Engel in blauem Gewande; den Hintergrund bildet eine Landschaft und eine Vase auf Untersatz. Rechts *Set. Karl Borromäus*: der Heilige steht in Kardinals-Purpurgewande in einem prunkvollen Gemache; mit der Linken zeigt er auf ein auf einem Tische stehendes Kruzifix, mit der Rechten weist er das Geld zurück, welches ein Diener auf einer Schüssel durch die Türe im Hintergrunde hereinträgt; auf dem Tische neben dem Kreuze eine Uhr, eine Pistole, daneben auf einem Kasten ein mit einem Tuche bedecktes, aufgeschlagenes Buch, am Fußboden liegen in Unordnung der Bischofstab, ein Kreuz, eine Krone, eine Pergamenturkunde und der Bischofshut. Durch das Fenster unter dem Gewölbe fliegen in das Gemach Engel. Eine packende, dramatische Szene. (Fig. 14.)

2. In den ersten Kapellen: Sargähnliche Sandsteintumben auf niedriger geschweiften Predelle mit Rokoschnitzereien. Ein durch Halbkreise und Segmente abgegrenzter Rahmen mit Bild auf Leinwand ($3.30 \times 1.60 m$); zu beiden Seiten Figuren, oben Aufsatz.

Links: *Tod des hl. Josef*: Der halbnackte Heilige erhebt sich auf seinem Lager, neben ihm hl. Maria, im Hintergrunde trägt ein Engel einen Weihrauchkessel; Christus mit emporgehobener Hand, im Vordergrunde betet ein geflügelter Engel; zu dessen Füßen eine Axt, eine Säge und einige Bretter und Amphora.

Zu beiden Seiten des Bildes Statuen *Set. Georg* und *Set. Florian*, oben in den Wolken trägt ein Engel ein Kreuz, ringsherum eine Schar von Engeln, deren einer in einem Korbe Zimmermannswerkzeuge trägt.

Rechts *Set. Johann v. Nepomuk* als Almosenier; gemalt 1753 von *Jos. Rotter*. Der Heilige steht im Messgewande an der Kirchenschwelle vor einer reich entwickelten Barock-Portal-Architektur, nach dem Vordergrunde hervortretendes Stiegengeländer mit Vase. Auf der Schwelle hinter ihm steht der Kirchendiener mit einem Kreuze und ein Knabe mit einer Schüssel mit Geld; um den aus der Schüssel Geld verteilenden Heiligen sitzt eine Anzahl Männer und Frauen mit Krücken, die Hände gefaltet und um Hilfe bittend, auf einem Stiegenabsatze eine Mutter mit Kind.

Zu Seiten des Bildes Statuen Sct. Prokopius und Adalbert, oberhalb trägt Sct. Franziskus ein Marienrelief in Ovalrahmen.

3. In den übrigen Kapellen: schwache Rokokoarchitekturen mit Baldachinen und Reliefs, zu beiden Seiten Statuen; linkerhand (der Altar

Fig. 18. Bistrau, Kirche des h. Johannes des Täuflers, Kassel.

wurde 1747 auf Kosten des Fr. Freisleben hergestellt) Relief der h. l. Anna mit der Mutter Gottes, zu beiden Seiten Engel mit Palme und einem brennenden Herzen, oberhalb Sct. Josef und Sct. Johann, im Ansatz das Auge Gottes; rechterhand (errichtet 1747 auf Kosten der Weberzunft) Reliefbild: ein Engel reicht der h. l. Barbara die hl. Kommunion, zu

untersatz mit flachem geometrischen Ornament, 0.50 m hoch. Sechs geschnitzte Empireleuchter. Alles aus Holz.

Taufbecken aus Sandstein: 1. gotisch; Becken 0.58 m hoch und 0.50 m im Durchm., 0.30 m tief, ist 12eckig, nach unten schief verlaufend und mit einem Rundstab umgürtet. Der Fuß walzenförmig. (Fig. 17.)

2. Barock; im ganzen 2 m hoch. Untersatz auf einer Stufe, mit profilierter Plinthe und bauchigem Fuße. Becken mit Pfeifen. Auf dem hölzernen Deckel Szene der Taufe Christi.

Lavabo aus schwarzem Marmor (in der Sakristei): 3teilige Muschel, darüber eine barock geschweifte Wand, oben eine muschelförmige Akroterie; beiderseits hölzerne Engelstatuetten. Bei den Eingängen Barock-Weihkessel aus rotem Marmor, muschelförmig, gerippt.

Bilder: Zyklus*) von 10 Bildern aus dem Leben Christi: Verkündigung Mariae, Mariae Besuch bei Elisabeth, Geburt Christi, Darstellung Jesu im Tempel, Christus lehrt im Tempel, Flucht nach Egypten (Fig. 18.), Christus betet im Garten von Gethsemane (Fig. 19.), Christus sinkt unter dem Kreuze, Christi Auferstehung, Krönung Mariae. Zutreffende Wahl einzelner Momente aus dem Leben Christi; die Bilder sind mit Verve gemalt, im Geiste ihrer Zeit — der Hälfte des XVIII. Jahrhs. — in harter Farbe, aber mit oft überraschenden Lichteffekten.

Reihe von 11 Apostelporträts, auf Leinwand, in Ovalrahmen. Die Köpfe einzelner Apostel (mit Handwerksabzeichen, Emblemen der Kunst und Wissenschaften in der Hand) ausdrucksvoll individualisiert, vielleicht Porträts.

Kreuzweg, auf der XIV. Station bezeichnet mit: Johan Dittman sen. pinx.

Einzelne Stationen ungleichen Wertes.

$\frac{22}{2}$ A. D. 1833.

Von demselben Dittman aus dem Jahre 1834 das letzte Abendmahl, mit dem Wappen der Herren v. Hohenembs.

Tafelbild (0.88 × 0.56 m), auf Eichenholz in Öl gemalt, aus dem Anfang des XVII. Jahrhs. Hl. Familie: In einer Säulenhalle mit ornamentierten Pfeilern und Tischsäulchen (auf dem Tische Obst: Äpfel, Kirschen und eine Schüssel Weintrauben) sitzt die Mutter Gottes mit dem kleinen Jesukind am Schoße; dieses nach dem Apfel greifend, neben ihm der bärtige Sct. Josef, über der Gruppe ein Engel im Hemde, hält über Marias Kopf eine Haube mit Muschel; im Hintergrunde öffnet sich durch das Fenster die Aussicht auf eine Stadt mit Arkaden und Kuppeln. (Fig. 20.)

Die Taufe des Herrn (gemalt auf Kosten der Schneiderzunft). Sct. Maria und Franziskus, Sct. Krispin und Krispi-

*) Einige Details würden auch Jos. Rotter als Autor bezeichnen, aber ohne Vorbehalt kann ihm dieser Zyklus nicht zugeschrieben werden.

nian (Widmung der Schusterzunft), J o h a n n v. N e p o m u k (Widm. des Konsumvereins) — wertlose Bilder auf Leinwand aus dem Ende des XVIII. und Anfang des XIX. Jahrhs., einige in älteren Barockrahmen.

Fig. 24. Bistrau, Kirche des hl. Johannes des Täufers, Heilige Familie, Anfang des XVII. Jhdts.

Monstranz 0.60 m hoch, von Blech, aus dem Anfang des XIX. Jahrhs., armselig.

Kelche: *) 1. Rokoko, 0.28 m hoch, Silber, vergoldet; Fuß

*) Laut Gedenkbuches wurde der im J. 1558 von Fr. Kath. Žehušícká von Nestajov geschenkte Kelch im J. 1690 übergossen.

mit getriebenen Rocaillen. Nodus vasenförmig, auf der Cuppa Mantel (0.09 *m* im Durchm.) mit getriebenen Rosen in den Cartouchen. (Fig. 21.)

2. Empire (aus der Schloßkapelle), 0.235 *m* hoch, Silber, vergoldet; am Fuße Trauben mit Blättern, auf der Cuppa (0.087 *m* im Durchm.) eine Reihe schwertförmiger Blätter.

3. Aus der Hälfte des XIX. Jahrs., 0.277 *m* hoch, vergoldet; Fuß glatt, die Cuppa (0.102 *m* im Durchm.) sowie der bauchige Nodus mit

Fig. 25. Eistrau, Kirche des hl. Johannes des Täufers, Kelch Nr. 1.

Fig. 26. Eistrau, Kirche des hl. Johannes des Täufers, Kelch Nr. 3.

Filigranornamenten feiner Arbeit, Blättermotive, bedeckt; in Zwischenräumen ovale kleine Porzellanplatten mit eingebrannter Malerei: (am Fuße) Geburt des Herrn, Himmelfahrt Mariae, Maria im Himmel; (auf der Cuppa) Auferstehung des Herrn, Krönung Mariae, Verkündigung Mariae. (Fig. 22.)

Reliquiarien: 1. Rokoko, 0.44 *m* hoch, in Form eines Kreuzes auf Sockel, unter dem Kreuze Pietà, an den Armen und in der Mitte Reliquien mit Rocaillen umrahmt. Kupfer vergoldet. (Fig. 21.)

2. 0.38 *m* hoch, strahlenförmig, aus der Hälfte des XIX. Jahrs.

Ewige Lampe, Empire, Messing, mit getriebenen Meandern und aufgesetzten Rosetten und Lorbeerfestons.

2 zinnerne Barock-Leuchter (vor dem Hauptaltare), 1.67 *m* hoch, auf 3 Tatzen; Untersatz von Holz, dreieckig, mit geschnitzten Flächen.

Fuß mit getriebenem Pflanzenornament; dazwischen 3 ovale Medaillons, worauf die Inschriften:

1. Schere, darüber Krone, unter 1 · 7 · 5 · 3 ·, an den Seiten · W · I · — · S · D ·
 2. SCHNE 3. · F · mon. TS ·
 IDER : Z · I · L
 : OH : · I · D
 · M · D ·

Marke (mit Jahreszahl 1749)

(Fig. 22.)

4. Renaissanceleuchter, Bronzeuß (zwei 0.46 m, zwei 0.445 m hoch), auf 3 Füßen; Stengel bauchig, auf den ausgebauchten Flächen des Fußes gravierte Inschriften:

1. Fleischhaueremblem in der Cartouche, an den Seiten 16—93.
 2. SIMON — FINDEGS A
 STORSSY — CZEMISTR
 3. WACZLAW — NIEMCZV
 MLADSSY — CZEMISTR.

(Fig. 23.)

Zinnerne Barockleuchter: 14 an den Fußflächen ornamentiert, 6 glatt.

Kreuz aus Eisen geschmiedet, aus dem Ende des XVIII. Jahrs. (im Oratorium), 1.70 m hoch. Zeichnung aus Spiralen (ovales Profil) gefällig, proportioniert, die Enden der Stäbe in Blätter ausgetrieben, an den Armen die aus Blech ausgeschlagenen Figuren abgebrochen. (Fig. 24.)

Schlösser und Schilde an den Türen, die Beschläge der Kästen, alles gewöhnliche Barockformen.

Glocken: Im Turme: 1. Höhe 0.93 m, Durchm. 0.97 m. Henkel mit 2facher Perlenstab, um die Krone Inschrift in gotischen Minuskeln:
 + ano + domi + millesimo + quingentesio + vigesimo + feria + quinta +
 purificaciois + marie + hec + campana + facta + p + mactm + ma thia +
 sacramen. (Fig. 25)

Fig. 27. Bistrau. Kirche des hl. Johannes des Täufers.
 Reliquarium Nr. 1.

Im Sanctus: 4. Höhe 0.41 m, Durchm. 0.44 m. Henkel glatt, am Mantel Lilienverzierung und Medaillon des Evangelisten Sct. Johannes. am unteren Rande in schwachem Relief: SS. *Johannes wynnaw.* XVII. J.

5. Höhe 0.37 m, Durchm. 0.385 m; Henkel glatt, an der Krone Lilienornamente, dazwischen: A = 1717 · GOSS MICH SIGMUND KERCKER IN PRINN. Am Mantel Reliefs Sct. Barbara und Sct. Maria.

Grabsteine: 1. In der nördl. Kirchenwand eingelassen, Sandstein; 0.62 m breit, 1 m hoch. Oben Kelch mit Kreuz, unten Aufschrift:

ANNO MDCCLXXXVI DIE XXIV
MAJI OBIIT
VENERABILIS D. FRANCISCVS
SEBESTIANY DE
C...ASTOWIT CVRATVS BISTRENSIS
ÆTATIS SUÆ ANNO LXIV
ORATE PRO EO.

2. Dem vorigen ähnlich, daneben liegend, mit Inschrift:

NOLITE OBLIVISCI
HIC
QVIES GENTIS VENERABILIS
IOANNIS SCHLESINGER
CVRATI LIMBERGENSIS.

An der Schule Sandsteinrelief der hl. Maria, oval, barock, aus dem ehemaligen Beinhaus, welches hier bis zum J. 1828 gestanden war.*)

Die PFARREI, ein einstöckiges Gebäude, erbaut in den J. 1690 bis 1692 von Gräfin Kath. von Martinic. An der Stirnmauer das Allianz-Wappen der Herren v. Martinic und Bukůvka mit der Jahresz. 1692 in einer gekrönten Akanthus-Cartouche; in der Oberschwelle IHS. Erdgeschoß gewölbt.

Im Gange Bilder: Porträt des Pfarrers Joh. Cyprian Bezuchovský aus dem Anfang des XVII. Jahrhs. und eines anderen Pfarrers aus dem Ende des XVIII. Jahrhs. Zwei Pendants-Momente aus dem Leben Salomons aus der Hälfte des XVII. Jahrhs., leidlich gut.

RATHAUS. Das ursprüngliche Gebäude ist 1715 abgebrannt, das gegenwärtige wurde 1717—1719 auf Kosten des Grafen Jakob Hannibal von Hohenembs errichtet.

Auf den Bau bezügliche Inschrift an der Westwand des Sitzungssaales (renoviert):

*) Enthielt einen aus der Schloßkapelle im J. 1799 hieher übertragenen Altar.

A Sit Nomen Domini Benedictum

R Ex hoc nunc rursq' in Seculum.

Anno Christi 1717

Ist bey Glorwüdigster

Regierung Caroli VI. Römischen Kaisers Undt Unterglückl. Regierung mit
ondalicher | bey hilff Ihro Excells des hoch Gebornen herrn, herrn Jacob
Hannibal desshenl: | Röm. Reichs Obrassen von undt zu der hohen Embs
sondt Gallara, Herrn | zu dorenbirn Midnam haslach undt des Reichs Toff
lusnaw, herrn der herrscht | Bystriy der Röm: Kay: undt Königskatho-
lischen May würcklicher Geheimber Rath undt | Camerrer unsers gnädigen
herrs herrn dieses Rathhaus zu bawen angefangen undt in 3 Jahre | In
gegenwärtigen Standt gebracht worden. Gott der Aller Höchste Wohle
gnädigst Ihro: Excell. Sammt dero hoch Gräffl. Erben bey Glück Re-
gierung Allzeit erhalten | bis an der Welt Ende.

Am Gange ober dem Fenster längere Inschrift, deren erste Zeile
das Chronogramm: *ConserVabitVr MagistratVs beneDICTione . . .* (= 1719).**)
enthält.

Einstöckiges Gebäude, mit Schindeldach und schön silhouet-
tiertem hölzernen Turme; blechernes Zwiegeldach mit Laterne. Eingang
mit Sandstein umrahmt, um die Fenster Stuckrahmen, an den Wänden
Lesenen. Innen in den Gängen Balkendecken; Erdgeschoß gewölbt, im
Stockwerk Rohrdecken.

Im Stadtamte:

Sammlung von Privilegien und Urkunden mit gemalten
Wappen und Siegeln, Sammlung von Richterstäben, aus
Leder geflochten; eine eichene Stadttruhe, aus d. J. 1713, mit Schloß
und graviertem Beschläge, im XVIII. Jahrh. bemalt mit Ölbildern (z. B.
am Deckel Tobias).

Velum aus Leinwand, mit Seide gestickt (Volksornament) und
gezeichnet:

S . V . K — 1 . 6 . 4 . 1 (Fig. 26.)
A . M . B .

Siegel: 1. Stadtsiegel aus Bronze, 0.046 m im Durchm. mit zuschla-
gender Handhabe aus Voluten. Wappen im Schildchen, Inschrift auf dem
Spruchband: *peczet °° | miestca °° | bistrri ° | ho °* Anf. d. XVI. Jahrhs
(Fig. 27.)

2. Stadtsiegel, Eisen, oval, Achse 0.035 × 0.03 m; um das Wappen
Inschrift: *PECZET MIESTECZKA BISTRIHO KR: CZESKEHO. — XVII.*
Jahrh.

*) In dem Gebäude waren viele Inschriften, wurden aber alle übertüncht;
eine derselben in Pam. arch. I. c. zitiert.

3. Siegel der Schneiderzunft, rund, Messing, 0·039 m im Durchm. mit Umschrift: PECZIET · CECHEV · KREICZOWSKEHO MESTI · BISRIHO · Anf. d. XVII. Jahrhs.

(Die Siegel der Müller- und Schusterzunft im städtischen Museum zu Polička.)

U h r aus d. J. 1838 von *Thomas Bielka* aus Rožinek bei Pernstein.

Z i m b e l n im Türmchen: 1. Höhe 0·27 m, Durchm. 0·32 m, Mantel mit Lilienverzierungen, Aufschrift: ■■■ MICH HAT GEGOSSENSIGMUND KERCKER | IN BRINN 1721 — und Relief Sct. Florian.

Fig. 35. Bistrau. Schloss. Ansicht von der Stadt aus.

2. Höhe 0·20 m, Durchm. 0·23 m. Bei der Krone in Streifen des Lilienornaments: S · K · IN BRINN 1722. (*Sigmund Kercker*.)

S t u r m g l ö c k c h e n 0·27 m hoch, 0·28 m im Durchm., glatte Henkel und Mantel aus dem XVIII. Jahr.

SCHLOSS im Osten der Stadt. (Disposition des Schlosses Fig. 34., Ansicht Fig. 35.) In Bistrau stand eine zu Svojanov gehörige Feste. Das jetzige Schloß erbaute — nach Aug. Sedláček l. c. — um das Jahr 1547 Johann Žehušícký von Nestajov, — nach Schaffer — etwa um 1580 bis 1584 Johann Bezdrúžický von Kolovrat mit seiner Gattin Bohunka Záruha von Hustiřan. Von den Kolovrats übergang das Gut im J. 1650 in die Hände der Familie Martinic; Maximilian Valentin erbaute beim Schlosse an Stelle der einstigen Feste das sogenannte kleinere Schloß in d. Jahren 1654—1655. Die Erben der Frau Anna Katharina geb. von Bukůvka verkauften 1686 das Gut an Johann Paul Grafen v. Walderode, nach

ihm kaufte es Liechtenstein und vertauschte es im J. 1710 mit Jakob Hannibal v. Hohenembs. Dieses Geschlecht regierte hier bis 1868, wo das Vermögen durch das Heimfallsrecht dem österreichischen Kaiser zufiel.

Die Hohenembser richteten das Schloß barockartig her (vielleicht Fr. Wilhelm Rudolf) und errichteten aus einem Teile des Ganges eine Kapelle. Im J. 1833 wurde die Kreuzwölbung im Erdgeschoße des kleineren Schlosses (vielleicht ein Rest der Feste), demoliert, der Turm in der Stirnmauer bis zum Schloßdache abgetragen — siehe Ansicht des Schlosses aus dem J. 1806 bei Schaffer l. c., — die Uhr wurde in den Kirchenturm nach Laubendorf übertragen und für die Zimbeln und Glocken wurde eine Feuerspritze gekauft.

Einstöckiges, 3flügeliges Gebäude, rund um einen länglichen Hof; auf der vierten Seite Schuppen. An das Schloß schließt sich im Süden der Meierhof „Ratejna“ (Ratina), im Norden ein englischer, im J. 1850—1852 von Ern. de Langet an Stelle des herrschaftlichen, nun eingestürzten Lustschlößchens angelegter Park an.

Der nördliche und westliche Flügel (Fig. 36) hat sich sowohl der Disposition als auch dem Äußeren nach im ursprünglichen Zustande erhalten: an den Wänden Sgraffitto-Rustika, durch

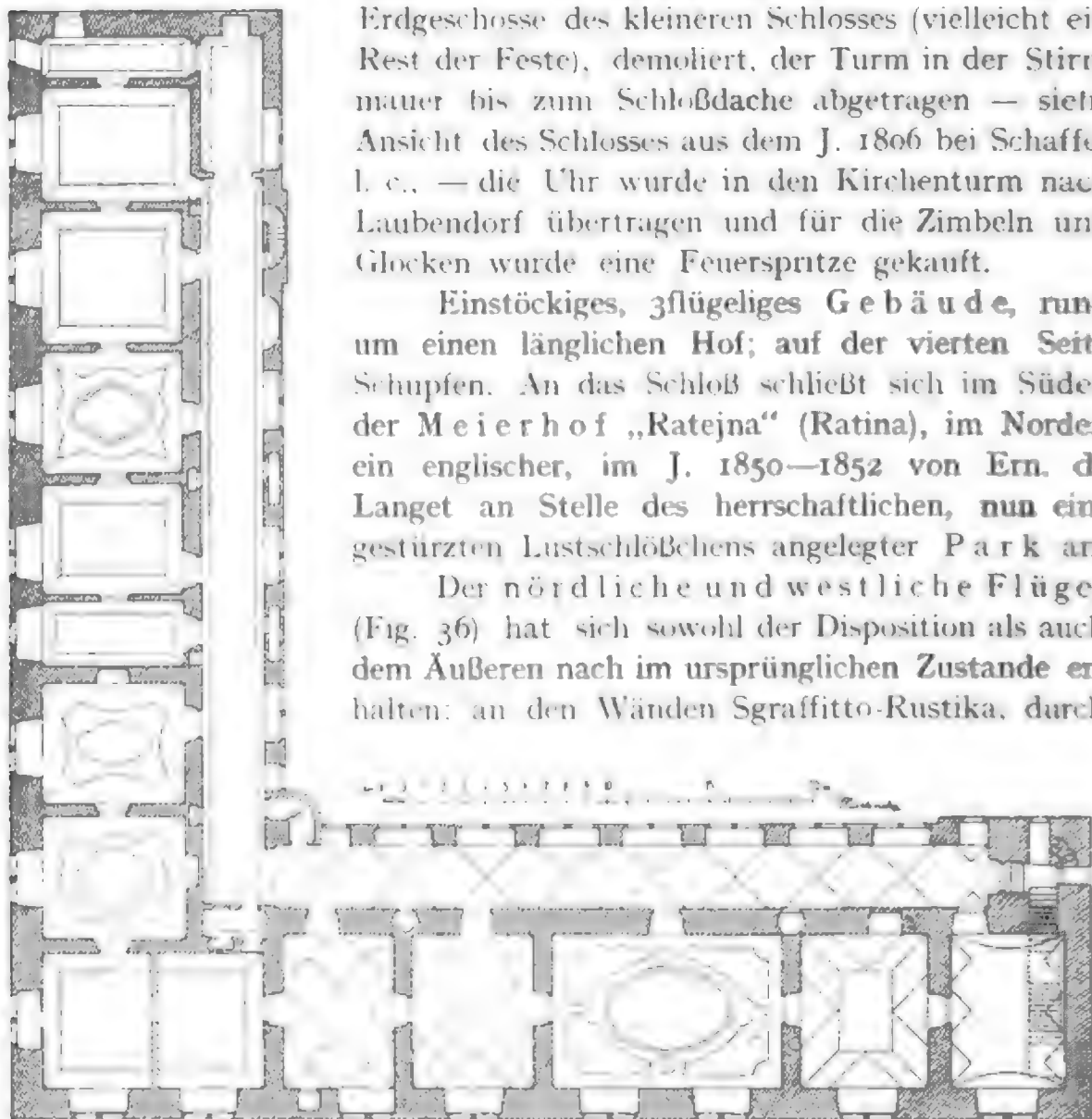

Fig. 36. Bistrau, Schloss, Grundriss des 1. Stockes von den beiden ursprünglichen (nördl. und westl.) Flügeln.

profilierte Gesimse verbundene Fenster (Fig. 37), Oberschwellen an den kleinen Portalen und glatte Kreuzgewölbe im Erdgeschoße. Die in den Hof gehenden Seiten mit Arkaden auf prismatischen Pfeilern.

Das Stockwerk im Charakter d. XVIII. Jhs.: teilweise vermauerte Arkaden, die Räumlichkeiten mit Tonnengewölbe oder flach auf Rohr gedeckt. Im mittleren Saale Decke in Stucco: ein ovales Feld in der Mitte, an den Seiten in Medaillons Brustbilder Geharnischter und Wappen der

Herren von Hohenembs mit Kriegstrophäen, in den Ecken des Plafonds Festons aus Eichenlaub, um das Mittelfeld Girlanden aus Eiche, Akanthus und Rosen. Die übrigen Wände und Plafonds im J. 1853—1854 von *Eduard Schwoisser* gemalt.

Der südliche Flügel und ein kleinerer Teil des westlichen Flügels im J. 1833 modernisiert, die ursprüngliche Wölbung im Erdgeschoße abgetragen und die überhängende hölzerne Pawlatsche im Oberstock durch einen Korridor ersetzt, den übrigen Flügeln entsprechend nachgebildet.

Aus einem Teile der Loggia im nördl. Flügel ist eine Marienkapelle errichtet worden. Außen oberhalb des Einganges eine plastische, plumpe Stuckverzierung: Wappen der Herren von Hohenembs, an den Seiten Trophäen, darüber Helmdecken aus barock stilisierten Akanthen. In einer Nische ein Empire-Altar, in den Spaletten der Nische und der Fenster Bandornamente, Engelsköpfe und Brustbilder aus Stuck (Priester, hl. Maria und Sct. Johann); Musikchor in flachem Segment ausgebaut. Zwei Leuchter aus der Mitte des XVII. Jahrhs., 0,37 m hoch, Bronze; bauchige Glieder, am Fuße Engelsköpfe.

Gemäldesammlung.*) (Siehe W. Schaffer: „Die Gemäldesammlung im Schlosse Frischberg des A. H. K. K. Privatgutes Bistrau in Böhmen,“ Wien 1881, gedruckt als Manuskript.) Die Bilder in den Korridoren, im großen Saale und der Kapelle — im Ganzen 92 Stück, worunter 90 auf Leinwand in Öl gemalt, 2 auf Holz. Beinahe alle mit lateinischen und italienischen Aufschriften, einzelne — zu ihrem Nachteile — wesentlich restauriert. Von den Autoren nur *Anthoni Boys Antverpianus* auf dreien gefertigt (bei der Restaurierung fälschlich korrigiert *Baiis*) und 2 schreibt ihm Schaffer zu. Die Bilder sind: 75 Porträts von Familiengliedern der Herren von Hohenembs und ihnen verwandter Geschlechter (Truchseß-Waldburg-Zeil, Madruzzo, Harrach, Harrach-Rohan, Medicis), auch Porträtgruppen (18 aus dem XVI., 43 aus dem XVII.

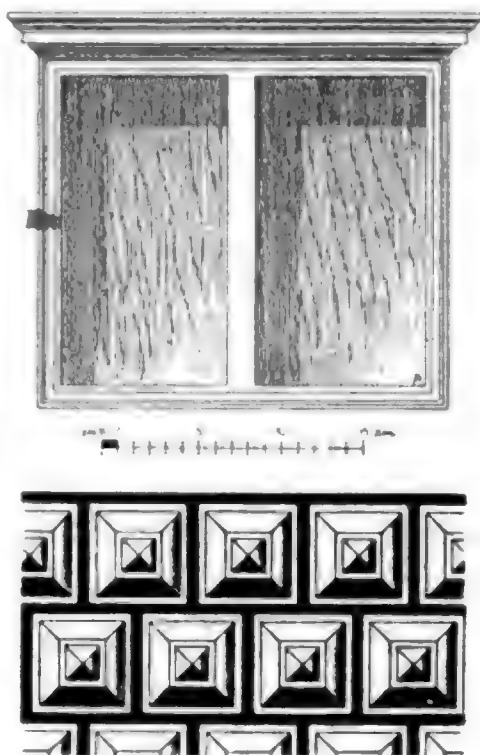

Fig. 37. Bistrau. Doppelfenster; Schema Sgraffito-Rustika.

*) Die Bilder waren — größtenteils — bis 1803 im Schlosse Vaduz in Vorarlberg und wurden damals mit der Bibliothek her übertragen, welche später nach Kunwald überführt und dort verkauft wurde. Die Angabe Sommers, welche auch A. Sedláček l. c. wiederholt, daß hier auch Bilde von Van Dyck, Le Brun und Tizian gewesen wären, widerlegt Schaffer entschieden.

10 aus dem XVIII und 4 aus dem XIX. Jahrh.); 5 Landschaftsbilder: aus dem XVI. Jahrh. die Burg Embs, aus dem XVII. Jahrh. das Embsertal, aus dem XVIII. winterliche Landschaft, Burg mit Teich und Landschaft mit Fluß; 2 Tierstücke: Kuh, Damhirsch — aus dem XVIII. Jhht.; 7 Heiligen-Bilder: Königsaller Madonna (Kopie) und eine zweite Madonna aus dem XVII. Jahrh., Verkündigung Mariens, Geburt Christi, Flucht nach Egypten, Sct. Sebastian und Karl Borromäus aus dem XVIII. Jahrh.; 2 Allegorien: Nobilitas — Potestas — Liberalitas und Ecclesia militans — aus d. XVII. Jahrh.; historische Szene: Sitzung im Teatro Vaticano in Rom im Jahre 1565 mit weitläufiger italienischer

Erklärung. Für die böhm. Kunst ist einzig jene Kopie der Königsaller Madonna (im Altarschrein der Kapelle) auf Holz, 0.90×0.70 m von Interesse; goldener Untergrund und rundum auf der Rahmenleiste die Umschrift: EFFIGIES B. MARIE VIRGINIS QVÆ | IN MONASTERIO AVLÆ REGIÆ IN REGNO BOHEMIÆ | POST FVNDITVS EVERSVM MON | ASTERIVM ANNO 1420. VSQVE HODIE INTEGRA MANET. 1648.

Die 1833 verkauften Zimbeln trugen die Aufschrift: 1. HERTWIK ZIHVSSICKY Z NESTAGOVA A NA SWOGANOWIE GIRZIK HRVSSKA Z LIMBERKA AVRZADNIK SWOGANOWIE 1578.

2. MAXIMILIANVS S. R. IMP. COMES DE MARTINITZ REG. BOHEMIÆ SVPERPRÆFECTVS ANNO 1677. GOSS MICH NIKOL. LÖW IN PRAG. *)

Die Glocke **) trug die Aufschrift: SLIT HRADCZI LETA PANIE MDXXXVI.

MARTERSÄULE („u Ráčkovy cesty“) ohne Kreuz, 4.30 m hoch, aus Sandstein. 2 Sockel, Stylobat mit Sims; Säule mit attischem Fuße und toskanischem Kapitäl trägt ein Kapellchen

Fig. 38. Bistrau. Martersäule aus dem J. 1695.

mit Kreuz. Am Stylobat: GOTT VND DEM | HEILIGEN IOSEPHO ZV | EHREN A. 1695. (Fig. 38.)

STATUEN Sct. Sebastian und Prokopius (zu beiden Seiten der Straße zum Schlosse einander gegenüber stehend) in Lebensgröße, Sandstein, 2 m hoch. Auf den Fussgestellen Bänder und Akanthen, in der Mitte: ANNO 1714.

STATUEN Sct. Petrus von Alcantara (beseitigt und durch eine moderne Sct. Wenzeslausstatue ersetzt) und Sct. Johann von Nepomuk,

*) Nach A. Rybička, O českém zvonářství, 31, aus d. J. 1667.

**) Nach Rybička I. c. 55, wurde sie von Wenzel Kowáf gegossen.

gegenüberstehend, auf der Brücke. Fussgestelle wie bei den vorhergehenden, am Sockel:

1. IN TE SPERO SANCTE IOANNES
NON COFVNDAR IN AETERNVM (= 1713).
2. S: PETRUS VON ALCANTARA FRAN
CISCANER ORDENS WAR VON HO-
HER BETRACHTUNG VNDT LEBT
GANTZ STRENG WESZEN CLIENTEN
GOTT GEWISZ ERHEREN THUT.
ANNO
1713.

STATUE der schmerzhaften Mutter Gottes, Sandstein, 2 m hoch, aus dem J. 1725; flüchtige Barockarbeit.

KRUZIFIX aus Sandstein, aus d. J. 1816, ohne Wert.

Bohnau. (Banín.)

Schaller XI. 163, Sommer V. 211, Pam. arch. I. 275, IX. 755, Čechy XIII. 136, das Gedenkbuch der Pfarre in Bistrau v. J. 1862, Gedenkbücher der Pfarre zu Bohnau v. J. 1727 und v. J. 1835, Matriken v. J. 1727.

Die PFARRKIRCHE DER HL. BARBARA wird zum erstenmale um das Jahr 1350 erwähnt. Später, im XVI. Jahrh. (schon im J. 1556) ist sie nach Bistrau eigepfarrt worden, aber seit dem J. 1726 ist sie wieder

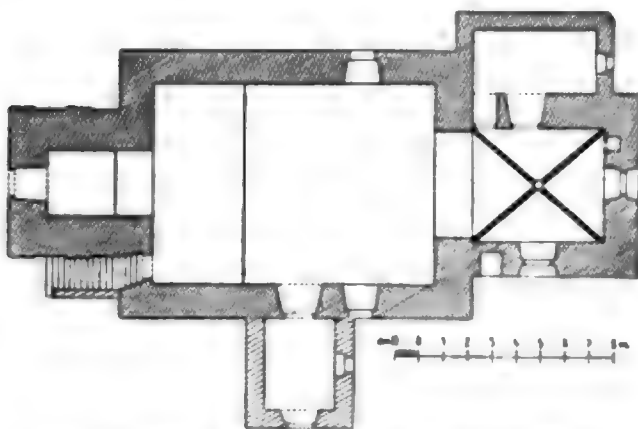

Fig. 39. Bohnau. Pfarrkirche Skt. Barbara. Grundriss.

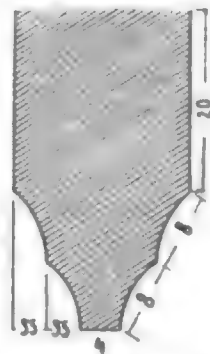

Fig. 40. Bohnau. Pfarrkirche Skt. Barbara. Rippenprofil.

selbständig. Im J. 1488 wurde die Kirche umgebaut (wahrscheinlich nur neu gewölbt), der Turm erst 1559 erbaut. Wie die Inschrift auf einer Glocke bezeugt, brannte die Kirche ca. im J. 1639 nieder. Renoviert wurde sie im J. 1901, wobei das Beinhaus niedergerissen wurde. 1677 hatte die Kirche 2 silberne Kelche, ein silbernes und ein messingenes Kruzifix, 2 Missale und 3 Glocken.

Der orientierte, gotische Bau (Fig. 39.), einschiffig, aus Granit-Bruchstein; um die Kirche breitet sich der Friedhof aus, der von einer massiven, mit einem Schindeldach gedeckten Mauer umgeben ist. In der östlichen Ecke steht der Glockenturm, dessen Unterteil gemauert und tonnenartig gewölbt ist, der obere Teil ist aus Holz, mit Walmdach und Türmchen mit Zwiebeldach.

Die Kirchenwände von außen glatt angeworfen, über dem Gemäuer des Presbyteriums und des Schiffes ein wehrgangartiger, auf konsolenartig vorspringenden Balken ruhender Holzaufbau mit Fensterchen. Oberhalb des Triumphbogens hoher gemauerter Giebel; die Südost-Ecke des Schiffes durch

Fig. 41. Bohnau, Pfarrkirche Skt. Barbara, Sanktuarium.

Fig. 42. Bohnau, Pfarrkirche Skt. Barbara, Seitenaltar aus dem J. 1685.

einen Stützpfeiler gestützt, mit Hohlkehle. Schindelwalm, oberhalb des Schiffes Sanktustürmchen.

Der fünfstöckige Turm grenzt im Westen an das Schiff, teilweise in sein Gemäuer eingreifend; viereckig, ohne Mauerabsätze (jede Seite 6,30 m lang). Erdgeschoß und 1. Stock sind gewölbt und mit Schießscharten versehen, das fünfte Stockwerk bildet ein hölzerner, auf Trägern ruhender Wehgang — das Brettergesimse bemalt (Motiv: Weintrauben). Dach kegelförmig.

Presbyterium mit flachem Abschluß, 6,90 m lang, 4,66 m breit, mit nach Osten und Süden gehenden, später vergrößerten Fenstern; Kreuzge-

Die beiden Seitenaltäre aus den J. 1685 und 1689 haben eine übereinstimmende Architektur: es sind dies sargähnliche hölzerne Tumben, niedrige Predella, das Gebälk auf korinthischen Säulen, verziert mit Leisten und Akanthusranken. Oberhalb des Gebälkes, ein ähnliches, mit Kreuz abgeschlossenes Halbstockwerk. Auf dem linksseitigen Altare befindet sich ein Marienbild; im Halbstock Schutzengel, auf dem rechten Darstellung Christi im Tempel, im Halbstocke Skt. Sebastian, im Ansatze unter dem Kreuze Veraikon. Alle Bilder sind übermalt (Fig. 36).

Fig. 44. Bohnau. Pfarrkirche Skt. Barbara. Taufbecken aus dem XVII. Jahrh.

Die K a n z e l aus dem Ende des XVII. Jahrh., mit schwebender, 4eckiger Rednerbühne, durch Säulchen abgeteilt, zwischen welchen eingerahmte Bilder der hl. Evangelisten auf Leinwand; eine kurze Galerie führt zur Öffnung in der Wand (Fig. 43.).

Die Orgel ist neu. Das Taufbecken aus dem XVII. Jahrh., im ganzen 0.86 m hoch. Der Fuß ein Sandstein-Säulchen auf 8eckiger Platte, mit Basis; um den Schaft stehende Akanthen, korinthisches Kapitäl; Schale 0.60 m im Durchm., am unteren Rande pfeifenartig abgeteilt; Holzdeckel barock, mit Schnitzerei: Taufe Christi (Fig. 44.).

Barock-K r u z i f i x, aus Holz geschnitzt. Über dem Triumphbogen in einer Nische mit muschelartiger Koncha eine Barock-Statue Skt. Florian. 2 Laternen aus dem XVIII. Jahrh., deren Schäfte in Form geflochtener Äste und bauchige Untersätze mit Akanthusverzierung.

Bilder auf Leinwand: Skt. Petrus, Paulus, Johann v. Nep., hl. Dreifaltigkeit, die Krönung der Jungfrau Maria — aus dem Anf. des XIX. Jahrh.

Auf dem Musikchore 2 Kesselpauken v. J. 1828.

Glocken. Im Turme: 1. Höhe 1.12 m, Durchm. 1.16 m. Glatte Henkel, um die Krone die von einer Palmettenreihe und hängenden, zwischen Obstguirlanden und Festons angebrachten Akanthen: **SANCTE MAXIMILIANE ORA PRO NOBIS + + +** Auf dem Mantel ein Relief Mariens im Heiligenschein, mit der Inschrift:

MIT DEINER HILF SIEHE VNS AN, HVNGER VNDT PEST WENDE HINDAN | VORN FEINDT BESCHITZE VNS FORDAN, IN TODES NOHT NIMB DICH VNSER AN.

Auf der anderen Seite das Wappen der Herren von Martinic und die Inschrift:

ANNO 1669 DOMINANTE BISTRÆ

MAXIMILIANO S: R: I: COMITE DE MARTINITZ LEOPOLDI PRIMI
IMP: | CVBICVLARIO INTIMO CONSILIARIO ET REGNI BOH: S: PRÆ-
FECTO DOMINO | IN SMECZNA, SLANA, PLANITZ, HOGENDORFF,
HASSENSTEIN ET BISTRI | FILIO IAROSLAI QVONDAM COMITIS DE
MARTINITZ S: BVRGRAVII QVI IN | REBELLIONE PRO RELIGIONE
ROMANO CATHOLICA E CANCELLARIÆ | FENESTRA PRAGÆ A HÆRE-
TICIS ABIECTIS EIECTVS A DEO ELECTVS | ET EVECTVS SVRREXERAT
INCOLVMIS.

Am unteren Rande eine Reihe stehender Akanthen und Inschrift:

 NACH DER FEYWERS BRVNST HAD MEIN STIM GEWERD
XXX IAHR BIN WIDERVMB GOSEN WORDEN DVRCH ✕ DAVID
IACOB STRECKSFVS VON BRIN IN 1669 IAHR ✕ LUCAS ELISCHKENER
VON SCHÖN BRVN DER ZEIT SCHVLMEISTER ✕.

Auf dem Klöppel die Jahreszahl: 1735.

2. Höhe 0.80 m, Durchmesser 0.89 m. Henkel mit weiblichen Masken,
bei der Krone ein Blätterornament, darunter die Inschrift: (eine Rosette)
PAVLVS REIMER GOSS MICH IN OLLMUTZ IM IAHR 1688 DEN 4
TEN AVGVST.

Darunter aus Masken entspringende Guirlanden. Auf dem Mantel
das Relief: Kalvarienberg und Inschrift, umrahmt von einem Lorbeer-
bande:

ZV DER EHR GOTTES MARIÆ UND
DER H. BARBARÆ HAT IACOB MICHA
EL DER ZEIT KIRCHENVATTER IN
BOHNA SAMBT SEINER EHEWIRTIN
IVSTINA DIESE GLOCKEN AVF EYGENE
UHNKOSTEN GISSEN LASSEN (Rosette) MIT
BEYHILF DES LORENTZEN EHRENER
GERS VON RODMIHL.

Am unteren Rande ein spiralförmiges Ornament.

3. Höhe 0.51 m, Durchm. 0.58 m. Henkel mit Masken, bei der Krone
die von Rokokoornamenten umwundene Inschrift: SANCTA BARBARA
SIS TUTRIX NOSTRA OPTIMA. Am Mantel das Relief der hl.
Barbara, Skt. Laurentius und die Inschrift:

 BIN GEGOSSEN WORDEN IN PRAG AO: 1666
ZERSPRVNGEN AO: 1774 WIDERVMB VBERGOSSEN WORDEN
IN OLMITZ DVRCH VALERIUM OBLETTER AO: 1775.

Am unteren Rande: SVB IOSEPHO SCHVBERT CVRATO ET
THADÆO SCHVBERT CAPELLANO BOHNENESI.

Im Glockenturm: 4. Höhe 0.41 m, Durchm. 0.43 m. Glatte Henkel,
Inschrift um die Krone zwischen einem Gürtel von Bandornament und

einer Reihe stehender Akanthen: **S · IOSEPHE ORA PRO NOBIS.**
Mantel mit Relief: Mutter Gottes von Čenstochau im Originalrahmen und Skt. Josef, am unteren Rande: **C · K · IN BRINN 1741.**

Im Sanctus: 5. Höhe 0·37 m, Duchm. 0·385 m. Die Henkel glatt, bei der Krone zwischen 2 Gürteln von Palmetten die Inschrift: **GLO-RIA IN EXCELSIS DEO.**

Am Mantel ein Relief: Skt. Petrus und Paulus, am unteren Rande: **B · F · IN BRÜNN · 1751.**

Am Dorfplatze MARIENSTATUE auf toskanischer Säule, an deren Sockel die Jahreszahl 1721.

KAPELLE (am Wege nach Neu-Biela) — ein durch ein Gesimse unterbrochenes Prisma aus Bruchstein auf Sockel, über dem Gesimse Nischen mit Bildern: Jungfrau Maria und Ecce homo; XVIII. Jahrh.

Borová.

Pam. arch. IX. 754, Čechy XIII. 176, Ther. Nováková: Z nejvýchodnějších Čech (Polička 1898). Gedenkbuch der Pfarrei vom J. 1806.

PFARRKIRCHE SCT. MARGARETE wird im J. 1350 als Pfarrkirche erwähnt, war später eine zu Polička gehörige Filiale und wurde 1786 wieder zur Pfarrkirche erhoben. Umgebaut zu Ende d. XVI. oder Anfangs d. XVII. Jahrh. (Aus dieser Zeit stammt auch das Beinhaus.) Im J. 1677 besaß sie einen silbernen Kelch und 4 Glocken.

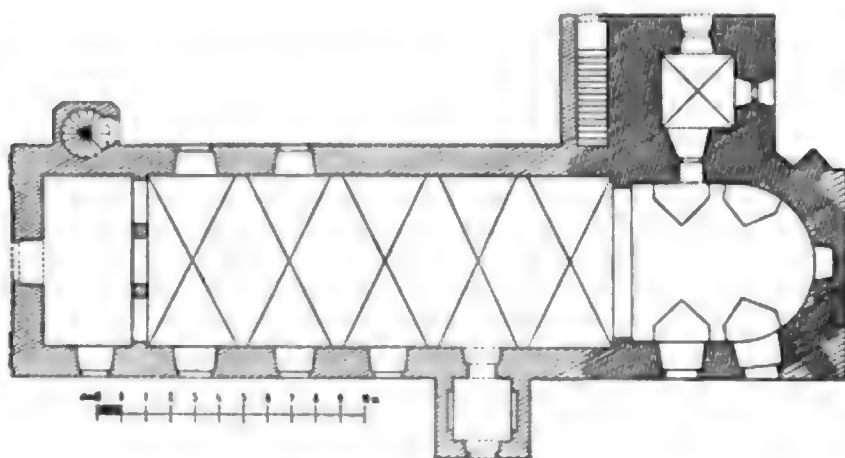

Fig. 45. Borová. Grundriss der Pfarrkirche Sct. Margarete.

Orientierter, einschiffiger Bau aus Bruchstein, ursprünglich gotisch (Fig. 45). Die Wände glatt angeworfen, die Fenster mit Stuck-Umrahmung; an der Westseite ein dreieckiger Giebel.

Das Presbyterium 6·06 m l., 6·45 m br., von außen mit geradem Abschlusse, innen halbkreisförmig geschlossen; 2 Segment-Fenster,

barockes Tonnengewölbe mit 5 Lunetten. An der Nordseite steht ein gemauerter, 2stöckiger, mit Schießscharten versehener Turm (eine Seite mißt 6·70 m).

Im Erdgeschoß eine gewölbte Sakristei, seitwärts ein neueres Stiegenhaus

Fig. 46. Borová. Pfarrkirche Sct. Margarete. Taufbecken.

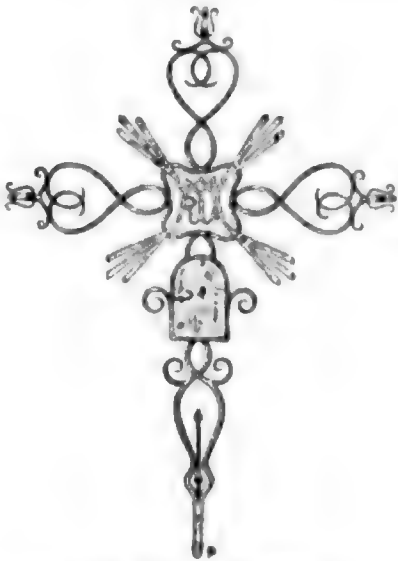

Fig. 49. Borová. Grabkreuz.

zugebaut, oben ein hölzerner Wehrgang auf Konsolen. Das Zeltschindeldach geht in die Kegelform über. In der Ecke zwischen dem Turme und dem Presbyterium blieb ein gotischer Stützpfeiler übrig.

Triumphbogen halbrund, glatt.

Das Schiff länglich, 23·60 m l., 7 m br., mit 6 Fenstern und zwei Eingängen;

Fig. 48. Borová. Pfarrkirche Sct. Margarete. Inschrift auf der Glocke Nr. 3.

ANNO XPI MDCCLXXII SEPTEMBER AD LAUDANDUM OMNIPOTENTIS REBEATAE MARIE VIRGINIS ALME

DO BOROVÁ

MATHEUS
+ ITHA PAME M'D' XXIX' TENTO ZIVOU SE ST' SIT' SECEZTU KEBI VOLE PAMU BOHU SIVATY MARIE VIVISE

der südliche hat eine gemauerte Vorhalle. Tonnengewölbe zu 12 Lunetten mit Schlußsteinen aus Mörtel. Die Zwickel des Gewölbes verlieren sich in der Mauer. Das Musikchor modern, auf Traversen, mit neuem, an der Nordseite von außen zugebauten Stiegenhause.

Die Einrichtung teilweise neu (Orgel, Bänke, Taufbecken). Hauptaltar mit neuem Bilde, zwei Nebenaltdäre mit neuen Statuen, 2 breite, geschmacklose Beichtstühle und Kanzel — gewöhnliche Rokokoerzeugnisse mit Empireanklängen.

Taufbecken aus Sandstein, 1 m hoch, im Renaissance-Stil, kelchförmig, glatt, auf 2 Platten und einem bauchigen Fuße. Der kupferne Kessel (Durchm. 0.41 m) trägt auf dem Deckel: ^{IHS} 1788. (Fig. 46.)

In der Sakristei ein hölzernes, geschnitztes Rokoko-Kruzifix.

Glocken. Im Turme: 1. Übergossen im J. 1850 von *L. F. Stanke* in Olmütz.

2. Höhe 0.88 m, Durchm. 0.95 m. Henkel mit grober Zopfverzierung, um die Krone die Inschrift in gotischer Minuskelschrift: (Fig. 47.):

letha & panie m° & d° & xxix° & tento & won & gest & slif & he rti &
k dymale & panu & bohv & swatn & markntie + v & mist +

Auf der oberen Fläche: ra & mathyege +. Am Mantel Relief: Kalvarienberg (0.16 m hoch), auf dem Klöppel Marke des Schmiedes.

3. Höhe und Durchm. 0.85 m. An den Henkeln Zopfverzierung und Perlstäbe, um die Krone eine Zeile in Minuskelschrift (Fig. 48):

Anno xpi m° cccc° her capana fusa est ad laudem dei omni potentis et beate marie virginis alme, auf dem Mantel: do borowe. Auf Klöppel Zeichen:

4. Übergossen im J. 1861 von *Wolfgang Straub* in Olmütz.

Im Sanktustürmchen: 5. Höhe und Durchm. 0.30 m. Henkel und Mantel glatt. Um die Krone in einer Einfassung aus gotischen Lilien die Inschrift: GLORIA IN EXCELSIS DEO.

Auf dem Friedhofe ein gemauertes, achteckiges BEINHAUS mit Kegeldach. Am Anwurf Spuren von Rustika und einer Sgraffitto-Inschrift aus dem Anf. d. XVII. Jahrh.:

HODIE MIHI
CRAS

(Niedergerissen 1901.)

Drei GRABKREUZE aus dem Anf. d. XIX. Jahrh., nach alter Technik aus eisernen Stäben von kreisförmigem Profil geschmiedet, mit neueren Motiven. Das schönste ist das des Pfarrers Jos. Šváb aus dem J. 1820, von gefälligen Spiralförmigen, mit dem Monogramm MARIA in der Mitte (Fig. 49.).

EVANGELISCHE KIRCHE aus d. J. 1783, länglich, mit 9 Fenstern und 3 Eingängen, mit Blech gedeckt; der Giebel dreieckig. Die Einrichtung gleichen Alters, arm. Im Vordergrund des Friedhofes ein pseudoantiker Grabstein auf prismatischem Untersatz.

Breitenthal (Široký Důl).

Pam. arch. IX. 752, Čechy XIII. 179, J. M. Hovorka: Sebranice a obce přifařené (Polička 1892), 51—56.

KIRCHE des hl. Johannes des Täufers (Filiale nach Sebranic) war im J. 1350 Pfarrkirche; nach dem J. 1620 Filiale. Im J. 1677 besaß sie einen silbernen Kelch, eine Monstranz aus Messing, ein Taufbecken

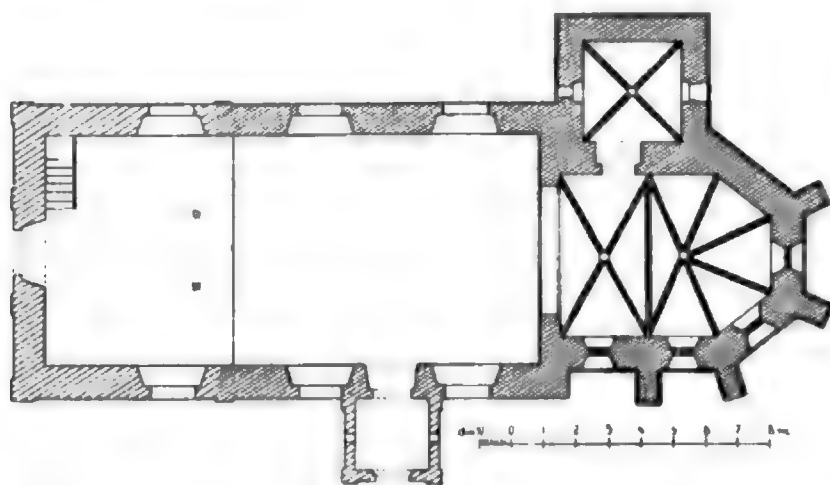

Fig. 50. Breitenthal. Pfarrkirche d. hl. Joh. d. Täufers. Grundriss der Kirche.

aus Stein und 3 Glocken. Im XVII. Jahrh. restauriert und im Schiff erweitert. Neue Restaurierung im J. 1823. Orientierter, gemauerter gotischer Bau aus dem Ende des XIV. Jahrh., einschiffig, ohne Turm (Fig. 50). Plänerkalkstein, die Stirnseiten der Stützpfeiler, der Sockel und Details aus Sandstein. Das Presbyterium umgibt ein oben abgefaster Sockel, 0.60 m hoch; an den Ecken 4 Stützpfeiler 0.65 m breit, mit Absatz und Hohlkehle (Fig. 54) und schrägem Abschlusse.

Hauptgesimse einfach, abgeschrägt. Um die anliegende Sakristei läuft ein höherer Sockel, 0.90 m hoch. Schiff länglich, mit Vorhalle, im Westen ein hoher, 3eckiger Giebel. An den glatten Wänden Sgraffito-Rustika — am Schiffe nur bis zu der ursprünglichen $\frac{2}{3}$ Länge (Fig. 51). Satteldach über dem ganzen Bau — mit Schindeln gedeckt, oberhalb des Presbyteriums Sanctustürmchen, oberhalb des Schiffes ein auf dem Dachgerüste stehendes Türmchen, 4eckig, mit kegelförmigem Dach.

Das Innere des Presbyteriums 6.85 m lang, 4.95 m breit, 5 m hoch, mit 5 Seiten eines Achteckes abgeschlossen — eine Seite 2.05 m

+ PAUL + MARIA + GRACIA + PIENA + DOMINUS + PLEUM + BENEDICTA + TU INMUTUOS

312. 51. Breitenthal, Pfarrkirche d. hl. Joh. d. Täufers. Freskenthal auf der Glocke Nr. 1.

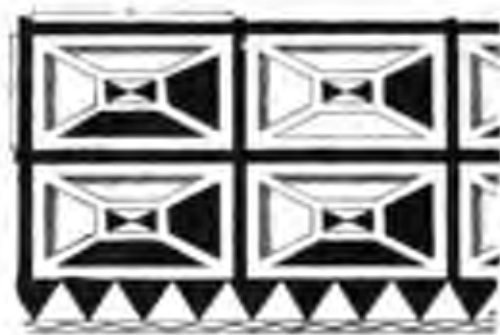

Fig. 51. Breitenthal, Pfarrkirche d. hl. Joh. d. Täufers.
 Schema der Scaffith-Ristika.

Fig. 52. Breitenthal, Pfarrkirche d. hl. Joh. d. Täufers. Die Fenster mit Masswerk
 im Presbyterium.

Fig. 53. Breitenthal, Pfarrkirche
 d. hl. Joh. d. Täufers. Gewände des
 Sakristei-Portales.

Fig. 54. Breitenthal, Pfarrkirche des hl. Johannes
 d. Täufers. Profile der Rippen (im Presbyterium und
 in der Sakristei), des Gesimses am Stützpieler
 und des Portales in dem Schiffe; Konsolen im
 Presbyterium.

lang — mit Abschlußgewölbe und länglichem Gewölbejoch. Rippen (Fig. 54) 0·20 *m* breit, birnförmig; kreisförmige Schlußsteine, glatt; Konsolen — abgestutzte Pyramiden zu 3 Absätzen, sonst länglich gerippt; beim Triumphbogen verlaufen die Rippen einfach in die Wand (Fig. 54). Vier zteilige Spitzbogen-Fenster, 1·85 *m* hoch, 1·65 *m* breit, Leibungen ausgekehlt, Maßwerk aus Nasenpaaren, Kleeblatt und Kreis gebildet (Fig. 52). In der Nordwand führt ein kleines Portal (aus dem Anf. des XVI. Jahrhs) in die Sakristei; sein Gewände profiliert mit in den Ecken einander schneidenden Stäben (Fig. 53). Sakristei 3 *m* breit, 3·10 *m* lang, kreuzförmig gewölbt, mit birnförmigen Rippen.

Triumphbogen, Spannung 3·85 *m*, 0·66 *m* stark, spitz, hat vom Anlauf an eine abgeschrägte Kante.

Schiff 15·30 *m* lang, 7 *m* breit, verlängert, hat 6 barockisierte Fenster, im Süden ein kleines 2·16 *m* hohes, 0·58 *m* breites Portal mit halbkreisförmigem Bogen, profiliert mit 3 Stäben (Fig. 54); ein zweiter, moderner Eingang im Westen. Einfache Holzdecke, getäfelt, aus dem XVII. Jahrh. Musikchor aus Holz, modern.

Hauptaltar, **Kanzel** und **Orgel** modern gotisch. Bei allen 3 Altären gemauerte Mensen.

Die **Seitenaltäre** haben ovale Rahmen, geschnitzte Akanthen mit eingeflochtenen Bändern. Am linken das Bild: Verkündigung Mariens, ohne Wert. Am rechten ein neues Bild. Am kleinsten, Rokokoaltärchen eine neue Statue der Jungfrau Maria.

Bild der hl. Maria v. Čenstochau mit Goldflitterverzierung, XVIII. Jht.

Leuchter, Renaissance, Bronze (zwei 0·38 *m*, 0·42 *m*, vier 0·375 *m*, einfacher, vier 0·33 *m* hoch); barock, Zinn (zwei 0·42 *m*, zwei 0·38 *m*, zwei 0·455 *m* hoch), glatt; am Fuße im Kranz eingraviert: ∴ P · L ∴ auf den kleinsten noch die Jahreszahl: ∴ 1 · 6 · 7 · 6. ∴ I · G ∴

Am Dachboden: **Altar** aus dem Ende des XVII. Jahrhs. Auf der Predella die Inschrift: Anno Reparatae Salutis MDCLXXV Altare Hoc Arte Sculptoria et | Pictoria Illustratum in Laudem SS. Trinitatis, Beatae Mariae Virginis | S : Patroni Ioannis Baptiste Omniumq Electorum Dei Cum Parochum Catholicum ageret hic et Sebrancy Reuerendus D : Laurentius Ignatius Gierziczka Erectum est :

Auf der Predella tragen 2 auf Stylobaten ruhende Säulchen (mit Engelsköpfchen) das Gebälk; der Aufsatz ist geschnitzt, darüber Brustbild Gott Vaters. Ölgemälde (1·43 × 1 *m*) auf Holz aufgeklebt: Sct. Johannes der Täufer trägt in der Rechten ein Buch, in der Linken ein Kreuz mit der Inschrift auf eingerolltem Spruchbande: ECCE AGNVS DEI ECCE QVI TOLIT PEC : Mit Fell bekleidet. Zu den Seiten: (links) Heimsuchung Mariae, darüber ein Fels mit Burg, (rechts) Taufe Christi, im Hintergrunde Landschaft mit Stadt und Schlange am Kreuze, oben

Taube im offenen Himmel. Dazu gehören die Statuen der hl. Maria und zweier Apostel.

Schalldach der Kanzel aus derselben Zeit. Hölzerne Cartouchen mit gemalten Brustbildern von Heiligen aus dem XVIII. Jahrh.: Sct. Johann von Nepomuk, Wenzeslaus, hl. Familie, hl. Dreifaltigkeit.

Ölgemälde: Sct. Maria Magdalena aus d. XVIII. Jahrh., Sct. Florian, Josef und Anna aus dem Anfange des XIX. Jahrh.

Glocken: Im Türmchen oberhab des Schiffes: 1. Höhe 0.72 m, Durchm. 0.78 m; Henkel mit Zopf, um die Krone eine Reihe gotischer Minuskeln (Fig. 55.): *± ave ± maria ± gracia ± plena ± dominus ± tecum ± benedicta ± tu in mulieribus.*

Am Mantel Relief: Maria, 0.07 m hoch, XV.—XVI. Jahrh.

2. Höhe 0.49 m, Durchm. 0.505 m. An der Krone eine Reihe gotischer Minuskeln: *+ ave (*) maria * gracia * plena + dominus ± tecum + m +.* Mantel glatt. XV.—XVI. Jahrh.

Im Sanktustürmchen: 3. Höhe 0.34 m, Durchm. 0.36 m. Henkel glatt, um die Krone Akanthusornamente, am Mantel Relief Christus und Maria, am unteren Rande: *— I : G : K : 1767. (Johann Georg Kühner.)*

Brünnlitz (Brněnec).

Im hölzernen Glockentürmchen eine kleine GLOCKE, die 1843 in Olmütz von *W. F. Stanke* aus einer älteren gegossen wurde.

Bukovina.

KAPELLE des hl. JOHANNES VON NEP. beim Försterhause, im J. 1828 von dem Förster Joh. Harrich aus Polička erbaut. Viereckig mit Schindeldach; im Türmchen kleine Glocke mit einem Relief der Jungfrau Maria vom J. 1795.

Chrastoves.

(Chrastovec, Chrastavec).

Kapelle zur hl. Dreifaltigkeit, erbaut 1867. Die Einrichtung neu Unweit im Walde eine zerfallene, auf Mörtel gebaute MAUER.

Dittersbach (Staršov).

(Stašov.)

Sommer V. 210, Pam. arch. IV. 172, IX. 756, Čechy XIII. 142. Pfarrchronik vom J. 1835.

PFARRKIRCHE DER HIMMELFAHRT MARIAE geweiht. War Filiale zu Laubendorf gehörig, Pfarrkirche ist sie seit 1864. Im J. 1677 werden ein silberner Kelch, ein steinernes Taufbecken und eine Kanzel, eine altertümliche Madonnenstatue, Kalvaria im Triumphbogen und 3 Glocken erwähnt. Das alte Gebäude brannte 1856 ab, mit 3 Glocken; der jetzige geräumige Bau wurde 1874 erbaut.

Nach dem Bilde am Altare des hl. Florian war es ein einfacher, gotischer, kleiner Bau mit geradem Abschlusse ohne Stützpfeiler, mit einer Sakristei im Süden und länglichem Schiffe, oberhalb welcher sich aus dem Dache ein hölzerner, schlanker Glockenturm mit Zwiebel erhob.

Aus der alten Einrichtung stammen ein Altar und die Kanzel, 2 Bilder auf Leinwand und der Kreuzweg, auf Holz gemalt, alles aus der ersten Hälfte des XIX. Jahrhs., wertlos. Die neuen Glocken, wurden 1874 von *Adalbert Hiller's* Witwe in Brünn gegossen.

Goldbrunn (Balda).

(Zlatá Studně, Goldbrünnel, Waldl.)

Das heilsame sog. Gold-Brünnel, . . . theoretice und practice beschrieben von Dr. W. Balth. Petřílka (s. l. 1748, zum zweitenmal unverändert abgedruckt 1768), Die Mineralquelle das Goldbrünnel von Dr. J. Eiselt (Tábor 1837), V. Hejtmánek: Lázně Zlatá Studně čili Balda (Polička 1898), Sommer V. 210, Pam. arch. I. 357, Čechy XIII. 141, Světozor 1881, 244 sq., Lumír 1854 No. 22, Ottův Slovník N. X., Č. Č. Musea 1831. 80 sq., Mor. Nár. Listy 1853 No. 48—50; siehe auch die Lit. bei dem Schlagworte: Polička.

Ansicht gestochen von F. Spanner nach der Zeichnung von M. Trapp, Lith. des R. M. Röhrer in Brünn, 1855.

Die Entstehung des Bades fällt in das Ende des 17. Jahrh. Im J. 1740 erbaute Graf F. Rudolf von Hohenembs das Bade-Haus (überbaut 1833); in den Jahren 1747 bis 1748 wurden die Marien-Kapelle und das Schloßchen erbaut und in den Jahren 1833 und 1879 renoviert.

Die **MARIENKAPELLE** ist länglich, von 3 Seiten abgeschlossen; das Tonnengewölbe mit 7 Lunetten, wird von verkröpften Gesimse-Stücken getragen. 4 Ovalfenster und 2 Eingänge. Das Innere 8.20 m l., 4.82 m br., 6.35 m hoch. Das hölzerne Chor überhängend. Die Wände

glatt angeworfen, um die Öffnungen Stuckrahmen. Schindeldach mit Türmchen. (In der westl. Fronte eine Marienstatuette.)

Altar neu. Von dem alten blieb nur das auf Leinwand gemalte, verglaste Bild übrig, das auf dem Chore hängt ($1.60 \times 1.10 \text{ m}$): Jungfrau Maria mit gefalteten Händen, über ihrem Haupte tragen Engelchen eine Krone; zu Füßen linkerseits das Badehaus, rechterseits die Kapelle und Wappen der Herren v. Hohenembs. Um den Kopf Aureole aus vergoldetem Kupfer, mit unechten Edelsteinen, an der Brust kupfernes Hierogramm IHS — und eine Medaille aus d. J. 1743. In Komposition und Farbe gefällig.

Kopie des Chrudimer Salvator-Bildes (ursprünglich auf dem Tabernakel des alten Altares), geschenkt 1814 v. Jos. Demuth. Bild auf Leinwand: Die hl. Familie ($1.15 \times 0.90 \text{ m}$) aus der Mitte des XVIII. Jhs., ziemlich plump gemalt.

Votivbild auf Leinwand ($0.44 \times 0.35 \text{ m}$): In einer gegen eine Berglandschaft offenen Halle knien — den Rosenkranz betend — ein Mann, ein Weib und 2 Kinder, ein Wickelkind. Alle tragen die Bauerntracht ihrer Zeit; sie beten zur Jungfrau Maria, die auf einer Wolke im offenen Himmel steht. Unter dem Bilde liest man in 4 Zeilen:

Bu Lieb und Ehr der Unbefleken Jungfrau und Mutter Gottes Maria - | von Karlshof habe ich Jakob Bittner von Stangendorf diese opfer - | Tafel daher machen lassen, weil ich hier bei diesen gnaden brunn | durch vorbitt Mariä gnad erlangt hab. EX VOTO 1745, den 13. Juni.

Einige ähnliche Votivbilder wurden abgeschafft und verbrannt.

Zwei Zinnleuchter aus dem Anf. des XVIII. Jahrh. Die kleine Glocke im Türmchen vom J. 1885.

Hartmanic.

Sommer V. 208, Pam. arch. I. 352, IX. 751, Čechy XIII. 156. Gedenkbücher der Bistrauer Pfarrei.

KAPELLE zu Sct. Johann v. Nepomuk (nach Bistrau eingepfarrt), steht auf hohem Hügel. Erbaut an Stelle der älteren Kapelle auf Kosten der Bistrauer Herrschaft. Im J. 1705 im Mai wurden die Gründe gelegt, im J. 1708 ausgeweiht, renoviert 1901.

Zentraler Barock-Bau, gemauert, 8eckig, mit Kuppel-Gewölbe, in dessen Mitte der Ausblick in die achteckige, reichlich durch Fenster erhellte und mit Gesimse versehene Laterne geöffnet ist. Das Chor im Westen von Tonnengewölbe getragen, Eingang im Westen mit schrägen Gesimsstücken in der Oberschwelle, dazwischen steinerne Statue des hl. Johannes. An den Seiten kleinere Eingänge, der südliche mit Vorhalle. Wände angeworfen, Schindelbedachung, oberhalb der Vorhalle Türmchen mit Zwiebeldach (Fig. 56.).

Im Dorfe steinernes KREUZ aus d. Anf. d. XIX. Jahrhs. mit Reliefs: Sct. Maria und Johann von Nepomuk am Sockel.

Heinzendorf (König-Heizendorf, Vítějoves, Alberti-Villa).

Pam. arch. IX. 755; Čechy XIII. 140; Pfarr-Gedenkbuch vom J. 1837 in Deutsch-Bielau.

FILIALKIRCHE DER HL. KATHARINA war 1350 Pfarrkirche, jetzt Filiale von Deutsch-Bielau. Im J. 1677 besaß sie einem silbernen Kelch, eine Monstranz aus Messing und 3 Glocken.

Fig. 57. Heinzendorf, Sct. Katharina-Kirche. Ansicht von Südwest.

Gotischer, einschiffiger, orientierter Bau. (Fig. 57.) An den Ecken des Presbyteriums diagonale Stützpfiler, 1-10 m breit, mit Absatz und schräger Abdachung; der östl. Giebel mit steinernem Kreuze auf der

Spitze. Wände glatt angeworfen, Schindeldach, oberhale des Triumphbogens Sanktus mit Zwiebeldach.

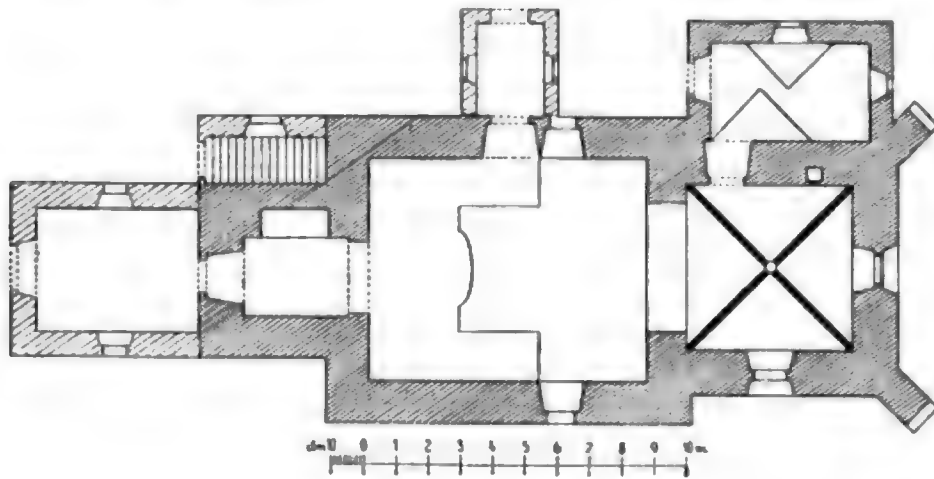

Fig. 58. Heinzendorf. Grundriss der Kirche.

Im Westen prismatischer Turm, 1 Seite 5.25 m , mit Absatz im Gemäuer, Ecksteine aus Sandstein; 3 Stockwerke mit Schießscharten, das vierte hölzerner Wehrgang, Zeltdach.

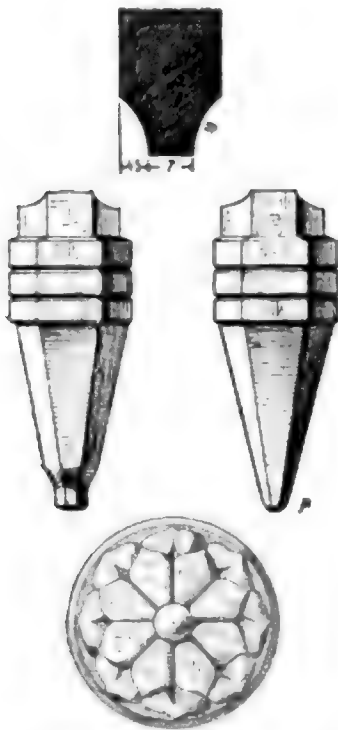

Fig. 59. Heinzendorf. Rippenprofil. Konsolen und Schlußstein im Presbyterium.

Das Innere (Fig. 58) des Presbyteriums mit geradem Abschlusse, 6.40 m lang, 5.15 m breit, 5 m hoch, mit Kreuzgewölbe; kreisförmiger Schlußstein mit Rosette; zu beiden Seiten ausgekehlte Rippen von pyramidenartigen Konsolen in der Höhe von 1.20 m über dem Fußboden getragen. (Fig. 59.) Das Südfenster barockisiert; das östliche Fenster 1.75 m hoch, 0.62 m breit, spitz, vermauert; hatte ein aus einem Vierblatt und 2 Nasen bestehendes Maßwerk. (Fig. 60.)

Sanktuar-Nische 0.30 m hoch, mit gotischen Nasen und paneelierten Zwickeln (Fig. 61). Im Norden Eingang in die Sakristei, mit Tonnengewölbe und 2 Fenstern; an der Türe ein barockes, graviertes Schloß.

Triumphbogen glatt, über einer Breite von 4 m gebrochen, 1.20 m stark.

Schiff flach auf Rohr gedeckt, 6.85 m breit, 8.80 m lang, mit 4 Barock-Fenstern; Eingänge im Norden mit neuer Vorhalle (an der Türe einfache, gotische Bänder) und im Westen, wo das tonnenartig gewölbte Erdgeschoß des Turmes die Vorhalle bildet, davor noch eine neue, gemauerte Vorhalle zugebaut. Hölzernes Chor auf Säulen.

Barock-Altar mit neuem Bilde; das alte hängt nebenan: Skt. Katharina in reichem Gewande, von einem Engel gekrönt, hübsches Gemälde

Anno domini mccc^o h^oc capana fusa est ad laudem dei omnipotentis et beate marie an^o

auf Leinwand aus d. XVIII. Jahrh. Rahmen aus geschnitzten Ranken, Akanthen und Bändern. Über den Toren zu beiden Seiten Statuetten Sct. Johannes und Franziskus.

Kanzel aus dem Anfang des XVIII. Jahrh. Viereckige schwebende Rednerbühne mit Bildern der hl. Evangelisten, auf Papier gemalt, oberhalb der Rednerbühne an der Wand Bild „Skt. Johannes von Nep.“, am Schalldache Embleme: Glauben, Hoffnung und Liebe. Flächen und Kanten mit Leisten versehen und von Akanthusschnitzereien bedeckt.

Monstranz barock, 0.60 m hoch, aus der 1. Hälfte des XVIII. Jhs. Fuß aus 4 Segmenten, mit getriebenen Engelsköpfchen in barocken Ranken. Die Mitte in Herzform durch-

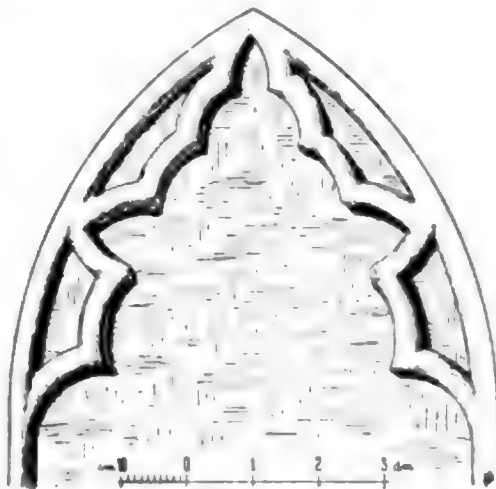

Fig. 60. Heinzendorf, Sct. Katharina Kirche. Vermauertes Fenster im Presbyterium mit Resten des Maßwerkes.

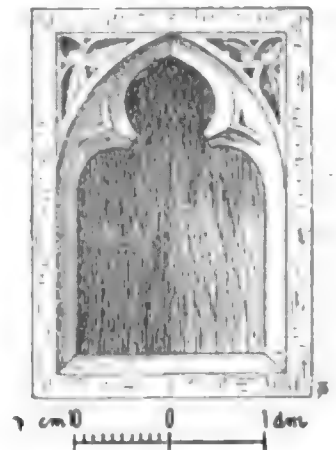

Fig. 61. Heinzendorf, Sct. Katharina Kirche, Sanktuarium.

brochen, ringsherum mit Steinen besetzte Aureole, silberne, getriebene Ranken und Strahlen mit Kreuz.

Kelch auf der Pfarrei in Deutsch-Bielau aufbewahrt. (Siehe S. 9.)

Sechs zinnerne Barock-Leuchter, vier 0.54 m, zwei 0.405 m hoch.

Fünf Bilder aus dem Anlange des XIX. Jahrh., ohne künstlerischen Wert.

Glocken: Im Turme: 1. Höhe 0.79 m, Durchm. 0.81 m. Henkel mit Zopf, Mantel glatt, um die Krone Inschrift in got. Minuskeln: (Fig. 62.): Anno domini cccc^o h^oc capana fusa est ad laudem dei omnipotentis et beate marie ame. (Wurde von demselben Meister gegossen, der die Glocke No. 3 zu Borová gegossen [siehe S. 44]).

2. Höhe 0.63 m, Durchm. 0.68 m. Henkel glatt, um die Krone Inschrift zwischen Reihen von Bandornamenten: CAMPANA

HÆC REFUSA EST IN HONOREM DEI ET S: WENCESLAI DIE 7. OCTOBRIS 1739. Am Mantel Plaque: Jungfrau Maria von Čenstochov und Relief Sct. Wenzeslaus mit Unterschrift: S. WENCESLAVS, am unteren Rande: C · K · IN BRINN.

Im Sanktus: 3. Höhe 0·33 m, Durchm. 0·355 m. An den Henkeln Akanthusblatt, um die Krone: (Ast) OMNIS SPIRITVS LAVDET DOMINVM (Engelskopf) HALLELVIA (Engelskopf); Mantel glatt, nur mit Jahreszahl: 1647.

Im Gemeindeamt eiserner Siegelstock, elliptisch; in der Mitte Wappen, darin K W, darüber Krone; Umschrift: PECZET OBCE WITOWESKE. XVIII. Jahrh.

Hradisko.

Über die hier gestandene FESTE siehe bei Sedláček l. c. I. 121, und in Pam. arch. I. 351.

Sct. Katharina.

(Zur hl. Katharina.)

Sommer V. 228, Čechy XIII. 176, Pam. arch. IX. 754, J. V. Štefka, Král. věnné město Polička (Polička 1893), 25, Ther. Novák, Z nejvýchodnějších Čech (Polička 1898).

KIRCHE DER HL. KATHARINA geweiht (Filiale von Borová), aus dem Anfange des XIV. (?) Jahrh., 1668 überbaut (nach Sommer 1660). Im J. 1677 waren hier ein silberner Kelch und 2 Glocken. Im J. 1889—1890 eingerissen und neu erbaut, modern gotisch, im J. 1890 bis 1893.

Es war ein gotischer, einschiffiger, orientierter Bau, das Presbyterium im Polygon abgeschlossen mit abgetreppten Stützpfeilern, Fenster erweitert.

Das Schiff etwas breiter, länglich, mit gemauerter Vorhalle im Süden. Über dem ganzen Gebäude ein steiles Schindeldach mit blechernem Sanktus.

Lampe und Weihrauchkessel, hölzerne Statue der hl. Katharina vom Altare — im städtischen Museum in Polička aufbewahrt.

Leuchter barock, aus Zinn (zwei 0·47 m, zwei 0·57 m hoch), Weihwasserkessel aus Marmor, muschelförmig, barock.

Fig. 63. Sct. Katharina. Faksimile der Glockeninschrift.

Glocke (samt der Sanktusglocke 1847 gestohlen, aber wiedergefunden worden). Höhe 0.53 m, Durchm. 0.61 m. Henkel mit Lilienverzierung, bei der Krone 3 Reihen gothischer Minuskeln: *lefa + pany + lns + rrrrr + xx + syndmnh° + fent° + imon + gest + slnt + to so +*; oben auf der Kronenfläche: *botu + pred + sylve* (Fig. 63). Mantel glatt.

Alt-Katrstein.

(Starý Katřtein.)

Über die FESTE, welche vielleicht hier gestanden, siehe bei A. Sedláček, l. c. I. 93 (mit Plan) und in Pam. arch. VIII. 463.

Kurau (Korouhev).

Sommer V. 210, Pam. arch. IX. 754, Čechy XIII. 163, Pfarr-Gedenkbuch vom J. 1836. Matriken vom J. 1783. Kirchen-Inventar der Pfarrei vom J. 1790.

PFARRKIRCHE ZU SCT. PETER UND PAUL war im J. 1350 Pfarrkirche (Korouia), nach d. J. 1623 wurde sie Filiale von Bistrau. Im J. 1677 besaß sie 2 silberne Kelche, eine Monstranz von Messing, ein steinernes Taufbecken und 4 Glocken. Seit 1783 Lokalkirche, Pfarrkirche neuerdings v. J. 1856. Die Kirche werden im J. 1616 erneuert (laut einer Urkunde aus dem Jahre 1616 im Museum von Polička, womit die Bürger der genannten Stadt um Unterstützung zum Baue bitten, sowie laut der — bereits entfernten — Inschrift am Chore, welche anführte, daß „diese Chöre im J. 1616 auf Kosten des Georg Sliva aus Kurau von Georg Strejček aus Ingrowitz“ errichtet worden seien; weiter folgten die Namen des Schulzen, der Schöffen, der Kirchenvögte und des Rector scholae). Neuerdings renoviert 1734 und 1892.

Gotischer, einschiffiger, orientierter Bau aus Bruchstein; Details aus Sandstein. Die Reparaturen und Ergänzungen gehören größtenteils dem Anf. des XVII. Jahrh. und dem Ende d. XVIII. Jahrs. an. (Fig. 64. und 65.)

Presbyterium mit geradlinigem Abschlusse; an der Südecke ein diagonaler Stützpfeiler, 0.86 m breit, mit Absatz, der zweite Stützpfeiler an der Südwand zwischen den Fenstern weist vielleicht auf die ursprüngliche Absicht, das Presbyterium mit zwei Gewölbejochen zu überwölben, hin. Gesimse der Absätze und Pultdach unterkehlt. (Fig. 67.)

Schiff mit glatten Wänden, in der Südwest-Ecke gestützt durch einen Stützpfeiler 0.95 m breit, diagonal, mit einem Absatze. An der Westseite moderne Vorhalle, im Süden Schneckenstiege auf das Chor. Beide Giebel (der westliche und der östliche) zeckig, glatt, mit steinernen

Chor aus Holz auf 4 Säulen mit 2 geräumigen Flügeln und Kegelbalustrade.

Hauptaltar neu; am Boden vom alten Altare Statuen des hl. Johannes Capistranus und Sct. Franziskus Xaverius.

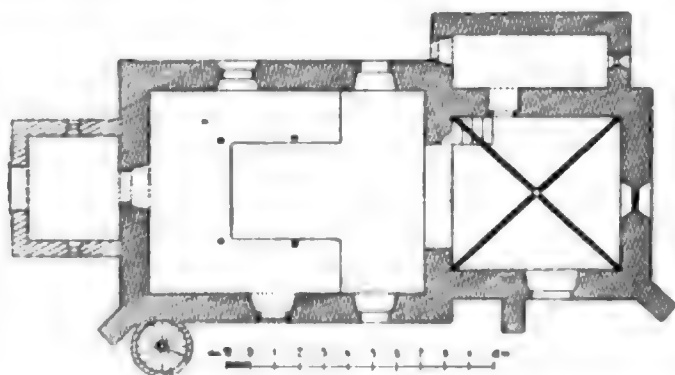

Fig. 65. Kurau. Grundriß der Kirche.

An den Seitenaltären gemauerte Mensen; am rechten ein neues Bild, am linken (gekauft mit dem Hauptaltare im J. 1787 aus dem aufgehobenen Kloster in Pardubic) unten das Bild des stigmatisierten hl. Franziskus, hübsch, aus der Mitte des XVIII. Jahrhs., darüber hl. Maria auf der Schlange stehend, schwache Arbeit.

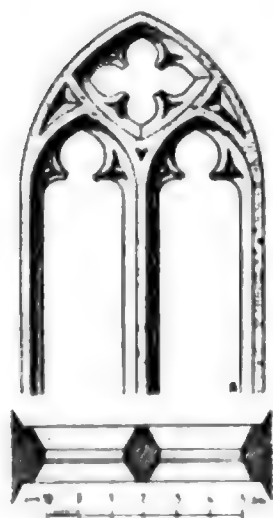

Fig. 66. Kurau. Maßwerk im Fenster des Presbyteriums.

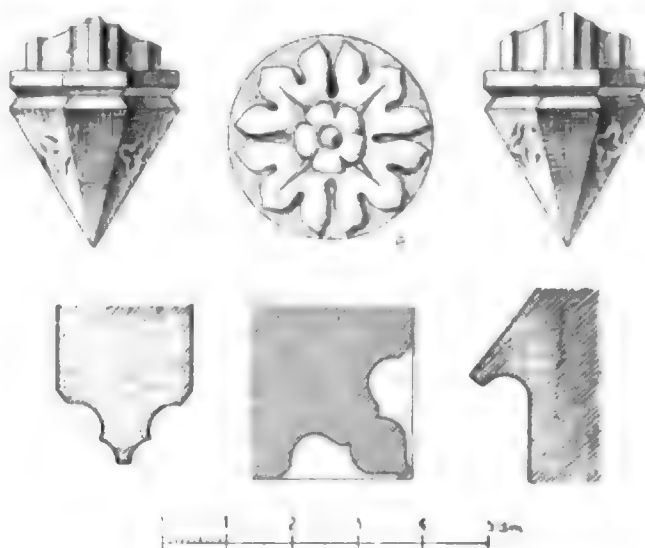

Fig. 67. Kurau, Konsolen, Schlußstein und Rippe im Presbyterium, Gewände-Profil des Süd-Portales und Gesimse des Stützpfellers.

Kanzel aus d. Anf. d. XVIII. Jahrhs., barock: an der Brüstung Säulchen, Statuetten der vier Evangelisten, verkröpftes Gebälke, Schalldach mit Engeln, an der Wand über der Rednerbühne Bild des guten Hirten auf Leinwand. Konzeption gut, Statuen schwach.

Beichtstuhl aus dem Anfange des XIX. Jahrhs., ohne Wert, mit Statue des hl. Johannes von Nepomuk.

Taufbecken; Untersatz Sandstein, aus d. J. 1847, Holzdeckel mit Szene „Taufe Christi“, aus d. J. 1787.

Barock-Kruzifix, 2 m hoch, schwach, **Kalvarienberg** aus Holz geschnitzt, 0.84 m hoch, — XVIII. Jahrh.

Fahnen aus der 2. Hälfte d. XVIII. Jahrs., mit hölzernen, geschnitzten Kreuzchen und Bildern auf Leinwand: Sct. Wenzeslaus, Johann v. Nepomuk, Florian und Taufe Christi.

Monstranz strahlenförmig, aus Kupfer, versilbert und vergoldet, aus dem Ende des XVIII. Jahrs.

Kelch 0.185 m hoch, **Rocaillefuß**, **Nodus** und **Cuppa** (0.09 m im Durchm.). Silber, Empire.

Ciborium aus Kupfer, glatt, aus d. Anf. d. XIX. Jahrhunderts, **Pazifikal** aus derselben Zeit, 0.35 m hoch.

Kruzifix aus Holz mit **Corpus** aus Messing, 0.20 m hoch, ein zweites aus Zinn, 0.31 m hoch, aus dem XVIII. Jahrhundert.

Schüssel aus Zinn mit eingravierter Jahreszahl: 1758 und Marke aus dem J. 1738.

Renaissance-Leuchter, Bronze, auf 3 Krallenfüßchen, glatt, mit bauchigen Schäften (zwei 0.39 m, zwei 0.49 m hoch); zwei barock 0.325 m hoch.

Glockenturm prismatisch; Unterteil gemauert, mit hölzernem, angebautem Stiegenhaus, der Oberteil wehr-

gangartig auf eichenen Trägern ruhend. Dach zeltartig; Hauptgesimse von Holz, bemalt. Dessin: Engelsköpfe zwischen Pflanzenornamenten, XVII. Jahrhundert.

Glocken: *) Im Glockenturme: 1. Höhe 1 m, Durchm. 1.165 m, Gewicht 12 Zentner. Henkel mit doppelten Perlenreihen, um die Krone 2 Reihen Renaissance-Majuskeln: (Zweig mit Obst) LETA 2 PANYE 2 THY-SITIHO 2 PYETYSTEHO 2 TRZICZATHEHO 2 DRVHEHO | SLITEI 2 GIEST 2 ZWON 2 TENTO 2 KE CZTZI 2 A CHWALE 2 MILEMV 2 BOHV 2 A WSSEM 2 SWATIM 2 Am Mantel Relief: Kalvarienberg, 0.15 m hoch, darunter Blattornament. Auf der Haube geschnitzt: 1.6.7.7.0.R.

2. Höhe 0.78 m, Durchm. 0.805 m, 5 Zentner. Henkel glatt, bei der Krone umwinden 2 Gürtel von Rokokoornamenten die Aufschrift: TENTO ZWON Z NAKLADEM CELI OBCZE KORAVWY TOHO CZASU PANA RICHTARE GOSEF BEZDEKA RAN: MACH. Am unteren Rande:

*) Siehe: Method IV. 69 und VI. 35.

Fig. 69. Kurau, Kirche. Faksimile der Inschrift auf der Glocke Nr. 4.

■ FRANZ WANIEK ZVONNAR W SLAUPNICI · 1818. Am Mantel Reliefs: Sct. Johann von Nepomuk und Kruzifix.*)

3. Eine neue aus d. J. 1876.

Im Türmchen über dem Schiffe: 4. Laut Tradition aus Wachteldorf übertragen. Höhe 0.65 m, Durchmesser 0.76 m, 3 Zentner. Henkel mit Schuppenverzierung, um die Krone Aufschrift in gotischen Minuskeln, verkehrt zulesen: **† sy na † bo y ho † st r yn st e ho † o d na ro z e ni † p r e t n y st ho.** (Fig. 69.) Mantel glatt.

Im Sanktustürmchen: 5. Höhe 0·21 m, Durchm. 0·255 m. Henkel glatt, bei der Krone Inschrift in gothischen Minuskeln, ohne Teilungszeichen; Mantel glatt, XV.—XVI. Jahrh.

m o b a v n u g e b n d v i

Am Kopfe: A. F. 1827.

Am Friedhofe 2 geschmiedete, eiserne Kreuze aus dem Anfange des XIX. Jahrhs.

BEINHAUS gemauert, 8eckig; einfacher, kleiner Altar mit geschnitztem Rahmen — XVIII. Jahrh.

An der Straße gegen Polička **BILDSTOCK**: gemauerte, 3seitige Pyramide mit Schindeldach und Nischen — XVIII. Jahrhundert.

GEMEINDE-MUSEUM: Sammlung ethnographischer Gegenstände und gewerblicher Produkte aus d. XVIII. Jahrh.

Lačnov.

KAPELLE DER HL. MARIA, 4eckig, gemauert, mit
hölzernem Dache und Türmchen aus d. XVIII. Jahrh.

Altar aus dem XVII. Jahrh.; Bild auf Leinwand: Jungfrau Maria im Prachtgewande, mit Zepter in der Hand, steht auf dem Halbmonde, der Schlange und der Kugel; Rahmen aus Lorbeer geschnitzt, die Ränder cartoucheartig ausgeschnitten. Bild „Verkündigung Mariä“, auf Leinwand, verwahrlost, aus d. XVIII. Jahrh.

Glöckchen 0.32 m hoch und breit. Um die Krone:

■ NAKLADEM OBYWATELV LACZNOWA; darunter
zackiges Ornament. Am Mantel Relief: hl. Maria und hl. Maria

*) Aus einer älteren übergossen, die — laut Inventars vom J. 1790 — die Aufschrift trug: *He tsi a dwale panie marii matye boji a wassem swatym. fletym piefistym frycatym chwotym.*

Magdalena. Um den unteren Rand: SWVLY P:P:
KARLA HRONA . DIEKANA—LIBOR MARTIN V Z BRNA
LYL. (= 1775).

Laubendorf (Limberk).

Schaller XI. 163, Sommer V. 210, Pam. arch. I. 357, IX. 754,
K. Čermák: Od Doubravky a z Polabí (1896), 54—9, Čechy XIII.
135. Pfarr-Gedenkbuch vom J. 1836. Matriken vom J. 1690.

PFARRKIRCHE SCT. GEORG dem Märtyrer ge-
weiht, war schon 1350 Pfarrkirche. Im J. 1620 wurde sie Fi-
liale von Bistrau und wieder zur Pfarrei erhoben 1727. Im

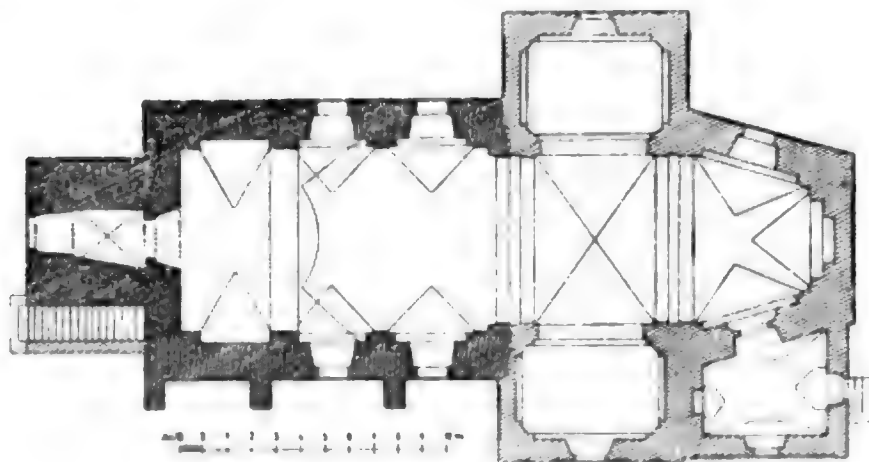

Fig. 70. Laubendorf. Grundriss der Kirche.

J. 1677 besaß sie einen silbernen Kelch, ein steinernes Tauf-
becken und eine Kanzel nebst 3 Glocken. Im J. 1748 wurde
das Presbyterium, abgetragen, auf Kosten des Grafen Hannibal
v. Hohenembs ein neues erbaut und an dessen beiden Seiten
je eine Kapelle; im J. 1780 wurde das hölzerne Stockwerk
des Turmes in Stein ausgebaut.

Ursprünglich gotischer, einschiffiger, orientierter Bau.
(Fig. 70.) Aus diesem stammt nunmehr das Gemäuer des Schif-
fes mit 3 Stützpilem an der Südseite, 0·80 m breit — der letzte
gegen Westen mit einem Mauerabsatze und einem Reste eines
untergekehrten Sandsteingesimses unter dem schrägen Pult-
dache — und der Turm, bis zum zweiten Stockwerke, prisma-
tisch (eine Seite 6·10 m lang), mit Sandsteinsockel und schmalen
Schießcharten; das dritte und vierte Stockwerk zugebaut. Dies-
es Gebäude wurde um das Ende des XVII. Jahrhs. (nach einer
Feuersbrunst?) im Schiffe erhöht und gewölbt (am Turme Reste
eines niedrigeren und steileren westlichen Giebels); das Presby-

Ave maria gratia plena dominus tecum benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui 1511

Fig. 71. Laubendorf, Faksimile der Inschrift auf der Glocke Nr. 1.

terium wurde erst 1748 um das Kreuzschiff erweitert und zum erhöhten Schiffe angebaut. Wände glatt, mit breiten Lesenen, um die Fenster Stuckrahmen, die Eingänge mit Sandsteinrahmen, das Gesimse am Turme an den abgerundeten Ecken verkröpft. Zum Turme im Süden das zum Chore führende Stiegenhaus angebaut; Schindelwalm mit Sanktusturm, am Turme Zwiegeldach mit Laterne.

Das Innere des Presbyteriums 6.80 m lang, 7.70 m breit, von drei Seiten abgeschlossen. Zwei Fenster im Segment gewölbt; in den Seitenwänden 2 absidenartige Nischen, in der rechten Eingang in die gewölbte Sakristei, in der linken das Taufbecken.

Kreuzschiff mit 2 Fenstern und Eingängen, 16.80 m lang. Triumphbogen segmentartig.

Das Längsschiff 14.50 m lang, 8.50 m breit, hat 6 Fenster und den Eingang im Westen; die Vorhalle bildet das Erdgeschoß des Turmes mit Tonnengewölbe; das Chor ruht auf Tonnengewölbe. Der ganze Raum gewölbt: das Presbyterium mit Lunetten-Gewölbe, die Querflügel des Schiffes mit Platzelgewölbe, das mittlere Joch des Kreuzschiffes glatt im Kreuze, das Längsschiff tonnenartig (sehr flach), mit Stichkappen über den Fenstern. Die Pendentifs der Wölbung sind von reich verkröpften Gebälkestücken getragen, die auf gesimsartigen Pilastern ruhen. Die Pilaster im Presbyterium sind noch mit Festons und Schabracken aus Stuck verziert.

Hauptaltar Rokoko, die Predella an den Seiten des Tabernakels mit Glas eingelegt, über den Seiteneingängen Statuen der hl. Wenzeslaus und Florian, im Hintergrund an der Wand ein neues Bild, an den Seiten Engel, darüber eine Krone, in der Cartouche das Monogramm IHS; steinerne, sargartige Tumba.

Altar des hl. Johannes von Nepomuk aus d. J. 1793, armselig, hat ein durch Übermalen verdorbenes Bild, Statuen Sct. Petrus und Paulus und 2 mit Goldflitter verzierte Reliquiarien.

Marienaltar mit Bild „Himmelfahrt Mariens“ (teilweise übermalt) und Statuen Sct. Anna und Joachim. Ende d. XVIII. Jahrhs.

Orgel modern. Kanzel gewöhnliches Rokoko; an der Rednerbühne Reliefs der Evangelisten.

Taufbecken aus Granit, 0.90 m hoch, nachgeahmte Gotik: Fuß mit Untergestell, mit Wulst umgürtet. Kessel kelchartig, am Rande runde, glatte Medaillons, in einem die Jahreszahl: 1728. Deckel und Untersatz neu.

Ölgemälde auf Leinwand: Geburt des Herrn, die Kindheit Christi (Sct. Josef zimmert, Jesus trägt der hl. Maria Holz zu) — aus der Lunette — hübsche Malerei aus d. XVIII. Jahr.; Sct. Johannes von Nepomuk, gelungene Arbeit aus der 2. Hälfte d. XVIII. Jahrhs.; 4 Bilder des Kreuzweges (aus d. J. 1774) von unbedeutendem Werte; Sct. Georg, in Ovalrahmen, aus dem Anfange des XIX. Jahrhs.

In der Sakristei auf den Flügeltüren des Schrankes (zu beiden Seiten) in Tempera 12 Bilder der Apostel aus dem Ende des XVI. oder Anfange des XVII. Jahrhs., von geringem Wert.

Monstranz aus d. J. 1798, 0.50 m hoch, wertlos.

Leuchter barock, aus Zinn: zwei 0.615 m, zwei 0.50 m, zwei 0.415 m hoch.

Glocken: Am Turme: 1. Höhe 0.90 m, Durchm. 1 m, 20 Zentner. Henkel gekehrt, um die Krone zwei Reihen gotischer Minuskeln (Fig. 71): ave maria gracia plena dominus tecum benedicta sum in mulieribus et benedicta fructus ventris | 1511. Mantel glatt.

2. Höhe und Durchm. 0.77 m, 14 Zentner. Henkel mit grobem Seil, um die Krone eine Reihe willkürlich zusammengefügt gotischer Majuskeln, durch Kreuzchen getrennt (Fig. 72). Mantel glatt. XIV. — Anfang des XV. Jahrhs. (Form der Glocke auf Fig. 73.)

3. Höhe 0.53 m, Durchm. 0.565 m, 2 Zentner. Henkel mit Torus, um die Krone Aufschrift in gotischen Minuskeln (verkehrt gelesen): iohannes + matheus + marcus (Krönchen) lucas (Krönchen) Darunter: ☿ maria ☿

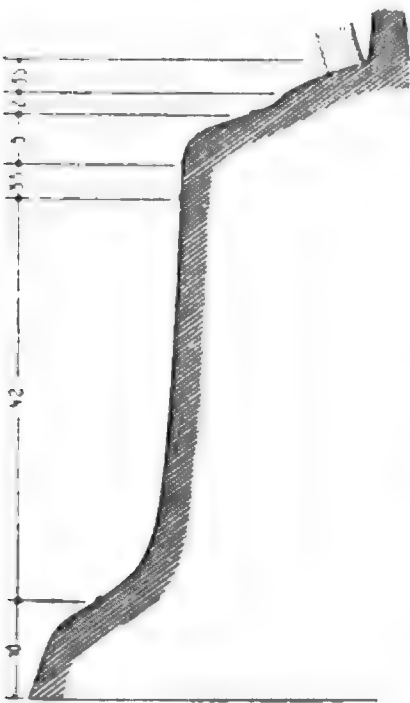

Fig. 73. Laubendorf, Kirche. Form der Glocke Nr. 2.

SA CVI SV CRAM : SV CRAM + SCHNOL
• a l l a m •

Am Mantel Relief der Madonna, 0.10 m hoch, darunter ein verkehrtes h. XV.—XVI. Jahr.

Im Sanktüstürmchen: 4. Höhe 0.43 m, Durchm. 0.45 m, Henkel und Mantel glatt. XVII.—XVIII. Jahr.

BEINHAUS mit Glöckchen, beide neu; nächst dem Friedhofeingange gelegen.

FESTE der Herren v. Laubendorf (jetzt Schüttboden, wo sich bis jetzt die Benennung: „Schlüssel“ erhalten hat), erbaut vielleicht von Zdislav Abdon Bezdrůžický von Kolovrat, welcher um das J. 1587 erwähnt wird. (Siehe bei A. Sedláček l. c. I. 134.) Einfahrtstor aus d. XVII. Jahr. mit halbkreisförmigem Sandsteinbogen, darüber eine bekrönte, mit Akanthen umsäumte Cartouche mit dem Wappen und der eingravierten Jahreszahl 1692 ausgehauen.

W H L H b e A S O H N R O U N S L e U S A S I O H *

Fig. 72. Laubendorf, Kirche. Faksimile der Inschrift auf der Glocke, N. 2.

Eine neuere gemauerte Kapelle über der kunstlosen STATUEN-GRUPPE der hl. Dreifaltigkeit aus Stein, mit Jahreszahl 1717.

Majdalenka siehe Wachteldorf.

Podlesí.

MARIENKAPELLE im J. 1811 aufgehoben. Steinerne Marienstatue in die Kirche nach Deutsch-Bielau übertragen. (Siehe S. 10.)

Polička.

J. V. Štefka: Král. věnné město Polička v přítomnosti a minulosti (Polička 1893). P. A. Hájek: Král. věnné město Polička do r. 1838 (Polička I. 1889, II. 1890). Dr. J. Eiselt: Policzka, k. b. Leibgedingstadt, in histor.-medic.-topograph. Beziehung. (Prag 1833 und 1845). J. V. Justin Michl-Drašar: Polička (Prag 1848). Dr. J. Eiselt: Die königl. böhm. Leibgedst. Polička vor, während und nach dem Brande am 10./6. 1845. J. Cupal: Popis okresu Poličského (Polička 1893). J. V. Justin Michl: Výjimky z archivu města Poličky 1474—1630 (Polička 1848), derselbe: Květy škol poličských s kostelem spojených (Königgrätz 1856). Schaller XI. 166, Sommer V. 211, K. Adámek: Chrudimsko (1878) und im Č. Č. Musea 1901, 138, 1905 87, Čechy XIII. 124, Zlatá Praha 1884, No. 8.—9., Jitřenka (Jahrg. I.—XIX.). Siehe auch: Berichte der Knabenschule in Polička 1875 und 1880, Ochotnické divadlo v král. v. městě Poličce 1819—1894 (Polička 1894).

Gedenkbücher: 1. Des Joseph Sedliský vom J. 1702 (im städtischen Museum); 2. der Literaten-Bruderschaft v. J. 1826 und 1874. 3. des Türmers v. J. 1865, 4. auf der Dechantei vom J. 1760—1846 und vom J. 1853, 5. der Weberzunft vom J. 1861. Städtisches Archiv (Lokalamt), Museum- und Pfarr-Archiv (Matriken vom J. 1642).

Abbildungen der Stadt: Das älteste (?) Bild, — aus dem XVI. Jahrh., auf Holz gemalt, — den Brand Poličkas im J. 1421 vorstellend —, verbrannte im J. 1845 in dem Beinhaus zu Sct. Michaeli. Ansicht der Stadt vom Süden, aus d. J. 1613, auf dem Literaten-Chor zu Sct. Jakob, verbrannte ebenfalls im J. 1845, aber wurde in einer von J. Kušparides gemalten Copie erhalten (Fig. 74.)

Die übrigen Ansichten stammen erst aus d. XVIII. und XIX. Jahrh.: Ringplatz in Polička — zwei Tusch-Zeichnungen von Josef Šembera aus d. J. 1825 (Fig. 75. und Fig. 76.); der Brand Poličkas im J. 1845, kolorierte Zeichnung von Jos. Šembera im städt. Museum zu Hohenmaut (nach derselben Stich von C. Hennig); Kupferstich aus dem Anf. d. XIX. Jahrs. auf einem Freibriefe nach einer Zeichnung V. Douseks (die Druckplatte im städt. Museum); Stich von A. Jos. Wallner aus d. Ende d. XVIII. Jahrs. (0.145 × 0.12 m); Stich C. Hennigs nach einer Zeichnung Witeks auf der Einladung zur Erinnerungsfeier an die Krönung Ferdinands I., aus d. J. 1838. (Alle im Orts-Museum.) Einige Stiche in Eiselts Monographie, nach denen die Wandmalereien in der Gerichtskanzlei, in dem Gemeindehaus und das auf Leinwand (von Bohdanský) gemalte Bild im Rathause ausgeführt wurden.

viel durch Feuersbrünste, im J. 1421, vor 1523, in den J. 1613, 1736, 1797, 1820 und besonders 1845, wo beinahe die ganze Stadt vernichtet und der äußerliche, altertümliche Charakter beinahe ganz verwischt worden ist.

Fig. 75. Polička. Stadtring mit dem Rathause, Mariensäule und Wasserkasten. Ansicht von Osten. (Zeichnung von Jos. Šembera aus dem J. 1825.)

Fig. 76. Polička. Stadtring mit dem Rathaus. Ansicht von Südwesten. (Zeichnung von Jos. Šembera aus dem J. 1825.)

Die in den Urkunden des XVI. Jahrhs. ausdrücklich erwähnte FESTE bestand hier vielleicht von der Gründung der Stadt her als Wohnsitz der Verwaltung und wurde in den Hussitenkriegen zerstört. (A. Sedláček l. c., I. 134. J. Michl: Květy škol Poličských, Jitřenka IV. 300 und 3311—2.)

len (besonders im Norden) ein zweiter, wesentlich engerer Graben errichtet. *) In den Stadtmauern waren 4 Tore: Im Norden das Leito-

Fig. 80. Polička. Die Befestigung an der Südseite mit der Pforte.

mischler, im Süden das Kamenetzer, östlich das Laubendorfer westlich das Starohrader und 2 Pforten: in der Neuwelt- und Bräuhause-Gasse.

Fig. 81. Polička. Teil der Befestigung an der Südseite.

(Die in der Šatlavní ulice durchgeschlagene Öffnung ist neu, aus dem Jahre 1890.)

Die Tore waren doppelt: die inneren 2stöckig, in der Stadtmauer, die äußeren 1stöckig, am Wall; sie hatten Eingänge mit Spitzbögen.

*) Nach erhaltenen Resten gemessen.

seitwärts kleinere Törchen, in den Stockwerken schießschartenartige Fenster, auf Trägern vortretende Satteldächer. Die äußeren Tore waren mit Zugbrücken versehen, oberhalb der Eingänge die Wappen der Stadt (Fig. 79). Alle Tore sind zerstört: das Laubendorfer um 1835, das Kamenetzer 1836, das Starohrader 1838 (abgebrannt 1820) und das Leitomyschler 1843.

Die Stadtmauern sind bisher zumeist an der Südseite erhalten (Fig. 80 und 81), wo der anliegende Teich „Sinský“ (Svinský) dem Baue

Fig. 82. Polička. Die höchste noch bestehende Bastion.

von Häusern und der Erweiterung der Stadt hinderlich war, dann im Dekanalgarten und bei der Schießstätte. Fast überall besteht noch die Innenmauer mit 19 Bastionen; die Bastionen sind teilweise abgetragen, eine zur Malzdörre des Bräuhauses umgewandelt und der einzelne Rest der Bastion des Leitomyschler Außentores, einstöckig: im Erdgeschoße Schießscharte (Fig. 78), im Stockwerk mit Sandstein umrahmte Fensterchen. Die Bastionen tragen die Namen der Häuser, hinter denen sie stehen („Děkanská“, „Pivovarská“, u „Lichtáků“ u. s. w.); hie und da zu Altanen hergerichtet und mit großen Fenstern versehen. (Fig. 82.)

DEKANALKIRCHE ZU SCT. JAKOB.

Pam. arch. I. 48, IX. 752, Světozer 1879, 352. Ansichten der Kirche auf Totalansichten, auf dem Bilde im Herrenhause, 2 Ansichten nach dem Brande von *J. Kasparides* gemalt (siehe Fig. 84. und 84. A), von *J. Harnisch* nach der Zeichnung

von F. Šlerka, lith. von C. W. Medau in Prag: Blick in's Presbyterium. (Im Orts-Museum.)

Sie wurde bald nach der Befestigung der Stadt zwischen dem XIII. und XIV. Jahrh. erbaut. Erwähnt wird sie zuerst im J. 1350. Abgebrannt im J. 1421, dann restauriert; im J. 1473 spendete der Bürger Jakeš ein Fenster mit Verglasung, im J. 1478 wurde die Wölbung über dem Chore hergestellt, im J. 1485 wurde der große Flügelaltar erbaut. Neuere Reparaturen 1563, im J. 1575 der Turm mit Kupfer gedeckt worden, 1585 wurde der Glockenturm im Norden erhöht und das Literaten-Chor erbaut. Im

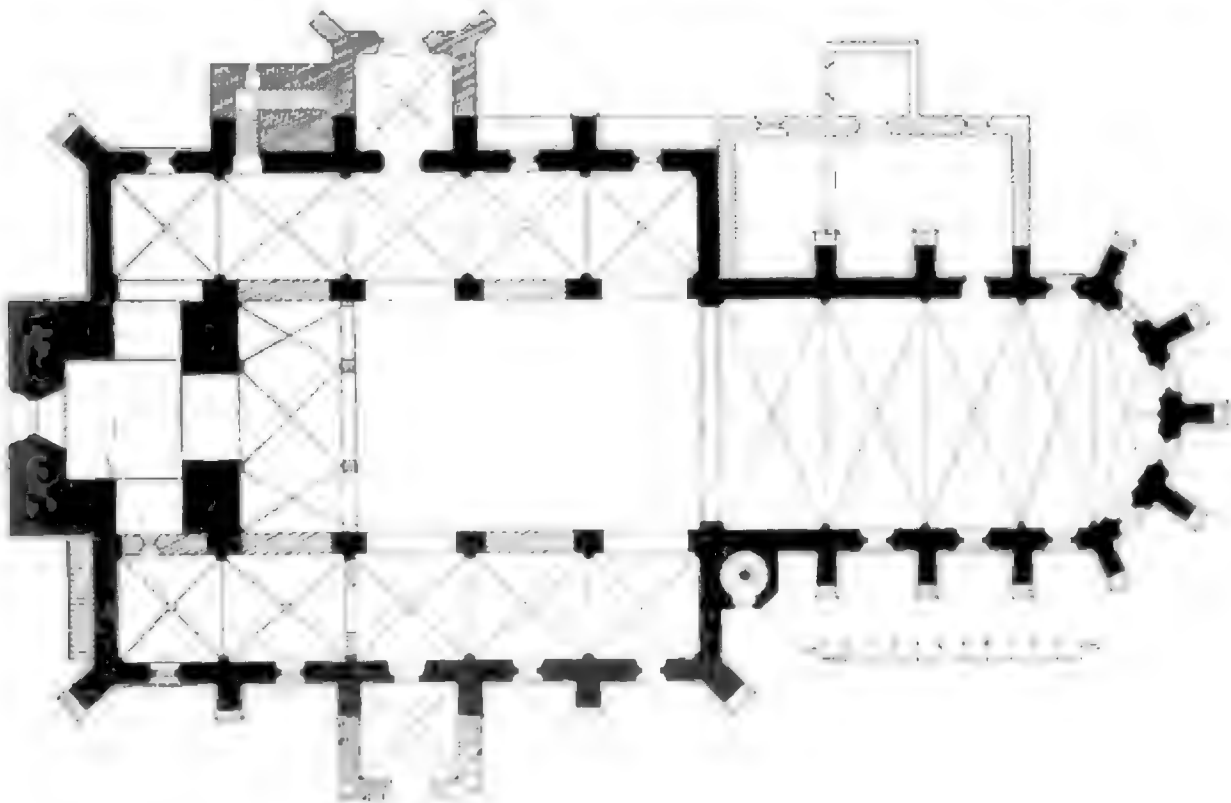

Fig. 83. Polička. Grundriss der ehemaligen Dekanalkirche.

30jährigen Kriege hat die hergestellte Kirche gelitten, auch vorher schon durch Feuer im J. 1613. Im J. 1650 wurde auf den Turm eine neue Kuppel mit Adler und Sonne aus Blech aufgesetzt, im J. 1740 wurde zum Presbyterium im Norden die Sakristei mit einem Aufwande von 1290 fl. zugebaut, 1746 eine neue flache Decke im Schiff errichtet, 1734 die Gruft unter dem Pflaster mit einem Aufwande von 166 fl. (mit Altar) gewölbt, 1771 wurde die Sakristei abgeteilt, 1775 der Glockenturm im Norden neuerdings erweitert und erhöht; in demselben Jahre durch Sturm die Kuppel mit Adler vom Turm geschleudert, worauf sie im J. 1776 von *Jos. Prosil* wieder instand gesetzt wurde. Im J. 1779 wurde das Dach des Turmes abgetragen (das Blech verkauft) und auf das Gemäuer noch ein hölzernes Stockwerk für den Türmer aufgesetzt, welches jedoch im J. 1822 aus Ziegeln erbaut wurde durch den Polier *Johann Linhart* aus Bistrau; der

Fig. 84. Skt. Jakobskirche. Sudansicht.
(Nach einer Zeichnung von Jos. Kasparides nach dem Brande i. J. 1845.)

Dachstuhl wurde von *Martin Faimann* aus Polička verfertigt (seine Zeichnung und Grundriss im städt. Museum), die Kuppel und kupferne Eindachung von *Martin Panoška* in Leitomyšl; vergoldet wurde sie von dem Büchsenmacher *Josef Čermák* und dem Uhrmacher *Johann Paiger*; das Kreuz hat *Jos. Sedliský* verfertigt — das Ganze mit einem Aufwande von 7713 fl. Im Laufe des XIX. Jahrhs. wurden nur einige wenige Reparaturen der inneren Einrichtung, Eindachung etc. vorgenommen.

Innere Einrichtung: Hauptaltar aus d. J. 1752 (mit großem Tabernakel unter einem Lambrequin und Statuen der hl. Wenzeslaus und Florian auf den Seitentoren, mit großem Wandgemälde) Geschnitzt von *Franz Wailich* aus Polička und *Fr. Pacák* aus Leitomyšl um 380 fl., das Bild: Enthauptung des hl. Jakob, im J. 1753 von *Andreas*

Fig. 84 A. Skt. Jakobskirche, Nordansicht.
(Nach einer Zeichnung von Jos. Kasparides nach dem Brande i. J. 1845.)

Anderšt aus Polička um 100 fl. gemalt, Anstrich von *Fr. Jaške* aus Leitomyšl aus dem J. 1764 um 1000 fl.

Dreizehn Seitenaltäre aus der I. Hälfte des XVIII. Jahrh., mit Wandarchitektur; von diesen wurde der Altar des hl. Karl und Johann von Nepomuk mit den Gerippen des hl. Prudentius und Deodatus in verglasten Tumben im J. 1738 auf Kosten des Dechanten Nepaur errichtet. Im J. 1789 wurden ihrer 6 verkauft und hiefür 2 Beichtstühle gekauft, zu denen der Dechant Hron noch den dritten anschaffte. Kanzel aus d. J. 1738 mit Statue des guten Hirten von *Georg Pacák* aus Leitomyšl um 140 fl. Taufbecken aus Marmor, kelchartig, mit Holzdeckel. Patronatsbank aus d. J. 1746 um 87 fl. Ein Zyklus von Gemälden aus dem Leben des hl. Jakob gemalt von *Leopold Felix* aus Polička. Kreuzweg (in Nischen zwischen den Stützpfeilern) —

14 Stationen mit hölzernen Statuen in Lebensgröße aus d. J. 1748. geschnitzt von *Fr. Pacák* aus Leitomyschl um 650 fl.

Kirchengeräte: im J. 1499 schenkte der Bürger Jakob z Černé Hory einen Kelch, im J. 1677 werden 5 Kelche erwähnt, eine silberne Monstranz, eine silberne Büchse, ein zinnernes Taufbecken und 4 Glocken; 1783 wurden 4 silberne Kelche, ein Ciborium, 1 Monstranz, Ornate und Wäsche gestohlen, im J. 1810 konfisziert: ein goldener Ring, 2 vergoldete kleine Kronen, 1 gotische vergoldete Monstranz, 2 Barock-Pazifikale, 4 ganze Kelche mit Patenen, 2 Kelchfüße und Fuß und Deckel eines Ciboriums, 4 Dosen auf Öle, 1 Teller mit 2 Kännchen, ein silberner Weihrauchkessel, 2 Schiffchen und Missal-Schließen — im ganzen 20 Pfund 31 Lot; erübrigt sind nur 1 Monstranz, 3 vergoldete Kuppen von Kelchen und Ciborien, 3 Patenen, 3 Dosen auf Öle. Im selben Jahre wurden von Johann Mikoš für die Kirche gekauft: Weihrauchkessel mit Schiff, Teller mit Kännchen und ein silbernes Kreuz zu Begräbnissen.

Das ganze Gebäude samt Einrichtung und Geräten ist 1845 verbrannt. Erhalten blieben nur die Altäre der hl. Barbara und Antonius von Padua, die letzte Station des Kreuzweges, 3 Beichtstühle, Monstranz, Zunftfahnen, das Grabmal des Dechanten Hron, die Glocke Medián, einzelne Gegenstände aus dem Literatenchore, die Statuen des Kalvarienberges (gegenwärtig im Beinhaus) und der Unterteil der Orgel (jetzt in Vamberg).

Die Mauern*) der alten Kirche wurden im J. 1848 eingerissen und eine neue nach Plänen von *Ant. Vach* unter der Leitung von *Fr. Schmoranz* in den J. 1853—1865 erbaut.

Die ursprüngliche Kirche war ein gotischer, orientierter Bau, 3schiffig, mit Turm im Westen, gedeckt mit Satteldach und Sanktus (Fig. 83., 84. und 84 A.).

Material: das Presbyterium, Stiegenhaus, Seitenschiffe und Fenster-Laibungen aus Sandsteinquadern, das übrige aus Tonschiefer, angeworfen.

Das Ganze des Dreischiffes 44 m lang, 20 m breit; Höhe des Gewölbes 16 m. Um das ganze Gebäude schlang sich ein Sockel und unter den Fenstern ein untergekehltes Gesimse. Das Presbyterium war im Polygon mit 4 Seiten eines regelmäßigen Achteckes abgeschlossen; an den Ecken 11 Stützpfeiler in 2 Absätzen, mit Unterkehle versehen, oben abgeschrägt. Zehn Spitzbogenfenster (eins im Abschlusse vermauert, zwei im Norden durch die Sakristei, eins im Süden durch den Altar verkürzt) mit Maßwerk zu 2 Nasen, worüber sich Kreis, Vierblatt, zwei Flämmchen, 3 Blasen im Kreise abgewechselt haben; Laibungen einfach

*) Die Demolierung wurde ohne Rücksicht auf die Bedeutung des Baues für die Frühgotik durchgeführt und daher von den Details nicht das geringste erhalten. Selbst unser Grundriß ist nur nach alten Ansichten und nach Mitteilungen von Gedenkmännern, namentlich H. Jos. Kasparides zusammengestellt. Beim neuen Bause ist — ausgenommen einige Teile des Grundrisses — von der ursprünglichen Kirche nichts verwendet worden.

mit Rinnen profiliert. Im Süden ein **S t i e g e n t ü r m c h e n** angebaut, prismatisch, zu 4 Fenstern, das **Halbstockwerk** aus Ziegeln oberhalb des Gesimses zugebaut; im Norden schloß sich die einstöckige **S a k r i s t e i** an, im Erdgeschosse mit 2, im Stockwerke mit 3 viereckigen Fenstern; der Eingang besaß eine kleine Vorhalle, das Presbyterium war gewölbt (4 Travées mit Kreuzgewölbe und ein Abschluss-Gewölbe); die Schlußsteine hatten eine plastische Verzierung, die Rippen ruhten auf walzenförmigen Konsolen mit durch Blätter verzierten Kapitälern. Auf dem Gewölbe in Schilden Embleme gemalt (XV. Jahrh.): 3 Schildchen, 3 Türme, Marke (?), geflügelter Greif (Fig. 85.).

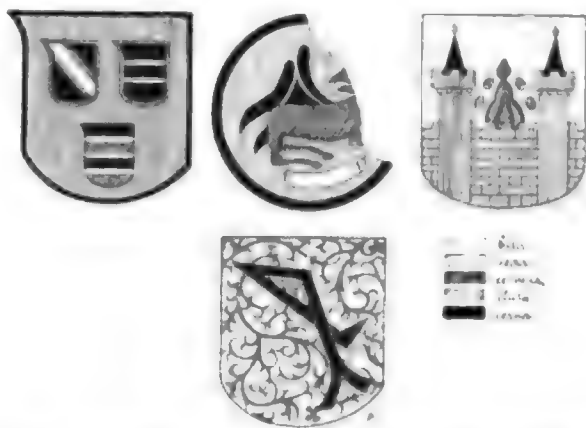

Fig. 85. Pölkka. Dekanalkirche. Wappen auf Gewölbe.
(Nach einer Zeichnung von Jos. Kašparides.)

Eingang in die Sakristei barock, darüber führte ein Barock-Segmentfenster in die im Stockwerke unterbrachte Bibliothek.

T r i u m p h b o g e n spitz, profiliert.

Das mit dem Presbyterium gleich hohe **H a u p t s c h i f f** war im Süden durch 3 Stützpfeiler gestützt und durch 4 im Segment gewölbte Barockfenster erhellt, im Norden ohne Stützpfeiler und ohne Fenster.

Die um die Hälfte niedrigeren **S e i t e n s c h i f f e** waren mit 4 Stützpfeilern versehen (die Eckpfeiler diagonal); unter den Fenstern Kaffgesimse, auf den Stützpfeilern Menschen- und Löwenmasken.

Im nördl. Schiff greifen 2 Stützpfeiler in den Anbau der Arkaden aus der Barokzeit, ein dritter in das Stiegenhaus des Glockenturmes. Im südl. Schiff 4, im nördl. 3 Fenster, mit gekahlter Laibung, spitzbogig, ohne Maßwerk; das Fenster im Nordschiffe beim Turm vermauert, das zweite durch das Literatenchor verkürzt. Im Süden war zwischen 2 Stützpfeilern die Vorhalle aus dem XVI. Jahrh. untergebracht mit Kreuzwölbung und Spitzbogeneingang. Mit ihr korrespondierend im Norden der **T u r m** (Glockenturm), gestützt durch 2 diagonale Stützpfeiler mit Absatz; der Eingang war spitzbogig profiliert, darüber in Relief ausgehauen der Kopf des Erlösers mit Aureole, beiderseits Fialen auf Konsolen, in kleine Giebel mit Krabben auslaufend, aus denen kleinere

Der Eingang in das **I n n e r e** der Kirche durch das Portal im Westen; das Erdgeschoß des Turmes war tonnenartig gewölbt und in die Seitenschiffe mit gotischen, in das Hauptschiff mit einem halbkreisförmigen (barock?) Bogen geöffnet; der Bogen in das südliche Schiff vermauert und nur ein schmaler Eingang zu dem hier errichteten hl. Grab belassen.

Das **Hauptschiff** war flach auf Rohr gedeckt, in die Seitenschiffe mit 4 Paar profilierten (?) Spitzbogen — auf 4eckige Pfeiler gewölbt — geöffnet. Einige dieser Bogen waren vermauert. Im Westen wurde das vierte Bogen-Paar durch 2 obeneinander befindliche Chöre eingenommen; das untere (das **Literatenchor**) von 3 Bogen getragen, — davon der mittlere breiter, halbkreisförmig (?), zu beiden Seiten schmalere, spitzbogige — gewölbt über 2 massive, gesimste, 4eckige Pfeiler und 2 ähnliche Wandpilaster; der Raum unter dem Chöre mit glattem Kreuzgewölbe. Dieses im rechten Winkel gebrochene Chor reichte auch in das nördl. Seitenschiff, hier zwei Bogen einnehmend. Brustwehr glatt, mit Gesimse. Das **Musikchor** darüber war mit 3 halbkreisförmigen, durch 2 Säulen und 2 toskanische Halbsäulen getragene Bogen unterwölbt, mit glattem Kreuzgewölbe; die Balustrade mit geometrischen Stuckornamenten geziert mit der Jahreszahl 1585. (Aus der gleichzeitigen Entstehung dieser Stukkatur und jener bei Sct. Michael am Friedhofe kann man auf denselben Verfertiger schließen.) Auf das Literatenchor Eingang aus dem Glockenturm im Norden, auf das Musikchor aus dem Turme im Westen.

Die **Seitenschiffe** trugen Kreuzwölbung mit 5 Wölbungsfeldern; die Rippen waren von Kapitälern mit plastischen Verzierungen getragen, nach unten verliefen walzenförmige Konsolen. Eingänge in beide in den Seitenmauern zwischen dem zweiten und dritten Stützpfeiler, aus dem Glockenturme und der Vorhalle. Im südl. Schiff enthielt die letzte Travee (beim Turme) das hl. Grab; an der östl. Seite war letzteres durch einen gemauerten Barockbogen und Balustrade abgetrennt.

Aus der **Einrichtung** sind nur wenige Stücke erhalten geblieben:

Monstranz aus Messing vergoldet und versilbert; 0.66 m hoch aus der 2. Hälfte des XVIII. Jahrhs. Am Fuße getriebene Cartouchen, die Krone 2 Rokokorahmen und Strahlen.

Ein silberner, vergoldeter **Kelch**, 0.24 m hoch. Auf glattem Fuße die Inschrift: EX Legato DoMini Josephi KregCzl

Fig. 88. Dekankirche, Exsmille der Inschrift auf der Glocke Nr. 7.

EXsaCristæ eXlsto. = (1784.) Cuppa 0·09 m im Durchm., mit Mantel aus getriebenen Akanthen und Rocaille-Cartouchen (Fig. 86.).

Zwei gleiche Kelch-Kuppen, aus Silber, 0·09 m und 0·10 m im Durchm., mit getriebenem Mantel: Festons und Engelsköpfe, eingelegte Medaillons mit Reliefs: Jungfrau Maria, Sct. Anna, Sct. Josef, Jesus. Erste Hälfte d. XVIII. Jahrhs. (Fig. 87.)

Reliquiarium, 0·33 m hoch, mit Authentik v. J. 1777, Messing versilbert und vergoldet, gewöhnliche Barockformen.

Zwei Ornate (rot und weiß): der rote rokoko, der weiße barock, mit unterlegtem Golde gestickt.

Dreiteiliger Rokoko-Beichtstuhl mit Schnitzerei und Intarsia; hübsche Arbeit.

Glocken: Im Turme waren 3 aufgehängt, in dem Laternentürmchen eine, die Sanktusglocke. Im nördl. Glockenturme zwei: 1. 30 Zentner, der Guß kostete 316 Schock. 19 Groschen; sie wurde 1558 von *Johann Pleban Komár* aus Mährisch-Neustadt gegossen. Zwischen die Buchstaben der Legende 13 Relief-Porträts eingesetzt, am Mantel das Relief: Kalvaria.

2. Medián: 12 Zentner, Höhe und Durchm. 1·06 m. Die Glocke lag nach dem Feuer in der Erde vergraben und wurde erst 1886 aufgehängt, Henkel mit Kerbverzierung, Mantel glatt, an der Krone 2 Reihen gotischer Minuskeln (Fig. 88.): (Ästchen) *ωημηνο + βοηη + ιεντο + ιωνον + υδνελαν + ηε ιεηη + α + κ θηuale + ηαπρηεδ + πανυ + βοηυ + α + κ swa-femu + ηαkoby + ηα + + ιωνον + |* (Ästchen) *ηηkda + ηadarmo + ηεηwo-ηηη + ηαπρηηεδ + s slojbye + βοηη + ηα + ηηρηηηk + ηonwarη + ι θηru-dηηηηe + denlal sem. (1511.)*

3. 8 Zentner, der sog. „zvon Tichovský“, im J. 1747 von *Joh. Zejda* in Hohenmaut gegossen.

4. Die Mittagsglocke, 2 Zentner, aus d. J. 1503.

5. Uhrenzimbel, 8 Zentner, aus d. J. 1557.

6. Die Sterbeglocke, 33·5 Pfund. Übergossen im J. 1793 von *Klem. Stechert* in Brünn um 27·30 fl. aus der urspr. auf Kosten des Fr. Wotawa in Polička im J. 1712 gegossenen, im Gewichte von 35 Pfund.

7. Die Sanktusglocke „Poštiváček“; die urspr. barst im J. 1711, wurde im J. 1794 übergossen und neuerlich im J. 1827 von *Fr. Waněk* aus Sloupnitz gegossen.

Die Glocken sind bis auf Medián (No. 2.) bei der Feuersbrunst im J. 1845 geschmolzen; ihre Legenden siehe bei Eiselt l. c. 117—119 und Hájek l. c. 30—31. Die jetzigen 2 großen und die Sanktusglocke wurden im J. 1863 von *F. Paul* in Königgrätz gegossen.

Grabmale aus d. XV. und XVI. Jahrh. laut Mitteilungen der Gedenkmänner mit Reliefs ganzer Gestalten, welche von außen in die Kirchenmauern eingesetzt waren, sind im J. 1838 zu Schotter zerschlagen worden. Der einzige Grabstein des Dechants Hron und seiner Mutter aus d. J. 1808, Sandstein, welcher in der Vorhalle des Nordschiffes (Glocken-

turm) eingemauert und beim Feuer 1845 unbeschädigt geblieben war, ist beim Baue der neuen Kirche zertrümmert worden und seine Reste (Engelsstatuetten) liegen im Sparkassagarten. Es war ein Untersatz, darauf Platten mit Inschriften und Zitaten aus der hl. Schrift, obenauf zu Seiten des Krucifixes standen zwei Engel. (Siehe Erwähnung bei Eiselt und Hájek l. c.)

DECHANTEI. Erbaut im J. 1711, die Wohnung der Kapläne (Hofflügel) im J. 1733 zugebaut. Das Gebäude äußerlich modernisiert.

Fig. 89. Polička. Friedhofskirche-Ansicht.

innen massig, durchaus gewölbt, einfach. Einige Porträts von Dechanten auf Leinwand, aus dem Ende d. XVII. Jahrhs. Pfarr- und Vikariats-Archiv.

FRIEDHOFSKIRCHE ZU SCT. MICHAEL, um 1580 erbaut; — nach Eiselt und Adámek 1575—1580, nach Hájek 1572—1576 — auf Kosten der Gemeinde Polička und mit Hilfe von Legaten und Geschenken der Bürger. Der Bau ist von *Ambr. Vlach*, der Dachstuhl und das Dach von *Georg Krejzlik*, Zimmermann in Ingrowitz, durchgeführt. Für das von Beneš Netrestný aus Wien herbeigeführte Kupfer zum Eindecken des Turmes wurden 115 fl. gezahlt, für das Pflaster gab der Dechant Simon Litomyšlský 1111 Schock Groschen, das Ausmalen des Presbyteriums (Zitate aus der hl. Schrift) kostete 40 Groschen. Renoviert wurde die Kirche in den Jahren 1658, 1885 (Polychromie des Presbyteriums).

1890 (Polychromie der Sakristei und des Schiffes und Anbau des hl. Grabes).

Die ursprüngliche Hohlziegelbedachung ist nach dem Feuer im J. 1845 durch Schindeln, im J. 1900 durch Blech ersetzt worden.

Gemauerter, gotischer, orientierter Bau aus der spätesten Zeit der Gotik, dreischiffig ohne Turm. (Fig. 89., 90. und 90 A.)

Das Presbyterium in den Ecken von vier 1 m breiten Stützpfeilern zu 2 Absätzen gestützt; Fenster schmal, spitzbogig, das östliche

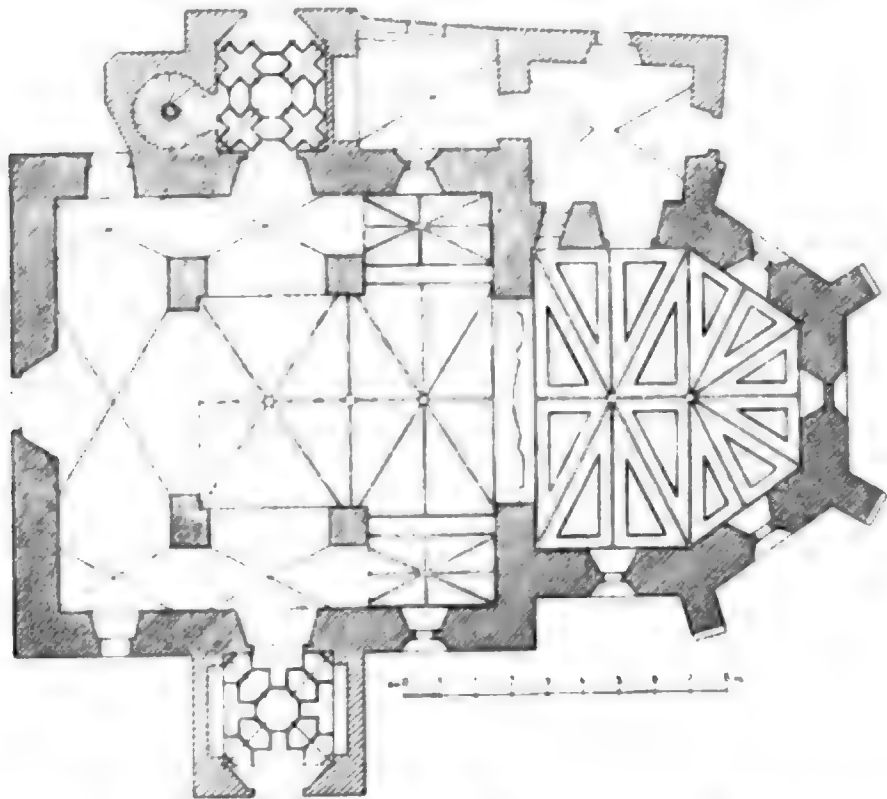

FIG. 90. Friedhofskirche. Grundriss. (Aus Versehen ist das Mauerwerk der Vorhallen, der Sakristei und des Stiegenhauses anders schraffiert, obwohl sie mit dem übrigen Bau gleichzeitig sind.)

vermauert, das nördl. durch die Sakristei verdeckt. Hauptgesimse mit Unterkehle. Die im Norden angebaute Sakristei mit Barock-Eingang.

Das Schiff mit 5 Spitzbogenfenstern, hat im Süden eine Vorhalle mit halbkreisförmigem, renaissanceartig profiliertem kleinen Portale, im Norden eine prismatische Schneckenstiege mit schmalen Fensterchen und ähnlicher Vorhalle; zwischen dieser und der Sakristei ist später das hl. Grab erbaut worden, wodurch zwei Fenster des Schiffes verkürzt worden sind. Hauptgesimse abgeschlagen. Der westliche Giebel glatt, dreieckig, oberhalb des Einganges (mit flachem Profile) in Stockhöhe ein ovales Fenster. Wände glatt, vor der Renovation befanden sich an den Ecken Rustika. um die Fenster in Streifen Sgraffito-Ornamente. Das Satteldach sehr steil mit kunstvollem Dachstuhl (Fig. 91.), über dem Schiffe 12 m, über dem Presbyterium 8-80 m hoch; aus dem Scheitel erhebt sich der blecherne, 11 m hohe Turm.

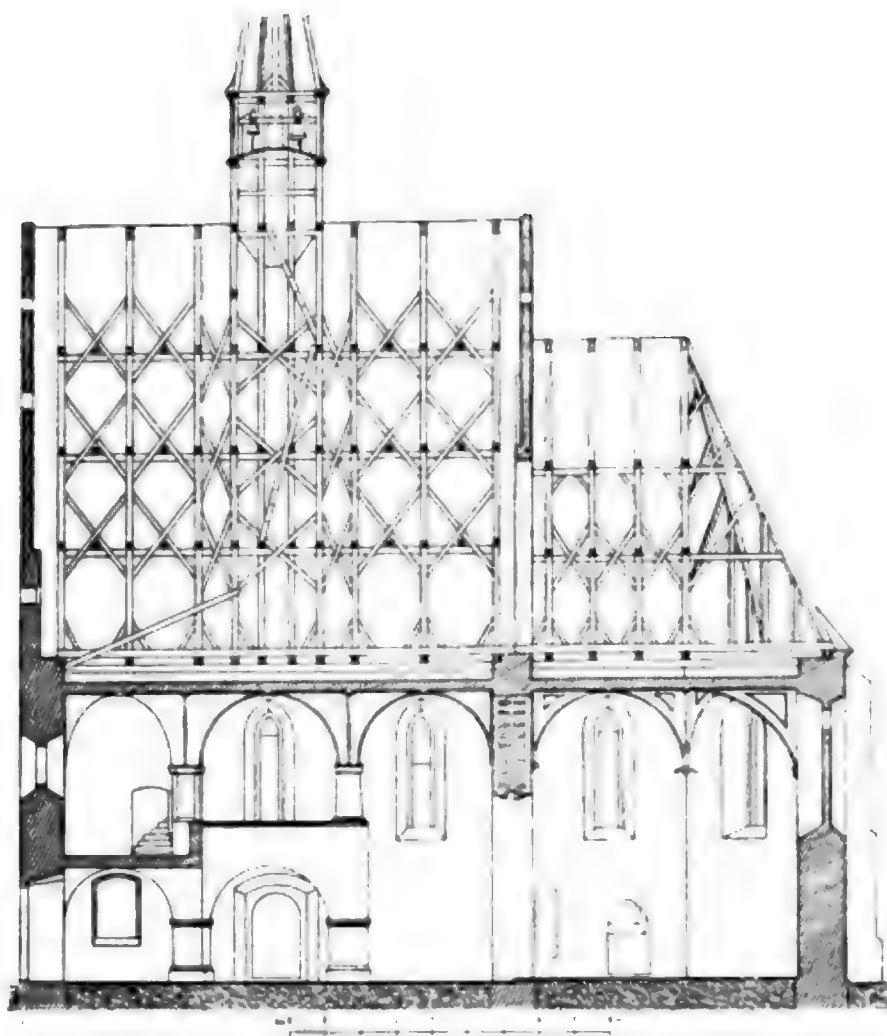

Fig. 90 A. Polička. Friedhofskirche. Längsschnitt.

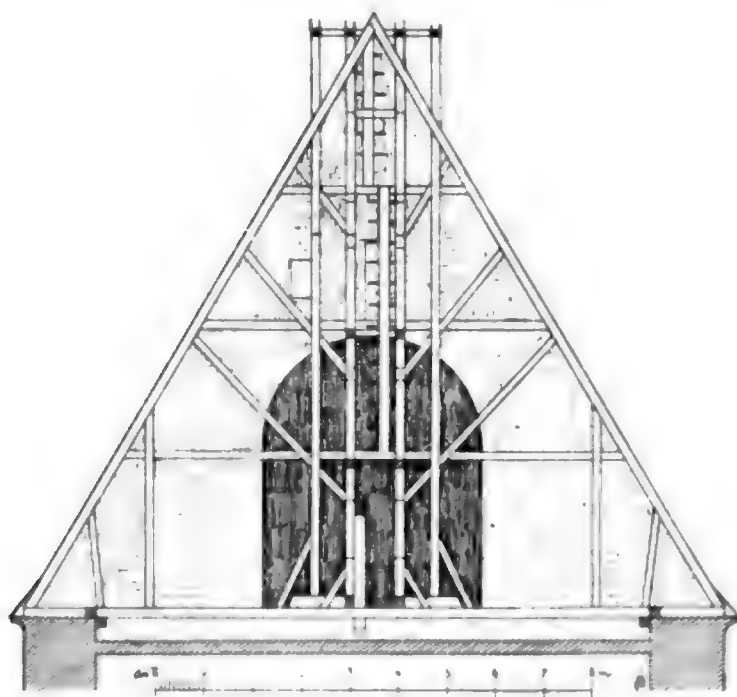

Fig. 91. Polička. Friedhofskirche. Querschnitt des Daches.

an der Spitze aus Blech ausgeschnitten der Tod mit gespannter Armbrust.

Das Innere hat sich im ganzen in ursprünglicher Form erhalten.

Das Presbyterium 7.65 m lang, 8.30 m breit, mit 3 Seiten abgeschlossen; es besitzt 3 Fenster 3.20 m hoch, mit einfachen Spaletten. Die 8 m hohe Ziegelwölbung ist flach, ohne Rippen, und bildet über den

Fig. 92. Polka Friedhofskirche. Innensicht.

Fenstern flache Lunetten; sie besteht aus Kreuz und Abschluß. Ihre Ecken laufen in Stuck-Masken zusammen: Engelsköpfe (2 Arten), Tier- und Menschen-Masken (Fig. 93). Im Norden führt ein kleines, spitzbogiges, flach profiliertes Portal in die Sakristei mit Tonnengewölbe, Lunetten, 2 Eingängen und einem Fenster.

Triumphbogen 1.10 m breit, mit einer Halbkreisjannung von 5.75 m, im Anlaufe gesimst: am Gesimse im Norden eine geflügelte Maske und 2 Schlangen, im Süden Voluten und 2 Masken aus Stuck. (Fig. 89.)

Das Dreischiff im Grundrisse nahezu quadratförmig 11·85 m lang, 11·35 m breit, mit 6 Fenstern und 3 Eingängen; die in die Vorhalle führenden Eingänge auf dieselbe Weise wie die äußeren profiliert. Die Schiffe durch ein Paar runder Säulen getrennt (mit nach unten sich erweiterndem Schafte und gesimsartigem Kapitäl) und einem Paar viereckiger Pfeiler mit anliegenden Halbsäulen; diese Stützen tragen ein Kreuzgewölbe ohne Rippen: 3 breitere Felder im Hauptschiffe und

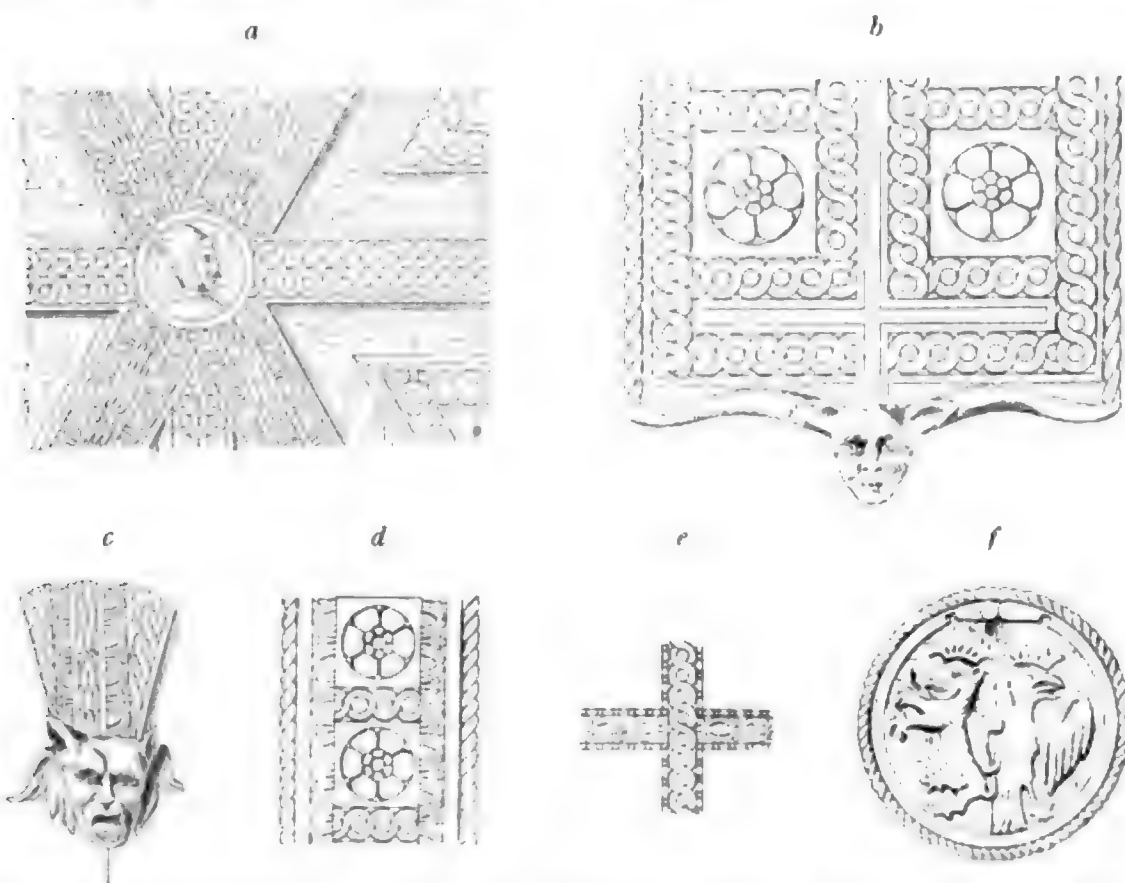

Fig. 93. Policka. Friedhofskirche. Stuckdekoration: a) Schlussstein u. Rippen im Presbyterium, b) Ausschmückung des Triumphbogens und Konsole im Anlaufe, c) Konsole im Presbyterium, d) Gurte im Schiffe, e) Gewölbekante im Seitenschiffe, f) Medaillon am Triumphbogen.

6 engere in den Seitenschiffen, welche außerdem in den Ecken beim Triumphbogen durch bärtige Menschenmasken und Löwenmasken gestützt sind. Die Pfeiler und trennenden Säulen reichen nicht bis zur Erde, sondern ruhen auf 6 massiven, viereckigen Pfeilern mit Gesimse, worüber sich das das letzte (westliche) Feld des Hauptschiffes und das $\frac{2}{3}$ der Seitenschiffe einnehmende Chor wölbt. Das Unterchor mit glattem Kreuzgewölbe und durch Bogen geöffnet: im Westen durch einen breiteren segmentartigen, in den Seitenschiffen durch halbkreisförmige (in der Stirnseite) und Spitzbogen (an den Seiten). Die Brüstung des Chores voll, mit Sandsteingesimse. (Fig. 92.)

Die Flächen des Gewölbes mit Stuckverzierungen, durch die Reparaturen plump geworden, bedeckt; in dieser ganzen Ausschmückung herrschen Unregelmäßigkeit und Verschiedenheit vor, welche jedoch sowohl

in der Invention als auch der Durchführung das Handwerksmäßige nicht überschreiten (Fig. 93.). Die Kanten des Gewölbes sind von einer an den Seiten mit Eierstab gesäumten Lorbeerumgürtung, die Scheitelpunkte der Wölbungen von verflochtenen Riemchen im Schiffe stellenweise von Perlstab begleitet. Die Gewölbefelder ausgefüllt mit Dreiecken aus riemenartigem Ornamente. Die Kanten des Triumphbogens und die Gürtel der Gewölbe der Seitenschiffe von Torus begleitet, die Fläche der Gürtel kassettiert (die Kassetten mit Rahmen aus Riemchen oder Eierstab, in der Mitte eine Rosette) anderwärts mit einem Doppelgürtel mit Riemchen.

In den beiden Schlußsteinen des Presbyteriums gleiche Jägerbüsten. im Hauptschiffe wechseln Doppelrosetten mit 8strahligem Stern ab, in den Seitenschiffen Rosetten. Im Höhepunkte des Triumphbogens das Stadtwappen in mit Torus umwundenem Medaillon.

Hauptaltar erbaut um das J. 1770 auf Kosten des Joh. Pupeček und der Frau Neupaur, im J. 1789 polychromiert mit einem Aufwande von 800 fl. und im J. 1885 renoviert. Gewöhnliches Rokoko; Tabernakel geschnitzt, zu beiden Seiten Tore mit Engelstatuen und Vasen, an der Rückwand in breitem, goldenen Rahmen, von Engeln getragen, ein hübsches Bild: Sündenfall der Engel, gemalt von *Fr. Korumpai* aus Brünn um 67 fl., restauriert 1885 von *Johann Umlauf* aus Geiersberg.

Seitenaltäre neu, Orgel rokoko.

Kanzel aus d. J. 1777, rokoko; auf der Rednerbühne Reliefs: Moses, Gesetztafeln, am Schalldache Engel, lange Trompeten blasend.

Vor dem Altare Geländer aus Eiche, rokoko.

Reliquarium — eine verglaste Pyramide mit Goldflitterverzierung. Fahnen der Gewerbezünfte aus dem Ende des XVIII. und dem Anfange des XIX. Jahrhs., mit Bildern auf Leinwand; aus der Dekanalkirche her übertragen.

Bilder: Sct. Antonius, Gemälde auf Leinwand ohne Wert aus dem XVIII. Jahr., aus der Dekanalkirche übertragen. Epitaphium auf Leinwand, in hölzernem, cartoucheartig geschnitztem Rahmen, übermalt: die Jungfrau Maria zeigt einem sterbenden Mönche das Kreuz; oberhalb des Bildes eine lateinische Lobpreisung des Joh. K. Felix, gest. 1674 Anfang des XVIII. Jahrhs.

Im Türmchen die Glöckchen: 1. Übergossen 1868 von *J. Wagner* in Trübau.

2. Gegossen von *L. F. Stankc* in Olmütz im J. 1848.

BEINHAUS in der Südwestecke des Friedhofes, barocker Zentralbau (Fig. 94.), erbaut 1770—1774 durch den Polier *K. Tyl* aus Polička mit einem Aufwande von 1172 fl. 14 kr.

Der Grundriß (Fig. 95.) bildet ein Viereck mit abgeschrägten Ecken (6.60 m); Wände glatt, an den Ecken Pilaster, verkröpftes Gebälke, um

die Fenster Chambranen, im Westen einfacher Eingang mit zackigem Giebel, Eichentüre mit ausgeschnitztem Stadtwappen, das darüber angebracht gewesene Chronogramm: **PAX IN HOC HABITACVLO DORMIENTIBVS** (= 1774) beseitigt. Das kuppelförmige Schieferdach, mit Blechtürmchen.

Im Osten an der Wand Aufschrift in der Cartouche:

Fig. 94. Politzka. Tobiashaus.

**ПОМНИ П ПОВЕЩАНИ
НА ПОПЕЛ НАС
ОБЕЗЪ ИЛИ ПОВЕЩАНИ**

darüber Bild auf Blech: Auferweckung des Lazarus aus d. J. 1828 (vollständig übermalt 1893); darunter das Bild: Tobias, im J. 1893 renoviert.

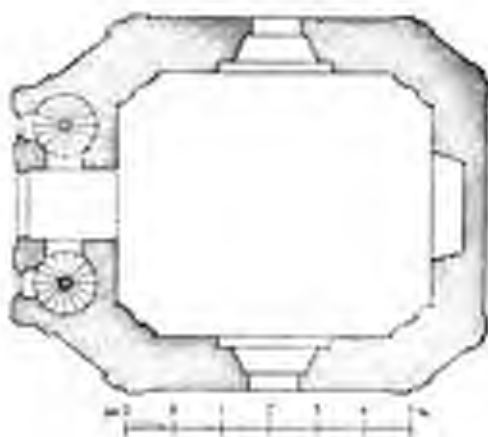

Fig. 95. Politzka. Tobiashaus. Grundriss.

Das Innere flach gedeckt, in den Ecken ein Paar dekorativer Filaster mit Gebälke. In dem Gemäuer Schneckenstiegen auf das Gewölbe und in die durch ein Ovalfenster in der Südseite erleuchtete Gruft unter der Erde.

Im Osten in einer Nische kleiner Altar mit gemalter Architektur und Hintergrund. In den Ecken stehen auf bauchigen Sockeln hölzerne Barockstatuen der Pietà, Jungfrau Maria und Set. Johann, hübsch geschnitzt. (Aus der Dekanalkirche her übertragen.)

Eichene Bänke, einfach. Lampe aus Zinn, aus dem Anfange des XVIII. Jahrhs. (aus der Dekanalkirche). Bild des hl. Johannes auf Leinwand, aus der XVIII. Jahr. Totenbahnen der einzelnen Zünfte; die ältesten aus d. J. 1723.

Im Türmchen kleine Glocke, aus der ursprünglichen (aus d. J. 1763) im J. 1848 von L. F. Stanke in Olmütz übergossen.

GLOCKENTURM, gleichalteriger oder um wenig späterer Bau als die Kirche, steht im Osten an der Friedhofsmauer. Viereckig, massiv; die Mauern ungliedert, angeworfen, mit Resten einer Sgraffitto-Rustik, in welcher Spuren eines Wappens sichtbar gewesen sein sollen. Erdgeschoß mit Tonnengewölbe. im Stockwerke 4 breite Spitzbogenfenster. Satteldach mit Schindeln gedeckt, an der Basis erweitert. (Bei der Restaurierung 1905 mit Blech beschlagen.)

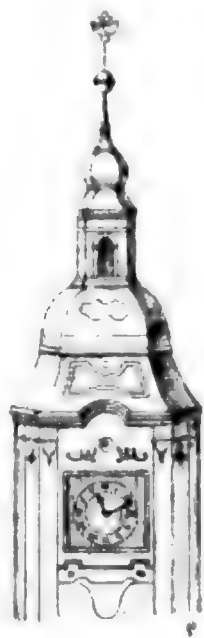

Fig. 97. Polička, Rathaus. Das Dach des Turmes v. d. J. 1845.

Glocken: 1. Höhe 1·18 m, Durchm. 1·20 m, 18 Zentner. An den Henkeln mit Zweig umwundener Stab und Perlenreihe, bei der Krone eine Folge sich wiederholender Reliefs: Jäger — Amoretten, Wild auf einer Stange tragend — und stellenweise Abdrücke einer Erinnerungsmedaille mit Porträts Karls V. auf der Avers- und seiner Gattin auf der Reversseite und eine undeutliche Plakette. Darunter einzeilige Inschrift: **± TAK BVH MILOVAL SWIET ± ZIE SYNA SWEHO ± GEDNO ROZENHO DAL ± NA SWIET ABY KAZDY KDOZ WIERZY NEZ.** Darunter Reihe hängender Akanthen. Am Mantel in 7 Zeilen:

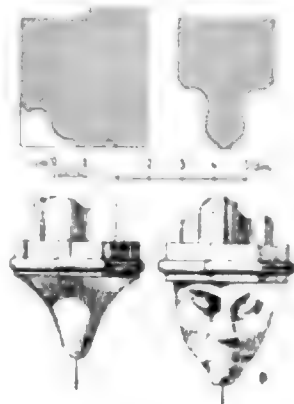

Fig. 98. Polička, Rathaus. Konsolen, Profil des Portales und der Rippen.

Letá panie · 1 · 5 · 9 · 9*) · slýst gest zvon tento ke cti
a K CHWALE PANV BOHV HOSSEMOHAVCYMV DO MIESTA
POLYCZKY HOSTELV SVATEHO MICHALA ZODKAZV
ANEBO PORVCZENSTVI NANIEY NIEKDY SLOWAVTNY
HO PANA JANA HAKRLYKA HIESSTIENINA M WYSO
KYHO MEYTA ODEMNE M ELYASSE ZWONARZE WHRA
± ± ± ± DCY HAD IABEM ± ± ± ±

Am unteren Rande unter der Inschrift in einem ovalen Medaillon Relief einer Frau mit unter der nackten Brust durch eine Agraffe zusammen gehaltenem Kleide (Allegorie).

2. Höhe und Durchm. 0·80 m. An den Henkeln Kerben. Mantel glatt, um die Krone 2 Zeilen in gotischen Minuskeln (Fig. 96.): (Zweig) tento ± zvon udielan ± ke cti · a chwale ±

*) Wegen Undeutlichkeit des Abgusses der Jahreszahl kann auch gelesen werden: 1508.

pano + bohu + ya + zvon + dielal + mne + grejik w + chrudimi + | anno
domini milesno . 1 . 5 . 0 . *)

An dem eichenen, geschnitzten Helme die Jahreszahl:

16 IMZ 37.

BR

3. Höhe 0.55 m, Durchm. 0.59 m, 2.20 Zentner. Henkel glatt, bei der Krone zwischen Gurten von Rokokospitzen die Inschrift: MNĚ ULÝL SIGMUND KERKER W BRNĚ. Am Mantel in 7 Zeilen:

 TENTO ZWON GEST PRZELITÝ KE CZTI A CHWALE PANU BOHU :
NEROZDILNEG TROGICZE BOŽÝ BUAHO SLAWENEC PANNIE MARÝE
SWATEMV MICHALU ARCHANGELU A WSSEM BOZIM SWATIM ZA | VE-
LEBNEHO KNIEZE PANNA KARLA LEOPOLDA NEPAURA TOHO CZASU |
DIEKANA KRALOWSKEHO MIESTA POLICZKI SLOWATNEHO PANA
LADÍSLAWA | WOTAWÝ PRIMATORA OPATROWNIKUM MATIEGE JA-
NELÝ WACZLAWA GILKA | LETA 1722.

An der anderen Seite Reliefs des hl. Wenzeslaus und Florian, von älterem Renaissance-Charakter.

Auf dem Friedhofe einige Grabsteine: **)

1. Der Äbtissin Franziska, † 1796. Über der Platte mit ausgelöschter vergoldeter Inschrift ein Obelisk, darauf Wappen und Relief der Äbtissin, zu beiden Seiten weinende Engel und Vase, oben Embleme des Todes.

2. Des Fr. Schauer, † 1808. Gemauertes Prisma mit weitläufiger Inschrift auf eingesetzter Marmorplatte, darüber beugt sich die Gestalt eines weinenden Mädchens in langem Gewande; unten Symbole des Handels. Höhe des Ganzen 1.70 m.

3. Sandsteinplatte (0.78 × 1.48 m) des Alois Ant. Hübner, † 1819.

4. Sandstein-Statuen: Ecce Homo (am Grabe des Joh. Mikoš, † 1823) und Pietà (am Grabe seiner Gattin Katharina, † 1834).

5. Ovale Marmor-Platte des Dekans J. F. Štefka, † 1829.

6. Des Ant. Šulc, † 1837. 1.80 m hoher Obelisk, darauf im Relief Brustbild einer Frau, darunter: Kinder gehen hinter einem eine Amphora tragenden Manne.

7. Der Therese Baron, † 1837. Prisma mit 2 pseudoionischen Säulchen und Gesimse, oben ein Kreuz.

8. Getriebenes Kreuz aus d. XVIII. Jahrh., im Orts-Museum untergebracht. (Siehe weiter.)

*) Undeutlich; kann als 1510 oder 1550 gelesen werden.

**) Das Grabmal der Anna Klečka aus d. J. 1656, einst in die rechte Wand des Presbyteriums eingesetzt, wurde ins Pflaster versetzt.

allen Seiten umgibt. Er ist prismatisch (das Gemäuer 1.90 m breit), niedriger als ursprünglich, mit armseliger, barocker Pilasterverzierung. Die ursprüngliche Bedachung — steiles Zeltdach — wurde beim Umbau des Rathauses durch einen Barockhelm mit Laterne und Zwiebel (Fig. 97.) ersetzt; nach dem Brande 1845 wurde das jetzige niedrige, geschmacklose Dach aufgesetzt. Im Erdgeschosse an der Nordseite Reste eines Sandsteinsockels, oben ausgekehlt, an der Ostseite ein kleines Portal mit rechtwinkliger Oberschwelle, an der Laibung mit einer Kehle und ovalem Stabe profiliert (Fig. 98.). Innen im Erdgeschosse Kammer mit Tonnengewölbe und einem Fenster in der Westseite; im ersten Stockwerke die Räume mit Kreuzgewölbe, die Rippen birnförmigen Profiles verlaufen auf Konsolen (das Niveau des jetzigen Fußbodens höher, darum befinden sich die Konsolen bis am Boden), die eine pyramidisch, die zweite durch eine Menschenmaske verziert (Fig. 98.) (zwei unzugänglich). Schlußstein kreisförmig, glatt. In den übrigen Stockwerken Balkendecken, Fenster vermauert. Die Uhrenzimbeln im J. 1846 von K. Bellmann in Prag gegossen, die ursprünglichen Zifferblätter aus Schiefer befinden sich jetzt auf der Schießstätte und unter der Brücke in der „Kaiser-Allee“.

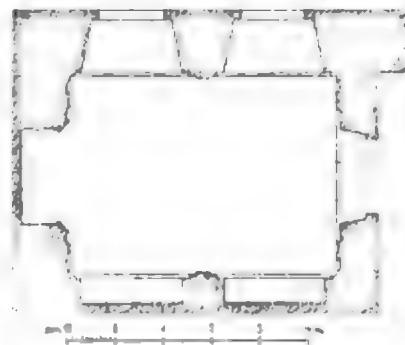

Fig. 100. Poljka. Rathaus. Grundriss der Kapelle.

Das Rathaus ist ein gemauertes, längliches, 2stöckiges Barockgebäude — das zweite Stockwerk niedriger —, mit Schieferwalm gedeckt, mit der 34 m langen Fronte gegen Osten gerichtet. (Fig. 99.) In der Mitte der Fronte ein dreiachsiger Risalit, unbedeutend hervortretend, von einem dreieckigen Giebel abgeschlossen.*) Im Giebel plastisches Wappen der Stadt. Im Erdgeschosse Portal (an der Türe gleichzeitiger Ring), erhöht über der Stiege, mit Sandsteinrahmen, zu beiden Seiten tragen Pilaster mit schabrackenartigem Kapitäl einen Balkon mit mäßig vortretender Kegelbalustrade. Wanddekoration gleichartig, durch Renovierungen plump geworden: die Pilaster gehen durch beide Stockwerke, im Erdgeschosse sind sie (unter dem Kordonengesimse) durch schabrackenartige Verzierungen und Masken, im Stockwerke durch pseudoionische und pseudokorinthische Kapitäl verziert, an den Risaliten verbunden. Im Frieze des einfachen Gebäudes einige Masken. Die durchaus rechteckige Fenster haben im Erdgeschosse einfache Chambranen und plastische Muscheln in der Oberschwelle, im ersten Stockwerke ein gebrochenes Gesimse, von Engelsköpfen getragen, in der Mitte Masken (Teufel, Narren, Widder etc.), Brustbilder von Frauen und Männern (Maria Theresia ?) und Allegorien — alles in hohem Relief. Die Fenster des zweiten Stockwerkes

*) Vor dem Feuer im J. 1845 befanden sich dreieckige Giebel auf allen Seiten.

damals zum Gottesdienste angekauft worden: Casula, Kelch, Missal und Leuchter um 251 fl. Die Wände sind durch verbundene Pilaster in zwei Stockwerke abgeteilt, die Pilaster unten mit schabrackenartigen Kapitälern und Gebälke, oben mit Gesimsekapitälern, worauf Engelsköpfe und Banddekorationen aufgesetzt. Vier Fenster je zu zweien übereinander, das fünfte führt über dem Eingange in die Bibliothek.

An der flachen, auf Rohr angeworfenen Decke Fresco: Apotheose der Missionstätigkeit des hl. Franziskus Xavericus in Brasilien, Indien und Japan. (Die Repräsentanten der einzelnen Nationen allerdings nach den mangelhaften ethnographischen Kenntnissen damaliger Zeit unpassend gewählt.) Der Heilige schwebt — von Engeln umgeben — im Mittelpunkt auf einer Wolke empor: um den Kopf Gloriole, von welcher sich die Strahlen auf die Erde über die Repräsentanten der einzelnen Menschengeschlechter verbreiten. Ein Indianer mit Straußfeder im Haar einen Korb mit Obst darbietend, neben ihm zwei Genossen in den Staub niederfallend, im Hintergrunde ein Kaufahrteischiff, seitwärts ein Baum; auf der zweiten Seite ein Negerhäuptling, von Dienern umgeben, deren einer einen grünen Sonnenschirm tragend. Auf der dritten Seite Türken in malerischer Gruppe: eine Mutter ihrem Kinde den Heiligen weisend, ein zweiter Schmuck in einem Schrein tragend, eine andere ringt die Hände, wieder einer lacht höhnisch; auf der vierten Seite ein Ordensmönch mit Stab, neben ihm ein Mädchen das Modell einer gotischen Kirche mit Turm tragend und ein Landmann einen Stier führend. Komposition theatralischen

Fig. 102. Poljka, Kapelle des hl. Franziskus Xav.
Altar.

Zinnerner Weihwasserkessel, an der Türe geschmackvoll getriebenes Schildchen und Klinke in Gestalt eines Delphins. Einfache Bänke aus Eiche.

Kalvaria (in einer Seitennische auf kleiner Tumba), gelungen aus Holz geschnitzt, 2.60 m hoch. Besonders der Corpus des Kruzifixes in Modellierung und Wiedergabe gut. Anf. d. XVIII. Jahrhs. (Fig. 103.)

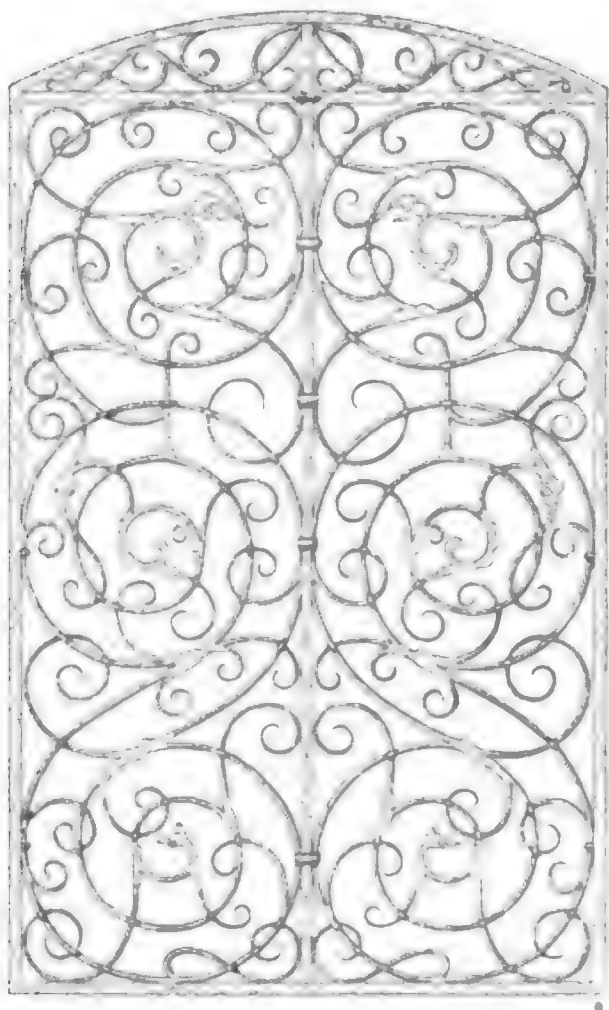

Fig. 104. Poljčka, Fenstergitter. (Haus Nr. 18.)

Fünf Bilder auf Leinwand, aus gleicher Zeit 1.65 × 1.10 m: Sct. Wenzeslaus, Sct. Barbara, Madonna, Sct. Antonius und Sct. Anna.

PRIVATGEBÄUDE.

Die Gebäude am Ringplatze und größtenteils auch in der inneren Stadt hatten vor dem Brande 1845 Barock-Façaden mit hohen Giebeln und Mansarden. Nun sind die meisten umgebaut und modernisiert (siehe Fig. 75. und 76.). Das Erdgeschoß vieler ist noch gotisch; gewölbt mit Tonnen- oder flachem Kreuzgewölbe (stellenweise über runde Säulen oder 4eckige Pfeiler, oder auf Gurten).

Für die Barock-Gebäude ist das Haus No. 18 („V pivovaře“) typisch, dessen Plan aus der 2. Hälfte des XVIII. Jahrhs., von N. Tyl stammend, im Ortsmuseum aufbewahrt wird:

Vorraum mit Tafeldecke, Kamin, große Küche und weitläufigen Räumlichkeiten, auf Pfeiler gewölbt, jetzt durch Quermauern anders verteilt. In der Malzdörre des Bräuhauses sind in den Fenstern 4 aus Eisen geschmiedete Gitter erhalten, gleichartig, $1.98 \times 1.25 \text{ m}$ (3 davon stark

Fig. 105. Pulitz, Museum.
St. Katharina, Statue.

beschädigt),*) eines im Museum, aus d. Hälfte d. XVII. Jahrhs. (Siehe „Památky východočeské“ [Chrudim 1904], Tafel 28., S. 56—57.) Oben von mäßigem Segment begrenzt und durch einen vertikalen Stab in längliche, in der Zeichnung übereinstimmende Felder geteilt. Das Muster in drei Kreise komponiert, ovale Spiralglieder greifen in einander und sind an den Enden in Vogelformen ausgetrieben. (Fig. 104.) Den Barockcharakter tragen noch die Häuser No. 10, 19, 55, 59, 153, 154, 155, 157, 160, 183 etc. am Ringplatze. In No. 60 das Stiegenhaus auf eine Säule mit ionischem Kapitäl gewölbt, in No. 160 gotische Durchfahrt mit Kreuzgewölbe, dessen scharfe Kanten von Torus aus Stucco begleitet sind. Auf der oberen Vorstadt in No. 81 (gewesener Meierhof) Reste eines Anwurfes mit Rustica aus dem Anf. des XVII. Jhs.

ORTSMUSEUM.

(Siehe: Berichte des Museumsvereines „Palacký“ in „Jitřenka“, Jahrg. II. sq., Českoslov. Letop. Mus. I., 40 und Handbuch der Kunstpflege in Österreich [Wien 1891], 246.)

Sammlungen:

Bibliothek: Einbände aus d. XVII. Jahr., Sammlung von Siegeln, Büchern und Urkunden (städtischen und Zunft-Archivalien, Gedenkbüchern, Artikeln, Registern, Privilegien, Inventaren, viele mit hängenden Siegeln), von Stichen, Zeichnungen und Photographien, von selteneren Drucken. Besondere Erwähnung verdienen: **K a n z i o n a l** des Literatenchores. Ledereinband aus d. J. 1744, $0.35 \times 0.25 \text{ m}$, mit gepreßten Verzierungen und Inschrift:

KVRV * LITERATCKEHO *

* A * D *

1744.

*) Zwei davon am Boden, das dritte bis heute in einem Fenster eingemauert.

Fig. 106, Polička, Museum, Silbernes Glückchen.

In Mittelpunkte Kreuz, dahinter Monstranz. Einfache Schließen. Auf Papier, 652 Seiten. Text und 5 S. Registern (einige Blätter herausgerissen) Handschriftliche Ergänzungen und Richtigstellungen aus d. XVII. bis XIX. Jahrht. Datum auf der 1. Seite — 1545, auf der S. 149 — 1546 drei Schreiber.*) Flüchtige Schrift, Initialen (auf der 1. Seite M, S. 149 N, 259 K, 403 B, 475 C, 519. S. 563 O und 587 Z), teilweise durch neue Beschneidung verdorben. Dieselben sind einförmig, kunstloser Zeichnung, armseliger Invention, ungeschickter Stilisierung, matter Farben, größtenteils aus Pflanzenranken phantastischer Formen bestehend. (Siehe Pam. arch. IX., 811.)

Gemäldesammlung: Kopie des Chrudimer Salvator-Bildes, verglast, mit Bouillonverzierung; Kopie der Knírover Madonna

auf Leinwand (aus der Residenz der Jesuiten am Chlumek bei Luze) aus der Hälfte des XVIII. Jahrhs.; Grablegung Christi, in Öl auf Holz (0.68 × 0.61 m), aus dem Ende des XVIII. Jahrhs.; Madonna auf Leinwand, Ende des XVIII. Jahrhs.; Wappen der Stadt Polička auf Leinwand, mit Inschrift: INSIGNE REGIÆ DOTALIS VRBIS POLICZKENSIS; Portraits: von Maria Theresia, Leopold, einem unbekannten Grafen und einer Edeldame, Franz I., Ferdinand d. Gütigen, einem unbekannten Dechanten; Bilder der Heiligen: Petrus und Paulus, Johann von Nepomuk, Petrus, du bist der Fels!, Anna, Salvator von Chrudim, Verkündigung und Heimsuchung Mariä (Pendants), Petrus, der hl. Familie — Leinwandbilder verschiedenen Wertes aus d. 2. Hälfte des XVIII. und der 1. Hälfte des XIX. Jahrhs.

Statue der hl. Katharina, aus Holz, 1.13 m hoch, aus dem Ende des XV. Jahrhs. (Aus der Filialkirche zu Sct. Katharina her übertragen.) In der Mitte umgürtet, das Obergewand von der Schulter herabfallend, Hände abgeschlagen. (Fig. 105.)

Fig. 107, Polička, Museum, Zásolník.

*) Auf S. 634—636 Lied mit Akrostichon: KNEZ SYMON LYTOMYSKY. († 1585 cca.)

Sammlung von Metall-Gegenständen:

Silbernes Glöckchen,*) — nach Angabe des gewesenen Eigentümers, des Dechanten Jos. Jezdinský — auf der Burgstätte von Libic gefunden (Fig. 106.). Höhe 0·049 *m* (samt Henkel), Form kegelförmig, abgeflacht, die Achsen der unteren, unregelmäßigen Öffnung 0·031 und 0·0235 *m* lang; Gewicht 12·15 *gr*. Gegossen, die Narben der Form kenntlich. Die Krone durch 2 flache Henkel gebildet, oben ein jetzt abge-

Fig. 108, und 109. Polička, Museum. Abdrucke der Siegelstöcke Nr. 1. und 2.

Fig. 110. Polička, Museum. Abdruck des Siegelstockes der Schuhmacherzunft.

schlagener Ring. Die Oberfläche der Glocke ist sehr beschädigt, der Kranz zerfranst, der Silberglanz nur im Inneren bei der Krone erhalten. Am Mantel Reliefs: Kalvaria und Mutter Gottes; am Kranze Band aus Rhomben. Traditionell ist die Form und das Relief der Kreuzigung, aber das Relief der Madonna zeigt viel jüngere, barocke Formen.

Glöckchen aus der Sakristei zu Sct. Jakob, 0·11 *m* hoch, 0·13 *m* im Durchm. Der Kopf aus flachen, geflochtenen Stäben und mit ausgehauenen Engelskopfe. Mantel glatt. XVIII. Jahrh.

*) Die Analyse durchgeführt von Prof. O. Svárovský in Polička.

Eine Uhr und Taschenuhren, Rokoko und Empire (die eine mit Sign. Kötl—Wien), Turmuhr aus Stašov. Weihrauchschiffchen und Rauchfass (aus der Filialkirche zu Sct. Katharina) aus dem XVIII. Jahrh.

Leuchter: ein eiserner, geschmiedeter, 2 kupferne mit gewundenen Stengeln aus dem XVII. Jahrh., 0·41 m hoch.

Kanne der Fleischhauerzunft, 18 l fassend, 0·695 m hoch, aus Zinn. Sie steht auf 3 Tatzen, am Boden mit Hahn versehen. Kräftiger Henkel; am Deckel Figur, Schildknappe, 0·125 m hoch, trägt in der Hand ein Schildchen mit eingravierten Fleischhauer-Emblemen. Am Mantel im Kranze eingraviert:

≡ A * G ≡
FERDINANDVS
CASPARIDES
IOANNES
PETSCHENI
1700.

Am Deckel Marken: undeutlich. (Fig. 107.)

Schüsseln und Teller aus Zinn:

1. Mit Inschrift ^{MIE} 1738 auf der Rückseite A P und 2 Marken:
auf der anderen A · K ·

2. mit eingravierten Darstellungen eines Affen, einer Löwin, Obst und Vögel und Inschrift:

· H · H · | · T · H · | · M W A · Rückwärts Marken:
· G · W · | · S · H · | 1638

3. Schüssel aus d. XVIII. Jahrh.

4. mit eingravierten Buchstaben V I und den Marken:
XVIII. Jahrh.

5.—6. mit 3 Marken:

WIENNER

Maßkrug aus Bronze mit Aufschrift: HALBMAAS

· 1 · 7 · 5 · 6 ·

Petschaften-Sammlung:*) 1. Städtisch, silbern, kreisförmig, 0·043 m im Durchm. Wappen im Schilde, Umschrift: *Sigillum comunifatis x ciuitatis ** poliz. Anf. d. XVI. Jahrs. (Fig. 108.)

*) Das älteste Petschaft nicht erhalten. Nur sein Wachsabdruck zu einer Urkunde (v. 21. IX. 1362) im Staatsarchiv in Wien angehängt: es war zeckig, im Felde ein halbiertes Schild, rechts mit einem stehenden Löwen, links mit der Hälfte eines Adlers. Umschrift: + SIGILLVM · CIVIVM · DE · POLITZ (Čelakovský, Privilegia II., 579.)

2. Städtisch, silbern, kreisförmig, 0·027 *m* im Durchm. Umschrift auf der Folie um das Wappen: *ſigt — lom — ciuitat — policz*. Griff beweglich, I. Hälfte d. XVI. Jahrhs. (Fig. 109.)

3.—4. Städtisch, silbern, kreisförmig, 0·037 *m* und 0·02 *m* im Durchmesser, aus dem XVIII. Jahr. mit Umschrift: STADT POLITSCHKA * KONIGL : LEIBGEDING.

5. Eisern, kreisförmig, 0·023 *m* im Durchm.; in der Mitte Löwe, darunter: POLICZKA. XVII. Jahr.

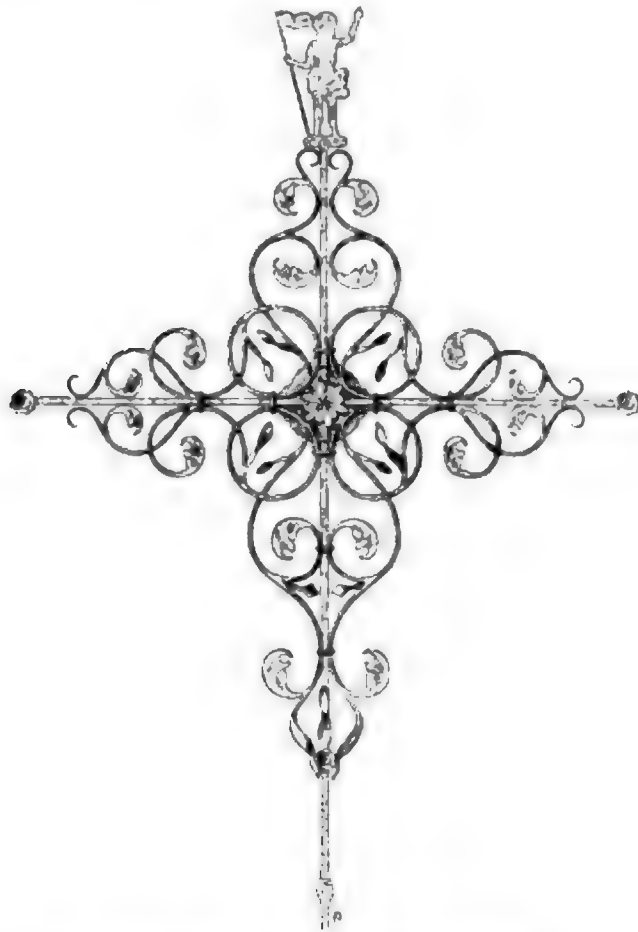

Fig. 111, Polička, Museum. Schmiedeisernes Kreuz.

6. Der Schuhmacherzunft in Bistrau. Bronze, kreisförmig, 0·043 *m* im Durchm. Umschrift um das Emblem in gekröntem Schilde: PECZET CEHV SSEVCOVSCEHO W MNIESTIC · BISTRIM · 2. Hälfte des XVII. Jahrhs. (Fig. 110.)

7. Der Müllerzunft in Bistrau, Messing, kreisförmig, 0·04 *m* im Durchm.; Umschrift um das Emblem: SIGILL DER MILLERZECH IN BISTRAVE. XVIII. Jahr.

8. Messing, oval, Achsen 0·028 *m* und 0·025 *m*; um das Wappen (Sct. Martin reicht einem Bettler den Mantel) Umschrift: PECZET OBECZNI DIEDINY ROWECZNY : 1727 †.

9. Messing, oval, Achsen 0.049 m und 0.043 m. Über dem Wappen Kardinalshut und Umschrift: FRÄNCISCUS · ANT · HNAT · AUTH · APOS · NOTARIUS · PUBLICUS · JURATUS *. XVIII. Jahrh.

10. Marke zum Eichen von Fässern, rhombisch, aus Eisen, durchbrochen, mit kaiserlichem Adler. XVIII. Jahrh.

11.—12. Drei neuere Petschafte adeliger Geschlechter.

Eisernes Kreuz, aus ovalen, an den Ecken in Blättchen ausgeschlagenen Stäben geschmiedet. Die regelmäßige Zeichnung besteht aus von einem Kreise ausgehenden Spiralen. Im Mittelpunkte und an den Enden der Arme Rosetten, oben eine aus Blech ausgeschnittene Christus-Figur. Ende d. XVIII. Jahrs. (Vom Friedhofe zu Sct. Michael.) (Fig. 111.)

Zwei geschmiedete Schilderarme aus dem XVIII. Jahrh.

Gitter aus dem Bräuhaus (S. 94.).

Fig. 112. Polička, Museum, Oberschwellegitter.

Oberschwelle-Gitter geschmiedet, aus d. 2. Hälfte d. XVIII. Jhs. (aus dem Hause „u Nebudů“); oben von einem Segment abgeschlossen; in der Mitte Rosette, nach beiden Seiten hin winden sich in ein Blatt ausgehende Stengel, die Ausläufer flach ausgeschlagen. (Fig. 112.)

Kassa der Stadt Polička, aus Eisen, mit getriebenem Adler um das Schloß; Schloß zu 6 Schnappern, graviert, durchbrochen. Anf. d. XVIII. Jahrs.

Sammlung von Schlössern und Schlüsseln (gotisches Schloß, ein barockes aus Telecí, Schloß einer Truhe mit Jahreszahl 1692), von Handmühlen, Wagen, Türklopfer, Tür- und Fenster-Bändern, von Hufeisen, Armen, Werkzeugen, von Sporen, Zügeln, Schnallen, von Gürteln aus Metall, Zundern und dergl. aus d. XVIII. und XIX. Jahrh.

Maßkrug der Wagnerzunft aus Glas, mit eingraviertem Emblem, der Inschrift VIVAT und der Jahreszahl 1796. Glas mit gravierter Aufschrift: ECCE DIVVS IOSEPH REGNI BOHEMIÆ PATRONVS | CONCORDI VNITA HVIC gVTTÆ CONCORDIA CRES = CAT (= 1719).

Blauer Teller mit Inschrift: I · M · 1691.

Zunftstab der Fleischhauerzunft, 0.54 m lang, am Halter in Bein ausgelegtes Emblem und Inschrift: L · P · 1 · 6 · 5 · Z · G · R ·

Eichener Schrank mit Intarso, aus d. XVIII. Jahrh. (aus dem Schloß zu Leitomischl).

Rokokotür, weiß angestrichen, mit Bildern von Chinesen auf den Füllungen (aus dem Hause No. 18).

Seejungfrau und Walfisch, Embleme eines Kaufmannsladens, aus dem Anf. des XIX. Jahrhs.

Zwei barocke Zunfttruh en aus Eiche, mit Intarso, aus Telecí.

Pfefferküchler-Form en aus d. XVIII.—XIX. Jahr.

Sammlung von Waffen; unbedeutende und nicht einmal durch ihr Alter hervorragende Stücke.

Münzen-Sammlung.

Ethnographische Sammlung.

Prähistorische Sammlung.

ZUNFT-DENKWÜRDIGKEITEN. (Einige andere wurden bereits dem Museum übergeben [siehe oben], andere bei Sct. Michael: Fahnen, Totenbahnen.) Erliegen bei den Vorständen der einzelnen Zünfte.

a) Weber. (Register vom J. 1648 und 1735, an den Deckeln Pergament-Blatt aus einem Kanzionale vom Anfang des XVI. Jahrhs.)

Hölzerne Kassen: der Meister aus d. J. 1736, der Gesellen aus d. J. 1849.

Petschafte: 1. Messing, kreisförmig, 0·032 m im Durchm.; Umschrift im Lorbeerkränze: CZECH + AMI · RZE + TKA + V PO + DE · HR · In der Mitte in einer Cartouche Emblem mit Lilienabschluß. Griff beweglich, massiv. Anfang des XVII. Jahrhs.

2. Aus d. J. 1849.

Zinnerne Kanne, 0·125 m hoch, mit Henkel (darauf die Marken: Mantel mit gravierten Ringen, Rosetten etc., am Deckel Gravierung:

≡ A ≡ T ≡

1697

P · A ·

IT ·

am Boden

1GL

16 · 70

Zunft-Altar: Architektur ohne Verzierung, behängt mit Bildern auf Leinwand (durchschnittlich 1·20 × 1·50 m), gut: Sct. Josef, Barbara, Thomas, vier Evangelisten, hl. Familie und 3 Könige, Jungfrau Maria mit Sct. Franziskus.

b) Bäcker. (Reg. v. J. 1688.)

Kassa neueren Datums, Schlösser älter, aus d. XVIII. Jahr.

Petschafte: 1. Kreisförmig, Bronze, 0·027 m im Durchm. Umschrift: PECET C · R · PECVVO · PERNIKAR W A MLINARW MESTA
KY 16 88
W POLYZ · Über dem Emblem Kronen, an den Seiten: IHE IE

2. Kreisförmig, Bronze, 0·035 m im Durchm. Umschrift: PECZET : POCTIWIHO : CECHU : PEKARSKEHO : KRAL : W : M : POLICZKI : In der

Mitte Emblem, oben Krone, an den Seiten aufgerichtete Löwen, darüber Jahreszahl: 1736 und Inschrift:

MATES
SIKORA

1736
STANISLAW
NESPESNEG

c) Schneider.

Petschaft kreisförmig, silbern, 0·031 m im Durchm. Umschrift: S^o CĚCHV · KRAICZIRSKI^o · POSTRIHACZKE^o · MIĚS^A · POLI^o · Emblem auf 4 Felder verteilt, darin Scheren. Griff fest. Ende des XVI. Jahrhs. (Fig. 113.)

d) Fleischhauer. (Gedenkbücher vom J. 1664 und 1845, Register vom J. 1791 und 1795, Gesellen-Ordnung aus d. J. 1652.)

Kassa aus d. J. 1791, eine zweite v. J. 1849.

Petschaft kreisförmig, Bronze, 0·033 m im Durchm. Umschrift: PECZET · CZECHV · RZEZNICZKEHO · MIESTA · POLICZKI · XVII. Jahrhundert.

Fig. 113. Polička, Abdruck des Siegelstockes der Schneiderzunft.

Zwei Zunft-Embleme auf Leinwand aus d. J. 1799.

e) Schuster.

Kassa aus dem Anfange des XIX. Jahrhunderts.

Petschaft silbern, kreisförmig, 0·037 m im Durchm. Ein Schildchen mit Emblem von einem Ritter gehalten, rund um die Folie: sigil — lum — aforum: ciuitatis policzka. Ende des XV. oder Anfang des XVI. Jahrhs.

Bild Sct. Krispin und Krispinian auf Leinwand, vom Anf. des XIX. Jahrhs., hölzerne Figuren des hl. Johannes und der Jungfrau Maria, aus derselben Zeit, ohne Wert.

f) Zunftgenossenschaft der Schmiede, Wagenbauer, Böttcher, Schlosser, der Sensenschmiede. (Register v. J. 1757.)

Eichene Kassa; am Beschlage eingraviert:

9	IOAN
MAIE	ROHACZ
1733	EK

Petschaft e: 1. silbern, kreisförmig, 0·04 m im Durchm. Umschrift: PECZIHT + CĚCHV + KOWARZV + KOSARZV + KOLARZV + BECZWA: + In der Mitte ein Emblem, von vier anderen Emblemen umgeben, dazwischen setzt sich die Inschrift fort:

ZAM — ECZNI — KV: MI — ESTA:
POL — ICZ — KI — 157°.

Auf der oberen Fläche auf einer Platte: 157° und 2 Rosetten. Griff beweglich, ausgeschnitten, mit Kettchen.

2. Messing, oval, Achsen 0·048 m und 0·051 m. Umschrift: PECET · TECH · SSEST · RZEMESEL : W : K : W : M : POLITZZE • In der Mitte Embleme. Ende des XVIII. Jahrhs.

Zunftstab aus Birnholz, 0·41 m lang, unten beinerner Knopf, auf der Kreisfläche mit Bein intarsierte Embleme, darüber: WACLAW HRSSC-MNAV : 1632 :

Zinnerne Kanne, 0·175 m hoch. Am Deckel Embleme, am Mantel vorne:

ZGEDNANÍ | STARSÍHO | TOVARIŠE |
JAKVBA | WORNACLE || A || 1725 |

A

OBNOWENÍ

ZA | STARSÍHO | TOVARIŠE |
ANTONINA | SEQVARDA ||
A || 1835 ||

g) Altar der neuen Zunft-Genossenschaft. An der Predella Konsolen, darauf bis zu einem Viertel ornamentierte Säulchen, im übrigen kanelliert, Kapitäl mit Gürtel von Eierstab und flacher Akanthendekoration; oberes Gesimse mit Eierstab, in den Metopen des Frieses Engelsköpfe, in neuem Aufsätze Bild: „Das letzte Abendmahl“. Zu beiden Seiten des Bildes Flügel aus Akanthusranken. In der Mitte ein auf Holz gemaltes Tempera-Bild (1·29 × 1·06 m): Christus wird von den Jüngern ins Grab gebettet; dieselben in orientalischer Tracht, mit Barettts und Turbans. Geringer Wert. An der Predella Inschrift und Datum:

Stalo se nakladem Slouutneho Pana Kasspara Sedlačka-
ma Geho milostj Cysarjske Pana Rychtare spolu Měste-
nina Města Policzky a za Sprawowanj Cirkwe Kryšto-
waj Kněze Matiege Stribrskeho, toho času Pěkana tehož
Města ut supra Letha Paně slesnaciškeho defatnho.

Neue, geschmacklose Polychromie und viele moderne Zugaben; das ursprüngliche Bild umgedreht und auf der anderen Seite des Brettes ein neues gemalt.

h) Literaten-Chor. (Siehe: Štefka l. c. 118, Jitřenka I. 235, IV. 290, Věstník českoslov. museí a spol. arch. III. 4.) Wurde im XV. Jhh. in der Kirche zu Sct. Jakob angelegt, 1585 ein besonderes Chor unter dem Musikchor erbaut. Nach dem 30jährigen Kriege (1653) wieder in's Leben gerufen, 1787 aufgelassen aber wieder erneuert und bis jetzt bestehend. Vor dem Brande 1845 hatte es 26 Kanzionale, 2 davon (ein böhmisches und ein deutsches) auf Pergament geschrieben. Im J. 1845 verbrannte das meiste Inventar, auch das Kanzional aus dem XIV. Jahrh. (Pam. arch. III. 244, X. 719, K. Konrád, Dějiny posvát. zpěvu staroč. I., 142, 304, Posel z vých. Čech 1874, 14, Čas. kat. duchov. 1838.)

Bei dem Regenschori: geschriebene Artikula, mit Siegeln, an einem neuen Gedenkbuche ältere Empirebeschläge aus vergoldetem Messing. (Das Übrige im städt. Museum.)

i) Schützen.

Auf der Schießstätte viele gemalte Holz-Scheiben, die ältesten aus d. J. 1613 und 1795; einige mit Ansichten böhmischer Burgen und Städte aus d. Mitte der XIX. Jahrs., interessant.

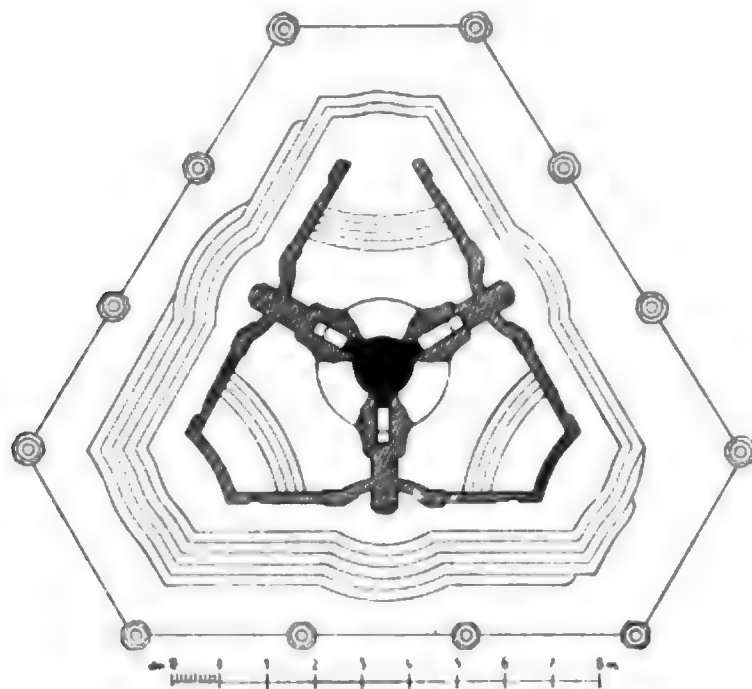

Fig. 114. Polička, Marienstatue. Grundriss.

STATUEN, SÄULEN, KAPELLEN.

MARIENSTATUE am Ringplatze, vor dem Rathause, gegen Osten.*) Gemeißelt von *Georg Pacák* aus Leitomischl auf Kosten der Stadt, Pestsäule. Der Vertrag 1727 abgeschlossen, die Statue 1731 abgeliefert und 1751 nach der Aufstellung geweiht. Sie kostete im ganzen 6289 fl. 1836—1839 wurde sie von dem Steinmetzen *Wenzel Štěpán* aus Senftenberg und dem Bildhauer *Wenzel Procházka* aus Böhmischem-Trübau um 2866·21 fl. restauriert. Der Anstrich wurde von *Joh. Hendrych* aus Leitomischl, das Vergolden von *Wenzel Mládek* und *V. Klimeš* aus Polička besorgt, das Gerüst von *F. Faiman* erbaut. Die neuere Restaurie-

*) Stiche (die kupfernen Platten im städt. Museum): 1. Aus d. J. 1746 von *Michael Rentz* aus Kuks um 122·17 fl., nach einer Zeichnung von *Georg Pacák* (1·11 × 0·52 m). Gedruckt 1748 um 6 fl. (bei *Dlabač* [l. c. II. 560] fehlt).

2. Nach derselben verfertigt, kleiner (0·70 × 0·455 m), gedruckt 1829.

3. Unvollkommener Stich (0·115 × 0·065 m) auf der Opfergabe eines Missionärs mit Monogramm: P · F · F · S · J ·

(Siehe: *Jitřenka* II. 183, X. 193, *Světazor* 1872, 556.)

Fig. 115. Polička. Marienstatue.

rung wurde in den Jahren 1891—1892 von *Hergesell* und *Procházka* durchgeführt.

Die Statue ist im ganzen 20 m hoch, im Grundriss ein Dreieck mit abgestumpften Ecken, mit 6 Stufen. (Fig. 114.) Herum eine von Prismen gehaltene Balustrade, zu den Ecken des Sockels aufsteigend; an den abgestumpften Ecken 6 Vasen, oben Statuen: Sct. Josef, Joachim und Anna, zu beiden Seiten kleine Engel. Untersatz reich gesimst; an den

abgestumpften Ecken durch Festons geschmückte und von Engelsgruppen gestützte Pilaster; die Seiten des Unterteiles von Nischen durchbrochen, worin auf Tambouren Statuen des Sct. Florian, Wenzeslaus und Veit stehen; auf dem Sockelgesimse stehen in den Ecken die Statuen von Sct. Karl Bor., Sebastian und Rochus und von 6 liegenden Engeln. Über diesem Sockel erheben sich noch zwei ähnlich komponierte, fortschreitend schmälere, nur in der Ausladung und der Profilierung der Gesimse und dem Arrangement der Eckpilaster einfachere Sockel. An dem dritten Sockel in Cartouchen vergoldete Reliefs: Verkündigung, Himnelfahrt und Krönung Mariä, mit Unterschriften:

AVE SPONSA		AVE MATER		AVE FILIA DEI
SPIRITVS SANC		DEI FILII		PATRIS.
TI				

Oberhalb des letzten Sockels dreiseitige Pyramide mit ionischem, durch Festons verziertem Kapitäl, der Länge nach von Wölkchen und kleinen Engeln (40 Köpfe, 23 Körper) umgeben; ganz oben steht auf einer Erdkugel eine vergoldete Marienstatue mit Aureole mit 12 Sternen um das Haupt. (Fig. 115.) Inschriften am Sockel:

- I. *Sub*
faventissimis Auspiciis
Augustissimae et felicissimae Regnantis
Imperatricis
 ELISABETHÆ CHRISTINÆ
Dominae Dominae Nostrae Clementissimae
errectus.

Oberhalb der Wenzels-Statue in plastischer, gekrönter Cartouche:

COLOSSVS
 GRATITVDINIS
 GLORIÆ
 MARIANÆ
 VOTIVVS.

2. *Honori et Venerationi Augustissimae*
Caelorum Terrarumque Imperatricis Deiparae
Virginis Mariae Sanctorumque hic Circumstantium
Patronorum quorum omnium interventu Civitas ista
saeVIente DIra per hoC regnVM Contagione.
Conservata fuit ab hac lue immunis in perpetuum
gratitudinis mnemosynon et impetrandum veteris
conservationis patrocinium
sVppeDanco a MorTIs affeCtV
eXstrVCtVs. ~

3.

Me
eX Voto
errlgl IVssl
POLICZKA
VRbs DotaLIs.

Zwei Sandstein-RÖHR-KÄSTEN am Ringplatze: von einem viereckigen Bassin umgeben, trugen 4 Delphine mit hinauf gerollten Schwänzen Statuen. Einen Röhrkasten stellte im J. 1720 *Georg Pacák* aus Leitomischl um 350 fl. her, den zweiten *Jakob Willer* aus Polička im J. 1750

um 218.38 fl. Die Statuen zu den Röhrkästen von *Georg Pacák* ausgehauen: Sct. Georg um 100 fl., Erzengel Michael um 62 fl. Die Röhrkästen wurden 1839 renoviert und später gänzlich abgeschafft, die Statuen wurden auf Pfeiler zu beiden Seiten des Friedhofeingangs zu Sct. Michael aufgestellt. Beide sind bereits sehr beschädigt.

Fig. 116. Polička. Bildstock
aus dem J. 1699.

STATUE des hl. Johannes v. Nepomuk, an der südl. Mauer des Rathauses, etwa 4 m hoch, auf schlankem Sockel, wurde im J. 1727 auf Kosten des W. Tichý von *G. Pacák* aus Leitomischl gearbeitet.

STATUENGRUPPE der hl. Dreifaltigkeit im Felde beim Bahnhofe, aus Sandstein, aus dem Anf. des XIX. Jahrhs. Am Sockel Reliefs der hl. Katharina, am Gesimse Statuen des hl. Wenzeslaus und Johannes v. Nep., oberhalb des Gesimses trägt eine vierkantige, vertikale Pyramide mit korinthischem Kapitäl die von Engelsköpfen umgebene Statuengruppe der allerhl. Dreifaltigkeit; vorne im Relief: Sct. Florian.

STATUE des hl. Antonius, unweit im Felde, wertlos, aus dem XVIII. Jahrh.

BILDSTOCK auf der oberen Vorstadt. Das Ganze mit Sockel 4.60 m hoch, aus Sandstein. Auf prismatischem Stylobate Säule mit attischem Fuße und gesimster Plinthe, darüber ein kapellenförmiger Aufsatz, oben Kreuz am Felsen. (Fig. 116.) Am Sockel die Inschrift:

M . D . C
XCIX
MATHIAS
HLEDIK
FIERI
CVRAVIT
16 99

Zweiteilige, viereckige **KAPELLE** in der oberen Vorstadt, aus dem XVIII. Jahrh., vorne dem hl. Prokopius, rückwärts dem hl. Johannes v. Nep. geweiht. In den Nischen Holzstatuen, weiß angestrichen, wertlos. An den Wänden Pilasterdekoration und Schildchen.

MARIENKAPELLE bei dem „Salzhaus“ mit Bild auf Leinwand und Statuen der Heiligen: Antonius und Sebastian, wertlos, XIX. Jahrh.

SCT. ANNA-KAPELLE aus dem XIX. Jahrh.

MARIENKAPELLE „v Liboháji“, Anf. d. XIX. Jahrh.

KAPELLE bei „Jelínek“; umgebaut 1892.

Bei dem Teiche „Sinský“ gesimstes, gemauertes **PRISMA** mit Nischen, in denen die Statuen: hl. Maria, Sct. Josef und Johannes von Nep., oben geschmiedetes Kreuz. XVIII. Jahrh.

Riegersdorf (Modřec).

(Modrc, Modřice.)

KAPELLE DER ALLERH. DREIFALTIGKEIT geweiht, zu Laubendorf eingepfarrt; die ursprüngliche (der Kapelle in Balda ähnlich), aus dem Anfange des XVIII. Jahrh. eingerissen im J. 1868 und die neue Kirche erbaut 1868—1871.

Aus der ursprünglichen Kapelle der **Kreuzweg** aus dem Anfang des XIX. Jahrh., auf Leinwand, armselig.

Glocken: Im Turme: 1. Gegossen im J. 1893 von *Johann Hilzer* in Wiener-Neustadt.

Im Sanktus: 2. Höhe 0.45 m, Durchm. 0.47 m. Henkel glatt, bei der Krone Bandornament und Inschrift: **LIBORIUS MARTINVS IN BRINN ANNO 1766**. Am Mantel Relief des hl. Johannes von Nepomuk und Plaque: Krönung Mariä.

Rohozná.

Pam. arch. I. 189 und 275. IX. 755. X. 386. M. Z.-C. (Neue Folge) XXIV. 74. Čechy XIII. 154, Jitřenka VI. 371 sq., Pfarr-Gedenkbuch vom J. 1874.

PFARRKIRCHE DES HL. ERASMUS BISCHOFS war schon 1350 Pfarrkirche, nach 1620 Filiale von Svojanov; Pfarrkirche ist sie wieder seit 1875. Im J. 1677 hatte sie einen kleinen, silbernen Kelch. Monstranz aus Messing, mit eisernem Melchisedech und 4 Glocken.

Gemauerter, gotischer, orientierter Bau aus Bruchstein, aus dem Anfang des XIV. Jahrh. (Fig. 117. und 118.)

Presbyterium von 2 diagonalen Stützpfeilern mit untergekehltm Absatz (Fig. 119.), ohne Sockel; im Norden ist die Sakristei angebaut.

rina [?] und ein unbekannter Bischof), aus dem XIV. Jahrh. Zwei Fenster im Süden erweitert. Eingang in die Sakristei im Norden, ursprünglich spitzbogig, mit gotischen Bändern, erweitert und behauen 1835. Das Gewölbe besteht aus dem Abschlusse, dessen Eckfelder noch durch Querrippen geteilt sind, und aus einem Kreuzfelde; die Lunetten sind tief

Fig. 118. Rohozná. Grundriss der Pfarrkirche.

und scharf; die Rippen von Birnprofil laufen in der Höhe von 3.08 m in Spitzen an der Wand aus; die Schlußsteine haben plastische Dekoration: in dem Gewölbeabschluss Christuskopf und darunter dreiblättrige Kreuzarme; in dem Kreuzfelde: Taube. (Fig. 121.) Sanktuarium in der Ostwand, 1.10 m hoch, 0.46 m breit: die Öffnung umrahmt, der gekahlte Rahmen übergeht in einen von einem Kreuze abgeschlossenen

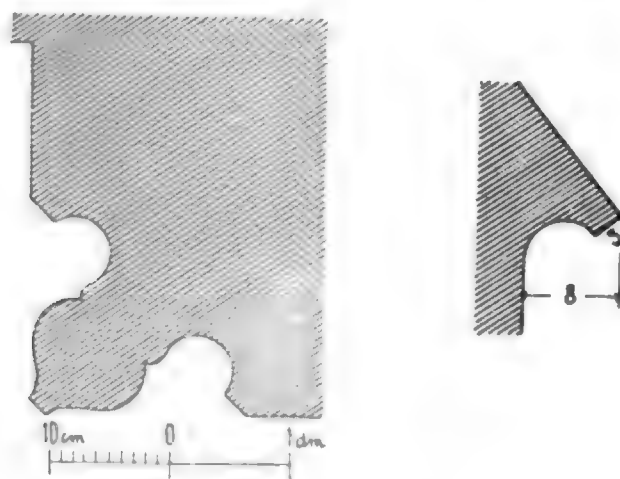

Fig. 119. Rohozná. Pfarrkirche. Profil des Süd-Portales und des Gesimses auf dem Stützpfiler.

Giebel; Gitter aus kreuzweise gelegten, flachen Stäben, an den Vereinigungspunkten Nägel, im Mittelpunkt Rosette (Fig. 122.).

Triumphbogen spitzbogig, 4.10 m breit, 1.26 m stark; Kanten bei seiner Restaurierung abgeschrägt.

Schiff ursprünglich 9.80 m lang, 7.60 m breit, im J. 1888 um 6 m verlängert; kassettierte Holzdecke (blauer Grund mit goldenen Sternen, im J. 1854 abgetragen. In dem alten Teil 3 erweiterte Fenster — zwei im Süden, eines im Norden; kleines Portal in der Südwand, 2.18 m hoch) 0.90 m breit, an der Spitzbogen-Laibung durch 2 Rinnen und einen

massiven Stab profiliert (Fig. 119.). (An den Türen gotisches Schloß.)
Das ursprüngliche Holzchor durch ein gemauertes ersetzt.

Hauptaltar mit Sandsteinmensa und Kanzel neu.

Seitenaltäre mit gemauerten Tumben wurden aus Svojanov her übertragen: der rechte aus dem Ende des XVII. Jahrhs., mit Bild

Fig. 120. Rohozná. Pfarrkirche. Innenansicht des Presbyteriums.

des hl. Wenzeslaus und im Halbstockwerke mit Marienbild, der linke aus dem XVIII. Jahr., armselig, mit neuen Bildern.

Taufstein: 1. gotisch, in der Südwand des Schiffes eingesetzt, 0,75 m hoch, aus Sandstein. Becken abgeschragt, 0,72 m im Durchm., 0,21 m tief, kelchartig, am Mantel Reihe von Blättern (Fig. 123.).

2. barock, 1 m hoch, mit profiliertem Fuße und kelchartigem Becken.

Kreuzweg aus dem Anfange des XIX. Jahrhs., wertlos.

Zwei Leuchter aus dem Anfange des XVIII. Jahrhs., 0,41 m hoch.

In das Landesmuseum wurden von hier 2 Spitzen-Antependien aus dem XVIII. Jahrh. gegeben.

G l o c k e n (ursprünglich waren sie im Türmchen über dem Kirchendache und in dem hölzernen Glockenturme auf dem Friedhofe, jetzt in dem angebauten Turme):

1. Höhe und Durchm. 0·83 *m*. Henkel und Mantel glatt, um die Krone Inschrift in gotischen Minuskeln (Fig. 124.): *lefa ☿ bozho ☿ ty-siceho ☿ vsem ☿ desafeho ☿ vreiho ☿ ineho ꝑon ☿ vdelan ☿ stemv ☿ len mefo ☿ dylpht ☿ mha ☿* Ende des XV. Jahrh. (1483? oder 1481?)

2. Höhe 0·75 *m*, Durchm. 0·83 *m*. Henkel mit Zopfverzierung, um die Krone zweizeilige Inschrift in Renaissance-Majuskeln: *TENTO ꝛ SWON ꝛ MA BECZY ꝛ PANV ꝛ BOHV ꝛ KE TCZY* — | *SACHALE ꝛ IVXXXII ꝛ* Am Mantel Relief: Kalvaria. XVI. Jahrh. (1538?)

3. „Klášterník“, der Sage nach aus der aufgelassenen Kirche in Wachteldorf (s. d.) stammend. Höhe 0·59 *m*, Durchmesser 0·61 *m*. Henkel und Mantel glatt; um die Krone Inschrift in gotischen, verzierten Majuskeln (Fig. 125.): *+ LUCAS · MAR · QD · S IOHANNES · MATHEUS + MARTINUS · ME FEUIT +* (Form der Glocke Fig. 126.) Ende des XIV. oder Anfang des XV. Jhhs.

4. „Maria“. Höhe 0·24 *m*, Durchm. 0·26 *m*. Ohne Henkel, Mantel glatt. Um die Krone Inschrift in got. Minuskeln:

✠ I D O A ꝛ E B O ☿ M A R I A ☿ I C C E ☿

XV. Jahrh.

5. Sanktusglocke im J. 1890 von *J. Dietpold* in Prag gegossen.

Vor der Kirche steinernes **KRUZIFIX** aus d. J. 1797, 2·50 *m* hoch, renoviert.

Rothmühl, Böhm. (Česká Radiměř).

KAPELLE des hl. Johannes v. Nep. aus dem XVIII. Jahrh., wurde umgebaut; vom ursprünglichen Bau verblieb nur der Giebel im Westen mit einer Statue des hl. Johannes v. Nep. in einer Nische, und jener Teil, in dem das Chor untergebracht ist. **E i n r i c h t u n g** bis auf eine hölzerne, barocke **M a r i e n - S t a t u e** neu. Im Türmchen eine kleine **G l o c k e**: Höhe 0·48 *m*, Durchm. 0·53 *m*. Henkel glatt, an der Krone Weinblätter, abwechselnd mit Weintrauben und mit hängenden Akanthen, dazwischen Inschrift: **GEGOSSEN VON CLEMENS STECHER IN BRÜNN 1815.** Am Mantel Reliefs: Krönung Mariä und Sct. Florian. Plumpe Arbeit.

Rybné Pusté (Wüstrybny).

Pam. arch. I. 174. IX. 754, Čechy XIII. 171. Memorabilienbuch auf der Pfarre in Borová vom J. 1806.

FILIALKIRCHE DES HL. BARTHOLOMÄUS gehörte bis 1786 zu Polička, vom J. 1786 zu Borová. 1677 besaß die damals hölzerne Kirche einen Kelch und 2 Glocken. Die alte hölzerne Kirche wurde niedergerissen und durch eine neue, gemauerte im J. 1838 ersetzt.

Presbyterium halbkreisförmig abgeschlossen, Schiff quadratisch, flach gewölbt, Segmentfenster. Chor auf 2 Säulen, Sakristei höher, bildet die Apsis. Wände glatt, Schindeldach mit Sanktus.

Altar*) mit übermaltem Bilde, Kanzel, Orgel, Leuchter, Bänke, Bild des hl. Wenzeslaus und Johann v. Nep., durchwegs aus d. J. 1838.

Fahne aus d. J. 1774 mit geschnitzten Engelsköpfen und einem Kreuze an der Stange.

Glöckchen von L. F. Stanke in Olmütz im J. 1848 gegossen.

Schönbrunn (Jedlová).

Sommer V. 209, Pam. arch. I. 357, IX. 754, Čechy XIII. 143. Memorabilienbuch der Pfarrei vom J. 1843.

PFARRKIRCHE ZUR HEIMSUCHUNG MARIAE, war schon im J. 1350 Pfarrkirche; nach dem J. 1620 wurde sie eine erst zu Laubendorf, später zu Bistrau gehörige Filiale; Pfarrkirche ist sie wieder seit dem J. 1792. Im J. 1677 besaß sie einen silbernen Kelch, ein Taufbecken aus Messing und 4 Glocken. Renoviert im J. 1901.

Orientierter, gotischer gemauerter einschiffiger Bau (Fig. 127.). Im Westen ein einfacher Giebel aus d. XVII. Jahrh. Glatte Wände, Schindeldach, über dem Schiffe ein hölzernes Türmchen.

Das Presbyterium 7.40 m lang, 5.90 m breit, glatt abgeschlossen; das östliche Fenster verkleinert, das südliche erweitert (ein Teil der Sandstein-Laibung der Fenster im Pflaster aufgefunden worden; siehe Fig. 127.); im Norden rechtwinkliger Eingang in die Sakristei; dieselbe mit Stockwerk — Oratorien —, im J. 1833—1838 zugebaut. Kreuzgewölbe; die Rippen mit abgestumpften Kanten, 0.165 m breit, laufen in einem 0.30 m im Durchm. enthaltenden, kreisförmigen, mit plastischer vierblättriger Rosette versehenen Schlußsteine zusammen

*) In der alten Kirche war der Altar vom J. 1665, aus Glas, errichtet von Karl Friedrich aus Lisic, Meister in der Glashütte.

(Fig. 128.) Konsolen sämtlich abgeschlagen (es waren vielleicht Masken): von denen nach unten ovale, 0·90 m hohe Dienste verlaufen.

Triumphbogen spitzbogig, glatt, ohne Sockel, 1 m stark, 5·05 m breit. Das Schiff 12·30 m lang, 8·40 m breit, mit flacher Tafeldecke gedeckt, mit 3 erweiterten Fenstern.

Das Musikchor von Holz auf Säulen, ursprünglich mit 2 Seitenflügeln, im J. 1792 um die Flügel verkleinert. Zum Schiffe im Westen eine mit Tonnengewölbe versehene, in halbkreisförmigem Bogen geöffnete Vorhalle zugebaut. In der Stärke ihrer Mauer eine Schneckenstiege auf das Chor. Im Süden das Portal (Fig. 129.) 2·67 m hoch, 1·37 m breit, an der Laibung mit 3 birnförmigen, 2 Viertel-Stäben und 5 Rinnen verziert. Die Stäbe der Profilierung stehen auf walzenförmigen Untersätzen.

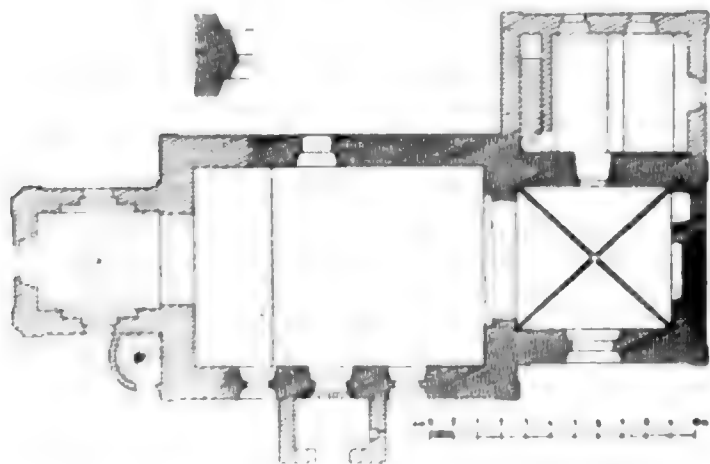

Fig. 127. Schönbrunn, Grundriss der Pfarrkirche.

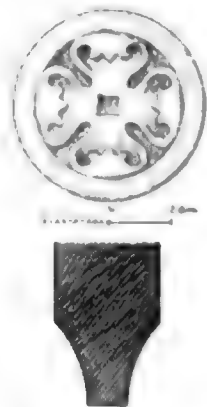

Fig. 128. Schönbrunn, Pfarrkirche, Schlussstein und Rippenprofil.

Vor dem Portale eine gemauerte, neuere Vorhalle.

Hauptaltar aus d. J. 1799, hübsche Säulenarchitektur mit Reminiszenzen aus der Empirezeit. Auf den Nebeneingängen Statuen der hl. Katharina und Barbara, aus d. J. 1808, Bild neu.

Seitenaltäre neu. Die Kanzel armselig, Rokoko, mit Reliefs: Säemann, Lamm Gottes, die Reise nach Kafarnaum.

Taufbecken 1 m hoch, Sandstein; kelchartiger Kessel auf Balusterfuß. XVII. Jahrh. Holzdeckel aus d. Anf. d. XIX. Jahrh.

Orgel (Vorderkasten in der Balustrade) hat 3teilige Schränke mit Rokokoschnitzerei.

Madonnenstatue aus Holz, 1·55 m hoch, aus dem Ende des XVI. oder dem Anfang des XVII. Jahrhs., mit neuer Polychromie. Steht auf der Mondsichel. Flaches Gesicht, kleiner Mund, gelöste Haare; in den Armen das Jesukind. Auf den Köpfen beider Königskronen, Barockuntersatz (Fig. 130.).

An der gegenüberliegenden Wand eine gleich hohe Statue Sct. Franziskus v. Padua, Barock, aus d. XVIII. Jahrh. Fahnen- und Laternenstangen aus Holz geschnitzt, schraubenförmig, aus dem XVIII. Jahrh.

Zwei dieser Fahnen sind mit hölzernen, geschnitzten Kreuzen und Bildern auf Öl: Sct. Johann, Josef, Heimsuchung Mariae, St. Wenzel und Florian geziert. (XVIII. Jahrh.)

Fig. 129. Schonbrunn. Pfarrkirche. Portal.

GLOCKENTURM mit gemauertem Unterbau, 4eckig; das hölzerne Stockwerk mit Zwiebeldach und Laterne, mit Schindeln gedeckt.

Glocken: 1. Höhe 0.98 m, Durchm. 1.03 m, Henkel mit Kernen, um die Krone eine Reihe gotischer Minuskeln (Fig. 131.): *hoc ✢ opus ✢ factum ✢ est ✢ anno 2 mi'esimo ✢ quingentesimo : wicesmo ✢ sexto : in honore ✢ gloriosissime: wirg ✢ | mis ✢ marie.*

Am Mantel Madonnenrelief mit Heiligenschein und Kalvarienberg, 0.16 m hoch.

2. Höhe und Durchm. 0.65 m, Henkel mit weiblichen Masken; um die Krone zwischen Gürteln von Bandornament die Inschrift: ⌘ ZV EHREN DER ALLERHEILIGSTEN UHN-
THEILBAHREN DREY FALTIGKEIT GEGOSSEN AUFF SCHEN-
BRVN.

Am Mantel Relief: Kalvarienberg, unter ihm in recht-
winkeligem Lorbeerrahmen:

PAULUS REIMER
GOSS MICH IN OL
MUZ IM IAHR 1688.

Auf der anderen Seite unter einer Pla-
quette der hl. Dreifaltigkeit die Aufschrift:

DER ZEIT GESC
WORNER HAIN
RICHTREIDEL.

Am unteren Rande ein Gürtel spiral-
förmigen Ornamentes.

In der Laterne: 3. Höhe und Durchm.
0.40 m. Henkel glatt, bei der Krone Ro-
kokoornament, darunter: UNTER DEM
PFARRER IOHANN WERNHART. Am Mantel
Relief Kruzifix und Madonna, darunter:
IOSEPH WANIEK GLOCKEN- GISSER IN
SLAUPNICZ. Am unteren Rande: DIESES GLOERL IST ERICH-
TET WORDEN VON GVT THETERN DER GEMEINDE SCHÖN-
BRVN. 1821.

Im Türmchen über dem Schiffe: 4. Gegossen im J. 1858
von *Adalbert Hiller* in Brünn.

• 5. Höhe und Durchm. 0.47 m. Henkel mit Zopf, Mantel
glatt, XVI. bis XVII. Jahrh.

KAPELLE ZU SCT. JOHANN VON NEPO-
MUK beim Friedhofe und KAPELLE ZUR ALLER-
HEILIGSTEN DREIFALTIGKEIT aus d. XVIII. Jahr-
hundert; KAPELLE ZUR HL. ANNA aus dem Anfange
XIX. Jahrhs. SÄULE mit Kapellchen am Wege gegen Stašov
aus dem Beginne des XVIII. Jahrh. — alles mit wertlosen
Altärchen, Bildern und Statuetten.

KRUZIFIX vor der Kirche aus Sandstein, mit Passions-
Emblemen und Reliefs: hl. Maria, Florian und Josef; rückwärts:

I : S :
ANO 1821.

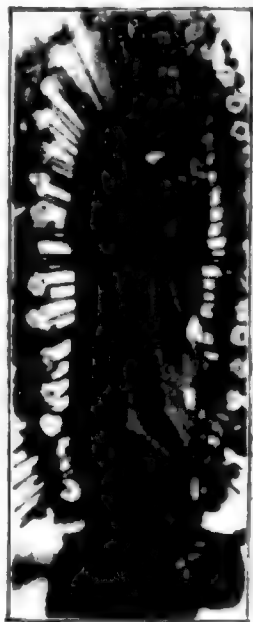

Fig. 130. Schönbrunn,
Pfarrkirche, Madonnen-
statue.

KREUZ sog. Cyrill- und Methodius-Kreuz, an der Straße gegen Polička, 1.20 m hoch, 0.70 m breit. Plump aus Sandstein gehauen. Vorn 2 Hämmer kreuzweise ausgemeißelt, rückwärts Spuren einer Inschrift (?).

ECCE HOMO aus Sandstein am Wege gegen Svojanov. Im ganzen 3 m hoch. Der Sockel schmales Prisma mit hervortretendem Gesimse. Die Statue 1 m hoch, kunstlos, auf Felsen sitzend, den Kopf mit der Rechten auf das Knie gestützt. Auf der Vorderseite des Unterstalles:

GOTT ZVE
REN · WIRD
DISES PILDT
AUF GERICH
MICHEL KINT
ZEL ANNA
KINTZLIN
Anno 1714.

Links unter der Aufschrift Zeichen (des Steinmetzen?): WM

Svojanov.

Schaller XI. 105, Sommer V. 199, Pam. arch. I. 278, II. 367, A. Sedláček: Hrad a zámky české I. 115—133, F. Bernau: Album der Burgen und Schlösser im Königreiche Böhmen I. 311, Čechy XIII. 145, Hrad Svojanov, Handschrift von C. Federsell auf dem Rathause in Bistrau, Histor. rozhledy, 1899, Český Lid 1899. No. 4., Jitřenka III. 221, VI. 328, XV. 73, XIX. 5. Archiv des städt. Museums zu Polička (Urkundenabschriften), Gedenkbücher vom J. 1810 in der Schule, vom J. 1836 auf der Pfarrei.

Das RATHAUS, jetzt Schule, brannte 1842 ab, wobei die im J. 1786 aus der aufgelassenen Kirche in Wachteldorf (s. d.) her übertragene (der Sage nach) Glocke geschmolzen ist.

Auf dem Stadtamte Pettschaft: 1. Bronze, kreisförmig, 0.03 m im Durchm.; um das Wappen Inschrift: sigillum comune civium · opidi svojanovi. Anf. d. XVI. Jahrhs. (Fig. 132.)

2. Silber, kreisrund, 0.033 m im Durchm., Umschrift: SIGILLVM · COMVNE · CIVIVM · OPIDI SVOIA · Über dem Wappen Jahreszahl · 1581 · (1547). Griff volutenförmig, beweglich. (Fig. 133.)

PFARRKIRCHE ZU SCT. PETER UND PAUL Der alte Bau mit dem nebenstehenden Glockentürmchen wurde 1786 niedergerissen

und der neue Bau aus dem Vermögen der aufgelassenen Kirche der hl. Maria Magdalena zu Wachteldorf (s. d.) bestritten.

Orientierter, gemauerter Bau, stillos, mit breiterem Schiffe und Turm in Westen. Wände glatt, Stuckrahmen um die Öffnungen, am Turme Pilaster, das Kordonengesimse umgibt auch den Turm; Ecken abgerundet, Walmdach mit Sanktus. (Fig. 134.)

Fig. 132. und 133. Svojanov, Rathaus, Abdrücke der Siegelstücke Nr. 1. und 2.

Presbyterium halbkreisförmig abgeschlossen, 4.50 m breit, 10.87 m lang, mit 4 Fenstern; rechts Ausgang, links Türe in die Sakristei, mit Tonnengewölbe. Gewölbe, zwei durch einen auf gesimsten Konsolen ruhenden Gürtel geteilte Flächen bildend, mit kreisförmigen Spiegeln.

Triumphbogen halbkreisförmig, glatt.

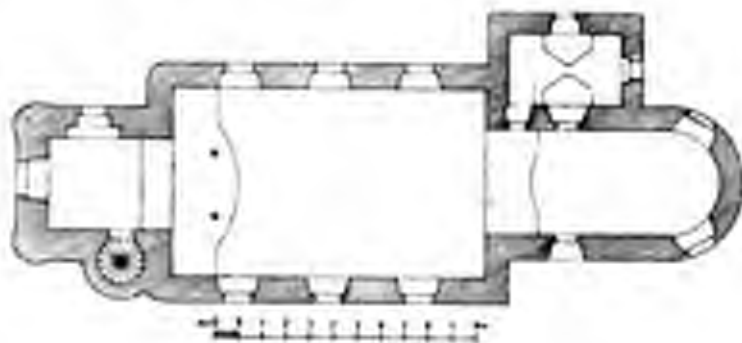

Fig. 134. Svojanov, Pfarrkirche, Grundriss.

Schiff länglich, 13 m lang, 8 m breit, hat 6 Fenster, Eingang im Süden, Decke flach, mit Stuck-Spiegel; Chor aus Holz; das flach gewölbte Erdgeschoß des Turmes bildet die Vorhalle.

Hauptaltar empire, von korinthischer Säulenarchitektur, nüchtern; über dem Gebälke ein von Baldachin aus Voluten getragenes Kreuz; Engelstatuetten, Statuen zweier Bischöfe und der hl. Maria.

Seitenaltäre und Orgel neu.

Kanzel mit Obst-Festons; Brüstung durch Säulchen getrennt; Statuetten der hl. Evangelisten, am Schalldache Taube.

hängender Blätter, unter der unteren eine ähnliche, mit eingefügter Löwenmaske im Medaillon. Am Mantel Relief: Kruzifix mit Schlange, seitwärts Y B, darunter Medaille Maximilians II., Relief Kalvaria, Stadtwappen im Lorbeerkranze, darüber S. S., und Wappen der Familie Záruba mit Aufschrift: WMZZH (Václav Mladší Záruba z Hustiřan). Gelungene Gießerarbeit.

2. Gegossen im J. 1886 von W. C. Gössler in Wien.

In der Laterne des Turmes: 3. Höhe 0.37 m, Durchm. 0.38 m. Henkel mit Zopf, Mantel glatt. XVII.—XVIII. Jahrh.

Im Sanktus: 4. Gegossen 1886 von W. C. Gössler in Wien.

PFARREI, im Erdgeschoss aus d. J. 1777 stammend, mit der Zeit umgebaut.

BURG (Fürstenberk).

Lithogr. bei C. W. Medau in Leitmeritz: Ansicht vom Westen. Letem čes. světem (1898) No. 175. Grundriss und Ill. siehe bei Al. Sedláček und F. Bernau l. c.

Die Gründung der Burg fällt in das XIII. Jahrh.; erwähnt wird sie als ein der Königin Kunhuta von Přemysl gestiftetes Leibgedinge. Von den Husitenkriegen an war sie bis zum J. 1512 im Besitz der Boskowitz. Dann wechselte die Burg schnell ihre Besitzer. Im J. 1569 abgebrannt. Lange regierten hier die Herren Záruba von Hustiřan (1583–1713). Nach deren Aussterben, wechseln die Eigentümer wieder schnell ab, aber sie wohnen nicht mehr in der Burg, so daß dieselbe eingeht. 1799 wurde sie teilweise von Georg

Fig. 118. Svobanov, Burg, Ansicht vom Osten.

Haissler, später von Fr. Diebl renoviert, aber 1842 brannte die Burg unter Jos. Kristen gänzlich ab und wurde erst 1843 etwas restauriert. In den sechziger Jahren wurde vieles (auch architektonische Details) durch Suchen und Graben in den Ruinen vernichtet. Seit 1879 ist Ant. Hasche Besitzer der Burg. (Fig. 137. und 138.)

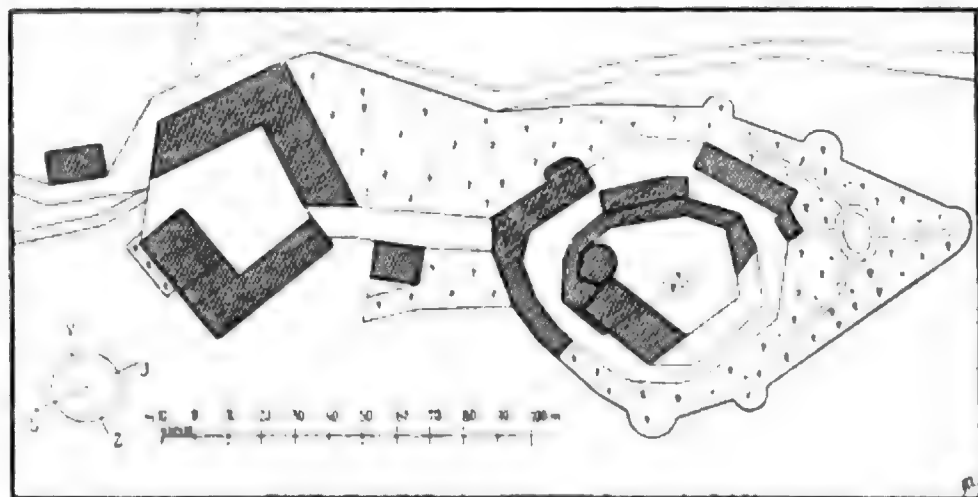

Fig. 139. Svojanov. Grundriss-Disposition der Burg.

Der Grundriß (Fig. 139.) der Burg ist kreisförmig; die Mauern — in Form eines Trapezes mit der Spitze gegen Süden — mit 6 halbkreisförmigen Bastionen (im Durchm. 4,80—5 m), von denen die

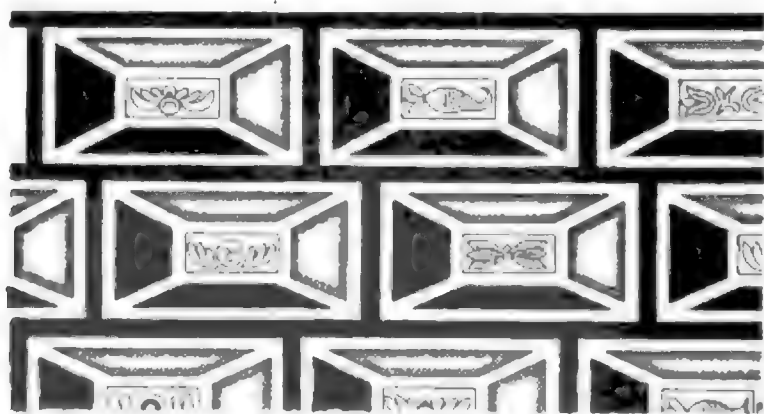

Fig. 140. Svojanov. Burg. Sgraffitto-Rustika.

meisten im Gemäuer abgetragen, mit Erde ausgefüllt und zu Gartenhäuschen hergerichtet, Wallgraben, Schanze und Erdwall im XVIII. Jahrh. abgetragen und ausgefüllt und in terrassenartigen Garten umgewandelt. Das Tor in der Hauptmauer hat die Herstellungsweise des XVIII. Jahrs. Anliegend Meierhof und Kanzleigebäude. An den Säulen des Gartenzaunes Sandstein - Urnen, aus denen Flammen schlagen. Die innere Burg noch von einer besonderen, im Osten stärksten (bis 5 m). Mauer umgeben; darin ein modern-gotisches Tor, neben welchem sich

ein ursprüngliches, halbkreisförmiges Törchen in der Herstellungsart des XVI. Jahrs., mit abgeschrägter Kante erhalten hat; in der Stärke der Wand vor demselben Vorhalle mit flachem Kreuzgewölbe.

Die Burg besteht aus dem alten und dem neuen Palaste.

Der alte Palast hat eine unregelmäßige, vieleckige Gestalt; im Erdgeschosse Keller und Gefängnisse, teilweise schon eingestürzt, und eine eingestürzte Kapelle der hl. Katharina aus dem XIV. Jahrh. Das zweistöckige Wohngebäude liegt in Trümmern; geblieben nur die Fenster(öffnungen) mit herausgebrochener Laibung, und Sgraffito-Rustika an den angeworfenen Wänden (Fig. 140.) verschiedener Motive: Fische, Palmetten, Blätter, Kreuze, Masken, Schädel, Krokodil, Herzchen, Rosetten, Arabesken etc. Auf dem höchsten Punkte steht der Turm, etwa 26 m hoch, aus Bruchstein, rundlich, im Norden in eine scharfe Ecke auslaufend.*) Das Gemäuer innen zurücktretend, unten Lichtweite 3 m. Im ersten Stockwerke Balkendecke, im zweiten steinernes, eingestürztes Gewölbe und gotisches Fenster, im dritten ähnliches Fenster, im vierten Schießscharte, darüber in der Stärke des Gemäuers Gang mit Schießscharten.

Der neue Palast gegen den Hof zu ein-, gegen den Wallgraben dreistöckig. Darunter zweierlei Keller ober einander, in Felsen gehauen. Herstellungsart des XVIII. Jahrs., nur an den Ecken sehen wir noch glatt behauene Sandstein-Ecksteine. Küche auf vierckigen Pfeiler kreuzförmig gewölbt. Ober dem nördl. Eingange das gekrönte Allianzwappen der Familien Salm und Záruha — aus d. J. 1748, Sandstein, mit Unterschrift:

EWG:
ZSG : V : Z : F : V : H.

Hierher angebracht im J. 1853.

Im Wallgraben östlich ein längliches Gebäude, das sogenannte „Haus der Schützen“, mit gotischen Fenstern (gemeißelte Laibung mit flachem Profil) und Gesimsen aus dem XVI. Jahrh. Von hier führte eine Brücke vom Erker (bis heute sieht man hervorragende Sandstein-Träger) in die Burg zu der Pforte in der Mauer; eine andere Brücke führte auf der gegenüberliegenden Seite zur Stadt.

KAPELLE des hl. Johannes von Nep. aus dem XVIII. Jahrh., viereckig, mit armseligem Giebel. Im Inneren Sandstein-Statue mit Inschriften am Sockel: A · J · M · · am Gesimse: NAKLAD—EM Z PECZIE, an der Kante: LETA PANIE 1710 DNE 10 MAI. Am Felsen unter der Statue in ovaler, von schön gemeißelten Engeln getragener Cartouche ein Gebet.

*) Ein ähnlicher Turm steht z. B. am Pernstein, in Klingenberg etc. (O. Piper, Burgenkunde, [1905], S. 171.

Am Altärchen 2 Barock-Leuchter aus dem J. 1664 (die übrigen vier in der Pfarrkirche, siehe S. 127), seitwärts 2 hölzerne Brustbilder hl. Väter (von der Kirchenkanzel).

STATUE des hl. Johannes von Nep. im Hofe vor der Burg. Aus Sandstein, ca. 3 m hoch. Am Sockel vorderseits eingemeißelt:

SWATY
IENE NE
PO MV
CZKY SRDCZE
TI ZA DAR DAWAM
POD TWAV MO
CNAV OCHRA
NV TIELO S DV
SSY PoddA
WAM
1718.

SANDSTEIN-KREUZ aus dem J. 1829, bei der Kirche. Am Sockel Reliefs: Wallfahrt nach Jerusalem, Sct. Katharina, Johann von Nep., ober dem Gesimse: Sieben Schmerzen Mariä. Corpus vergoldet.

BETSÄULE aus gebrochenem Granit. XVIII. Jhrh.: gemauertes Prisma mit kapellenförmigem Aufsatz zu 3 Nischen.

Alt-Svojanov.

Pam. arch. I. 349. IX. 755. Jitřenka XVI. 26, Čechy XIII. 150.

DORF. früher Markt Svojanov; besaß ein Petschaft mit Wappen und Umschrift.

FILIALKIRCHE DES HL. NIKOLAUS BISCHOFS war 1350 Pfarrkirche, nach den Husitenkriegen Filiale von Svojanov. Im J. 1677 besaß sie einen silbernen Kelch, eisernen Weihrauchkessel und 3 Glocken.

Gemauerter, orientierter, gotischer Bau aus dem Anf. des XIV. Jhs. (Fig. 141. und 142.) Das Presbyterium hat an der Südecke einen Stützpfeiler — aus d. J. 1864 —, das Schiff im Gemäuer höher, das Dach mit Schindeln gedeckt, daraus der Sanktus- und ein zweiter, viereckiger Holzturm mit Kegeldach emporsteigend, Wände glatt. Die Giebel hoch — der Giebel ober dem Triumphbogen durch Ziegelausmauerung erhöht — mit steinernen Kreuzen in den Höhepunkten; unter der südlichen Ecke des Ostgiebels und des Giebels über dem Triumphbogen, beide von Unterkehlen abgeschlossen, gemeißelte Brustbilder bärtiger Mannsköpfe (Fig. 143). Vor dem Westportale hölzerne Vorhalle.

An den Wänden — im Presbyterium 2, im Schiffe 6 — Konsekrationskreuze, in schwachem Relief aus Sandstein gemeißelt, Lilien- und Herzformen, aus Lindenblüten etc. zusammengesetzt. (Fig. 143.) Hinter dem

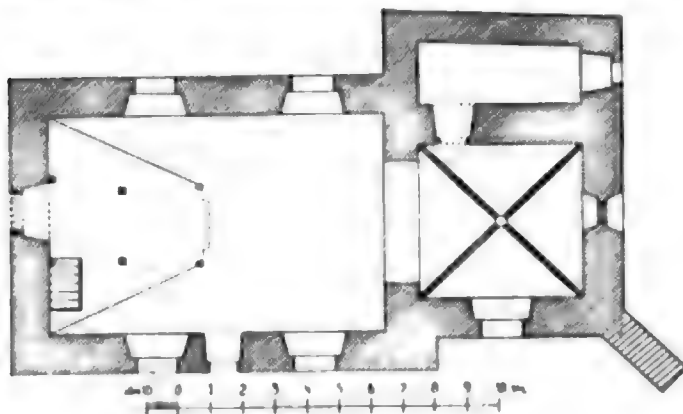

Fig. 142. Alt-Svojanov, Pfarrkirche, Grundriss.

Altare an der Ostwand ein abgeschlagenes Sandsteinrelief eingesetzt ($0.32 \times 0.36 m$): aus dem Munde eines schlafenden Mannes steigt die Gestalt einer Frau oder des Gekreuzigten (Adam und Eva?) — vielleicht ehemals oberhalb der Sanktusnische. (Fig. 144.)

Hauptaltar mit Säulen, aus d. zweiten Hälfte d. XVII. Jhhs.: barock, gemauerte Tumba,*) sargähnlich, Predelle mit einfachem Tabernakel — darauf Statuetten der Jungfrau Maria und Engel — zu Seiten des Bildes bis zu einem Drittel ornamentierte ko-

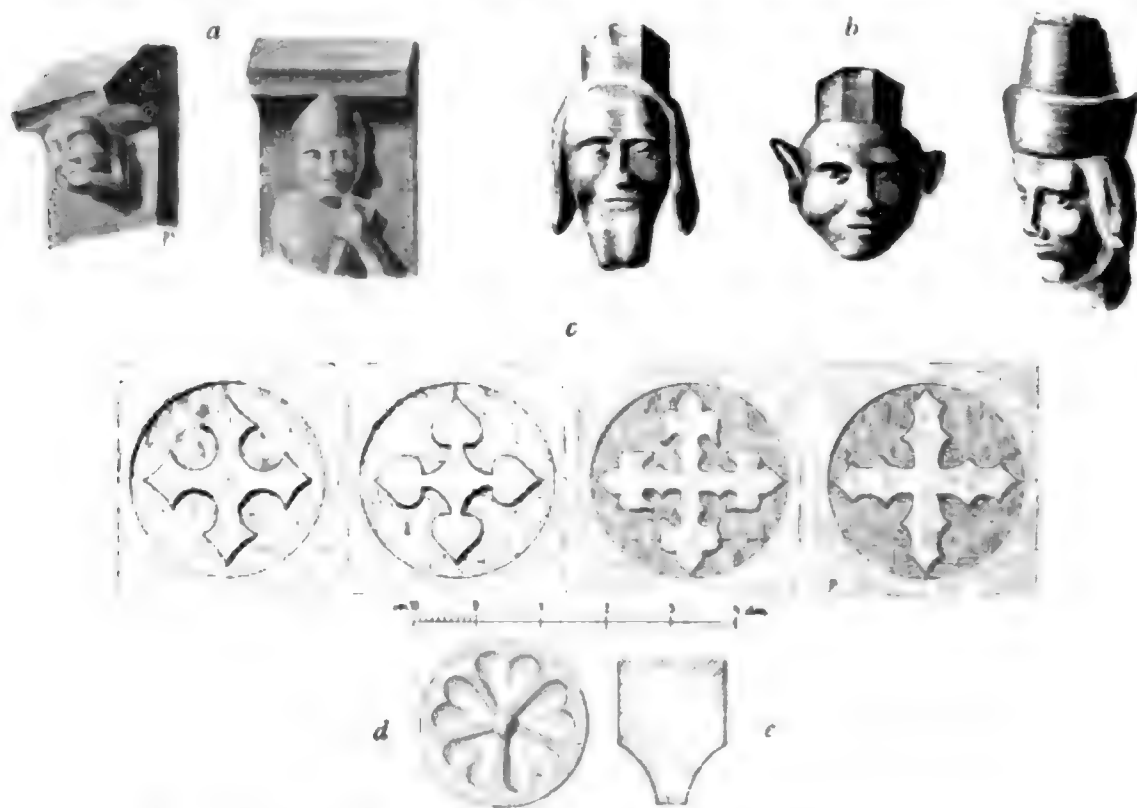

Fig. 143. Alt-Svojanov, Pfarrkirche, a Figuren unter dem Giebelgesims, b Konsolen, c Konsekrations-Kreuze, d Schlussstein, e Rippenprofil.

rinthische Säulchen, welche Gebälke mit Eierstab und Engelsköpfen im Fries tragen, Aufsatz ähnlich, mit dreieckigem Schildchen, worin das

*) M. Trapp schreibt in Pam. arch. I. c., daß vorne die Jahreszahl MCCCX, hinten MDC zu lesen war. Vielleicht falsch gelesen.

geschnitzte Hierogramm IHS in Heiligenschein. Herum geschnitzte Akanthusranken, Bild neu. Auf den (neuen) seitlichen Pforten Statuetten der hl. Maria und Sct. Johannes. (Fig. 147.)

Seitenaltäre ähnlich, aber einfacher, der rechte mit hölzerner, der linke mit gemauerter Tumba; auf dem rechten übermaltes und verdorbenes Madonnenbild aus dem XVII. Jahrh., auf dem linken Sct. Johannes d. Täufer und Jesus: sie spielen als Kinder mit einem Lämmchen, ihm ein Band um den Hals bindend; sie stehen in einem kreisrunden Korridor, im Hintergrund Ausblick in einen Park mit beschnittenem Gehölz, auf eine Burg und bewaldete Höhen; ebenfalls teilweise übermalt.

Kanzel gleichen Alters mit den Altären, einfach, mit Leisten, seckige Rednerbühne auf geckigem Sockel; am Schalldache Girlanden.

Orgel neu. Auf dem Beichtstuhle ältere Barock-Statuette des hl. Johannes von Nep.

Fig. 144. Alt-Svejasov, Pfarrkirche, Relief.

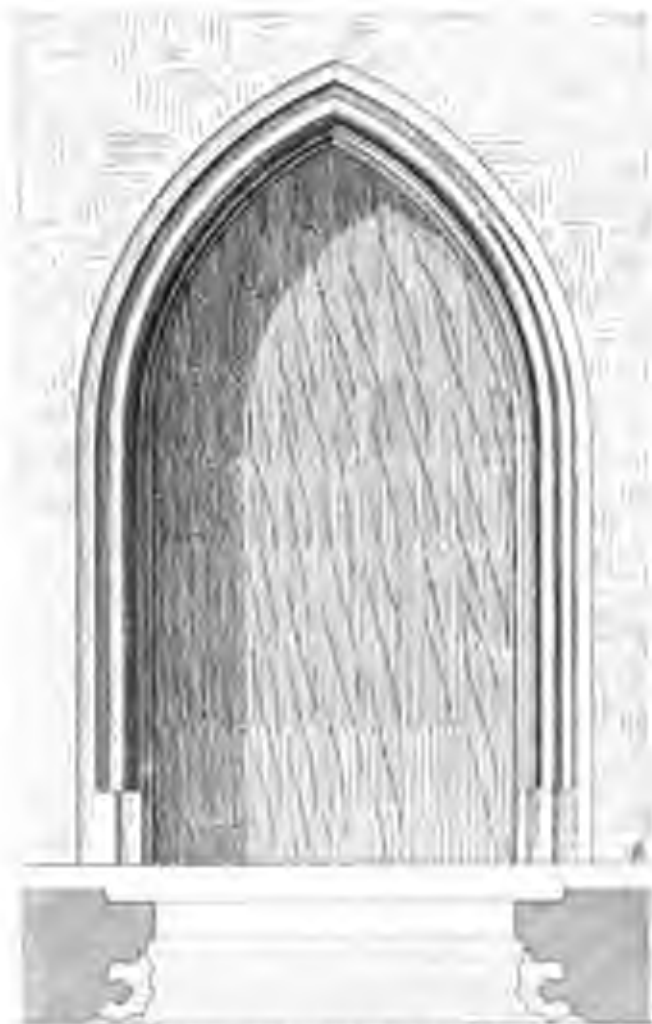

Fig. 145. Alt-Svejasov, Pfarrkirche, Portal.

Gotisches Taufbecken 0.76 m hoch, Fuß — ein abgestutzter von einem Ring umgebener Kegel — übergeht oberhalb desselber in einen Zylinder, Kessel 0.55 m im Durchm., abgeschrägt, oben 2 Henkel (Fig. 148).

Zwei Sandstein-Weihwasserkessel, Renaissance, XVII. Jahrh.

Zinnerne Barock-Leuchter aus dem Anfange des XVIII. Jahrh.: zwei 0.66 m, zwei 0.62 m, zwei 0.59 m hoch, auf Tatzen, die Flächen der Füße hoch ausgebaucht, mit gegossenen Engelsköpfen, einem Obst-Ornament und Medaillon, am Nodus aufgesetzte gegossene Akanthus-Blätter und Engelsköpfe. Zwei ähnliche 0.31 m, zwei 0.265 m hoch.

Zinnerne Schlüssel aus dem XVIII. Jahrhundert mit Marke:

Unter dem Chore ehemaliges, übermaltes Bild vom Hauptaltare aus dem XVIII. Jahrh., ohne künstlerischen Wert.

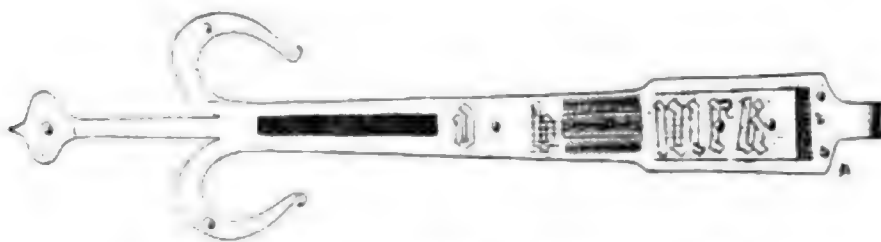

Fig. 146. Alt-Svojanov, Pfarrkirche. Gotisches Türbeschläge.

Zwei F a h n e n mit Bildern auf Leinwand (zu ihrem Schaden übermalt); auf den geschnitzten Kreuzen Reliefs des hl. Wenzeslaus und Adalbert, aus der 1. Hälfte des XVIII. Jahrhs.; die dritte aus der 2. Hälfte des XVIII. Jahrhunderts.

Fig. 147. Alt-Svojanov Pfarrkirche. Hauptaltar.

C a s u l a: 1. Die ursprüngliche nur ein Streifen grüner Seide, 0·22 m breit, auf neuen Stoff aufgenäht; die ursprünglichen Spitzen aus Silberfäden. Auf der Pektoralseite in Gold mit schwarzen Konturen geschrieben:

neueres Beinhaus, barockes Tor und Glockenturm aus dem XVI. Jahrh.; letzterer ist 4eckig, auf gemauertem Sockel, mit Schießscharten und Spitzbogen-Eingängen und besitzt eine hölzerne Verschalung auf Trägern, ein Zeltdach. (Fig. 149.)

Kirchengebäude gotisch, gemauert, orientiert, aus dem XIV.—XV. Jahrh. An den Ecken des Presbyteriums 4 Stützpfeiler —

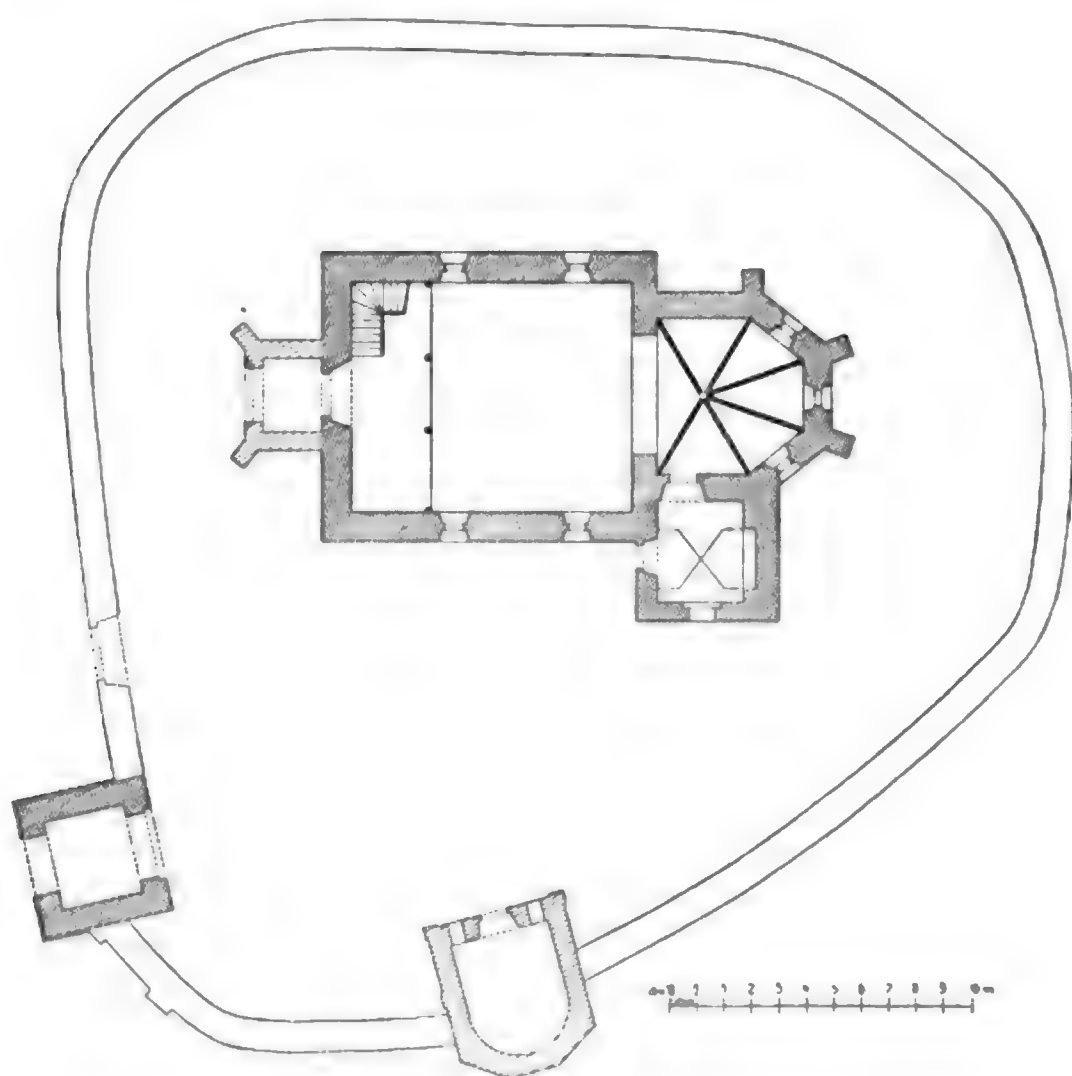

Fig. 149. Pfarrkirche. Grundriss der Kirche mit dem Glockenturme und dem Beinhaus.

drei frei, der vierte von der Sakristei verdeckt — 0.80 m breit, mit 2 Ab-sätzen und Pultdach. Hauptgesimse neu, Wände glatt, steiles Schindel-dach, hohe, gemauerte Giebel, Sanktus aus Blech. An den westl. Eingang eine modern-gotische Vorhalle angebaut.

Presbyterium 6.40 m lang, 5.70 m breit, mit 3 Seiten eines Fünfeckes abgeschlossen (Seite 2.40 m lang). Vier Fenster — eines durch die Sakristei verkürzt —, spitzbogig, 2.50 m hoch, 0.57 m breit; Gewölbe, Abschluß, haben birnförmige Sandstein-Rippen, 0.20 m breit, welche auf pyramidenartige, durch Hohlkehlen geteilte Konsolen mit Polygonflächen und in runde, glatte Schlußsteine verlaufend (Fig. 150).

Im Sanktus: 4. Höhe 0.28 m, Durchm. 0.33 m. Um die Krone Akanthusreihe, darunter Inschrift: IAN ZEJDA. Auf der anderen Seite: WYSOKIM MEGTIE 1748. Darunter Relief Skt. Maria Magdalena.

EVANGELISCHES BETHAUS aus d. J. 1782—1783; 1890 Schiff erhöht und der Turm im Westen angebaut. Einrichtung einfach. 3 Glocken 1890 in Wiener Neustadt gegossen.

Trhonic.

Gedenkbuch der Pfarrei in Kuran vom J. 1836.

MARIENKAPELLE 4eckig, mit flachem Kreuzgewölbe. Wände glatt, in der Fronte 2 Nischen, in der Mitte in Stuckrahmen Fresco-Malerei: Kalvaria, wertlos, und renovierte Inschrift: ANNO DOMINI

17 56.

Im Innern auf 3 Seiten Nischen und darüber Fenster; die Eingangstüre hat ein hübsch graviertes Schloß.

Bild Himmelfahrt Mariae aus d. XIX. Jahrh., wertlos.

Glöckchen aus einem älteren im J. 1851 von *Fr. Hiller* in Alt-Brünn übergossen.

Trpín.

Sommer V. 209; Pam. arch. I. 351, IX. 754; Čechy XIII. 152. Siehe auch Lit. bei dem Schlagworte Bistrau.

FILIALKIRCHE des hl. Wenzeslaus. War 1350 Pfarrkirche (filia Tyrpina), jetzt Filiale von Bistrau. Im J. 1677 besaß sie einen silbernen Kelch, eine Monstranz aus Messing und 2 Glocken. Das alte Gebäude wurde 1683 niedergerissen und das jetzige auf Kosten der Katharina Anna von Martinic erbaut.

Der Bau mit der inneren Einrichtung verzog sich bis in die 20er Jahre des XVIII. Jahrs.

Orientierter, einschiffiger Barock-Bau ohne Turm, mit Schiefer gedeckt, hölzerner Sanktus. (Fig. 152.) Die westliche Fronte mit 3eckigem Giebel besitzt im Erdgeschoße ein Portal mit Sandsteinrahmen; in der Oberschwelle unter dem Gesimse eingemeißelt:

DIVO WENCESLAO MARTYRI PA
TRONOQVE SVO POSVIT.

An der Türe hübsch graviertes Schloß und Ring. Zu beiden Seiten des Portals Nischen, darüber im Stockwerke ähnliche mit Statuen St. Veits und Sta. Ludmila in Lebensgröße, hübsch gemeißelt. Der durch Gesimse

geteilte Giebel hat im Mittelpunkt eine Nische mit Wenzels-Statue. Wände glatt, durch flache Pilaster getrennt, um die Öffnungen Stuckrahmen; hoher Sockel und breites Kordonengesimse.

Das Innere einfach, aber symmetrisch und hell. (Fig. 154.)

Presbyterium von 3 Seiten abgeschlossen, 7·90 m lang, 6·30 m breit, Triumphbogen, halbkreisförmig, glatt, mit imitiertem Wölbssteine im Scheitelpunkte, Schiff 15·40 m lang, 7·95 m breit. Seitwärts lehnen sich an das Presbyterium an: die Sakristei und Kapelle, oberhalb derselben Oratorien, an das Schiff ferner 2 Paar wenig vertiefter Kapellen, 3·90 m breit, 1·34 m tief, über ihnen durch Eingänge unter einander verbundene Emporen mit hölzernen Ballustraden. Fenster barockartig im

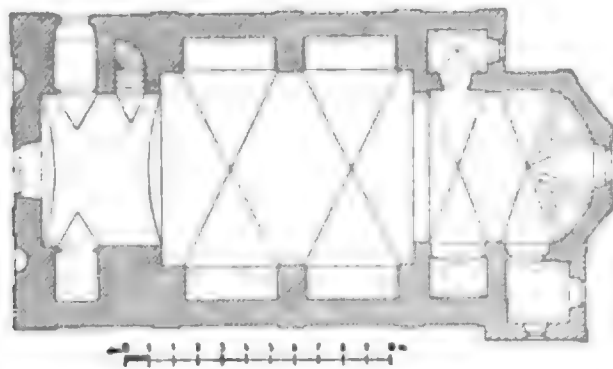

Fig. 152. Trpín. Grundriss der Kirche.

Segment gewölbt, im Presbyterium 3 (2 ungleiche), im Schiffe 3 Paare. Der ganze Raum flach, kreuzförmig gewölbt — im Presbyterium Abschluß und 1 Feld, im Schiffe 3 Felder, deren eines vom Chöre eingenommen wird. Kapellen, Oratorien und Emporen mit Tonnengewölbe. Ringsum laufendes, auf Wand-Pilastern ruhendes, in den Ecken verköpftes Gebälke trägt das Gewölbe.

Hauptaltar aus dem Ende des XVII. Jahrhs. Mensa gemauert, Antependium aus Leinwand, durch gemalte Karyatiden in 3 Felder geteilt, in denen Szenen aus dem Leben des hl. Wenzeslaus. Skt. Wenzeslaus drischt Korn, bäckt Oblatten, preßt Wein. Auf der Mensa im Vordergrunde neueres Tabernakel, Predelle mit geschnitzten Akanthusranken bedeckt, darüber Sockel mit Statuetten von Engeln, Skt. Johannes Sarkander und Johannes von Nep., zu beiden Seiten Tore, darüber in ovalen Akanthusrahmen Bilder auf Leinwand: Skt. Johannes Chrysost. wird gefoltert, Skt. Johannes in die Moldau geworfen. An der Rückwand Bild auf Leinwand (1·85 × 3 m) in vergoldetem Akanthusrahmen, aus deren Blättern Früchte und Blüten hervorstehen; herum Akanthusranken, in Voluten eingerollt, weiß angestrichen, von grünen Bändern durchzogen; darauf sitzen kleine Engel, die Embleme: Krone, Szepter und Kreuz tragend. Am Bilde Heimkehr von Kriegern in antiker Rüstung vom Kriege, zu Pferden, mit im Vordergrunde getragenen, erbeuteten Waffen der Feinde;

Fahnen aus dem XVIII. Jahrh., mit Bildern St. Wenzeslaus und Veit, Sct. Prokopi und Ludmila auf Leinwand.

Bilder auf Leinwand: vier Kirchenväter, gelungene, aber verwahrloste Gemälde aus dem XVIII. Jahrh.; Madonna und Sct. Franziskus aus dem XVIII. Jahrh. (Sct. Franziskus durch Übermalen von *A. Wolf* 1838 verdorben); hl. Familie von *A. Wolf* aus d. J. 1838, leidlich gut.

GLOCKENTURM barock, auf der Westseite des Friedhofes: gemauerter Unterteil mit flachem Kreuzgewölbe, hölzerner Wehrgang und Kegeldach mit Laterne und Kuppel

Glocken: 1. Übergossen 1879 von *Ad. Hiller's Witwe* in Brünn.

2. Höhe 0.70 m, Durchm. 0.74 m. Henkel mit bärtigen, in ein Akanthus-Blatt auslaufenden Masken. Um die Krone zwischen zwei Streifen eines Bandornamentes Inschrift: LIBORIVS MARTINV IN BRVNN 1772. — Am Mantel Reliefs: Sct. Josef, Wenzeslaus und hl. Maria.

3. Höhe und Durchm. 0.405 m. Henkel glatt, um die Krone Inschrift: IOHANN BAPTIST DIVAL · IN WIENN HAT MICH GOSSEN 1728. Darunter ein Streifen von Ranken, am Mantel kunstlose Reliefs Sct. Petrus und Paulus.

Im Sanktus: 4. Gegossen 1885 von *Jos. Dieboldt* in Prag.

Wachteldorf (Wachtendorf, Hlásnice)

S o m m e r V. 209, Pam. arch. I. 350, Čechy XIII. 152, Jitřenka XVI. 204, XIII. 7, Historické rozhledy 1900.

KAPELLE ZU SCT. MARIA MAGDALENA aus d. J. 1826 laut Jahreszahl an der Wand hinter dem Altare:

A · D ·

MDCCC

XXVI ·

Zu dieser absidenartigen, das Presbyterium bildenden Kapelle ist das breitere Längsschiff angebaut im J. 1874. Fünf Fenster, Eingang von Westen. Schindelwalm mit Türmchen. Moderne Einrichtung: Altar mit neuem Bilde (das wertlose alte hängt unter dem Chore).

Pacifikal, Empire, 0.275 m hoch, aus Blech; das übrige neu.

Glöckchen 0.38 m hoch, 0.40 m im Durchm. Henkel glatt, bei der Krone Perlschnur und ein Gürtel von Rokokospitzen, dazwischen: GOSS MICH IOHANNES SCHLICHTINGER IN BRINN A : 1763. Am Mantel Relief Sct. Maria v. Czenstochau und Sct. Johannes, darunter: WENCESLAVVS NEMEZ WOLTHÆTER.

Unfern vom Dorfe am Berge, „Na kosteličku“ MARIENKAPELLE sogenannte „Majdalenka“. Eigentlich das Presbyterium einer eingestürzten

Kirche, nach der Volkstradition das Überbleibsel eines Jungfrauenklosters. Dieses ging in den Husitenkriegen ein und wurde Einsiedlern zum Asyle. (Im J. 1655 Erwähnung vom Einsiedler Georg Horáký.) Im J. 1653 restaurierten die Svojanover die Kirche (die Bittschrift des Bürgermeisters um Unterstützung zum Baue im Archiv der Stadt Bistrau), aber im XVIII. Jahrh. ging sie sehr ein, im J. 1786 wurde sie aufgehoben, die Einrichtung verkauft und ihr Vermögen dem Baue der Pfarrkirche in Svojanov gewidmet. Auch die Einsiedelei, die Quelle und die Bäder dabei sind eingegangen; die Glocken wurden nach einer Version nach Kurau gegeben, nach einer anderen eine nach Rohozná, die zweite in das Svojanover Rathaus, wo sie im J. 1842 bei einer Feuersbrunst geschmolzen ist.

Der Grundriß (Fig. 155.) und das Gemäuer aus gebrochenem Granit des orientierten Gebäudes, sind gotisch, mit Reparaturen aus dem XVII. Jahrh. Das Presbyterium (Kapelle) verhältnismäßig erhalten, 5 m lang, 4·20 m breit, im XVII. Jahrh. mit flachem Kreuzgewölbe versehen; im Süden ein Fenster, zu beiden Seiten Nischen.

Triumphbogen barock, bis auf eine kleine Türöffnung vermauert. Das Längsschiff breiter, 10·70 m lang, 7·65 m breit (das 1 m starke Gemäuer zum Teile — gegen Norden — eingestürzt); in der westl. Mauer Eingang ohne Laibung, in der südlichen zwei Fenster im Halbkreise gewölbt, auf älteren Ursprung hinweisend, 1 m hoch, 0·40 m breit, dazwischen der Eingang mit Sandsteinrahmen aus dem XVII. Jh., gegen Westen ein kleineres Fenster auf das ehemalige Chor und eines (beim Triumphbogen), ausgesprochen barock.

In der Kapelle ein aus Svojanov hierher übertragener Altar, Empire, mit Brustbildern zweier hl. Väter und einem wertlosen Bilde der hl. Maria Magdalena.

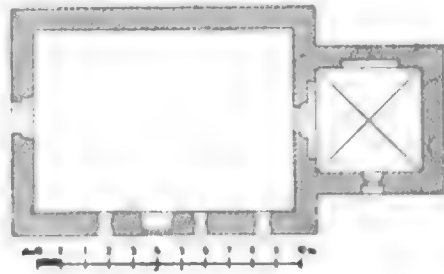

Fig. 155. Wachteldorf. Grundriß der Marien-Kapelle.

Vítějoves siehe Hinzendorf.

ORTSVERZEICHNIS.

Baumgarten 1.	Goldbrunn 49.	Riegersdorf 107.
Biela, Neu 7.	Hartmanic 50.	Rohozná 107.
Bielau, Deutsch 8.	Heinzendorf 52.	Rothmühl, Böhm. 112.
Bistrau 12.	Hradisko 55.	Rybné Pusté 113.
Bohnau 37.	Katharina, Sct. 55.	Schönbrunn 113.
Borová 42.	Katrstein, Alt 56.	Svojanov 117, 124.
Breitenthal 45.	Kurau 56.	Teleci 129.
Brünnlitz 48.	Lačnov 60.	Trhonitz 132.
Bukovina 48.	Laubendorf 61.	Trpín 132.
Chrastoves 48.	Podlesí 64.	Wachteldorf 136.
Dittersbach 49.	Polička 64.	Wüstrybny s. Rybné Pusté.

KÜNSTLER- UND HANDWERKER-VERZEICHNIS.

Adam Konvář in Meseritsch, Glocken- gießer 7.	Faiman Franz in Polička, Zimmermann 103.
Ambrosius Vlach, Baumeister 79.	Faiman Martin in Polička, Zimmermann 72.
Andreas Magister, Glockengießer 7.	Felix Leopold in Polička, Maler 73.
Andreas siehe Žáček.	Friedrich Karl in Lisice, Glasmacher 113.
Andršt (Anderscht) Andreas in Polička, Maler 73, 92.	Göbler W. C. in Wien, Glockengießer 121.
B. F. (siehe auch F. B.) in Brünn, Glockengießer 42.	Harnisch J., Stecher 70.
Bellmann Karl in Prag, Glockengießer 89.	Heinrich Bartholomäus und Johann, Holzschnitzer in Lauterbach 18.
Benešovský Johann, Glockengießer 120.	Hendrych Johann in Leitomischl, Ver- golder 103.
Bilek (Bielek) Thomas in Rožinek, Uhren- macher 33.	Hennig C., Stecher 64.
Bohdanský V. in Polička, Maler 64.	Hergesell Fr. in Prag, Bildhauer 104.
Boys Anthoni in Antwerpen, Maler 35.	Hiller Adalbert in Brünn, Glocken- gießer 116.
C. K. (siehe auch K. C.) in Brünn, Glockengießer 28, 42, 55, 129.	Hiller's Adalbert Witwe in Brünn, Glockengießer 49, 136.
Čermák Joh. in Polička, Büchsenmacher 72.	Hiller Franz in Brünn, Glockengießer 132.
Diepoldt Joseph in Prag, Glockengießer 112, 136.	Hilzer J. in Wiener-Neustadt, Glocken- gießer 107.
Dittman Joh. sen. in Zwittau († 1847), Maler 24, 51.	J. G. K. siehe Joh. Georg Kühner.
Dival Joh. d. T. in Wien, Glocken- gießer 136.	J. L. (siehe auch L. J.), Glockengießer 11.
Dousek V. in Polička, Zeichner 64.	Jaške Franz in Leitomischl, Vergolder 73.
Dyck Anton van, Maler 35.	Jiřík Mistr in Chrudim, Glockengießer 78, 87.
Eliáš Mistr in Königgrätz, Glocken- gießer 86.	Jiřík Mistr in Leitomischl, Glocken- gießer 131.
F. B. (siehe auch B. F.) in Brünn, Glockengießer 42.	K. C. (siehe auch C. K.) in Brünn, Glockengießer 28, 42, 55, 129.

- Kašparides Joseph in Polička, Zeichner 64, 70, 72—73.
- Kercker Siegmund in Brünn, Glockengießer 30, 33, 87.
- Klimeš Wenzel in Polička, Klempner 103.
- Korumpai (Korompai) Fr. Laur. in Brünn (* 1779), Maler 84.
- Kötl, in Wien, Uhrmacher 97.
- Krejzlik Georg in Ingrowitz, Zimmermann 79.
- Kühner Johann Georg (J. G. K.) in Prag, Glockengießer 48.
- L. J. (siehe auch J. L.), Glockengießer 11.
- Lealku Joseph in Trübau, Instrumentenmacher 10.
- Lebrun Charles, Maler 35.
- Linhart Johann in Bistrau, Baumeister 71.
- Löw Nikolaus in Prag, Glockengießer 36.
- M. W. (siehe auch W. M.), Steinmetzer (?) 117.
- Martin, Glockengießer 112.
- Martinů Liborius in Brünn, Glockengießer 7, 61, 107, 136.
- Mathias Meister, Glockengießer 27, 44.
- Medau C. W. in Prag und Leitmeritz, Lithograph 71, 121.
- Mládek Wenzel in Polička, Vergolder 103.
- Obletter Valerius in Olmütz, Glockengießer 8, 41.
- Pacák Franz in Leitomischl, Bildhauer und Holzschnitzer 72, 74.
- Pacák Georg in Leitomischl, Bildhauer und Holzschnitzer 73, 103, 106.
- Paigr Johann in Polička, Uhrmacher 72.
- Panoška Martinus in Leitomischl, Schlosser 72.
- Paul K. W. in Königgrätz, Glockengießer 78.
- Pleban Johann Konvář in Mährisch-Neustadt, Glockengießer 78.
- Procházka A. in Prag, Bildhauer 104.
- Procházka Wenzel in Böhmisches-Trübau, Steinmetzer 103.
- Prosil Joseph in Polička, Zimmermann 71.
- Ptáček Andreas in Kuttendorf, Glockengießer 7.
- Reimer Paul in Olmütz, Glockengießer 41, 116.
- Rentz Michael in Kukus, Kupferstecher 103.
- Röhler B. M. in Brünn, Lithograph 49.
- Rotter Joseph († 1763) in Brünn, Maler 19, 20, 24.
- S. K. siehe Kercker Siegmund.
- Schlichtinger Joh., Glockengießer 136.
- Schmoranz Franz in Slatina, Architekt 74.
- Schwoisser Ed. in München, Maler 35.
- Sedliský Joseph in Polička, Schmied 72.
- Šembera Joseph in Hohenmauth, Zeichner 64, 66.
- Šlerka Franz in Polička, Zeichner 71.
- Spanner Franz, Stecher 49.
- Staner Karl in Brünn, Glockengießer 51.
- Stanke L. Franz in Olmütz, Glockengießer 44, 84, 85, 113.
- Stanke Wenzel in Olmütz, Glockengießer 48.
- Stechert (Stecher) Klemens in Brünn, Glockengießer 78, 112.
- Štěpán Wenzel in Senftenberg, Steinmetzer 103.
- Straub Wolfgang in Olmütz, Glockengießer 28, 44.
- Strecksfus David Jakob in Brünn, Glockengießer 10, 41.
- Strejček Georg in Ingrowitz, Zimmermann 56.
- Tiziano Vecellio, Maler 35.
- Trapp M., Zeichner 49.
- Tyl N. in Polička, Baumeister 84.
- Umlauf Johann in Geiersberg, Maler 84.
- Vach Anton, Architekt 74.
- W. M., Steinmetzer (?) 117.
- Wailich Franz in Polička, Holzschnitzer 72.
- Wagner J. in Trübau, Glockengießer 84.
- Wallner Anton Joseph, Stecher 64.
- Waněk Franz in Sloupnic, Glockengießer 60, 78.
- Waněk Joseph in Sloupnic, Glockengießer 116.
- Wenzel, Kannengießer 36.
- Willer Jakob in Polička, Steinmetzer 106.
- Winkler J., Zeichner 65.
- Witek, Zeichner 64.
- Wolf Anton, Maler 136.
- Žáček, Andreas nominatus, in Königgrätz, Glockengießer 7, 131.
- Zejda Johann in Hohenmauth, Glockengießer 78, 132.
- Žváček Wenzel, Zimmermann 129.

89056197593

b89056197593a

